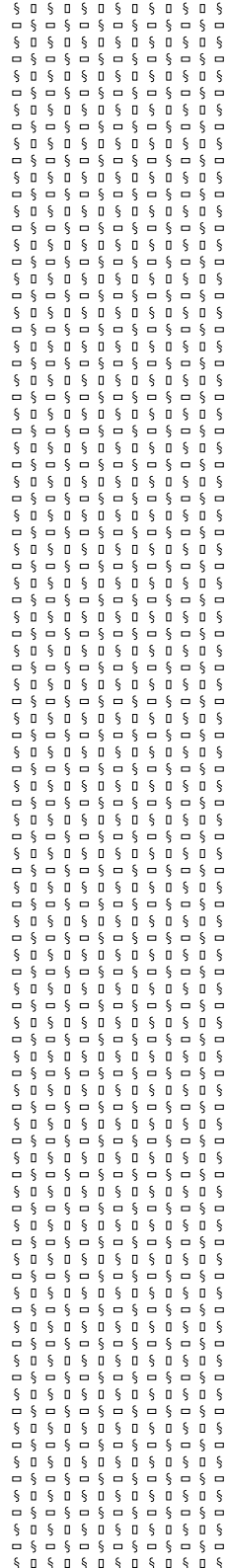

SPISY PRÁVNICKÉ FAKULTY
MASARYKOVY UNIVERZITY

řada teoretická
svazek č. 522

DNY PRÁVA 2014 – DAYS OF LAW 2014

Část III.

Evropské mezinárodní právo soukromé: teorie vs. praxe

Eds.:

Naděžda Rozehnalová

Klára Drličková

Jiří Valdhans

Masarykova univerzita

Brno 2015

Recenzenti:

JUDr. Miluše Hrnčířiková, Ph.D.

prof. JUDr. Naděžda Rozehnalová, CSc.

© 2015 Masarykova univerzita

ISBN 978-80-210-7899-4

Obsah

Jednotný dědický statut dle Nařízení o dědictví.....	7
Michala Barvínková	
Medzinárodné únosy detí v nedávnych rozhodnutiach slovenských a českých súdov	19
Jozef Caban	
Pojištění dodávek investičních celků v mezinárodním obchodě.....	33
Petr Dobiáš	
Kolizní úprava úpadku finančních institucí a pojišťoven	51
Petr Dobiáš	
Příslušnost k rozhodnutí o odpůřčí žalobě (Actio Pauliana) podané v insolvenčním řízení dle Nařízení 1346/2000	66
Silvie Filanová	
Vedlejší úpadkové řízení.....	81
Tomáš Flögel	
Vývoj odepření uznání a výkonu rozhodnutí z důvodů procesních vad.....	103
Pavλίna Janečková	
Postavení doktríny <i>forum non convenience</i> v právu EU po rozhodnutí Owusu.....	118
Mgr. Tomáš Kozárek	
Insolvenční status v hybridních řízeních.....	131
Tomáš Moravec, Jan Pastorčák	
Je článok 7 Nariadenia Brusel Ibis naozaj alternatívou?.....	141
Mária Pastorková	
Společná říční havárie.....	154
Bohumil Poláček	

Procesní ochrana pracovníka pohledem judikatury Soudního dvora Evropské unie	177
Kateřina Remsová	
Mýtus európskeho konania s nízkou hodnotou sporu v praxi spotrebiteľských sporov na Slovensku.....	194
Miroslav Slašťan	
Uznanie a výkon cudzích rozhodcovských rozhodnutí v Slovenskej republike v kontexte vplyvu Nariadenia Brusel I na rozhodcovské konanie v zmysle judikatúry Súdneho dvora EÚ.....	217
Marko Surkoš	
Paralelní rozhodčí a soudní řízení ve světle revize Nařízení Brusel I.....	231
Iva Šimková	

Jednotný dědický statut dle Nařízení o dědictví

Michala Barvínková

Masarykova univerzita, Právnická fakulta, Česká republika

Abstract in original language

Jednotný dědický statut, na kterém je postaveno Nařízení o dědictví, není v českém právním prostředí novinkou. Výhody a nevýhody, které přináší, budou vyhodnoceny v úvodní části příspěvku. Jednotný dědický statut je v Nařízení o dědictví založen na hraničním určovateli obvyklého pobytu. Vzhledem k tomu, že se jedná o faktické kritérium, které není v textu Nařízení definováno, je nutné tento pojem podrobit kritickému zkoumání. Protože je hraniční určovatel obvyklého pobytu vázán na zjištění skutkového stavu, budou v závěru příspěvku hodnoceny aplikační dopady hraničního určovatele na právní jistotu a předvídatelnost právních vztahů.

Keywords in original language

Dědictví; hraniční určovatel; mezinárodní prvek; obvyklý pobyt; Nařízení o dědictví.

Abstract

A single scheme is not an innovation in the Czech legal environment. The EU Succession Regulation is based on the single scheme. Advantages and disadvantages it brings are evaluated in the introductory part of the contribution. The single scheme in the EU Succession Regulation is based on the connecting factor of the habitual residence. Given that it is a factual standard, which is not defined in the Regulation, the concept shall be subjected to critical examination. The connecting factor of the habitual residence is subject to findings of facts. Impacts of the connecting factor application on legal certainty and predictability of legal relations are evaluated in the conclusion of the contribution.

Keywords

Successions; Connecting Factor; Cross-Border Element; Habitual Residence; the EU Succession Regulation.

1 Úvod

Narřízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 650/2012 ze dne 4. července 2012 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a přijímání a výkonu veřejných listin v dědických věcech a o vytvoření evropského dědického osvědčení (dále jen „Narřízení o dědictví“ nebo „Narřízení“) je ovládáno jednotným dědickým statutem. Toto pojetí nahlíží na pozůstatost jako na jednotný celek, nečiní se tedy rozdíl mezi movitými a nemovitými věcmi. Na dědické otázky se aplikuje jeden právní řád, který je určený na základě jednoho hraničního určovatele pro celé dědictví.

Tato právní úprava má být zárukou právní jistoty a má zamezit vytváření více majetkových podstat, na které by se mohlo aplikovat jiné rozhodné právo v případě, kdyby se nemovité věci nacházely na území více států, případně na území jiného státu, než státu, jehož právo je rozhodné pro dědění věcí movitých a Narřízení by bylo ovládáno zásadou rozštěpeného dědického statutu. Výsledkem tohoto přístupu by také mohla být skutečnost, že v jedné zemi bude pořízení pro případ smrti shledáno platným, zatímco v jiné neplatným, lišit by se mohl i okruh povolaných dědiců. Zvolením jednotného dědického statutu se má předejít těmto nežádoucím jevům a má tím být docíleno zejména časové úspory a snížení nákladů dědického řízení. Oproti tomu nevýhodou jednotného dědického statutu může být fakt, že rozhodnutí soudu nemusí být uznáno v jiném státě z důvodu, že tento stát dědické otázky projednává dle *lex rei sitae*.¹ Tento problém by však neměl vznikat v případě uznání rozhodnutí ve členských státech EU², pro která jsou v Narřízení o dědictví stanovena pravidla pro uznání a výkon.

¹ BYSTRICKÝ, R. *Příručka mezinárodního práva soukromého*. Praha: Univerzita Karlova, 1970. 185 s. S. 142 - 143.

² Narřízení není závazné ani použitelné pro Spojené království, Irsko a Dánsko.

2 Rozsah dědického statutu a jeho meze

V článku 23 odst. 1 Nařízení je uvedeno, že rozhodným právem se dědicství řídí jako celek. V odstavci druhém je uveden příkladný výčet otázek, na které dědický statut dopadá. Rozhodné právo je směrodatné zejména pro posuzování otázky, zda existuje důvod pro zahájení dědického řízení, otázky dědické způsobilosti a určení okruhu osob povolaných k dědění, včetně otázky velikosti jednotlivých dědických podílů. Také otázka vydědění a dědické nezpůsobilosti spadá do rozsahu dědického statutu. Dle rozhodného práva se dále stanoví podmínky přechodu majetku a odpovědnost dědiců za závazky zůstavitele. Přípustnost zkrácení povinných podílů a povinnost vrátit nebo započíst dary též spadá do rozsahu dědického statutu. V neposlední řadě pod tento rozsah Nařízení podřazuje i pravomoc dědiců, vykonavatelů závětí a jiných správců pozůstalosti, jakož i o samotné rozdělení pozůstalosti.

V případech, kdy nejsou povoláni žádní dědicové, je nutné posoudit otázku, zda se jedná o případ odúmrti. I tato otázka spadá pod rozsah dědického statutu. Ovšem samotný charakter nároku se v jednotlivých státech liší a proto může být obtížné stanovit, kterému státu má majetek připadnout. Soud, který se bude touto otázkou zabývat, bude nucen provést kvalifikaci tohoto nároku.³ V ustanovení § 20 odst. 1 zák. č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém je zakotveno, že kvalifikace se zpravidla provádí dle *lex fori*. Pokud však již bylo „určeno rozhodné právo pro základní poměr, provádí se zpravidla podle tohoto práva i hodnocení určitého poměru nebo otázky, které jsou spojeny se základním poměrem“⁴.

„Dědický statut je použitelný jen na otázky dědickoprávní ve vlastním slova smyslu a nikoli na otázky, které jsou předpokladem nebo důsledkem práva a které s děděním souvisejí jen nepřímou“⁵. Z jeho rozsahu tak musíme vyloučit otázky osobního stavu. Tato kategorie je také přímo vyloučena z oblasti působnosti Nařízení. Mezi otázky osobního stavu patří zejména otázky prohlášení za mrtvého, uzavření a trvání manželství (příp. rozvod), osvojení a určení otcovství.

³ KUČERA, Zdeněk. Mezinárodní právo soukromé. 7. opr. a dopl. vyd. Brno: Doplněk, 2009, 462 s. ISBN 9788072392315. S. 345.

⁴ Ustanovení § 20 odst. 3 zák. č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém.

⁵ BYSTRICKÝ, R. *Příručka mezinárodního práva soukromého*. Praha: Univerzita Karlova, 1970. 185 s. s. 145.

Otázka, zda je dědicem nasciturus, podléhá rozhodnému právu pro dědění. Ovšem okolnosti, za jakých nasciturus nabývá dědické způsobilosti, musí být posouzeny jeho osobním statutem. Dědická způsobilost právnických osob je rovněž vyňata z rozsahu dědického statutu a musí být určena dle osobního statutu korporace. Otázku, zda jsou předmětem dědictví práva a povinnosti osobní povahy je nutné zodpovědět dle právního řádu, dle kterého vznikly.⁶ Z věcného dosahu Nařízení je výslovně vyňata povaha věcných práv a zápis práv do rejstříků. Dále se Nařízení nevztahuje na majetek, který byl nabyt z jiného právního důvodu než dědění, příkladmo jde o dary, důchodové připojištění a pojistné smlouvy.

Pro přípustnost a materiální platnost pořízení pro případ smrti jsou v Nařízení obsažena speciální kolizní pravidla, dle kterých se tato pořízení řídí rozhodným právem určeným dle Nařízení v době, kdy bylo pořízení učiněno.

3 Obvyklý pobyt jako autonomní koncept v unijním právu

Cílem tohoto příspěvku je analýza hraničního určovatele obvyklého pobytu, který je hraničním určovatelem dle Nařízení o dědictví v případě, kdy si zůstavitel pro dědické otázky nezvolí rozhodné právo. Legální definici tohoto pojmu Nařízení o dědictví neobsahuje. Hraniční určovatel obvyklého pobytu je nutné interpretovat autonomně, tedy při jeho výkladu musí být postupováno nezávisle na vnitrostátních právních rádech členských států EU a musí být přihlédnuto k systematice a cílům Nařízení o dědictví.⁷

Nařízení ve své preambuli stanoví okolnosti, ke kterým by se mělo přihlížet při určení obvyklého pobytu. Z hlediska časového je obvyklý pobyt stabilizován k okamžiku smrti zůstavitele. Je tedy nutné zkoumat fakta, která skutečně existují v tomto okamžiku.

Dědické otázky by se dle preambule měly řídit předvídatelným právem, s nímž má dědictví úzkou vazbu. Tuto skutečnou vazbu mezi pozůstalostí a členským státem, ve kterém je příslušnost vykonávána by mělo odrážet právo určené dle kritéria obvyklého pobytu. „*Při určování místa obvyklého pobytu*

⁶ Ibid. S. 145 – 146.

⁷ PFEIFFER, M. Obvyklý pobyt v evropském rodinném právu. Soudní rozhledy. 2013, č. 3, s. 87. ISSN 1211-4405.

by měl orgán, který vede dědické řízení, provést celkové posouzení životních okolností zůstavitele v průběhu let před jeho smrtí i v době smrti a vzít přitom v úvahu všechny relevantní prvky faktické povahy, zejména délku a pravidelnost pobytu zůstavitele na území dotyčného státu a podmínky a důvody tohoto pobytu. Takto určené místo obvyklého pobytu by mělo vykazovat úzký a trvalý vztah ke dotčenému státu, přičemž je nutné vzít v potaz konkrétní cíle tohoto nařízení.⁸ V případě, kdy dojde ke změně místa pobývání zůstavitele zejména z důvodu změny zaměstnání, avšak ten nadále udržuje úzký a stálý vztah k původnímu státu pobytu, lze dle preambule rozhodné právo nadále určit dle původního státu pobytu, nachází-li se v tomto státě středisko zájmů jeho rodiny a společenského života. Dochází-li k vysoké mobilitě zůstavitele, může být přihlédnuto ke státní příslušnosti nebo ke skutečnosti lokace většiny majetku jako ke zvláštní okolnosti.⁹

Ve zvlášť odůvodněných případech může orgán, který dědictví projednává, rozhodnout o tom, že právo určené dle hraničního určovatele obvyklého pobytu by nemělo být právem rozhodným pro dědění. Jedná se o případy, kdy má zůstavitel s jiným státem než se státem svého pobytu zjevně užší vztah.¹⁰

V návrhu Nařízení o dědictví je odůvodněno odpoutání se od hraničního určovatele státní příslušnosti, který byl po dlouhou dobu v jednotlivých členských státech EU převažujícím kritériem. „Státní příslušnost jako hraniční určovatel pro právní poměry dědické je v současné době chápána jako anachronismus, který nedostatečně reaguje na současnou situaci, pro niž je charakteristická zvýšená mobilita osob.“¹¹ Obvyklý pobyt se oproti zemi státní příslušnosti zůstavitele shoduje se střediskem jeho zájmů a také existuje předpoklad, že se v tomto místě nachází většina jeho majetku. Hraniční určovatel obvyklého pobytu tak má podpořit začlenění subjektu do členského státu obvyklého pobytu a zároveň má být pojistkou proti diskriminaci osob, které nejsou státními

⁸ B. 23 preambule Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 650/2012 ze dne 4. července 2012 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a přijímání a výkonu veřejných listin v dědických věcech a o vytvoření evropského dědického osvědčení (dále jen „Nařízení o dědictví“).

⁹ B. 24 preambule Nařízení o dědictví.

¹⁰ B. 25 preambule Nařízení o dědictví

¹¹ ŘÍHA, M. Evropské dědické nařízení vstoupilo v platnost. *AdNotam*. 2012, roč. 18, č. 5, s. 14-18. ISSN 1211-0558. S. 15.

příslušníky státu pobytu.¹² Z výše uvedeného je patrné, že koncept hraničního určovatele obvyklého pobytu je založen na fakticitě, odpovídá aktuální situaci a odráží skutečný stav věcí. Byl zaveden z důvodu, že lépe odráží svobodu pohybu, která je základním pilířem EU. Jako občan EU mohou plně využívat svobody volného pohybu osob a neměla by vůči mé osobě být uplatněna diskriminace na základě státní příslušnosti.

Vzhledem k tomu, že posuzování skutečnosti, zda se jedná o obvyklý pobyt zůstavitele, se odvíjí od faktických okolností, které jsou předmětem zkoumání konkrétního orgánu, který ve věci rozhoduje, neexistuje jistota zůstavitele, případně dědiců, jaké okolnosti budou hrát v mezních případech při rozhodování hlavní roli. Rozdílný výklad soudů členských států tak může vést k právní nejistotě účastníků právních vztahů.

4 Judikatura Soudního dvora EU

Pojem obvyklý pobyt není v unijním právu neznámým hráčem. V oblasti pracovního práva a práva sociálního zabezpečení se objevuje již od jejich počátků. Lze namítnout, že tyto právní instrumenty neřeší přeshraniční soukromoprávní spory a jejich cíle jsou odlišné od cílů mezinárodního práva soukromého. Přesto se však domnívám, že interpretace pojmu obvyklého pobytu obsažená v judikatuře Soudního dvora EU vztahující se k těmto předpisům může sloužit jako vodítko při výkladu obvyklého pobytu zůstavitele v době jeho smrti. Jak již bylo uvedeno výše, při interpretaci musí také být přihlédnuto k cílům Nařízení, kterými jsou rozvoj prostoru svobody, bezpečnosti a práva spočívající v nastavení jednotných kolizních pravidel pro dědické řízení, aby „*příslušný soud mohl projednat veškerou pozůstalost bez ohledu na její umístění, aby přitom aplikoval vlastní právo a aby rozhodnutí vydaná dědickým soudem byla bez dalšího uznávána i v ostatních členských státech.*“¹³

Nejstarším rozhodnutím Soudního dvora EU (tehdejšího ESD) vztahujícím se k problematice sociálního zabezpečení je rozhodnutí *Silvana Di Paolo*

¹² Návrh nařízení Evropského Parlamentu a Rady o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a úředních listin ve věcech dědictví a vytvoření evropského dědického osvědčení. KOM/2009/0154. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?qid=1417972247868&uri=CELEX:52009PC0154>

¹³ ŘÍHA, M. Evropské dědické nařízení vstoupilo v platnost. *Ad Notam*. 2012, roč. 18, č. 5, s. 14-18. ISSN 1211-0558. S. 14.

proti Office national de l'emploi. Soudní dvůr EU v tomto rozhodnutí označil za obvyklý pobyt stát, ve kterém osoba obvykle pobývá a nachází se zde obvyklé centrum jejích zájmů, přičemž musí být přihlédnuto k délce a stabilitě tohoto pobytu a důvodům, které vedly k přerušení pobytu a k délce trvání tohoto přerušení. V neposledním případě je důležitou indicií i samotný úmysl osoby s přihlédnutím ke všem okolnostem.¹⁴

Ve věci *Pedro Magdalena Fernández proti Komisi Evropských společenství* Soudní dvůr EU vyslovil, že obvyklý pobyt by měl být chápán jako místo, které dotyčná osoba stanovila jako trvalé nebo obvyklé centrum svých zájmů s úmyslem přiznat tomuto místu stálou povahu. Při posuzování, zda má osoba v určitém státě obvyklý pobyt musí být zohledněny veškeré skutkové okolnosti a musí být zjištěno místo skutečného pobytu osoby. Krátká nepřítomnost osoby v zemi obvyklého pobytu automaticky neznamená přemístění centra zájmů dotyčné osoby.¹⁵

Ve věci *Doris Knoch proti Bundesanstalt für Arbeit* Soudní dvůr zdůraznil, že pojem obvyklého pobytu je nutné vykládat ve světle účelu a smyslu právního instrumentu, přičemž je nutné přihlédnout k jeho systematické. Co se týká obvyklého pobytu pracovníka, precizoval své závěry uvedené v rozhodnutí *Silvana Di Paolo proti Office national de l'emploi*. Obvyklý pobyt musí být místem, ve kterém pracovník obvykle pobývá a kde se nachází centrum jeho zájmů. Dle Soudního dvora EU lze skutečnost, kdy má pracovník stálé zaměstnání v některém členském státě považovat za indicií pro naplnění podmínek požadovaných k založení obvyklého pobytu. Dále musí být přihlédnuto k rodinné situaci, k důvodům, které vedly k přestěhování a povaze zaměstnání. I v tomto případě bylo zdůrazněno, že je nutné přihlédnout k úmyslu osoby.

¹⁴ Rozsudek Soudního dvora ze dne 17. února 1977. *Silvana di Paolo proti Office national de l'emploi*. Věc 76/76. In: *Sbírka rozhodnutí*. 1977, s. 00315.

¹⁵ Rozsudek Soudního dvora (třetího senátu) ze dne 15. září 1994. *Pedro Magdalena Fernández proti Komisi Evropských společenství*. Věc C-452/93. In: *Sbírka rozhodnutí*. 1994, s. I- 04295.

Soud prvního stupně vyslovil ve věci *Elisabeth Benzler proti Komisi Evropských společenství* závěr, že skutečnost, že osoba pobývá na území nějakého státu za účelem studia, neznamená, že je též dán úmysl osoby přesunout do této země centrum svých zájmů.¹⁶

Z uvedených rozhodnutí je zřejmé, že Soudní dvůr EU kladl důraz na úmysl osoby, který spočívá ve vytvoření si zázemí v určitém státě za účelem usadit se. Délku pobytu tak nelze chápat jako výlučné kritérium, dle kterého by se dalo usuzovat na založení obvyklého pobytu v jiném státě. Je nezbytné dále posoudit stabilitu pobytu a pevnost vazby na daný stát.

V mezinárodním právu soukromém nalezneme pojem obvyklého pobytu nejen ve smyslu hraničního určovatele, ale i ve smyslu procesního kritéria pro určení příslušnosti soudu. Příkladem lze uvést Nařízení Řím I¹⁷, Nařízení Řím II¹⁸, Nařízení Řím III¹⁹ nebo nařízení Brusel II bis²⁰. V tomto případě považuji za důležité upozornit na skutečnost, že všechna uvedená nařízení obsahují v české verzi výraz „*obvyklé bydliště*“. Anglické verze nařízení obsahují pojem „*habitual residence*“ a německé „*gewöhnlicher Aufenthalt*“. Stejně vyjádření obsahují i německé a anglické znění Nařízení o výživném²¹ a Nařízení o dědictví. V české verzi však tato nařízení již neobsahují výraz „*obvyklé bydliště*“, ale pojem „*obvyklý pobyt*“. Vzhledem ke kontinuálnímu používání tohoto pojmu v jiných jazykových verzích jsem názoru, že se jedná o totožný institut, který je v českém právním prostředí pouze nesystematicky překládán.

Soudní dvůr EU se již zabýval výkladem obvyklého pobytu dítěte v souvislosti s Nařízením Brusel II bis. Ve věci *A* Soudní dvůr EU rozhodl, že „*pojem „obvyklé bydliště“ podle čl. 8 odst. 1 nařízení č. 2201/2003 musí být vykládán v tom*

¹⁶ Rozsudek Soudu prvního stupně (třetího senátu) ze dne 10. července 1992. *Elisabeth Benzler proti Komisi Evropských společenství*. Věc T-63/91. In: *Sbíрка rozhodnutí*. 1992, s. II-02095.

¹⁷ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 ze dne 17. června 2008 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy.

¹⁸ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 864/2007 ze dne 11. července 2007 o právu rozhodném pro mimosmluvní závazkové vztahy.

¹⁹ Nařízení Rady (EU) č. 1259/2010 ze dne 20. prosince 2010, kterým se zavádí posílená spolupráce v oblasti rozhodného práva ve věcech rozvodu a rozluky.

²⁰ Nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 ze dne 27. listopadu 2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000 (dále jen Nařízení Brusel I bis“).

²¹ Nařízení Rady (ES) č. 4/2009 ze dne 18. prosince 2008 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a o spolupráci ve věcech vyživovacích povinností.

*smyslu, že toto bydliště odpovídá místu, které vykazuje určitou integraci dítěte v rámci sociálního a rodinného prostředí. Za tímto účelem musí být přihlédnuto zejména k trvání, pravidelnosti, podmínkám a důvodům pobytu na území členského státu a přestěbování rodiny do tohoto státu, ke státní příslušnosti dítěte, k místu a podmínkám školní docházky, k jazykovým znalostem, jakož i k rodinným a sociálním vazbám dítěte v uvedeném státě. Vnitrostátnímu soudu přísluší určit místo obvyklého bydliště dítěte s přihlédnutím ke všem konkrétním skutkovým okolnostem v každém jednotlivém případě.*²² Soudní dvůr v odůvodnění konstatoval, že výklady obvyklého pobytu týkající se jiných právních oblastí unijního práva by neměly být aplikovány při nalézání obvyklého pobytu dítěte.²³

Ve věci *Barbara Mercredi proti Richard Chaffe* byla Soudnímu dvoru EU položena předběžná otázka týkající se identifikace vhodných kritérií pro určení obvyklého pobytu dítěte dle Nařízení Brusel II bis. Soudní dvůr dovodil, že adjektivum obvyklý v sobě zahrnuje určitou trvalost nebo pravidelnost. Přítomnost dítěte na území státu obvyklého pobytu by tedy neměla mít pouze dočasný charakter. Obvyklý pobyt dítěte musí být vykládán s přihlédnutím k cíli Nařízení Brusel II bis, kterým je zajištění nejlepšího zájmu dítěte. Vnitrostátní soud by měl zejména přihlížet k podmínkám a důvodům pobytu dítěte na území konkrétního státu a k jeho státní příslušnosti. Záměr osoby, která je nositelem rodičovské zodpovědnosti, směřující ke změně pobytu, může být indicií pro změnu obvyklého bydliště, pokud tato osoba učiní i nutná materiální opatření v přijímajícím státě. U dětí nízkého věku, které jsou plně závislé na osobách, které o ně pečují, je nutné přihlídnout k sociálnímu a rodinnému prostředí vytvořenému touto osobou.²⁴ V tomto konkrétním případě kojence bylo nutné přihlídnout i k „*zeměpisnému a rodinnému původu matky, jakož i k rodinným a sociálním vazbám, které matka a dítě udržují v tomtéž členském státě.*“²⁵

Vzhledem ke skutečnosti, že sám Soudní dvůr EU zdůrazňuje, že při výkladu pojmu obvyklého pobytu jako autonomního konceptu je nutné vycházet

²² Rozsudek Soudního dvora (třetího senátu) ze dne 2. dubna 2009. A. Věc C- 523/07. In: *Sbírka rozhodnutí*. 2009, s. I-02805.

²³ Ibid.

²⁴ Rozsudek Soudního dvora (prvního senátu) ze dne 22. prosince 2010. *Barbara Mercredi proti Richard Chaffe*. Věc C-497/10. In: *Sbírka rozhodnutí*. 2010, s. I-14309.

²⁵ Rozsudek Soudního dvora (prvního senátu) ze dne 22. prosince 2010. *Barbara Mercredi proti Richard Chaffe*. Věc C-497/10. In: *Sbírka rozhodnutí*. 2010, s. I-14309.

z účelu a smyslu právního instrumentu, není možné bez dalšího aplikovat uvedenou judikaturu Soudního dvora EU při zjišťování obvyklého pobytu zůstavitele. Nicméně dle mého názoru lze na základě těchto rozhodnutí určit jednotlivé složky obvyklého pobytu, na jejichž podkladu lze s přihlédnutím k cílům Nařízení o dědictví dotvořit celkové pojetí obvyklého pobytu zůstavitele v době jeho smrti.

Z výše uvedeného vyplývá, že důležitou složkou je fyzická přítomnost osoby na daném území. Přídavné jméno obvyklý má tomuto místu přisoudit trvalý charakter. Ovšem nikde v judikatuře, ani v odborné literatuře nezaznává, jak dlouhý musí být pobyt, aby se stal pobyttem obvyklým. Krátkodobá nepřítomnost ve státě obvyklého neznamená jeho ztrátu.

Druhým kritériem, které je spojeno s fyzickou přítomností osoby na daném území, je sociální integrace této osoby. V tomto pojetí chápeme stát jako obvyklé centrum zájmů jeho obyvatele. Při zjišťování naplnění této složky lze přihlížet zejména k majetku nacházejícímu se na daném území a sociálnímu, rodinnému a profesionálnímu zázemí. Dalším zmiňovaným prvkem byla zejména v judikatuře týkající se pracovního práva a sociálního zabezpečení subjektivní složka. Oproti tomu u obvyklého pobytu dítěte byl pouze zčásti zohledňován úmysl pečující osoby. U dětí, které jsou závislé na pečujících osobách, je jejich subjektivní složka potlačena ve prospěch úmyslu této osoby. Úmysl nezletilého by mohl pravděpodobně hrát roli v případě, kdyby se jednalo o osamostatněného dospívajícího. Co se týká obvyklého pobytu jako hraničního určovatele, existují i názory, že úmysl zdržovat se na určitém místě trvale není relevantní.²⁶ Místo toho se mají hodnotit pouze objektivně ověřitelná fakta. Dle jiných autorů naopak může být obvyklý pobyt založen pouze na základě úmyslu zdržovat se na určitém místě trvale.²⁷ Tato názorová nejednotnost může z pohledu zůstavitele, který často mění svůj pobyt, vyvolávat právní nejistotu v budoucím uspořádání dědických poměrů. Takový stav je protikladem zamýšleného cíle Nařízení.

²⁶ HAŤAPKA, M. K pojmu „obvyklý pobyt“ v mezinárodním práve súkromnom a procesnom. *Justičná revue*. 2001, sv. 53, 2, 183-188 s. S. 187.

²⁷ KEGEL, Gerhard a SCHURIG, Klaus. *Internationales Privatrecht*. 9. vyd. Mnichov: C.H.Beck, 2004. 1032 s. ISBN 978-3-406-49587-8. S. 471.

5 Závěrem

Německý soudcovský svaz a německé sdružení advokátů bylo proti přijetí hraničního určovatele obvyklého pobytu zůstavitele v době smrti s poukazem na historický vývoj a nejednoznačnou definici tohoto pojmu, která se bude na rozdíl od státní příslušnosti odvíjet od subjektivních východisek. Dále poukazovali na skutečnost, že zůstavitel nemusí být dodatečně seznámen s hmotným právem tohoto státu a nemusí si být vědom důsledků změny dědického statutu. Navíc dle jejich názoru bude zůstavitel spíše sdílet s dědici státní příslušnost a změna dědického statutu odvislá od pobytu může mít nepříznivý dopad na právní jistotu a předvídatelnost.²⁸ Na druhou stranu existují i opačné názory, dle kterých si zůstavitel osvojil právo státu, ve kterém pobýval a bylo vytvořeno pouto mezi zůstavitelem a tímto státem.²⁹ Osvojení práva státu pobytu se odvíjí od více kritérií jako je zejména délka pobytu, sociální zázemí a zájem osoby, nelze se tedy přiklonit pouze k jednomu názoru.

K tomuto lze dále uvést, že hraniční určovatel obvyklého pobytu skutečně lépe odpovídá svobodě pohybu, na které je Evropská unie založena. Se zvyšující mobilitou osob se ale může objevovat více případů, kdy hodnocení skutkových okolností může být časově náročnější a nákladnější. V dnešní době nejsou výjimkou případy, kdy lidé pracují na území jednoho státu, ale pobývají na území jiného státu, anebo situace, kdy jsou jednotlivé části roku tráveny na území odlišných států. Posuzování všech okolností případu také provádí osoba, která do takového hodnocení promítá subjektivní prvek a její kroky nemusí být pro zůstavitele, případně dědice předvídatelné. Na základě dostupné judikatury nebo odborné literatury nelze předvídat, jaké složce bude při hodnocení přisouzena nejvyšší důležitost. Posouzení všech okolností konkrétního případu považují v dědických otázkách za příliš široký rozsah pro diskreci, který v nejednoznačných případech může být spíše zátěží v řízení.

²⁸ PFEIFER, Magdalena. Několik úvah nad rozhodným právem v rámci připravované úpravy evropského dědického práva. *Ad Notam*. 2011, roč. 17, č. 1, s. 12. ISSN 1211-0558.

²⁹ LESZAY, Lenka, SVOBODA, Jan. Návrh nařízení Rady (ES) o rozhodném právu, pravomoci, uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech dědictví a závětí. *Ad Notam*. 2008, roč. 14, č. 2, s. 55 – 62. ISSN 1211-0558. S. 59

Pokud nahlížím na obvyklý pobyt jako na jeden hraniční určovatel, který pouze vykazuje určitou diferenciaci dle cílů vyjádřených v konkrétních nařízeních, není pravděpodobně ani žádoucí stanovit například minimální délku pobytu, která by byla rozhodným kritériem pro založení obvyklého pobytu. Ovšem pro krajní případy ve věcech dědických jsem toho názoru, že by měla být přijata kritéria, jejichž hodnocení nebude ovlivněno subjektivním posouzením konkrétního orgánu, který ve věci rozhoduje. Zůstavitel si musí být vědom, dle jakých postupů bude určeno rozhodné právo pro dědění, aby byla ochráněna jeho oprávněná očekávání. Projednání dědictví po zůstaviteli představuje citelný zásah do majetkové sféry dědiců a z tohoto důvodu by měly být jednotlivé složky obvyklého pobytu při jeho zjišťování v dědických věcech hodnoceny přísně a z pohledu zúčastněných subjektů předvídatelným způsobem.

V poslední řadě nemůžeme pominout ani otázku jevu *forum shopping*, kdy se zůstaviteli otevírá poměrně jednoduchá možnost změnou obvyklého pobytu docílit jiného okruhu povolaných dědiců, případně možnost vyloučení nepominutelné dědice v případě dědění ze závěti.

Literature

BYSTRICKÝ, R. *Příručka mezinárodního práva soukromého*. Praha: Univerzita Karlova, 1970. 185 s.

HATÁPKA, M. K pojmu „obvyklý pobyt“ v mezinárodním práve súkromnom a procesnom. *Justičná revue*. 2001, sv. 53, 2, 183-188 s.

KEGEL, Gerhard a SCHURIG, Klaus. *Internationales Privatrecht*. 9. vyd. Mnichov: C.H.Beck, 2004. 1032 s. ISBN 978-3-406-49587-8.

KUČERA, Z. *Mezinárodní právo soukromé*. 7. opr. a dopl. vyd. Brno: Doplněk, 2009, 462 s. ISBN 9788072392315.

PFEIFFER, M. Obvyklý pobyt v evropském rodinném právu. *Soudní rozhledy*. 2013, č. 3, s. 87. ISSN 1211-4405.

ŘÍHA, M. Evropské dědické nařízení vstoupilo v platnost. *Ad Notam*. 2012, roč. 18, č. 5, s. 14-18. ISSN 1211-0558.

www.curia.europa.eu

Contact – e-mail

348421@mail.muni.cz

Medzinárodné únosy detí v nedávnych rozhodnutiach slovenských a českých súdov

Jozef Caban

Paneurópska vysoká škola, Fakulta práva, Slovenská republika

Abstract in original language

Európska únia prispela k právnej regulácii medzinárodných únosov detí prostredníctvom Nariadenia Rady č. 2201/2003 o súdnej právomoci a uznávaní a výkone rozsudkov v manželských veciach a vo veciach rodičovských práv a povinností, ktoré sa spoločne uplatňuje s Haagskym dohovorom. Cieľom tohto príspevku je preto analýza nedávnych súdnych rozhodnutí slovenských a českých súdov so zameraním na aplikáciu a výklad týchto noriem, pričom špeciálna pozornosť bude venovaná slovenskému prípadu z roku 2010, ktorý sa dostal aj pred Ústavný súd SR a pred EŠLP v roku 2014.

Keywords in original language

Medzinárodné únosy detí; Haagsky dohovor; Nariadenie Brusel II bis; judikatúra súdov.

Abstract

The European Union contributed to the legal regulation of international child abduction through the Council Regulation no. 2201/2003 concerning jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in matrimonial matters and the matters of parental responsibility, which applies together with the Hague Convention. The aim of this paper is therefore analysis of recent court decisions of Slovak and Czech courts, focusing on the application and interpretation of these standards. Special attention will be paid to Slovak case from 2010, which also came to the Slovak Constitutional Court and to the ECHR in 2014.

Keywords

International Child Abduction; Hague Convention; The Brussels II bis Regulation; Case Law of the Courts.

1 Právna úprava medzinárodných únosov detí

S postupným uvoľňovaním hraníc a dostupnejšou možnosťou cestovania po roku 1989 prirodzene rástol počet rodinných vzťahov medzi vtedy československými občanmi a občanmi tretích krajín. V Českej a Slovenskej federatívnej republike a neskôr aj v samostatnej Českej republike a Slovenskej republike bola vykonávaná zákonodarná činnosť primárne s cieľom zabezpečenia základného fungovania nového štátneho a spoločenského usporiadania. Základné normy rodinného práva, ktorými sú zákon o rodine, občiansky zákonník, občiansky súdny poriadok a zákon o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom, zostali dedičstvom z obdobia Československej socialistickej republiky. Až postupne sa tieto zákony menili, či už ich nahradili nové zákony, alebo boli zmenené len prostredníctvom noviel. Tieto zmeny znamenali opustenie filozofie komunizmu a prispôsobenie sa novej spoločenskej situácii. Konkrétne ide o prijatie zákona č. 36/2005 Z.z. o rodine v Slovenskej republike a prijatie zákona č. 89/2012 Sb. Občianskeho zákonníka, ktorý pokrýva aj oblasť rodinného práva, spolu so zákonom č. 91/2012 Sb. o medzinárodnom práve súkromnom v Českej republike. V Slovenskej republike sa naďalej uplatňuje zákon č. 97/1963 Zb. o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom.

Problematika medzinárodných únosov detí nebola výnimkou a až postupne sa prijímala právna úprava s cieľom jej riešenia. Jeden z prvých významných prameňov práva v tejto oblasti, ktorý je platný aj v súčasnosti, je Dohovoru o občianskoprávných aspektoch medzinárodných únosov detí z 25. októbra 1980 v Haagu (ďalej aj ako „Haagsky dohovor“). Haagsky dohovor bol podpísaný v mene Českej a Slovenskej federatívnej republiky dňa 28. decembra 1992, pričom po jej rozdelení bola potvrdená jeho právnu záväznosť pre Slovenskú republiku¹ a Českú republiku². Cieľom Haagskeho dohovoru je zabezpečiť ochranu detí pred škodlivými účinkami ich neoprávneného premiestnenia alebo zadržania do inej krajiny, teda zabezpečenie ich rýchleho návratu do krajiny pôvodu, pokiaľ nie sú dané dôvody hodné osobitného zreteľa ako výnimky z nariadenia návratu. Justičný alebo správny orgán, ktorý koná o nariadení návratu dieťaťa, má okamžitý návrat naria-

¹ Oznámenie Ministra zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 119/2001 Z.z.

² Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 34/1998 Sb.

dit' vždy okrem výnimiek, podľa ktorých sa buď opatrovnícke právo reálne nevykonávalo, alebo existuje pre dieťa vážne nebezpečenstvo spojené s jeho návratom. Haagsky dohovor upravuje postup, ktorým sa má dosiahnuť tento cieľ.

V čiastočnej nadväznosti na Haagsky dohovor bolo v rámci Európskej únie prijaté Nariadenie Rady (ES) č. 2201/2003 z 27. novembra 2003 o súdnej právomoci a uznávaní a výkone rozsudkov v manželských veciach a vo veciach rodičovských práv a povinností, ktorým sa zrušuje nariadenie (ES) č. 1347/2000 (ďalej aj ako „Brusel II bis“), ktoré je právne záväzné pre Slovenskú republiku a Českú republiku od 01. mája 2004. Toto nariadenie sa vzťahuje na rozvod, rozluku alebo anulovanie manželstva a nadobúdanie, výkon, prenesenie, obmedzenie alebo odňatie rodičovských práv a povinností. V týchto veciach upravuje právomoc a uznávanie a výkon rozsudkov. Kritériá právomoci upravené týmto nariadením sú tvorené tak, aby zodpovedali najlepšiemu záujmu dieťaťa. Nariadenie Brusel II bis Haagsky dohovor nenahrádza a ani nevylučuje jeho aplikáciu. Nariadenie Brusel II bis v článku 11 rieši otázku právomoci vo veciach nariadenia návratu dieťaťa, t.j. procesno-právne aspekty, a v zásade neobsahuje ustanovenia, ktoré by sa vzťahovali na meritum veci, kde ponecháva priestor na aplikáciu Haagskeho dohovoru.

Podrobnejší postup konania o nariadení návratu dieťaťa je upravený vo vnútroštátnych právnych predpisoch tej ktorej krajiny. V prípade Českej republiky a Slovenskej republiky sú to hlavne príslušné občianske zákonníky a zákon o rodine v oblasti hmotného práva a občianske súdne poriadky v oblasti procesného práva. Súdne orgány však neaplikujú len tieto vnútroštátne normy ale, ako už bolo uvedené, aj Haagsky dohovor a nariadenie Brusel II bis, ktoré majú prednosť pred vnútroštátnou právnou úpravou.

Pre zaujímavosť uvádzam jednu nedávnu zmenu právnej úpravy medzinárodných únosov detí v Slovenskej republike a to zmenu určenia miestnej príslušnosti súdov. Zákonom č. 388/2011 Z.z. ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony, bol zmenený zákon č. 371/2004 Z.z. o sídlach a obvodoch súdov Slovenskej republiky a o zmene zákona č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok v znení neskorších predpisov. Pred nadobudnutím účinnosti uvedeného zákona, t.j. do 31. decembra

2011, bol na konanie vo veciach vráťania maloletého dieťaťa príslušný jediný súd v Slovenskej republike – Okresný súd Bratislava I. Takto nastavená právna úprava môže vzbudzovať dojem o špecializácii sudcov Okresného súdu Bratislava I na túto agendu a tým zabezpečenie kvality rozhodovania. Na druhej strane však výlučné postavenie Okresného súdu Bratislava I môže spôsobovať nárast nákladov na súdne konanie pre účastníkov konania (doprava) a postupný nápad vecí môže spôsobovať zbytočné priet'ahy v konaní. Aj z týchto dôvod bol prijatý uvedený zákon a od 01. januára 2012 je na konanie vo veciach vráťania maloletého dieťaťa príslušný Okresný súd Bratislava I, Okresný súd Banská Bystrica a Okresný súd Košice I. Obvody týchto okresných súdov pokrývajú oblasť západného, stredného a východného Slovenska.

2 Cieľ a metodika príspevku

V predchádzajúcej časti som spomenul základnú právnu úpravu, ktorú súd aplikuje v konaní vo veci nariadenia návratu maloletého dieťaťa, ktoré bolo neoprávnene premiestnené alebo zadržané. Pri pohľade na pramene práva je zrejmé, že súd musí k aplikácii pristupovať dôkladne a zodpovedne, pretože musí určiť postupnosť aplikácie medzi právnymi normami medzinárodnými, európskymi a vnútroštátnymi. Určenie relevantných právnych noriem vychádza z viacerých kritérií, ako napríklad z toho, či sú obidve krajiny alebo len jedna z nich zmluvnou stranou Haagskeho dohovoru, resp. členským štátom Európskej únie, podľa čoho sa určuje pôsobnosť Haagskeho dohovoru a nariadenia Brusel II bis.

O merite veci však súd rozhoduje primárne podľa Haagskeho dohovoru. Ak bolo dieťa neoprávnene premiestnené alebo zadržané a v deň začatia konania pred justičným alebo správnym orgánom zmluvného štátu, v ktorom sa dieťa nachádza, neuplynula odo dňa neoprávneného premiestnenia alebo zadržania lehota jedného roka, nariadi príslušný orgán okamžite návrat dieťaťa.³ Justičný alebo správny orgán dožiadaného štátu nemusí nariadiť návrat dieťaťa, ak osoba, inštitúcia alebo iná právnická osoba, ktorá nesúhlasí s jeho vrátením, preukáže, že osoba, inštitúcia alebo iná právnická osoba, ktorá mala dieťa v osobnej starostlivosti, v čase premiestnenia alebo zadržania opatrovnícke právo skutočne nevykonávala alebo že súhlasila,

³ Čl. 12 Haagskeho dohovoru.

či následne sa zmierila s premiestnením alebo zadržaním, alebo že existuje vážne nebezpečenstvo, že návrat by dieťa vystavil fyzickej alebo duševnej ujme alebo ho inak priviedol do neznesiteľnej situácie.⁴

Cieľom tohto príspevku je preto zistiť, či súdy správnym spôsobom aplikujú Haagsky dohovor ako právnu normu relevantnú pre posúdenie merita veci. Pri hodnotení správnosti budem sledovať účelu Haagskeho dohovoru, ktorým je ochrana detí pred škodlivými účinkami ich neoprávneného premiestnenia alebo zadržania a zabezpečenia ich urýchleného návratu do štátu ich obvyklého pobytu. Skúmať budem dĺžku súdneho konania (časový ukazovateľ), ako aj konanie samotné v tom zmysle, či súdy dostatočným spôsobom posúdili všetky relevantné okolnosti prípadu, vrátane okolností odvodňujúcich nenariadenie návratu dieťaťa podľa čl. 13 Haagskeho dohovoru a následné konania o odvolaní, dovolaní a prípadné ústavné sťažnosti (kvalitatívny ukazovateľ). Čím bude súdne konanie časovo kratšie a prvostupňové rozhodnutie bude potvrdené odvolacím súdom, resp. nebude predmetom konania o dovolaní alebo ústavnej sťažnosti, tým skôr bude zabezpečený účel Haagskeho dohovoru a Haagsky dohovor bude správne aplikovaný.

Uvedomujúc si rozsah skúmanej problematiky medzinárodných únosov detí ako aj rozsah tohto príspevku, rozhodol som sa vyššie uvedené skúmať takmer výlučne prostredníctvom rozhodovacej činnosti Najvyššieho súdu Slovenskej republiky (NS SR) a Najvyššieho súdu Českej republiky (NS ČR), pričom väčšia pozornosť bude venovaná rozhodovacej činnosti NS SR. Analýzou budem skúmať jednotlivé súdne rozhodnutia, úspešnosť podaných mimoriadnych opravných prostriedkov, ako aj najčastejšie pochybenia v prvostupňových a druhostupňových konaniach.

3 Rozhodovacia prax súdov Slovenskej republiky

Pri vyhľadávaní⁵ súdnych rozhodnutí Najvyššieho súdu Slovenskej republiky týkajúcich sa medzinárodných únosov maloletých detí som dospel k celkovému počtu dvanásť⁶ súdnych rozhodnutí. Tieto súdne rozhodnu-

⁴ Čl. 13 Haagskeho dohovoru.

⁵ [Http://www.supcourt.gov.sk/rozhodnutia/](http://www.supcourt.gov.sk/rozhodnutia/)

⁶ Rozhodnutia NS SR spis. zn: 2 M Cdo 23/2008 z 30. 06. 2009; 2 Cdo 207/2009 z 29. 09. 2009; 1 Cdo 153/2009 z 07. 09. 2010; 4 M Cdo 9/2011 z 27. 07. 2011; 4 Cdo 40/2012 z 22. 03. 2012; 4 Cdo 123/2012 z 28. 06. 2012; 2 Cdo 163/2012 z 25. 07. 2012; 6 Cdo 81/2013 z 03. 04. 2013; 6 Cdo 1/2013 z 30. 04. 2013; 6 Cdo 292/2013 z 17. 12. 2013; 6 Cdo 288/2013 z 07. 05. 2014; 3 Cdo 39/2014 z 21. 07. 2014.

tia sú vydané v rámci dovolacieho konania, teda po podaní mimoriadneho opravného prostriedku. Sú vydané v období od 30. 06. 2009 do 21. 07. 2014. Z týchto informácií vyplýva čiastkový záver, že približne dva až tri súdne konania ročne sa dostanú pred NS SR. Znamená to tiež, že neúspešní účastníci konania sa neuspokojili s odôvodnením súdu prvého stupňa a ani s odôvodnením súdu druhého stupňa (odvolacieho) a využili svoje právo podať mimoriadny opravný prostriedok. Z týchto informácií však nemožnorobiť záver o kvalite rozhodovacej činnosti okresných a krajských súdov, vrátane kvality odôvodnenia súdneho rozhodnutia, pretože z týchto informácií nemožno rozlíšiť prípady, kedy bol mimoriadny opravný prostriedok využitý na základe skutočných pochybností, a kedy bol mimoriadny opravný prostriedok využitý osobou, „presvedčenou o svojej pravde“, prípadne so zámerom šikanovať úspešnú stranu v konaní. K rozlíšeniu týchto prípadov sa môžeme priblížiť cez samotné rozhodnutie NS SR ako dovolacieho súdu. Z dvanástich skúmaných súdnych rozhodnutí je päť súdnych rozhodnutí, ktorým NS SR dovolania odmieta a sedem súdnych rozhodnutí, ktorými NS SR zrušuje súdne rozhodnutia krajských súdov, prípadne krajských súdov a okresných súdov a vec im vracia na ďalšie konanie. Z týchto informácií je zrejmé, že v priemere raz ročne je rozhodovacia činnosť súdov (okresných a následne krajských) postihnutá takou vadou, ktorá je dôvodom pre zrušenie takýchto rozhodnutí dovolacím súdom.

Pre posúdenie kvality rozhodovacej činnosti je potrebné skúmať, aké dôvody viedli dovolací súd k zrušeniu prvostupňových a druhostupňových rozhodnutí. V rozhodnutí 2 M Cdo 23/2008 z 30. 06. 2009 NS SR konštatoval nesprávne právne posúdenie, pretože sudy neskúmali dôvody pre posúdenie aplikácie čl. 13 Haagskeho dohovoru⁷, podľa ktorého možno návrat malo-

⁷ Čl. 13 Haagskeho dohovoru:

„Bez ohľadu na ustanovenie predchádzajúceho článku justičný alebo správny orgán dožadovaný štátom nemusí nariadiť návrat dieťaťa, ak osoba, inštitúcia alebo iná právnická osoba, ktorá nesúhlasí s jeho vrátením, preukáže, že a) osoba, inštitúcia alebo iná právnická osoba, ktorá mala dieťa v osobnej starostlivosti, v čase premiestnenia alebo zadržania opatrovnícke právo skutočne nevykonávala alebo že súhlasila, či následne sa zmierila s premiestnením alebo zadržaním, alebo B) existuje vážne nebezpečenstvo, že návrat by dieťa vystavil fyzickej alebo duševnej ujme alebo ho inak priviedol do neznepiteľnej situácie.

Justičný alebo správny orgán môže odmietnuť nariadiť návrat dieťaťa aj vtedy, ak zistí, že dieťa nesúhlasí s návratom, a ak dosiahlo vek a stupeň vyspelosti, v ktorom je vhodné zohľadniť jeho názory. Pri hodnotení okolností uvedených v tomto článku justičné a správne orgány vezmú do úvahy informácie o sociálnom prostredí dieťaťa, ktoré poskytol ústredný orgán alebo iný príslušný orgán štátu obvyklého pobytu dieťaťa.“

letého dieťaťa odmietnuť nariadiť, natoľko dostatočne, aby hrozba vážneho nebezpečenstva fyzickej alebo duševnej ujmy, prípadne neznesiteľná situácia z prikázaného návratu, boli čo najvyššou mierou pravdepodobnosti vylúčené a obdobne, aby čo najúplnejšie boli ozrejmene taktiež všetky okolnosti, z ktorých by bolo možné usudzovať na skutočný postoj druhého rodiča k maloletému. V tomto súdnom rozhodnutí NS SR ďalej uviedol, že pod sociálnym prostredím treba rozumieť celkové sociálne pomery maloletého dieťaťa v mieste obvyklého pobytu, t. j. kým a ako je zabezpečená starostlivosť o dieťa, schopnosť zabezpečenia osobnej starostlivosti o dieťa, o jeho výživu, výchovu, spôsob jej zabezpečenia s prihliadnutím na potreby dieťaťa vzhľadom na jeho vek, zdravotný stav, vzájomné citové vzťahy medzi rodičmi a rodičmi a dieťaťom, prípadne inými osobami. Bez dôsledného posúdenia komplexných informácií o týchto skutočnostiach k zhodnoteniu existencie dôvodov uvedených v čl. 13 Haagskeho dohovoru je podľa názoru dovolacieho súdu právne posúdenie veci odvolacím súdom a súdom prvého stupňa o návrhu otca na navrátenie maloletého do miesta obvyklého pobytu nesprávne.

V rozhodnutí 1 Cdo 153/2009 z 07. 09. 2010 NS SR konštatoval porušenie práva na spravodlivé súdne konania a jeho súčasti – princípu rovnosti zbraní. Uviedol, že na základe zásady kontradiktórnosti by súdne rozhodnutie malo vychádzať predovšetkým z výsledkov konfrontácie strán v spore, z ktorých každá musí mať možnosť vyjadriť sa k požiadavkám a tvrdeniam druhej strany a právo na to, aby sa vypočuli jej argumenty. Pri rozhodovaní o návrate dieťaťa do iného zmluvného štátu Haagskeho dohovoru musia sudy vychádzať zo starostlivo zisteného skutkového stavu; to znamená, že dôvody, ktoré by mohli eliminovať návrat dieťaťa do miesta bydliska v inom členskom štáte, musia byť zistené a objasnené natoľko dostatočne, aby posúdenie (ne)navrátenia maloletých detí nevychádzalo iba z dôkazov produkovaných jedným účastníkom súdneho konania.

V ďalšom súdnom rozhodnutí 4 M Cdo 9/2011 z 27. 07. 2011 NS SR opäť konštatoval nedostatočne zistený skutkový stav keď uviedol, že dôvody, ktoré by mohli eliminovať návrat dieťaťa do miesta bydliska v inom členskom štáte teda musia byť zistené a objasnené natoľko dostatočne, aby čo najúplnejšie boli ozrejmene všetky okolnosti, z ktorých by bolo možné

usudzovať skutočný postoj rodiča v zahraničí k súčasnému pobytu dieťaťa. Pritom nemožno prehliadnúť, že na možnosť odmietnutia nariadenia návratu dieťaťa má vplyv nesúhlas samotného dieťaťa s návratom, ak dosiahol vek a stupeň vyspelosti, v ktorom je vhodné zohľadniť jeho názory. Týmto sú chránené práva a oprávnené záujmy maloletého dieťaťa, pretože len takto možno spravodlivo rozhodnúť o navrátení dieťaťa, resp. a nenavrátení dieťaťa prostredníctvom výnimky uvedenej v čl. 13 Haagskeho dohovoru.

Haagsky dohovor zdôrazňuje aj úlohu maloletého dieťaťa a zabezpečuje ochranu jeho práv a právom chránených záujmov aj tým, že umožňuje, aby sa maloleté dieťa vyjadrilo v konaní a aby sa za určitých okolností jeho názor bral do úvahy. Nielen Haagsky dohovor, ale aj nariadenie Brusel II bis⁸ zdôrazňuje úlohu maloletého dieťaťa v súdnom konaní, ktoré sa ho týka. Porušenie tohto princípu bolo nedostatkom, ktorý konštatoval NS SR v rozhodnutí 4 Cdo 40/2012 z 22. 03. 2012. Názor maloletého dieťaťa môže byť pre posúdenie rozhodujúcich skutočností relevantný, avšak súd musí v každom jednotlivom prípade citlivo zvážiť dosah jeho výpovede najmä s ohľadom na jeho vek, rozumovú, ale i emocionálnu vyspelosť. Názor maloletého dieťaťa možno zistiť buď prostredníctvom ustanoveného zástupcu maloletej (kolízneho opatrovníka, orgánu sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately), alebo samotným výsluchom maloletej, a to buď v prítomnosti rodičov, alebo v neprítomnosti rodičov. Opomenutie zabezpečenia vyjadrenia názoru maloletého dieťaťa bola ako vada súdneho konania konštatovaná v rozhodnutí 6 Cdo 292/2013 z 17. 12. 2013. V okolnostiach danej veci dovolací súd vyhodnotil nevypočutie kolízneho opatrovníka maloletých detí k skutočnostiam podstatným pre rozhodnutie vo veci, nevykonanie dokazovania za pomoci odborného posúdenia znalcom na príčiny zmien v správaní sa maloletých detí a nevypočutie maloletých detí ako účastníkov konania, hoci aj prostredníctvom kolízneho opatrovníka za postup, ktorým bola maloletým deťom odňatá možnosť pred súdom konať v zmysle § 237 písm. f/ O., s. p. Ide o vadu, ktorá zakladá jednak prípustnosť dovolania, a je

⁸ Bod 19 preambuly nariadenia Brusel II bis:
„Vypočutie dieťaťa zohráva dôležitú úlohu pri uplatňovaní tohto nariadenia, hoci tento právny akt nie je určený na to, aby menil použiteľné vnútroštátne postupy.“

tiež dôvodom, pre ktorý dovolací súd musí napadnuté rozhodnutie odvolacieho súdu zrušiť, pretože rozhodnutie vydané v konaní postihnutom tak závažnou procesnou vadou, nemôže byť vecne správne.

Nakoniec dôvodom pre zrušenie súdnych rozhodnutí bola ich nedostatočná odôvodnenosť a tým nepreskúmateľnosť. NS SR v rozhodnutí 3 Cdo 39/2014 z 21. 07. 2014 uviedol, že rozhodnutie odvolacieho súdu je nedostatočne odôvodnené, pretože síce prezentoval svoje úvahy napríklad pri konflikte záujmov medzi záujmom matky (vyhnutie sa reštrikciám v krajine obvyklého pobytu maloletého dieťaťa) a záujmom maloletého dieťaťa (citová väzba na matku), ako aj pri posudzovaní násillia jedného rodiča smerom k druhému, avšak nevysvetľuje, na akom podklade odvolací súd – bez zopakovania alebo doplnenia dokazovania – dospel k záverom odlišným od záverov súdu prvého stupňa, ktoré boli pre rozhodnutie o veci podstatné. Preto je rozhodnutie odvolacieho súdu nepreskúmateľné a NS SR nemal možnosť posúdiť do všetkých dôsledkov jeho vecnú správnosť.

Z vyššie uvedených súdnych rozhodnutí je zrejmé, že existuje prípady, v ktorých absentuje kvalita rozhodovacej činnosti, ktorá je príčinou zrušenia súdneho rozhodnutia Najvyšším súdom Slovenskej republiky. Prevažne ide o nedostatky, kedy nie je náležité zistený skutkový stav a preto nemožno spravodlivo rozhodnúť, pričom za spravodlivé rozhodnutie považujem rozhodnutie v súlade s právami a právom chránenými záujmy maloletých detí. Tým nie je naplnený zmysel Haagskeho dohovoru, ktorý je ochrana detí a ich záujmov na medzinárodnej úrovni pred škodlivými účinkami ich neoprávneného premiestnenia alebo zadržania, zabezpečenie ich urýchleného návratu a zaistenie ochrany práva styku. Dosiahnutie návratu maloletého dieťaťa, ktoré bolo neoprávnené premiestnené alebo zadržané, do krajiny, v ktorej má obvyklý pobyt, je rovnako cieľom nariadenia Brusel II bis, ktorý je vyjadrený v bode 17 preambuly.

Zo skúmaných súdnych rozhodnutí možno abstrahovať aj informácie o dĺžke súdneho konania a tak zistiť, či súdy rozhodujú v súlade s čl. 11 Haagskeho dohovoru a čl. 11 ods. 3 nariadenia Brusel II bis, podľa ktorých súd vydá rozhodnutie do bez odkladu, spravidla do šiestich týždňov od podania žiadosti (začatia konania), ak tomu nebránia výnimočné okolnosti. V prípade nevydania rozhodnutia v tejto lehote súd informuje o dôvodoch meškania,

ktoré by mali mať výnimočnú povahu. Skúmaných dvanásť súdnych rozhodnutí síce bolo pred rozhodnutím NS SR právoplatne skončených, avšak po rozhodnutí NS SR bolo v niektorých z nich nariadené ďalšie konanie vo veci. Z dostupných zdrojov nie sú známe presné dátumy začatia súdnych konaní, ani ich skončenia po opätovných pokračovaniach konania po rozhodnutiach NS SR, preto nemožno presne určiť úplnú dĺžku súdnych konaní. S istotou však možno určiť obdobie od rozhodnutia prvostupňového súdu až po rozhodnutie dovolacieho súdu. K tomuto obdobiu si môže čitateľ pri rátať odhadovanú dĺžku súdneho konania predchádzajúceho prvostupňového rozhodnutiu, ako aj dĺžku konaniu po opätovnom pokračovaní v konaní. Predmetné obdobie je v siedmich relevantných súdnych konaniach približne nasledovné: 18 mesiacov, 14 mesiacov, 17 mesiacov, 9 mesiacov, 16 mesiacov, 9 mesiacov a 13 mesiacov. Zistené časové obdobia sú v priamom rozpore s primeranou dĺžkou súdneho konania v zmysle Haagskeho dohovoru a nariadenia Brusel II bis v trvaní 1,5 mesiaca. Tým nielenže dochádza k porušeniu práv a právom chránených záujmov maloletých detí, ale aj k porušeniu ich práva a práva ich rodičov na prejednanie veci bez zbytočných priet'ahov. Praktický dopad takejto neprimeranej dĺžky konania je ten, že okrem nastolenia právnej neistoty pre účastníkov konania si za takéto dlhé obdobie maloleté dieťa vytvorí vzťah a väzby k prostrediu, v ktorom žije. Tieto väzby môžu byť napríklad sociálne alebo citové a môžu mať formu vytvorenia vzťahu k príbuzným (starý rodičia), novým kamarátov, zvyknutie si na nové prostredie či už domáce alebo verejné, spoločenské a podobne. Vyrhnúť dieťa z takéhoto prostredia a za takejto situácia, samozrejme len v prípade nariadenia návratu, by znamenalo porušenie jeho práv a právom chránených záujmov a je vysoko pravdepodobné, že by súd rozhodol v zmysle čl. 12 Haagskeho dohovoru a návrat by nenariadil, pretože sa dieťa zžilo s novým prostredím. Táto situácia samozrejme prichádza do úvahy vtedy, keď je maloleté dieťa v medziobdobí medzi rozhodnutím odvolacieho súdu a dovolacieho súdu v krajine, do ktorej bola neoprávnené premiestnená alebo zadržaná. Ak bol nariadený návrat maloletého dieťaťa a a „poškodený“ rodič pristúpil k výkonu súdneho rozhodnutia, nemožno jednoznačne hovoriť o vytvorení väzieb s novým prostredím. Medziobdobie

vo vyššie uvedených prípadoch trvalo nasledovne: 15 mesiacov, 6 mesiacov, 15 mesiacov, 6 mesiacov, 2 mesiace, 6 mesiacov a 8 mesiacov.

4 Rozhodovacia prax súdov Českej republiky

Pri vyhľadávaní⁹ súdnych rozhodnutí Najvyššieho súdu Českej republiky týkajúcich sa medzinárodných únosov maloletých detí som dospel k celkovému počtu desať¹⁰ súdnych rozhodnutí. Z desiatich súdnych rozhodnutí boli štyri zrušujúce súdne rozhodnutia, ktorými NS ČR prikázal vo veci ďalej konať, a šesť súdnych rozhodnutí, ktorými dovolanie neúspešnej strany odmietol. Pri týchto rozhodnutiach je musím zdôrazniť, že najstaršie súdne rozhodnutie je zo dňa 29. 01. 2004 a najnovšie zo dňa 23. 09. 2010. vyhľadávací systém NS ČR nenašiel žiadne súdne rozhodnutie týkajúce sa medzinárodných únosov detí v rokoch 2011 až 2014. Nie je v možnostiach príspevku skúmať, čo je toho príčinou, avšak za predpokladu, že príčinou nenájdenia súdnych rozhodnutí z tohto obdobia je kvalitná rozhodovacia činnosť okresných a krajských súdov v ČR, ktoré prostredníctvom svojej rozhodovacej činnosti vrátane odôvodnenia súdneho rozhodnutia „uspokojili“ všetkých účastníkov konania, možno tento posun oproti predošlým rokom hodnotiť jednoznačne pozitívne. V priemere sa tak pred NS ČR dostane približne 1 právna vec týkajúca sa medzinárodného únosu detí za rok.

NS ČR v rozhodnutí 30 Cdo 34/2003 z 29. 01. 2004 konštatoval nesprávne právne posúdenie z toho dôvodu, že odvolací súd sa dopustil omylu pri aplikácii práva na zistený skutkový stav. Odvolací súd sa opomenul zaoberať prezentovanými skutkovými zisteniami per aplikáciu čl. 13 Haagskeho dohovoru. K tomu uviedol nasledovné: *„Je zřejmé, že v tomto případě odvolací soud nebral v úvahu, že ve skutečnosti sám dovedil na základě provedeného dokazování možnost nepřiznivých (zejména psychických) následků u nezletilé v případě jejího návratu do místa jejího původního pobytu (čl. 13 písm. b) Úmluvy) a místo toho fakticky zdůraznil, kdo podle jeho názoru má na této situaci vinu (i když jinak řešení, které při řešení manželské krize s otcem dítěte matka zvolila, soud ve skutečnosti hodnotil*

⁹ [Http://www.nsooud.cz/](http://www.nsooud.cz/).

¹⁰ Rozhodnutia NS ČR spis. zn. 30 Cdo 34/2003 z 29. 01. 2004; 30 Cdo 2165/2003 z 22. 09. 2004; 30 Cdo 1670/2004 z 22. 09. 2004; 30 Cdo 2779/2004 z 31. 01. 2005; 30 Cdo 1387/2005 z 25. 10. 2005; 30 Cdo 1931/2006 z 28. 11. 2006; 30 Cdo 3425/2006 z 27. 02. 2007; 30 Cdo 474/2007 z 20. 06. 2007; 30 Cdo 5473/2007 z 05. 03. 2008; 21 Cdo 3014/2010 z 23. 09. 2010.

jako standardní postup). Ač v tomto případě dovolací soud nemá nikterak důvodu zpochybňovat kvalitu vztahu otce ke nezletilé a naopak, předpoklady obsažené v ustanovení čl. 13 písm. b) Úmluvy jsou vztaženy ke vylučnému zájmu dítěte objektivně je vyvarovat fyzické nebo duševní újmy nebo jinak nesnesitelné situaci. Z této zásady však při svém rozhodování odvolací soud důsledně nepochyboval.“ V ďalšom rozhodnutí 30 Cdo 1931/2006 z 28. 11. 2006 opäť konštatoval nedôslednú aplikáciu čl. 12 a 13 Haagskeho dohovoru, pretože pri hodnotení okolností uvedených v tomto článku neprihliadol k informáciám týkajúcim sa sociálneho postavenia dieťaťa a poskytnutým ústredným orgánom alebo iným príslušným orgánom obvyklého pobytu dieťaťa. V tomto prípade malo maloleté dieťa v čase súdneho konania vek 20 mesiacov a NS ČR zdôraznil, že za takejto situácie treba dôslednejšie zistiť okolnosti tvrdené druhým rodičom o nebezpečenstve vzniku ujmy v zmysle čl. 13 Haagskeho dohovoru, vrátane ich porovnania s informáciami poskytnutými ústrednými orgánmi.

V rozhodnutí 30 Cdo 474/2007 zo dňa 20. 06. 2007 NS ČR zdôraznil, že čl. 13 Haagskeho dohovoru zabezpečuje, aby v prípade keď už došlo k neoprávnenému premiestneniu dieťaťa do iného zmluvného štátu, boli v maximálnej miere chránené jeho práva a právom chránené záujmy. Súd musí v tomto prípade dôsledne skúmať, do akého prostredia by sa dieťa vracalo v prípade nariadenia návratu. Uviedol, že pod termínom „sociálne postavenie dieťaťa“¹¹ v zmysle čl. 13 Haagskeho dohovoru je potrebné rozumieť celkové sociálne pomery dieťaťa v obvyklom pobyte, do ktorého by sa vracalo, teda hlavne to, ktoré osoby alebo inštitúcie by zabezpečovali starostlivosť o dieťa, jeho výchovu, výživu, ale tiež aj to, aké sú vzájomné vzťahy a väzby týchto osôb a dieťaťa, prípadne širšej rodiny. K sociálnemu postaveniu dieťaťa a to konkrétne k jeho citovej väzbe na jedného rodiča sa vyjadril NS ČR v rozhodnutí 30 Cdo 5473/2007 z 05. 03. 2008. V tomto

¹¹ Z odôvodnenia rozhodnutia NS ČR 30 Cdo 474/2007 z 20. 06. 2007: „Pro úplnost je v této souvislosti třeba uvést, že rozhodně nepostačuje pouhý slib rodiče, který se domáhá navrácení dítěte, daný českému soudu, že byla přijata vhodná opatření ke ochraně dítěte po jeho navrácení. V daném případě sice otec v řízení předložil fotografie rodinného domu jeho rodičů, v němž v současné době s nimi žije (o nich se ovšem soudy obou stupňů ve svých rozhodnutích nezmiňují), není ovšem zřejmé, kdo a jakým způsobem by zajišťoval celodenní péči a výchovu nezletilého (který je útlého věku, má zdravotní handicap a nemluví ani nerozumí anglicky, jak z obsahu spisu vyplývá), když otec je vázán svým zaměstnáním (místopřesné prohlášení D. M. K., vyšetřovatelky kanceláře Státního zástupce v S. F., ze dne 31. 10. 2005 a její zpráva ze dne 12. 1. 2006 nejsou v tomto ohledu postačující)“.

rozhodnutí zdôraznil, že pokiaľ súd zvažuje nenariadenie návratu dieťaťa do krajiny obvyklého pobytu z dôvodu, že dieťa má vytvorené citové väzby na jedného z rodičov, ktorý s ním nebude v krajine obvyklého pobytu v prípade nariadenia návratu, táto okolnosť nemôže zakladat' aplikáciu čl. 13 Haagskeho dohovoru, pretože to bol práve ten rodič, ktorý dieťa neoprávnenne premiestnil alebo zadržal z jeho obvyklého pobytu a dostal ho do tejto situácie, t.j. vytrhol ho z prostredia, v ktorom sa narodil a žil. V prípade ak má dieťa vytvorené podmienky pre bezpečný návrat, výchovu a výživu v krajine obvyklého pobytu, nie je možné prípadnú duševnú ujmu, ktorú maloleté dieťa dočasne pocíti pri návrate k druhému rodičovi, považovať za ujmu takej intenzity, ktorú predpokladá čl. 13 písm. b) Haagskeho dohovoru, a ktorá by nebola bežná ako u iných detí, ktoré sa po určitej dobe vracajú do krajiny obvyklého pobytu po ich neoprávnenom premiestnení alebo zadržaní.

V uvedených štyroch súdnych rozhodnutiach možno k dĺžke súdneho konania medzi rozhodnutím súdu prvého stupňa a rozhodnutím NS ČR uviesť, že toto obdobie bolo nasledovné: 10 mesiacov, 41 mesiacov, 26 mesiacov a 18 mesiacov. K dôsledkom takejto dĺžky súdneho konania som sa vyjadril v predchádzajúcej časti príspevku.

5 Záver

Pri porovnaní počtu súdnych rozhodnutí najvyšších súdov v Českej republike a Slovenskej republike je zrejmé, že v Českej republike sa pred NS ČR dostane menej právnych vecí, než v Slovenskej republike. Z tohto záveru možno opatrne konštatovať, že rozhodovacia činnosť českých súdov v prípadoch medzinárodných únosov detí je kvalitnejšia než rozhodovacia činnosť súdov v Slovenskej republike. K zisteným pochybeniam možno uviesť, že v zásade NS SR ako aj NS ČR konštatovali rovnaké porušenia Haagskeho dohovoru, pričom najčastejšie porušenie bolo nesprávne právne posúdenie v zmysle nesprávnej aplikácie čl. 13 Haagskeho dohovoru ako článku, ktorý predstavuje výnimku z povinnosti nariadenia návratu maloletého dieťaťa do krajiny obvyklého pobytu z dôvodu ochrany jeho práv a právom chránených záujmov. Súdny zväčša nesprávne aplikovali tento článok, pretože nedostatočne zistili skutkový stav. O oboch najvyšších súdov možno pozorovať

neprimeranú dĺžku konania vzhľadom na cieľ Haagskeho dohovoru a nariadenia Brusel II bis, pričom dôsledky takto predĺženého konania sú negatívne a sú uvedené v tretej časti príspevku. Nedostatočné odôvodnenie najvyšších súdov z dôvodu dodržania časovej lehoty pre konanie o nariadení návratu (rýchlosť na úkor kvality) zistené nebolo.

Z vyššie uvedeného tak vyplýva, že súdy v Slovenskej republike ako aj súdy v Českej republike majú rezervy pri správnom aplikovaní Haagskeho dohovoru, pretože oba najvyššie súdy konštatovali porušenie Haagskeho dohovoru z obdobných dôvodov, pričom za najzávažnejšie pochybenie považujem nedostatočné skúmanie a zohľadnenie čl. 13 Haagskeho dohovoru ako výnimky z nariadenia návratu dieťaťa. V Českej republike sú tieto medzery menšie z dôvodu nižšieho počtu súdnych rozhodnutí, ktoré boli zrušené Najvyšším súdom Českej republiky, za dlhšie časové obdobie, oproti vyššiemu počtu súdnych rozhodnutí za kratšie časové obdobie v Slovenskej republike. V Slovenskej republike do súdneho konania dokonca vstúpil Ústavný súd Slovenskej republiky.

Záverom môžem konštatovať naplnenie cieľa príspevku a vysloviť presvedčenie, že skúmané súdne rozhodnutia budú inšpiráciou a vodítkom pri budúcej rozhodovacej činnosti súdov a súdy nižších stupňoch tak budú dôsledne aplikovať Haagsky dohovor a jednotlivé jeho články tak, aby sa vyhli spomenutým pochybeniam a naplňali tak účel Haagskeho dohovoru, ktorým je ochrana práv a právom chránených záujmov maloletých detí.

Contact – e-mail

caban.jozef.mail@gmail.com

Pojištění dodávek investičních celků v mezinárodním obchodě

Petr Dobiáš

Právnická fakulta Univerzity Karlovy v Praze

Abstract in original language

Příspěvek je zaměřen na právní regulaci pojištění dodávek investičních celků v mezinárodním obchodě. Pojištění dodávek investičních celků je upraveno především ve všeobecných pojistných podmínkách pojišťoven a dokumentech nevládních mezinárodních organizací (např. smluvní podmínky FIDIC nebo Vzorová smlouva Mezinárodní obchodní komory pro dodávku velkých projektů na klíč z roku 2007). Možným řešením současného stavu by mohlo být vytvoření mezinárodního pojistného standardu na základě spolupráce pojišťoven a mezinárodních organizací.

Key words in original language

Pojištění; dodávka investičních celků; mezinárodní obchod.

Abstract

The paper is focused on the legal regulation of the insurance of the complete industrial plants in the international trade. The insurance of the complete industrial plants is regulated mainly in general conditions of the insurers and documents of the non-governmental international organisations (e.g. FIDIC general terms of contract or The ICC Turnkey Contract for Major Projects 2007). Possible solution of the present state could be creation of the international standard based on the cooperation of the insurers and international organisations.

Key words

Insurance; Complete Industrial Plant; International Trade.

Úvod

V současnosti neexistuje mnohostranná mezinárodní smlouva, která by obsahovala přímou úpravu pojištění dodávek investičních celků. Stejně

tak neexistuje právní úprava, která by regulovala specifika tohoto typu pojištění v evropském právu, nebo v národních právních řádech. Občanský zákoník (dále jen „NOZ“)¹ obsahuje stručnou úpravu pojištění velkých pojistných rizik pouze v § 2872, který v odst. 1 připouští odchylku ve prospěch kterékoli strany, pokud je to třeba s ohledem na účel a charakter pojištění. V odst. 2 se stanoví logické omezení, a sice že pojištění velkého pojistného rizika lze sjednat výhradně jako pojištění škodové.

Regulaci komplexního pojištění dodávek investičních celků se proto zabývají všeobecné pojistné podmínky pojišťoven a dokumenty nevládních mezinárodních organizací (např. smluvní podmínky FIDIC nebo Vzorová smlouva Mezinárodní obchodní komory pro dodávku velkých projektů na klíč z roku 2007²). Cílem příspěvku je srovnání právní úpravy pojištění ve všeobecných podmínkách používaných pro pojištění dodávek investičních celků se standardem pojištění obsaženým ve smluvních podmínkách určených pro dodávky investičních celků. V závěru budou analyzovány výhody použití sofistikovaných podmínek věnovaných pouze regulaci právních poměrů týkajících se pojištění dodávky investičního celku v porovnání s kusou úpravou minimálního standardu pojištění, která se nachází ve smluvních podmínkách a vzorových smlouvách pro dodávky investičních celků.

V příspěvku budou analyzovány nejdříve Všeobecné podmínky pro stavební pojištění Ústředního svazu německého pojišťovnictví. Konkrétně budou předmětem rozboru Všeobecné podmínky pro stavební pojištění sjednané se zadavatelem (dále jen „ABN 2011“)³ včetně výkladových doložek (TK ABN 2011)⁴ a Všeobecné podmínky pro stavební pojištění sjednané

¹ Zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

² The ICC Turnkey Contract for Major Projects 2007, Paříž: ICC Services Publications Department, 2007, 112 s., ISBN 978-92-842-1340-5.

³ Allgemeine Bedingungen für die Bauleistungsversicherung durch Auftraggeber (ABN 2011) [on line]. Gesamtverband der Deutschen Versicherungswirtschaft e.V. [cit. 14. 12. 2013]. Dostupné z: <http://www.gdv.de/downloads/versicherungsbedingungen/allgemeine-bedingungen-fur-die-bauleistungsversicherung-durch-auftraggeber-abn-2011/>.

⁴ Klauseln zu den Allgemeinen Bedingungen für die Bauleistungsversicherung durch Auftraggeber (TK ABN 2011) [on line]. Gesamtverband der Deutschen Versicherungswirtschaft e.V. [cit. 14. 12. 2013]. Dostupné z: <http://www.gdv.de/downloads/versicherungsbedingungen/klauseln-zu-den-allgemeinen-bedingungen-fur-die-bauleistungsversicherung-durch-auftraggeber-tk-abn-2011/>.

se zhotovitelem (dále jen „ABU 2011“)⁵ včetně výkladových doložek (TK ABU 2011)⁶.

Dále je příspěvek zaměřen na standardní formuláře, podmínky a doložky vytvořené na půdě Mezinárodní asociace pojistitelů inženýrských činností (The International Association of Engineering Insurers, dále jen „IAEI“), která je autorem podmínek pro standardní stavební pojištění (Construction All Risk Standard Insurance, dále jen „CAR“)⁷ a standardní montážní pojištění (Erection All Risk Standard Insurance, dále jen „EAR“)⁸.

Předmětem rozboru budou ustanovení smluvních podmínek FIDIC a Vzorové smlouvy ICC pro dodávku velkých projektů na klíč z roku 2007, která jsou relevantní pro pojištění dodávek investičních celků.

Závěrem bude zmíněna možnost a vhodnost použití Zásad evropského pojišťovacího smluvního práva z roku 2012 pro pojištění investičních celků. Možnost aplikace Zásad evropského pojišťovacího smluvního práva z roku 2012 bude uvedena za účelem demonstrace použitelnosti zásad obecného charakteru na specifické odvětví pojištění, kterým jsou pojištění dodávek investičních celků.

1 Standardy pojistných podmínek ABN 2011 A ABU 2011

1.1 Obecná charakteristika pojistných podmínek ABN 2011 a ABU 2011

Nejnovější verze pojistných podmínek ABN a ABU pochází z 1. ledna 2011. Tyto pojistné podmínky přinášejí především upřesnění a drobné formulační

⁵ Allgemeine Bedingungen für die Bauleistungsversicherung von Unternehmerleistungen (ABU 2011) [on line]. Gesamtverband der Deutschen Versicherungswirtschaft e.V. [cit. 14. 12. 2013]. Dostupné z: <http://www.gdv.de/downloads/versicherungsbedingungen/allgemeine-bedingungen-fur-die-bauleistungsversicherung-von-unternehmerleistungen-abu-2011/>.

⁶ Klauseln zu den Allgemeinen Bedingungen für die Bauleistungsversicherung von Unternehmerleistungen (TK ABU 2011) [on line]. Gesamtverband der Deutschen Versicherungswirtschaft e.V. [cit. 14. 12. 2013]. Dostupné z: <http://www.gdv.de/downloads/versicherungsbedingungen/klauseln-zu-den-allgemeinen-bedingungen-fur-die-bauleistungsversicherung-von-unternehmerleistungen-tk-abu-2011/>.

⁷ Contractors' all risks policy [on line]. IAEI [cit. 14. 12. 2013]. Dostupné z: http://www.imia.com/wp-content/uploads/2013/06/CAR_pol.pdf.

⁸ Erection All Risks Policy [on line]. IAEI [cit. 14. 12. 2013]. Dostupné z: <http://www.imia.com/wp-content/uploads/2013/06/EAR-pol.pdf>; Section III - Principal's Advance Loss of Profits [on line]. IAEI [cit. 14. 12. 2013]. Dostupné z: <http://www.imia.com/wp-content/uploads/2013/06/ALoP-Section.pdf>.

změny v porovnání s předchozí verzí z roku 2008, která reagovala na nový německý zákon o pojistné smlouvě,⁹ který vstoupil v účinnost 1. ledna 2008. Z tohoto důvodu je níže v textu odkazováno i na komentářovou literaturu, která se týká verze ABN a ABU z roku 2008. Za poněkud překvapující můžeme považovat skutečnost, že některá ustanovení ABN a ABU 2011 jsou považována v odborné literatuře a judikatuře za odporující německému zákonu o pojistné smlouvě, protože zakládají hrubý nepoměr mezi právy a povinnostmi pojistníka a pojistitele.¹⁰ ABN 2011 i ABU 2011 jsou důsledně provázány s předpisem pro zadávání zakázek ve stavebnictví VOB (Verdingungsordnung für Bauleistungen)¹¹. Pojištění stavebních pojistných nebezpečí (rizik) zahrnuje především pojištění stavebních prací a stavebního materiálu. Účelem pojištění podle ABU 2011 je ochrana zhotovitele (dodavatele stavby) před tím, aby musel znovu zhotovit na své náklady stavbu, která byla zničena nebo poškozena v průběhu výstavby v důsledku nahodilé události. Pojištění s použitím podmínek ABN 2011 poskytuje objednatelovi (zadavateli, stavebníkovi, investorovi) ochranu proti tomu, aby musel zaplatit náklady na výstavbu budovy, která byla zničena či poškozena vlivem nahodilé události.

Pojištění stavebních pojistných nebezpečí (rizik) patří podle převažujícího názoru v německé odborné literatuře k pojištění majetku a nezahrnuje pojištění odpovědnosti,¹² pokud si jej strany nesjednají ve zvláštní doložce. Podmínky ABU 2011 a ABN 2011 se dělí na dvě části. První část upravuje

⁹ Zákon o pojistné smlouvě ze dne 23. listopadu 2007 (Spolková sbírka zákonů I s. 2631), naposledy změněn čl. 2 zákona z 24. dubna 2013 (Spolková sbírka zákonů I s. 932).

¹⁰ Blíže k tomu srov. např. Johannsen, K. in Baumann, H., Beckmann, R. M., Johannsen, K., Johannsen, R., Koch, R.: Bruck/Möller Versicherungsvertragsgesetz – Großkommentar, sv. 7, Berlín: De Gruyter, 2012, 1044 s., ISBN 978-3-89949-508-9, s. 642 a. n. a judikaturu tam uvedenou.

¹¹ K použití těchto podmínek, které upravují práva a povinnosti objednatele a zhotovitele investičního celku srov. Dobiáš, P. in Kučera, Z., Pauknerová, M., Růžicka, K. et al.: Právo mezinárodního obchodu, Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, 407 s., ISBN 978-80-7380-103-3, s. 285.

¹² Tento názor je zastáván v následujících dílech: Johannsen, K., Baumann, H., Beckmann, R. M., Johannsen, K., Johannsen, R., Koch, R.: Bruck/Möller Versicherungsvertragsgesetz – Großkommentar, sv. 7, Berlín: De Gruyter 2012, 1044 s., ISBN 978-3-89949-508-9, s. 630, v. Rintelen, C. in Beckmann, R. M., Matusche – Beckmann, A.: Versicherungsvertragshandbuch, Mnichov: C. H. Beck, 2009, 3066 s., ISBN 978-3-406-55511-4, s. 2014. Opačný názor vyslovil W. Voit v komentáři Armbrüster, Ch. a kol.: Prölss/Martin Versicherungsvertragsgesetz, Mnichov: C. H. Beck, 2010, 2941 s., ISBN 978-3-406-58900-3, s. 2560.

otázky typické jen pro pojištění stavebních rizik (oddíl A) a druhá část vymezuje všeobecné pojistné podmínky (oddíl B). S ohledem na zaměření tohoto příspěvku bude proveden jen stručný výklad oddílu A obou podmínek.

1.2 Podmínky ABU 2011 – oddíl A

Oddíl A podmínek ABU tvoří kromě výše zmíněného okruhu pojištěných a nepojištěných věcí (§ 1) dále pojištěná a nepojištěná rizika a škody (§ 2), pojistné zájmy (§ 3), místo pojištění (§ 4), pojistná hodnota, pojistná částka, podpojištění (§ 5), pojištěné a nepojištěné náklady (§ 6), rozsah pojistného plnění (§ 7), vyplacení pojistného plnění a úročení pojistného plnění (§ 8) a znalecké řízení (§ 9).

Pojem stavba ve smyslu § 1 ABU tvoří jakákoliv stavba ve kterékoliv fázi výstavby. Pojištěny jsou veškeré přípravné a vedlejší práce. Mezi vedlejší stavby patří z pohledu judikatury Spolkového soudního dvora i zařízení k zadržování vody, které bylo zřízeno při výstavbě stanice metra.¹³ Takový výklad může mít význam jak při ochraně stavby (v uvedeném případě stavební jámy) před podzemní vodou, tak i před povodněmi. V rámci dodatkového pojištění lze pojistit i pozemek, na kterém se výstavba provádí a půdní materiál. Připojištěny proti zřícení mohou být i původní (staré) stavby, do jejichž konstrukcí je zasahováno v souvislosti s výstavbou. Jiné věci naopak pojištěny v rámci ABU být nemohou. Jedná se zejména o věci, které mají vlastní pojistné podmínky, které byly vytvořeny speciálně pro jejich pojištění (např. se může jednat o strojní zařízení¹⁴). V případě zařízení budovy se však rozlišuje mezi tím, zda zařízení je vestavěno během stavby a tvoří nedílnou část budovy, či nikoliv. V prvním případě se vztahuje pojistné krytí i na zařízení budovy.

ABU 2011 představují komplexní pojištění (angl. all risk insurance) téměř všech stavebních rizik s výjimkami uvedenými v § 2 odst. 2 až 4. Ust. § 2 ABU 2011 vymezuje věcné škody, pod které subsumuje poškození a zničení

¹³ Rozsudek Spolkového soudního dvora ze dne 6. 2. 1985, sp. zn. IVa ZR 68/83 publ. in Versicherungsrecht č. 27/1985, s. 656-658.

¹⁴ Zde existují Všeobecné podmínky pro strojní pojištění stacionárních strojů (něm. Allgemeine Bedingungen für die Maschinenversicherung von stationären Maschinen - AMB 2011 [on line]. Gesamtverband der Deutschen Versicherungswirtschaft e.V. [cit. 14. 12. 2013]. Dostupné z: <http://www.gdv.de/downloads/versicherungsbedingungen/allgemeine-bedingungen-fur-die-maschinenversicherung-von-stationaren-maschinen-amb-2011/>).

pojištěné věci. Tato definice však nekryje škody způsobené vadným technickým postupem při výstavbě, a to i v případě, že došlo k vadnému zhotovení díla na základě chybného naplánování stavby (např. dojde ke zřícení stavby v důsledku nedostatečně nosnosti pilířů nesprávně vypočítané v projektu stavby).¹⁵ Další základní podmínku vyplacení pojistného plnění představuje nepředvídatelnost vzniku škody. Nepředvídatelná je škoda, jejíž vznik nemohl včas předpokládat pojistník ani jeho zástupci, kteří mají odbornou znalost postupu průběhu výstavby a nezavinili vznik škody hrubou nedbalostí. Připojistit lze stavbu proti požáru a povodním. Předmět kritiky německé odborné literatury tvoří neexistence definice pojmu neobvyklý a mimořádný stav vody v § 2 odst. 2 písm. b) ABU 2011, což vede k nutnosti vymezení těchto pojmů v rámci sjednávání připojištění. Zcela vyňaty z pojistného krytí jsou škody na skleněných, kovových a umělohmotných materiálech při jejich zpracování během výstavby. To samozřejmě neznamená, že jsou vyňaty škody způsobené při výstavbě na již hotové části budovy. Dále jsou vyňaty z pojistného krytí např. škody způsobené normálním stavem vody ve vodních tocích, přerušení prací, politická rizika atd.

1.3 Podmínky ABN 2011 – oddíl A

Základní odlišnost mezi podmínkami ABN 2011 a ABU 2011 spočívá v tom, že v případě podmínek ABN 2011 pojistku uzavírá zadavatel. Z pojistného krytí jsou obecně vyňaty zejména inženýrské stavby [srov. také doložku TK 5862 odst. 1 písm. c)]. Další rozdíl mezi ABN 2011 a ABU 2011 spočívá v definování pojistného zájmu. ABU 2011 se zásadně vztahují na pojistný zájem zhotovitele (zhotovitele stavby). Podle § 3 odst. 1 se ABN vztahují sice primárně na pojistný zájem objednatele (zadavatele) jako pojistníka, ale sekundárně jsou podle § 3 odst. 2 ABN 2011 kryty i pojistné zájmy všech podnikatelů, kteří mají pojistný zájem na realizaci zadavatelovy stavby včetně subzhotovitelů. Tito další podnikatelé se tak stávají spolupojištěnými.¹⁶

¹⁵ Podrobněji k této problematice včetně reflexe judikatury srov. Johannsen, K. in Baumann, H., Beckmann, R. M., Johannsen, K., Johannsen, R., Koch, R.: Bruck/Möller Versicherungsvertragsgesetz – Großkommentar, sv. 7, Berlín: De Gruyter, 2012, 1044 s., ISBN 978-3-89949-508-9, s. 639-640.

¹⁶ Shodně: Johannsen, K. in Baumann, H., Beckmann, R. M., Johannsen, K., Johannsen, R., Koch, R.: Bruck/Möller Versicherungsvertragsgesetz – Großkommentar, sv. 7, De Gruyter, Berlín 2012, 1044 s., ISBN 978-3-89949-508-9, s. 697, v. Rintelen, C. in Beckmann, R. M., Matusche –Beckmann, A.: Versicherungsrechtshandbuch,

Drobnou odchylku nalezneme také v § 5, kde ABN 2011 oproti ABU 2011 jasně stanoví, že pojistnou hodnotu tvoří veškeré náklady na stavební celek.¹⁷ Poslední významnější odchylku ABN 2011 od ABU 2011 najdeme v § 7 (rozsah odškodnění/plnění poskytovaného pojistitelem), kde se odkazuje místo na pojistníka na podnikatele, protože jednotliví podnikatelé (subzhotovitelé) nejsou na rozdíl od zadavatele pojistníky, avšak jejich pojistné zájmy jsou v souladu s § 3 odst. 2 pojištěny.

1.4 Základní rozdíly mezi pojistnými podmínkami ABN 2011 a ABU 2011 - shrnutí

Z předchozího rozboru tedy vyplývá, že první odlišností mezi podmínkami ABU 2011 a ABN 2011 je osoba požívající ochrany (pojistník, pojištěný) proti pojistné události. Jako další podstatný rozdíl musíme uvést rozsah předmětu pojištění. Podmínky ABU 2011 se vztahují jak na vlastní výstavbu (přestavbu) budov, tak i na výstavbu inženýrských staveb (silnice, železnice, mosty, tunely atd.). V případě § 1 podmínek ABN 2011 se jedná pouze o pojištění novostavby nebo přestavby budovy.

2 Mnichovské standardy pojistných podmínek CAR a EAR

2.1 Obecná charakteristika pojistných podmínek CAR a EAR

Pojistné podmínky ABN 2011 a ABU 2011 mají spíše regionální charakter¹⁸, protože jsou používány především při pojištění stavebních rizik ve Spolkové republice Německo (aplikují se však např. i v Rakousku). Standardy

C. H. Beck, Mnichov 2009, 3066 s., ISBN 978-3-406-55511-4, s. 2040, Voit, W. in Armbrüster, Ch. a kol.: Prölss/Martin Versicherungsvertragsgesetz, Mnichov: C. H. Beck, 2010, 2941 s., ISBN 978-3-406-58900-3, s. 2593-2594 a Rehm, R., Frömmel, D.: Bauleistungsversicherung (ABN- und ABU-Kommentar), Mnichov: C. H. Beck, 2009, 525 s., ISBN 978-3-406574603, komentář k § 3 odst. 2 ABN m. č. 19 (zdroj: Beck-online). Někteří autoři (Meier, F.: Bauversicherungsrecht, Mnichov: C. H. Beck, 2009, 167 s., ISBN 978-3-406-58105-2, s. 129) tvrdí, že se nejedná o formální spolupojištění, nýbrž o faktický pojistný zájem subzhotovitelů rozšířený prostřednictvím jejich omezeného práva regresu podle § 3.

¹⁷ K vymezení pojistné částky podle § 5 a 6 oddílu A ABN 2011 srov. Halm, E., Engelbrecht, A., Krahe, F.: Handbuch des Fachanwalts Versicherungsrecht, Kolín n. R.: Luchterhand, 2011, 2688 s., ISBN 978-3-472-07816-6, s. 1120.

¹⁸ To dokládá ostatně i doložka o volbě německého práva v § 20 oddíl B ABN 2011/ABU 2011.

pojistných podmínek CAR a EAR jsou však používány např. i při mezinárodní dodávce investičních celků.¹⁹

Koncepce CAR a EAR vychází z anglo-amerického pojetí pojištění.²⁰ CAR a EAR zpracované IA EI představují kombinaci smluvního formuláře a pojistných smluvních podmínek. ABN 2011 a ABU 2011 oproti tomu jsou především smluvními podmínkami, jež spíše výjimečně obsahují kolonky, do kterých se doplňují údaje.

2.2 Společný výklad ke standardům pojistných podmínek CAR a EAR

Podmínky CAR a EAR se skládají z preambule, všeobecných podmínek, podmínek krytí věcné škody (oddíl 1), podmínek poskytnutí pojistného krytí za zranění a způsobení škody třetí straně (oddíl 2) a podmínek poskytnutí pojistného plnění pojištěnému z titulu ušlého zisku (oddíl 3).²¹ K podmínkám CAR i EAR jsou připojeny formuláře, do kterých se doplňují údaje, které se vztahují ke konkrétní pojistce. Stejně jako ABN 2011 a ABU 2011 lze standardní pojistné podmínky CAR a EAR modifikovat za pomoci doložek, které umožňují pojistku vymodelovat podle přání konkrétního pojistníka. Stejně jako podmínky ABU 2011 a ABN 2011 i podmínky CAR a EAR obsahují řadu zcela totožných ustanovení.

2.3 Pojistné podmínky CAR

Pojistné podmínky CAR jsou koncipovány pro uzavírání pojistek mezi stavebními podnikateli (zhotoviteli) a pojistiteli při dodávce větších stavebních

¹⁹ K vymezení a rozsahu pojistného krytí CAR a EAR v německé odborné literatuře blíže Lambert, A. a Maurer, M. in Englert, K., Motzke, G., Wirth, A. (eds.): *Baukommentar*, Kolín n. R.: Werner Verlag, 2009, 930 s., 978-3-8041-5023-2, s. 844.

²⁰ K obecnému pojetí podmínek a rozsahu pojistného krytí podle CAR/EAR ve Spojeném království srov. Informační přehledy pojišťovny Lloyd's [on line] Lloyd's [cit. 14. 12. 2013]. Dostupné z: <http://www.lloyds.com/the-market/tools-and-resources/tools-e-services/risk-locator/risk-locator-class-of-business/construction>), nebo Informační přehledy Chaucer Insurance [on line] Chaucer Insurance [cit. 14. 12. 2013]. Dostupné z: http://www.chaucer-insurance.co.uk/chpinsurance/dlibrary/literature/Chaucer_TradesmanCombined_KeyFacts_Jul2012.pdf.

²¹ První dva oddíly jsou považovány obecně za součást podmínek CAR a EAR. Třetí oddíl bývá někdy sjednáván odděleně. K tomu srov. např. Podmínky pojistky CAR pojišťovny The New India Assurance Co. Ltd. [on line] The New India Assurance Co. Ltd. [cit. 14. 12. 2013]. Dostupné z: <http://newindia.co.in/Content.aspx?pageid=30>.

(např. mezinárodních investičních celků). Proto lze považovat za překvapující, že podmínky ani formulářová pojistka CAR neobsahují ustanovení o volbě práva.²² Dá se předpokládat, že důvodem je stále určitá regionální omezenost při uzavírání tohoto typu pojistných smluv, které však uzavírají i pojistitelé působící na mezinárodní úrovni prostřednictvím svých dcerinných společností a poboček na území státu, kde dochází k výstavbě. Proto nemají pojistitelé snahu provést volbu práva ve prospěch právního řádu, jehož obsah jim není znám. V případě neprovedení volby práva se totiž použije právní řád státu místa bydliště pojistitele podle Nařízení Řím I (čl. 7 odst. 2 pododstavec druhý), ledaže by ze všech okolností případu vyplývalo, že pojistná smlouva úžeji souvisí s jinou zemí.²³

Preambule pojistných podmínek CAR obsahuje obecné výjimky z pojistného krytí (válka a občanské nepokoje, jaderná událost, úmyslný čin pojištěného a jeho zástupců, přerušeni stavebních prací²⁴, z nichž pouze přerušeni stavebních prací představuje vyluku z pojištění charakteristickou pro pojištění

²² Pro komparaci lze uvést CAR společnosti Allianz Insurance plc [on line]. Allianz Insurance plc [cit. 14. 12. 2013]. Dostupné z: <http://docs.allianzbroker.co.uk/PDF/AC/Policy%20Wording/ACEW1377.pdf>, které obsahují na s. 18 v odst. 11 volbu práva. Volbu práva připouští pro velká rizika (z pohledu české úpravy velká pojistná nebezpečí) Nařízení Řím I v čl. 7 odst. 2 (jedná se o pojištění rizik ve smyslu bodů 8, 9 a 13 přílohy I písm. A ke směrnicí Evropského parlamentu a Rady č. 138/2009/ES „Solventnost II“ účinné v celém rozsahu od 1. 1. 2014 – dříve se jednalo o směrnici Rady č. 73/239/EHS).

²³ Použití únikové doložky v čl. 7 odst. 2 je terčem kritiky některých autorů v odborné literatuře [Callies G.-P. (ed.): *Rome Regulations - Commentary on the European Rules of the Conflict of Laws*, Alphen aan den Rijn: Wolters Kluwer International, 2011, 654 s., ISBN 978-90-411-2586-6, s. 164, Heinze, Ch.: *Insurance contracts under the Rome I Regulation*, *nederlands Internationaal Privaatrecht*, roč. 27, č. 4/2009, s. 445-453 a Heiss, H.: *Insurance contracts in Rome I: Another recent failure of the european legislature*, *Yearbook of Private International Law* č. 10/2008, s. 261-283], protože považují způsob, jakým je tato doložka formulována za odporující principu právní jistoty. Ust. čl. 7 odst. 2 (pododstavec druhý - poslední věta) Nařízení Řím I je rovněž vytýkáno, že neobsahuje alokaci rizika na rozdíl od čl. 7 odst. 3 (pododstavec druhý).

²⁴ Tento rozsah obecných výjimek z pojištění CAR lze považovat za obecně používaný pro tento typ pojištění. Stejně vymezení obsahují např. Podmínky pojišťovny Etiqa Insurance Berhad [on line]. Etiqa Insurance Berhad [cit. 14. 12. 2013]. Dostupné z: <http://www.etiqa.com.my/English/Insurance/General/Downloads/Documents/Policy%20Contract%20Insurance/Contractor%20All%20Risks%20Policy.pdf>, nebo obecný přehled výjimek z pojistného krytí v Podmínkách CAR pojišťovny Bharti AXA General Insurance Company Limited [on line]. Bharti AXA General Insurance Company Limited [cit. 14. 12. 2013]. Dostupné z: <http://www.irda.gov.in/ADMINCMS/cms/Uploadedfiles/18.%20Contractors%20All%20Risks%20-%20Policy%20Wordings.pdf>.

pojistných nebezpečí/rizik spojených s výstavbou. Dále preambule definuje okamžik zahájení a skončení pojistného krytí. Obecně pojistné krytí začíná se zahájením stavebních prací nebo umístěním pojištěných věcí na stavební pozemek a končí převzetím díla nebo jeho uvedením do provozu.

Všeobecné podmínky směřují ke zdárnému průběhu výstavby prostřednictvím pregnantního vymezení informační povinnosti pojistníka (před smluvní, při zvýšení pojistného rizika a po vzniku pojistné události), stanovení podmínek inspekční prohlídky pojistitele a povinnosti pojistníka neprodleně opravit poškozené věci v případě škodné události. K rychlému vyřešení případných sporů o výši pojistného plnění slouží rozhodčí doložka v odst. 7 všeobecných podmínek, podle které bude jmenován v případě takového sporu stranami společně jediný rozhodce. Jestliže se strany neshodnou na jediném rozhodci, bude spor projednán a rozhodnut rozhodčím senátem. Všeobecné podmínky v odst. 7 a 8 stručně upravují nejen postup pro jmenování rozhodců, ale i další procesní pravidla pro projednávání sporu, protože se předpokládá, že spor bude projednán v rozhodčím řízení ad hoc.

Věcné škody jsou zahrnuty do komplexního pojistného krytí, z něhož však existují podle oddílu 1 výluky. Tyto výjimky jsou rozsáhlejší, než je tomu v případě podmínek EAR. Oproti EAR jsou v rámci CAR vyňaty z pojistného krytí navíc např. náklady na opravu vadného materiálu, opotřebení a koroze, odstranění škod na staveništi (včetně vybavení stavebních strojů) vzniklých v důsledku výpadku elektriny, a poškození vozidel a plavidel.

Podmínkou poskytnutí pojistného krytí za zranění, způsobení smrti a škody třetí straně je skutečnost, že ke vzniku pojistné události došlo v přímé souvislosti s výstavbou nebo montáží pojištěných věcí. V této oblasti obsahují CAR totožnou úpravu jako EAR.

I v oblasti podmínek poskytnutí pojistného plnění pojištěnému z titulu ušlého zisku se podmínky CAR a EAR shodují. Ve třetím oddílu se nachází řada definic (např. obrat a roční hrubý zisk), které umožňují stanovit výši pojistného plnění podle zde uvedených pravidel. Dále obsahuje tento oddíl i řadu výjimek a ustanovení (např. lhůty a jejich počítání), která se použijí přednostně před ostatními částmi (oddíly) podmínek CAR.

2.4 Pojistné podmínky EAR

Pojistné podmínky EAR byly vytvořeny pro montážní pojištění, čemuž odpovídají odchylky oproti CAR. Vedle výjimek v rozsahu pojistného krytí nastíněných výše se jedná o vymezení konce trvání pojistného krytí. Pojistné krytí končí po převzetí, nebo po zahájení zkušebního provozu, nebo po spuštění zátěžových testů, podle toho, co nastane dříve. Obecně platí, že pojistné krytí neskončí později než čtyři týdny od data zahájení prvního testu. Odchylné ujednání musí mít podle EAR písemnou formu, což je nadbytečné ustanovení, protože pojistné podmínky si strany mohou modifikovat i bez toho, že by to v nich bylo výslovně uvedeno. Konec pojistného krytí se určí odděleně pro každé zařízení, nebo část stavby, tak jak se postupně uvádějí do provozu. Výjimkou jsou použité věci, u nichž končí pojistné krytí již zahájením jejich testování.

3 Smluvní podmínky FIDIC - čl. 18

Mezinárodní federace konzultačních inženýrů (FIDIC) připravila několik sad smluvních podmínek pro dodávku investičních celků. Zaměříme se na čl. 18 tzv. červené, žluté a stříbrné knihy.²⁵ Při tvorbě čl. 18 smluvních podmínek FIDIC stáli jeho autoři před nelehkým úkolem koncipovat jej takovým způsobem, aby jej bylo možné aplikovat při pojištění dodávky investičních celků pokud možno kdekoliv na světě. Tomu odpovídá i struktura čl. 18 v prvním odstavci, kde se definují pojmy a smluvní povinnosti investora (zadavatele) a stavitele (dodavatele) ve vztahu k pojištění. Důraz se klade především na to, aby jedna smluvní strana doložila ostatním smluvním stranám a projektantovi, že bylo uzavřeno pojištění a zapláceno pojistné. Dodavatel a zhotovitel se zároveň zavazují k dodržování pojistných podmínek (zejména řádného placení pojistného) a vzájemnému oznamování jejich případných změn. Je třeba si uvědomit, že v řadě států bude stanovena pro zhotovitele povinnost uzavření profesního pojištění, které se bude muset podrobit. Proto mají smluvní podmínky FIDIC obecný charakter, který specifikují smluvní strany

²⁵ Obchodní podmínky pro smlouvy o výstavbě (pro stavební a inženýrské práce), jejichž projektovou dokumentaci zajišťuje objednatel z roku 1999 (tzv. červená kniha), v revidovaném znění z roku 2010; Obchodní podmínky pro smlouvy o zajištění stavby podniku způsobem „dodej-vyprojektuj-postav“ (pro elektrická a strojní vybavení a pro stavební a inženýrské práce) jejichž projektovou dokumentaci zajišťuje dodavatel, z roku 1999 (tzv. žlutá kniha); Obchodní podmínky staveb na klíč z roku 1999 (tzv. stříbrná kniha).

v mezích kogentní úpravy práva státu, kde dochází ke zhotovení investičního celku. V případě porušení povinností jednou ze smluvních stran může druhá smluvní strana uplatnit své nároky z porušení povinnosti v rámci zvláštního systému rozhodování ohledně nároků, který upravují FIDIC v čl. 2.5 a 20. 1. Ve zbývajících třech odstavcích čl. 18 smluvních podmínek FIDIC se definuje rozsah pojištění stavebních prací, pojištění zhotovitelova vybavení (zařízení), úrazového pojištění (osob jiných než jsou zaměstnanci zhotovitele), pojištění proti škodě na majetku a pojištění zaměstnanců zhotovitele investičního celku proti nemoci a úrazu.²⁶ Pojištění svých zaměstnanců vždy sjednává a hradí zhotovitel. Rozdíl mezi čl. 18 obsaženým v červené, žluté a stříbrné knize jsou minimální Červená kniha nepožaduje na rozdíl od žluté a stříbrné knihy po zhotoviteli pojištění testů prováděných po dokončení dodávaného investičního celku. Zde se projevuje nedostatek v podobě někdy až příliš obecného charakteru stříbrné knihy FIDIC, který je dán snahou o její univerzální použitelnost. Jak uvádí J. Hosie²⁷ v praxi dochází často k předání investičního celku ke komerčnímu využívání, pokud je dílo již způsobilé k užívání. K takovým případům dochází v případě, že zhotovitel je v prodlení s předáním díla na základě předávacího protokolu. Stříbrná kniha FIDIC na takovou situaci nepamatuje, a proto si musejí strany podle konkrétní situace sjednat okamžik přechodu nebezpečí škody na díle a odpovídající pojištění proti pojistným nebezpečím spojeným se zkušebním provozem zařízení.

4 Vzorová smlouva mezinárodní obchodní komory pro dodávku velkých projektů na klíč z roku 2007 - kapitola 11 (čl. 58)

V porovnání se smluvními podmínkami FIDIC obsahuje čl. 58 Vzorové smlouvy Mezinárodní obchodní komory pro dodávku velkých projektů

²⁶ Úrazové a nemocenské pojištění zaměstnanců zhotovitele musí trvat po celou dobu zhotovování investičního celku. Z pojištění zaměstnanců zhotovitele se připouštějí pouze výluky týkající se nedbalosti objednatele a jeho personálu (K tomu blíže Klee, L. Smluvní podmínky FIDIC, Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2011, 456 s. ISBN 978-80-7357-620-2, s. 95).

²⁷ Hosie, J.: Turnkey contracting under the FIDIC Silver Book: What do owners want? What do they get? Mayer Brown [on line]. Society of Construction Law 2007 [cit. 14. 12. 2013], s. 9. Dostupné z: http://www.mayerbrown.com/files/Publication/47476005-6bc7-445f-bc0a-501f659a2fee/Presentation/PublicationAttachment/a85dc9c3-66e4-4c6a-8d53-d8f0cd2ae8dd/ART_TURNKEY_CONTRACTING_5DEC07.PDF

na klíč z roku 2007 (dále jen „Vzorová smlouva ICC“) mnohem přesnější úpravu příkazujícího charakteru. Vzorová smlouva ICC především jasně stanoví, která pojistná nebezpečí/rizika je povinen pojistit dodavatel a která zadavatel (ustanovení, od kterých se nelze odchýlit, se ve smluvních podmínkách FIDIC týkají jen některých povinných obsahových náležitostí pojistných smluv). Dále je vymezen i minimální rozsah pojistných částek a lhůty pro začátek pojistného krytí. Dodavatel je povinen nejen uzavřít pojištění CAR nebo EAR, ale i pojistit materiál na stavbu dopravovaný podle doložky CIF INCOTERMS 2000 (nyní 2010) na 110% jeho hodnoty. Nadto musí zhotovitel pojistit nejen zaměstnance, ale i uzavřít pojištění za škodu způsobenou provozem motorového vozidla, pojištění za škodu způsobenou třetím osobám a veškeré své zařízení (vybavení). Na rozdíl od dodavatele platí pro subdodavatele, že se mohou, ale nemusí pojistit.

Zadavatel musí uzavřít pojištění na veškerou škodu materiální a osobní, která může vzniknout dodavateli a jeho subdodavatelům po odevzdání díla na základě předávacího protokolu.

Rozsah aplikace Vzorové smlouvy ICC je v zásadě limitován třemi způsoby:

- kogentními normami práva platného v místě zhotovování investičního celku,
- dohodou smluvních stran,
- všeobecnými podmínkami a smlouvami uzavřenými s pojišťovnami.

Proto Vzorová smlouva ICC stanoví, že v případě jejího rozporu s podmínkami pojistné smlouvy nebo smlouvy o dodávce investičního celku se přednostně použijí ustanovení pojistných smluv a smluv mezi dodavatelem a zhotovitelem díla. Další rozdíl oproti smluvním podmínkám FIDIC představuje informační povinnost a povinnost přijmout rychlá opatření v případě, že hrozí vznik škodné události, resp. škodná událost již nastala. Poslední zvláštností je vymezení pojistné spoluúčasti, která jde na vrub zadavatele (např. škoda způsobená ekologickou zátěží na zastavovaném pozemku, nebo škoda způsobená na stavbě zaměstnanci zadavatele).

5 Zásady evropského smluvního pojišťovacího práva z roku 2012

Zásady evropského smluvního pojišťovacího práva ve znění z roku 2012 nejsou určeny pro pojištění velkých pojistných nebezpečí (rizik). Zásady evropského smluvního pojišťovacího práva byly v poslední verzi doplněny o nová ustanovení v oblasti pojištění odpovědnosti, životního pojištění a skupinového pojištění. Primárním cílem tvůrců Zásad evropského smluvního pojišťovacího práva z roku 2012 bylo vytvoření volitelného instrumentu, který umožní překonat rozdíly v národních úpravách pojišťovacího smluvního práva a který přispěje k odstranění překážky pro fungování trhu s pojistnými produkty na úrovni celé EU. Sekundárním cílem bylo, aby Zásady evropského smluvního pojišťovacího práva z roku 2012 poskytovaly vyváženou právní úpravu práv a povinností smluvních stran. Zejména jsou akcentovány zájmy spotřebitele ve vazbě na sekundární právo EU.

Zásady evropského smluvního pojišťovacího práva z roku 2012 však nejsou koncipovány pro pojištění velkých pojistných nebezpečí (rizik) mezi něž patří pojištění dodávek investičních celků. Přestože Zásady evropského smluvního pojišťovacího práva z roku 2012 počítají se svojí aplikací i na pojištění velkých pojistných nebezpečí/rizik (např. čl. 1:103 odst. 3), nelze je považovat s ohledem na jejich obecnost za vhodný nástroj k pojištění dodávek investičních celků, která mají řadu specifík, jež jsou reflektována v jiných smluvních podmínkách (např. smluvních podmínkách FIDIC). Uvedené ust. čl. 1:103 odst. 3 Zásad evropského smluvního pojišťovacího práva z roku 2012 stejně jako § 2872 NOZ vychází ze zásady, že není třeba poskytovat ochranu pojistníkovi (prostřednictvím kogentních ustanovení zajišťujících minimální rozsah ochrany slabší smluvní strany²⁸), který uzavírá smlouvu ohledně velkého pojistného rizika.

Závěr

V současné době neexistuje jednotná úprava mezinárodních pojistných standardů pro pojištění dodávek investičních celků. Z tohoto důvodu existuje

²⁸ Basedow, J., Birds, J., Clarke, M., Cousy, H., Heiss, H. (ed.): Principles of European Insurance Contract Law (PEICL), Mnichov: Sellier, 2009, 668 s., ISBN 978-3-86653-853-5, s. 42.

prostor pro tvorbu pojistných podmínek pro dodávky investičních celků praxí mezinárodního obchodu. Tuto praxi rozvíjejí ve svých všeobecných pojistných smluvních podmínkách především významné pojišťovny. Ve všeobecných pojistných podmínkách evropských i mimoevropských pojišťoven lze nalézt řadu shodných prvků, protože pojišťovny z jednoho státu často používají jako předlohy řešení a vzory, které se osvědčily v praxi pojišťoven v jiné zemi a zároveň mají univerzální charakter. Tyto podmínky jsou tvořeny na úrovni nadnárodních pojišťoven, což se projevuje v jejich obsahu, který někdy příliš akcentuje zájmy pojišťoven na úkor zájmů pojistníka. Tím dochází někdy ke vzniku nerovnosti postavení smluvních stran. Nevýhodou těchto podmínek je také v některých případech až příliš kazuistické znění jejich ustanovení, což má za následek vydávání nových verzí všeobecných pojistných podmínek, které musejí reagovat na potřeby pojišťovací praxe.

Mezinárodní nevládní organizace (např. FIDIC a ICC) se snaží o zobecnění standardů pro pojištění investičních celků ve svých vzorových smluvních podmínkách. Tyto vzorové smluvní podmínky však primárně regulují požadavky na dodávku investičních celků a v této souvislosti stanoví pouze nejdůležitější kritéria pro pojištění. S ohledem na obecný charakter vzorových smluvních podmínek musí být často dotvářeny smluvními ujednáními stran. Vzorové smluvní podmínky FIDIC umožňují pružnou reakci na spory vznikající v průběhu dodávky investičního celku prostřednictvím zvláštního mechanismu řešení tzv. claimů.

Možným řešením současné situace může být jedině vznik mezinárodního pojistného standardu vytvořeného na základě spolupráce pojišťoven a mezinárodních organizací. S ohledem na regionální uzavřenost pojistného trhu v oblasti dodávek investičních celků však nelze takovou iniciativu v nejbližší době očekávat.²⁹

Literature

Monografie a komentáře

Armbrüster, Ch. et al.: *Prölss/Martin Versicherungsvertragsgesetz*, Mnichov: C. H. Beck, 2010, 2941 s., ISBN 978-3-406-58900-3

²⁹ Tento příspěvek byl připraven v rámci Programu rozvoje vědních oborů na Univerzitě Karlově (PRVOUK P05 – Soukromé právo XXI. století).

- Basedow, J., Birds, J., Clarke, M., Cousy, H., Heiss, H. (ed.): Principles of European Insurance Contract Law (PEICL), Mnichov: Sellier, 2009, 668 s., ISBN 978-3-86653-853-5
- Baumann, H., Beckmann, R. M., Johannsen, K., Johannsen, R., Koch, R.: Bruck/Möller Versicherungsvertragsgesetz – Großkommentar, sv. 7, Berlín: De Gruyter, 2012, 1044 s., ISBN 978-3-89949-508-9.
- Beckmann, R. M., Matusche – Beckmann, A.: Versicherungsrechtshandbuch, C. H. Beck, Mnichov 2009, 3066 s., ISBN 978-3-406-55511-4
- Callies G.-P. (ed.): Rome Regulations - Commentary on the European Rules of the Conflict of Laws, Alphen aan den Rijn: Wolters Kluwer International, 2011, 654 s., ISBN 978-90-411-2586-6
- Englert, K., Motzke, G., Wirth, A. (eds.): Baukommentar, Kolín n. R.: Werner Verlag, 2009, 930 s., 978-3-8041-5023-2
- Halm, E., Engelbrecht, A., Krahe, F.: Handbuch des Fachanwalts Versicherungsrecht, Kolín n. R.: Luchterhand, 2011, 2688 s., ISBN 978-3-472-07816-6
- Klee, L. Smluvní podmínky FIDIC, Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2011, 456 s. ISBN 978-80-7357-620-2
- Kučera, Z., Pauknerová, M., Růžička, K. et al.: Právo mezinárodního obchodu, Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, 407 s., ISBN 978-80-7380-103-3.
- Meier, F.: Bauversicherungsrecht, Mnichov: C. H. Beck, 2009, 167 s., ISBN 978-3-406-58105-2.
- Rehm, R., Frömmel, D.: Bauleistungsversicherung (ABN- und ABU-Kommentar), Mnichov: C. H. Beck, 2009, 525 s., ISBN 9783406574603.

Články

- Heinze, Ch.: Insurance contracts under the Rome I Regulation, *nederlands Internationaal Privaatrecht*, roč. 27, č. 4/2009, s. 445-453
- Heiss, H.: Insurance contracts in Rome I: Another recent failure of the european legislature, *Yearbook of Private International Law* č. 10/2008, s. 261-283
- Hossie, J.: Turnkey contracting under the FIDIC Silver Book: What do owners want? What do they get? Mayer Brown [on line] Society of Construction Law 2007 [cit. 14. 12. 2013], s. 9. Dostupné z: http://www.mayerbrown.com/files/Publication/47476005-6bc7-445f-bc0a-501f659a2fee/Presentation/PublicationAttachment/a85dc9c3-66e4-4c6a-8d53-d8f0c-d2ae8dd/ART_TURNKEY_CONTRACTING_5DEC07.PDF

Elektronické zdroje

- Allgemeine Bedingungen für die Bauleistungsversicherung durch Auftraggeber (ABN 2011) [on line]. Gesamtverband der Deutschen Versicherungswirtschaft e.V. [cit. 14. 12. 2013]. Dostupné z: <http://www.gdv.de/downloads/versicherungsbedingungen/allgemeine-bedingungen-fur-die-bauleistungsversicherung-durch-auftraggeber-abn-2011/>.
- Allgemeine Bedingungen für die Bauleistungsversicherung von Unternehmerleistungen (ABU 2011) [on line]. Gesamtverband der Deutschen Versicherungswirtschaft e.V. [cit. 14. 12. 2013]. Dostupné z: <http://www.gdv.de/downloads/versicherungsbedingungen/allgemeine-bedingungen-fur-die-bauleistungsversicherung-von-unternehmerleistungen-abu-2011/>.
- CAR společnosti Allianz Insurance plc [on line]. Allianz Insurance plc [cit. 14. 12. 2013]. Dostupné z: <http://docs.allianzbroker.co.uk/PDF/AC/Policy%20Wording/ACEW1377.pdf>.
- Contractors' all risks policy [on line]. IAEI [cit. 14. 12. 2013]. Dostupné z: http://www.imia.com/wp-content/uploads/2013/06/CAR_pol.pdf.
- Erection All Risks Policy [on line]. IAEI [cit. 14. 12. 2013]. Dostupné z: <http://www.imia.com/wp-content/uploads/2013/06/EAR-pol.pdf>.
- Informační přehledy pojišťovny Lloyd's [on line] Lloyd's [cit. 14. 12. 2013]. Dostupné z: <http://www.lloyds.com/the-market/tools-and-resources/tools-e-services/risk-locator/risk-locator-class-of-business/construction>
- Informační přehledy Chaucer Insurance [on line] Chaucer Insurance [cit. 14. 12. 2013]. Dostupné z: http://www.chaucer-insurance.co.uk/chpin-insurance/dlibrary/literature/Chaucer_TradesmanCombined_KeyFacts_Jul2012.pdf
- Klauseln zu den Allgemeinen Bedingungen für die Bauleistungsversicherung durch Auftraggeber (TK ABN 2011) [on line]. Gesamtverband der Deutschen Versicherungswirtschaft e.V. [cit. 14. 12. 2013]. Dostupné z: <http://www.gdv.de/downloads/versicherungsbedingungen/klauseln-zu-den-allgemeinen-bedingungen-fur-die-bauleistungsversicherung-durch-auftraggeber-tk-abn-2011/>

Klauseln zu den Allgemeinen Bedingungen für die Bauleistungsversicherung von Unternehmerleistungen (TK ABU 2011) [on line]. Gesamtverband der Deutschen Versicherungswirtschaft e.V. [cit. 14. 12. 2013]. Dostupné z: <http://www.gdv.de/downloads/versicherungsbedingungen/klauseln-zu-den-allgemeinen-bedingungen-fur-die-bauleistungsversicherung-von-unternehmerleistungen-tk-abu-2011/>.

Podmínky pojistky CAR pojišťovny The New India Assurance Co. Ltd. [on line] The New India Assurance Co. Ltd. [cit. 14. 12. 2013]. Dostupné z: <http://newindia.co.in/Content.aspx?pageid=30>.

Podmínky pojišťovny Etiqa Insurance Berhad [on line]. Etiqa Insurance Berhad [cit. 14. 12. 2013]. Dostupné z: <http://www.etiqa.com.my/English/Insurance/General/Downloads/Documents/Policy%20Contract%20Insurance/Contractor%20All%20Risks%20Policy.pdf>.

Podmínky CAR pojišťovny Bharti AXA General Insurance Company Limited [on line]. Bharti AXA General Insurance Company Limited [cit. 14. 12. 2013]. Dostupné z: <http://www.irda.gov.in/ADMINCMS/cms/Uploadedfiles/18.%20Contractors%20All%20Risks%20-%20Policy%20Wordings.pdf>.

Section III - Principal's Advance Loss of Profits [on line]. IAEI [cit. 14. 12. 2013]. Dostupné z: <http://www.imia.com/wp-content/uploads/2013/06/ALoP-Section.pdf>.

Ostatní zdroje

The ICC Turnkey Contract for Major Projects 2007, Paříž: ICC Services Publications Department, 2007, 112 s., ISBN 978-92-842-1340-5.

Rozhodnutí

Rozsudek Spolkového soudního dvora ze dne 6. 2. 1985, sp. zn. IVa ZR 68/83 publ. in *Versicherungsrecht* č. 27/1985, s. 656-658.

Právní předpisy

zákon o pojistné smlouvě ze dne 23. listopadu 2007 (Spolková sbírka zákonů I s. 2631).

zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Contact – email

dobias@prf.cuni.cz

Kolizní úprava úpadku finančních institucí a pojišťoven

Petr Dobiáš

Právnická fakulta Univerzity Karlovy v Praze

Abstract in original language

Príspevek je venovaný komparatívnej analýze koliznej úpravy likvidácie a reorganizácie finančných inštitúcií a poisťovní, ktorá bola implementovaná do právnych ráďů členských štátů EU ze směrnice 2001/17/ES, 2001/24/ES, 2006/48/ES, 2009/138/ES a 2014/59/EU. Zmíněny budou i související procesní aspekty zkoumané problematiky.

Key words in original language

Rozhodné právo; reorganizace; likvidace; úpadek; poisťovna; finanční instituce.

Abstract

The paper is dedicated to comparative analysis of the law applicable on reorganisation and winding-up of credit and insurance undertakings, which was implemented from directives 2001/17/EC, 2001/24/EC, 2006/48/EC, 2009/138/EC and 2014/59/EU to the legal orders of the EU member states. The procedural aspects of the subject matter will be also mentioned.

Key words

Applicable Law; Reorganisation; Winding-up; Insolvency; Insurance Undertaking; Credit Undertaking.

Úvod

Úpadek finanční instituce nebo poisťovny znamená vždy hrozbu narušení stability finančního sektoru nejen v rámci členského státu, ale i v rámci jednotného vnitřního trhu EU.¹ Od počátku tohoto století až do současnosti

¹ To lze doložit i na snaze samotných poisťoven přijmout na nevládní úrovni mezinárodní úpravu opatření pro případ úpadku některé z nich (např. Úmluva o postizním právu mezi garančními fondy pro případ úpadku pojistitele pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou motorovými vozidly, Rada kancelářů, konsolidované znění z roku 1995).

se zatím daří sice často s nemalými náklady, ale většinou úspěšně odvracet úpadek finančních institucí a pojišťoven. Jako první příklad z roku 2003 lze uvést pojišťovnu Mannheimer Lebensversicherung, kterou se podařilo zachránit s pomocí zvláštní společnosti Protektor AG vytvořené v německém pojistném sektoru pro případ potřeby sanace pojišťovny.² Poměrně dosti aktivní je v SRN při podávání návrhů na zahájení insolvenčního řízení BaFin (orgán bankovního dohledu v SRN - *Bundesanstalt für Finanzdienstleistungsaufsicht*), který podal návrh na zahájení insolvenčního řízení kvůli předlužení v roce 2003 na pojišťovnu ANTRA Niederelbe- Trampfhart Versicherungs-Aktiengesellschaft, v roce 2004 pro platební neschopnost na Wertpapierhandelsbank Hornblower Fischer AG, v roce 2006 ohledně pojišťovny Ancora Versicherungs-Aktiengesellschaft, dále v témže roce vůči bance Privatbank Reithinger, v roce 2008 proti bankovnímu domu Lehman Brothers Bankhaus AG (v témže roce bylo zahájeno insolvenční řízení proti Lehmann Brothers International - Europe usnesením Vrchního soudu - High Court of Justice Chancery Division, Companies Court, č. 7942/2008 podle anglického práva).³ Aktuálním příkladem ještě nedávno hrozícího úpadku je finanční skupina Lloyd's, která se musela podrobit reorganizaci v letech 1993-1996 v důsledku velkého počtu pojistných událostí spojených s onemocněními pojištěnců, kteří jako zaměstnanci v průmyslu přicházeli do styku s azbestem. Pojišťovna finanční skupiny Lloyd's neměla vytvořeny rezervy na krytí tolika pojistných událostí, protože pojistné smlouvy byly uzavřeny v šedesátých letech a následky expozice se začaly projevovat až v devadesátých letech. Po skandálu se zmanipulováním účetních údajů společnosti v letech 2000 až 2002 se v roce 2014 konečně podařilo vylepšit pověst společnosti tím, že vykázala po dlouhé době zisk ve výši 952 miliónů EUR před zdaněním. Finanční skupina Lloyd's však oznámila dne 28. října 2014 záměr do konce roku 2017 propustit 9000 svých zaměstnanců za účelem dosažení

² K selhání státního dozoru a rozboru důvodů předlužení společnosti Mannheimer Lebensversicherung v této kauze srov. Albrecht, P.: Der Fall Mannheimer Lebensversicherung: Auch ein Problem der Finanzaufsicht, *Versicherungswirtschaft* č. 12/2003, s. 1085 a Baums, W.: Die Rolle der Protektor Lebensversicherungs-AG und der BaFin im Zusammenhang mit der Zahlungsunfähigkeit der Mannheimer Lebensversicherung AG: Eine Fallstudie, Mannheim: Universität Mannheim-Diplomica GmbH 2004, s. 18-48.

³ Tisková zpráva BaFin [cit. 5. 12. 2014]. Dostupné z: http://www.bafin.de/SharedDocs/Veroeffentlichungen/EN/Pressemitteilung/2008/pm_080915_lehman.html.

větších úspor a dokončení realizace ozdravného plánu.⁴ Z recentních případů úpadku finančních institucí lze zmínit ještě insolvenční řízení týkající se Landsbanki Islands hf⁵ se sídlem na Islandu a její dceřiné společnosti Heritable Bank plc se sídlem ve Spojeném království.⁶ Výzvy k přihlášení pohledávek a oznámení o zahájení úpadkovém řízení vůči finančním institucím a pojišťovnám se sídlem na území EHP musí být s ohledem na nutnost informování věřitelů a na dopady úpadku pojišťoven a finančních institucí na stabilitu společného vnitřního trhu publikovány v Úředním věstníku EU.

1 Způsob implementace kolizní úpravy úpadku do vnitrostátních právních řádů členských států

Kolizní úprava finančních institucí a pojišťoven je obsažena ve směrnici Evropského parlamentu a Rady ze dne 19. března 2001 č. 2001/17/ES, o reorganizaci a likvidaci pojišťoven (dále jen „směrnice RLP“ - byla zrušena směrnicí Solventnost II) a ve směrnici Evropského parlamentu a Rady ze dne 4. dubna 2001, č. 2001/24/ES, o reorganizaci a likvidaci úvěrových institucí (dále jen „směrnice RLÚI“). Implementace kolizní úpravy byla provedena v členských státech následujícím způsobem:

- a) implementací - začleněním do zákona o mezinárodním právu soukromém (např. Česká republika),

⁴ Britain's Lloyds Banking Group to cut 9,000 Jobs by 2017 end, The Economic Times. AFP 28. 10. 2014.

⁵ Pozn. na základě přílohy č. IX ze dne 6. 12. 2002 byla inkorporována do Dohody o EHP směrnice Evropského parlamentu a Rady ze dne 4. dubna 2001, č. 2001/24/ES, o reorganizaci a likvidaci úvěrových institucí. Proto se uvedená směrnice použije i na banku se sídlem na Islandu, který patří mezi členské státy EHP.

⁶ V rámci insolvenčního řízení vznikl spor, zda lze ve Spojeném království uznat a přiznat účinky rozhodnutí výboru pro otázky likvidace banky (orgán ustavený v rámci likvidace banky Okresním soudem v Reykjavíku za účelem vyřizování pohledávek vůči bance v průběhu likvidačního řízení a dohledu nad likvidačním řízením – v Úředním věstníku EU se používá také pojem likvidační komise), kterým byl odmítnut nárok dceřiné společnosti Heritable Bank plc vůči mateřské společnosti Landsbanki Islands hf. Dále byla anglickými soudy řešena otázka, zda rozhodnutí Okresního soudu v Reykjavíku o námitkách společnosti Heritable Bank plc proti odmítnutí nároků likvidační komise vytváří překážku *res judicata* ve vztahu k rozhodování anglického Nejvyššího soudu pro civilní věci (*Court of Session*). Nejvyšší soud (*Supreme Court*) Spojeného království dne 27. 2. 2013 rozhodl, že podle čl. 5 odst. 1 zákona o úpravě a reorganizace a likvidace úvěrových institucí 2004 a čl. 9 směrnice Evropského parlamentu a Rady ze dne 4. dubna 2001, č. 2001/24/ES, o reorganizaci a likvidaci úvěrových institucí musí být přiznány rozhodnutím likvidační komise a Okresního soudu v Reykjavíku stejné účinky jako rozhodnutím vydaným podle anglického práva (publ. jako [2013] UKSC 13).

- b) implementací - začleněním do insolvenčního zákona (např. insolvenční⁷ řád - Rakousko),
- c) implementací – začleněním do zákona o pojišťovnictví (dekret č. 8/2005 ze dne 5. ledna 2005 o transpozici směrnice č. 2001/17/ES o reorganizaci a likvidaci pojišťoven a o změně zákona o pojišťovnictví, zákona o vzájemném pojištění a zákona o sociálním zabezpečení; nařízení č. 504 ze dne 7. června 2004 o transpozici směrnice č. 2001/17/ES o reorganizaci a likvidaci pojišťoven - Francie),
- d) vytvořením zvláštního nového zákona (Spolková republika Německo - částečně implementováno do zákona o nové úpravě mezinárodního insolvenčního práva ze dne 14. 3. 2003 novelizujícího insolvenční řád⁸ ze dne 5. 10. 1994 a částečně do zákona o implementaci ustanovení o právním dohledu nad reorganizací a likvidací pojišťoven a úvěrových institucí ze dne 10. 12. 2003; Spojené království – zákon ze dne 12. 2. 2004 č. 353/2004 S.I., o úpravě reorganizace a likvidace pojistitelů 2004 a zákon ze dne 1. 4. 2004 č. 1045/2004 S.I., o úpravě a reorganizace a likvidace úvěrových institucí 2004; Irsko – zák. č. 168/2003 S.I., o úpravě reorganizace a likvidace pojišťoven 2003 a zák. č. 198/2004 S.I., o úpravě reorganizace a likvidace úvěrových institucí 2004).

2 Zásady kterými se řídí kolizní a procesní úprava ve směrnících RLP a RLÚI

Obě směrnice vycházejí z obecných zásad insolvenčního řízení, mezi které patří:

1. věřitelé, kteří mají stejné postavení, musejí mít stejnou možnost k uplatnění svých práv (*par conditio creditorum*),
2. žádný z účastníků řízení nesmí být nespravedlivě a bezdůvodně zvýhodněn či znevýhodněn,
3. zásada hospodárnosti řízení,
4. zásada maximálního možného uspokojení věřitelů,
5. zásada ochrany práv nabytých v dobré víře před zahájením úpadkového řízení,
6. zákaz uspokojení pohledávek věřitelů mimo insolvenční řízení.

⁷ Bundesgesetz über das Insolvenzverfahren (Insolvenzordnung – IO) zák. č. 337/1914 RGBl. (říšský úřední list), ve znění pozdějších předpisů.

⁸ Insolvenzordnung ze dne 5. 10. 1994 (BGBl. I s. 2866), který byl naposledy změněn prostřednictvím čl. 6 zákona ze dne 31. 8. 2013 BGBl. I s. 3533.

Za účelem naplnění shora uvedených zásad koncentrují obě směrnice řízení o úpadku v jednom členském státě. V zájmu zajištění rovného zacházení s věřiteli se i účinky likvidačních a reorganizačních opatření řídí stejným právem, a to **právem státu, kde byla udělena úvěrové instituci či pojišť'ovně licence (*lex domus*)**. Dále se v odborné literatuře odůvodňuje vhodnost použití hraničního určovatele *lex domus* s ohledem na zachování principu jednotného dohledu nad finančními institucemi a pojišť'ovny a principu nejužšího vztahu.⁹ Z tohoto základního hraničního určovatele však existuje v obou směrnících řada výjimek, které jsou obsahově podobné výjimkám obsaženým v čl. 5 až 15 nařízení Rady ze dne 29. května 2000 č. 1346/2000, o úpadkovém řízení. Výjimky ze základního hraničního určovatele, kterým je právo místa udělení licence, mají být vykládány restriktivně.¹⁰

3 Implementace do § 112 až § 116 českého zák. č. 91/2012 Sb. o mezinárodním právu soukromém

3.1 Obecná charakteristika

Kolizní úprava úpadku finančních institucí a pojišť'oven byla s dílčími změnami převzata z ust. § 11c a 11d zák. č. 97/1963 Sb. (dále jen „ZMPSaP“) do ust. § 112 až § 116 zák. č. 91/2012 Sb. (dále jen „ZMPS“). Z hlediska strukturování zkoumaných ustanovení došlo k rozdělení § 11c ZMPSaP na § 112 až 114 ZMPS a § 11d ZMPSaP na § 115 a 116 ZMPS za účelem vytvoření přehlednější právní úpravy. S ohledem na chybné odkazy obsažené v § 112 odst. 1 ZMPS na neexistující odstavce tohoto ustanovení se nepodařilo zákonodárci tohoto cíle zcela dosáhnout. Důvodem této vady je, že zákonodárce opomněl při rozdělení § 11c odpovídajícím způsobem změnit odkazy na příslušné odstavce kolizní úpravy úpadku finančních institucí v § 113 (odst. 1 až 4) a § 114 (odst. 2 až 4).

⁹ Maucher, B.: Die Europäisierung des internationalen Bankeninsolvenzrechts - Kritische Betrachtungen zur Richtlinie 2001/24/EG über die Sanierung und Liquidation von Kreditinstituten, Baden-Baden: Nomos-Verl.-Ges. 2010, s. 224.

¹⁰ Shodně Männle, C.: Die Richtlinie 2001/17/EG über die Sanierung und Liquidation von Versicherungsunternehmen und ihre Umsetzung ins deutsche Recht, Karlsruhe, VVW 2007, s. 137 a Maderbacher, G. in Konecny, A., Schubert, G.: Kommentar zu den Insolvenzgesetzen, Vídeň: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung 2007, s. 6, komentář k § 222 KO.

ZMPS přejímá většinu ustanovení směrnice RLP a směrnice RLÚI téměř beze změny. Kladně je třeba hodnotit řešení kvalifikačního problému v § 112 odst. 5 písm. b) ZMPS, který stanoví aplikaci *lex rei sitae* i pro posouzení toho, co se rozumí pod pojmem nemovitost. Stejný přístup zaujal irský zákonodárce v § 25 odst. 3 zákona o úpravě reorganizace a likvidace úvěrových institucí 2004, který navíc definuje v § 26 odst. 2 také věcná práva k movitým i nemovitým věcem, aby zabránil vzniku kvalifikačního problému. Rakouská a německá právní úprava tuto otázku neřeší, což je považováno za nedostatek. Problém spočívá v tom, že kvalifikaci *lex rei sitae* pro určení toho, co se považuje za movitý či nemovitý majetek, obsahuje jen § 20 písm. b) RLÚI, a nikoliv § 19 písm. b) RLP. V rakouské odborné literatuře je zastáván G. Maderbacherem názor, že tento nedostatek má být odstraněn autonomní kvalifikací obou zmíněných pojmů.¹¹

3.2 Nedostatky implementace směrnic provedené českým zákonodárcem

3.2.1 Terminologické nedostatky

Český zákonodárce při rekodifikaci mezinárodního práva soukromého nevyužil možnosti k odstranění terminologických nedostatků, kterými trpěl ZMPSaP. Především se jedná o nedůslednost při přebírání terminologie obsažené přímo ve směrnici RLP i směrnice RLÚI. Příklady používání nepřesné terminologie jsou následující:

1. použití pojmu finanční instituce místo úvěrová instituce,
2. použití pojmu reorganizace místo reorganizační opatření,
3. použití pojmu oddlužení místo pojmu vyrovnání,
4. použití pojmu konkursní řízení místo likvidační řízení.

Někdy může taková terminologická nejednotnost způsobovat i praktické potíže, když pojem finanční instituce je používán v různém významu v právu EU, v ZMPS, bankovním zákoně, zákoně o spořitelních a úvěrových družstvech a insolvenčním zákoně. Jindy může vést ke vzniku komplikací i skutečnost, že při implementaci směrnice bylo vypuštěno byť jen jediné slovo. Např. v § 116 odst. 3 ZMPS a v § 230 odst. 3 rakouského insolvenčního

¹¹ Maderbacher, G. in Konecny, A., Schubert, G.: Kommentar zu den Insolvenzgesetzen, Vídeň: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung 2007, s. 13, komentář k § 225 KO.

řádu bylo vypuštěno, že se tato ustanovení vztahují jen na registry a účty cen-
ných papírů stanovené zákonem [čl. 25 písm. c) směrnice RLP], což modifi-
kuje aplikační rozsah obou uvedených ustanovení.¹²

3.2.2 *Nedostatky obsahové*

Český zákonodárce jde nad rámec směrnic, když vylučuje v § 114 odst. 4 a § 116 odst. 6 ZMPS volbu jiného práva než uvedeného v relevantních odstavcích § 112 až § 116 ZMPS. Taková úprava se jeví jako nadbytečná s ohledem na příkazující charakter předmětných kolizních norem implementovaných ze směrnice RLP a směrnice RLÚI. Nesmíme však zapomínat na diskusi, která existuje v odborné literatuře ohledně možnosti volby práva podle Haagské úmluvy o právu použitelném pro dopravní nehody z roku 1971, která možnost volby práva v mezích svého aplikačního rozsahu neupravuje. Je proto dodnes sporné, zda je možné provést na základě této úmluvy volbu práva či nikoli.¹³ Český zákonodárce tak vylučuje případné výkladové pochybnosti tím, že volbu práva v kolizní úpravě úpadku pojišťoven a finančních institucí nepřipouští.

Pracovní smlouvy a pracovněprávní poměry se dle § 112 odst. 5 písm. a) ZMPS řídí výhradně právem členského státu¹⁴ rozhodným pro pracovní smlouvu. Toto ustanovení bylo převzato téměř doslovně z čl. 19 písm. a) směrnice RLP i čl. 20 písm. a) směrnice RLÚI (český zákonodárce změnil slovo „vztah“ na slovo „poměr“ za účelem dosažení souladu s NOZ a dále bylo zřejmě nedopatřením vypuštěno na konci souvětí slovní spojení „nebo pracovněprávní vztah“). Směrnice zde však není přesná, protože jako rozhodné právo lze určit na základě zásady univerzality obsažené v čl. 2 nařízení Řím I i právo třetího (nečlenského) státu. Proto se jeví jako vhodnější způsob implementace tohoto ustanovení provedený německým zákonodárcem, který v § 337 německého insolvenčního řádu stanovil, že účinky insolvenčního řízení na pracovní poměry se řídí právem, které je použitelné na základě

¹² Tamtéž na s. 21, komentář k § 230 KO.

¹³ K tomu blíže srov. analýzu přípustnosti volby práva podle Haagské úmluvy o právu použitelném pro dopravní nehody z roku 1971 in Dobiáš, P. *Mezinárodní pojištné právo se zřetelem k řešení pojistných sporů v rozhodčím řízení* (Vybrané kapitoly), Praha: Leges 2011, s. 85 až 88 a literaturu a judikaturu tam uvedenou.

¹⁴ V § 38 odst. 1 anglického zákona ze dne 12. února 2004 č. 353/2004, o úpravě reorganizace a likvidace pojišťovny 2004, se odkazuje na rozhodné právo členského státu **Evropského hospodářského prostoru**.

nařízení Řím I, nebo přístup zákonodárce rakouského, který v § 227 insolvenčního řádu stanoví, že se použije právo státu rozhodné pro pracovní smlouvu.¹⁵

3.3 Přednosti české právní úpravy v porovnání se zahraničím

Vytvoření oddělené kolizní úpravy pro úpadek finančních institucí a pro úpadek pojišťoven má i své přednosti, což lze doložit na srovnání mezi českou a rakouskou úpravou práva rozhodného pro transakce prováděné na regulovaných trzích. Ustanovení čl. 23 směrnice RLP a 27 směrnice RLÚI se podstatně liší. Ust. § 113 odst. 3 písm. b) a § 116 ZMPS výstižně s drobnými terminologickými odchylkami reflektují odlišnosti v kolizní úpravě vytvořené pro určení rozhodného práva na regulovaných trzích. Rakouský insolvenční řád v § 226 odst. 1 sjednocuje kolizní úpravu v dané oblasti v jeden celek bez toho, že by reflektoval skutečnost, že v případě čl. 27 směrnice RLÚI se nepřipouští výhrada aplikace práva rozhodného pro věcná práva třetích osob vůči právu rozhodnému pro smlouvu týkající se transakcí na regulovaném trhu. Jako jediné řešení tohoto nežádoucího stavu se nabízí dle názoru G. Maderbachera¹⁶ použití eurokonformního výkladu, kterým se omezí přednostní aplikace § 226 před § 222 rakouského insolvenčního řádu na případy, které nespádají do aplikačního rozsahu směrnice RLÚI.

4 Implementace do německého zákona o nové úpravě mezinárodního insolvenčního práva, zákona o implementaci ustanovení o právním dohledu nad reorganizací a likvidací pojišťoven a úvěrových institucí a insolvenčního řádu

Ve Spolkové republice Německo byla kolizní úprava ze směrnic RLP i směrnice RLÚI společně implementována do insolvenčního řádu v podobě nové jedenácté části nazvané mezinárodní insolvenční právo. Již s ohledem

¹⁵ B. Maucher doporučuje vykládat citovaná ustanovení obou směrnic tak, že se jedná o kolizní normy, které **odkazují na mezinárodní právo soukromé členského státu**, na jehož základě se určí právo rozhodné pro pracovní smlouvu, resp. pracovní poměr. Maucher, B.: Die Europäisierung des internationalen Bankeninsolvenzrechts - Kritische Betrachtungen zur Richtlinie 2001/24/EG über die Sanierung und Liquidation von Kreditinstituten, Baden-Baden: Nomos-Verl.-Ges. 2010.

¹⁶ Maderbacher, G. in Konecny, A., Schubert, G.: Kommentar zu den Insolvenzgesetzen, Videi: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung 2007, s. 15, komentář k § 226 KO.

na obecný a stručný charakter nové úpravy v ní lze nalézt určité nedostatky. Zbývající část úpravy obsažené ve směrniciích RLP i RLÚI byla zapracována především do zákona o implementaci ustanovení o právním dohledu nad reorganizací a likvidací pojišťoven a úvěrových institucí.

Problémy vznikají již se samotným aplikačním rozsahem kolizní úpravy v německém mezinárodním insolvenčním právu. Obecná zásada kodifikovaná v § 335 německého insolvenčního řádu stanoví, že použitelným právem je právo státu, kde bylo zahájeno řízení. Vzhledem k tomu, že se v případě finančních institucí a pojišťoven bude logicky jednat o právo státu, kde byla těmto institucím udělena licence, nevzniká zde zřejmě problém. Problém vzniká ve chvíli, kdy zjistíme, že německý zákonodárce vůbec neimplementoval čl. 9 odst. 2 směrnice RLP obsahující demonstrativní výčet otázek, na něž se aplikuje rozhodné právo určené podle § 335 německého insolvenčního řádu. V německé odborné literatuře se tak řeší otázka, zda lze odstranit tento nedostatek za pomoci uplatnění vertikálního přímého účinku vůči státu a eurokonformního výkladu směrnice, tj. nepřímého účinku v případě aplikace směrnice vůči jednotlivci. C. Männle se domnívá, že v případě, kdy by nesprávnou implementací směrnice byl dotčen cizí stát a jednotlivec zároveň, tak nelze uplatnit přímý účinek směrnice a poškozeným event. nezbude než uplatnit nárok založený na odpovědnosti státu za nesprávnou implementaci směrnice.¹⁷

Do německého insolvenčního řádu byla neúplně implementována ust. čl. 20 a 21 směrnice RLP, resp. čl. 21 a 22 směrnice RLÚI. Uvedená ustanovení stanoví, že přijetím reorganizačních opatření nebo zahájením likvidačního řízení proti pojišťovně kupující majetek nejsou **dotčena věcná práva** a dále práva prodávajícího, která vyplývají z **výhrady vlastnictví**, pokud se v okamžiku přijetí těchto opatření nebo zahájení řízení majetek nachází na území jiného členského státu. Německý zákonodárce však pamatuje v § 351 odst. 1 insolvenčního řádu na shora uvedenou ochranu věcných práv jen ve vztahu k účinkům zahraničních insolvenčních řízení na věcná práva k věcem (předmětům) nacházejícím se na území Spolkové republiky Německo. Zde

¹⁷ Männle, C.: Die Richtlinie 2001/17/EG über die Sanierung und Liquidation von Versicherungsunternehmen und ihre Umsetzung ins deutsche Recht, Karlsruhe, VVW 2007, s. 252-255.

se použije *lex rei sitae*, tedy právo německé.¹⁸ To je rozdíl oproti § 112 odst. 5 ZMPS a § 228 rakouského konkursního (insolvenčního) řádu, do nichž byl implementace správně provedena.

Obdobný problém s neúplnou implementací obou směrnic se týká čl. 19 písm. b) a c) směrnice RLP, resp. čl. 20 písm. b) a c) směrnice RLÚI. Předmětná ustanovení směrnic odděleně stanoví rozhodné právo pro smlouvy, kterými se uděluje právo užívat nebo nabývat nemovitého majetku a pro práva k nemovitému majetku. Smlouvy týkající se dispozice s nemovitým majetkem se řídí právním řádem státu polohy nemovitosti (*lex rei sitae*). Pro práva ohledně nemovitostí se použije právo státu, ve kterém je veden veřejný registr, v němž se nemovitost eviduje. K účinkům zahraničních insolvenčních řízení na věcná práva k věcem (předmětům) nacházejícím se na území Spolkové republiky Německo: Německý zákonodárce v první větě § 336 insolvenčního řádu pamatuje pouze na smlouvy ohledně věcných práv k nemovitostem,¹⁹ které podrobuje právu polohy nemovitosti. Neřeší však, jaké právo se použije na věcná práva k nemovitostem evidovaným ve veřejném registru. Tento nedostatek nemůže sanovat ani § 351 odst. 2 insolvenčního řádu, který stanoví, že účinky zahraničních insolvenčních řízení na věcná práva k nemovitým věcem (předmětům) nacházejícím se na území Spolkové republiky Německo se řídí německým právem. Tuto jednostrannou kolizní normu totiž nelze aplikovat na věcná práva k nemovitostem evidovaným na území jiných členských států.

¹⁸ K tomu je třeba uvést, že H. Heiss zastává názor, že tento nedostatek není závažný s ohledem na liberální charakter německé úpravy věcných práv (Heiss, H.: Zur deutschen Umsetzung der Richtlinie 2001/17/EG des Europäischen Parlaments und Rates vom 19. 3. 2001 über die Sanierung und Liquidation von Versicherungsunternehmen, Neue Zeitschrift für das Recht der Insolvenz und Sanierung, č. 1/2006, s. 3). C. Männle navrhuje řešit deficit § 351 aplikací § 335 (zásada aplikace *lex fori concursus* v mezinárodním insolvenčním právu) ve spojení s § 47 (právo na vyloučení věci z majtkové podstaty) německého insolvenčního řádu (Männle, C.: Die Richtlinie 2001/17/EG über die Sanierung und Liquidation von Versicherungsunternehmen und ihre Umsetzung ins deutsche Recht, Karlsruhe, VVW 2007, s. 264).

¹⁹ C. Männle zde kriticky hodnotí, že německý insolvenční řád jde nad rámec požadavků stanovených ve směrnici RLP, když v rozsahu kolizní normy stanoví, že se použije na smlouvy ohledně všech věcných práv k nemovitostem, zatímco čl. 19 písm. b) směrnice RLP se vztahuje na právo užívat nebo nabývat nemovitého majetku (Männle, C.: Die Richtlinie 2001/17/EG über die Sanierung und Liquidation von Versicherungsunternehmen und ihre Umsetzung ins deutsche Recht, Karlsruhe, VVW 2007, s. 258).

Zřejmě nedopatřením je v § 336 insolvenčního řádu pod rubrikou smlouvy o nemovitostech zařazena i problematika práva rozhodného pro registrované lodě a letadla. Čl. 19 písm. c) směrnice RLP, resp. čl. 20 písm. c) směrnice RLÚI však určuje rozhodný právní řád pro práva pojišťovny ve vztahu k nemovitému majetku, lodi nebo letadlu, které podléhají registraci ve veřejném registru (právo státu v jehož působnosti je registr veden). Podle insolvenčního řádu se pro lodní rejstřík, rejstřík stavitelů lodí a registr zástavních práv zřízených k letadlům použije právo státu, pod jehož kontrolou je veden příslušný registr. Je tak sporné, zda taková implementace směrnice není nesprávná, když zejména v případě letadel se jedná o evidenci práv k letadlům (zástavních práv), která mohou být zřízena smluvně.²⁰

Konečně lze upozornit na nedostatek spočívající v tom, že německý zákonodárce neimplementoval do insolvenčního řádu ani jiného zákona čl. 25 a 26 směrnice RLP, resp. čl. 30 a 31 směrnice RLÚI, týkající se jednání poškozujících věřitele a ochrany (nabyvatelů) třetích osob.

5 Implementace do rakouského insolvenčního řádu

Rakouská právní úprava představuje kompromis mezi německou a českou kolizní úpravou úpadku finančních institucí a pojišťoven. V porovnání s českou právní úpravou rakouský konkursní (insolvenční) řád nezahrnuje katalog definic, který nalezneme v § 112 odst. 1 až 3 a § 115 odst. 1 až 3 ZMPS. Zároveň rakouský zákonodárce systematicky začleňuje do insolvenčního řádu kolizní úpravu úpadku finančních institucí a pojišťoven, kterou zjednodušuje a zobecňuje takovým způsobem, aby zapadala do společného rámce s obecnou úpravou mezinárodního insolvenčního řízení. Rakouskou úpravu lze hodnotit jako přehlednější a snáze srozumitelnou pro recipienty právních norem. To lze demonstrovat na § 229 odst. 1 rakouského insolvenčního řádu, který sice ne tak triviálně jako česká úprava v § 113 odst. 4 ZMPS, ale o to výstižněji definuje případy, kdy se nepoužije právo státu místa, kde bylo zahájeno řízení, prokáže-li osoba mající prospěch z jednání na úkor věřitelů, že její jednání se řídí právem jiného státu a není podle tohoto práva napadnutelné.

²⁰ H. Heiss se domnívá, že v tomto případě jednoznačně vytvořil německý zákonodárce kolizní úpravu odporující směrnici RLP (Heiss, H.: Zur deutschen Umsetzung der Richtlinie 2001/17/EG des Europäischen Parlaments und Rates vom 19. 3. 2001 über die Sanierung und Liquidation von Versicherungsunternehmen, Neue Zeitschrift für das Recht der Insolvenz und Sanierung, č. 1/2006, s. 3).

Zároveň se rakouský zákonodárce vyhnul některým chybám, kterými trpí česká úprava. Jak bylo uvedeno, nepřesné používání terminologie českým zákonodárcem může vést k výkladovým nejasnostem. Rakouský zákonodárce tak používá obecnou terminologii insolvenčního práva, která musí být aplikována podle okolností případu na úpadek pojišťovny či finanční instituce. Na druhou stranu vyžaduje taková aplikace rakouské úpravy hlubší znalosti insolvenčního práva, což v praxi nebude způsobovat zřejmě větší problémy, protože na řešení úpadku pojišťovny s mezinárodním prvkem se většinou budou muset podílet osoby s právníkým vzděláním či jiným potřebným odborným zaměřením.

Rakouský zákonodárce implementoval do § 222 rakouského insolvenčního řádu společně čl. 19 odst. 1 až 3 směrnice RLP a 21 odst. 1 až 3 směrnice RLÚI, která regulují věcná práva třetích osob. G. Maderbacher uvádí, že od počátku bylo v rakouské teorii sporné, zda se jedná o věcnou či kolizní normu, přičemž se domnívá, že se jedná o kolizní i věcnou normu zároveň. Pro určení rozhodného práva se použije § 31 a násl. rakouského zákona o mezinárodním právu soukromém.²¹ V právním řádu ČR byla implementována úprava čl. 19 odst. 1 až 4 směrnice RLP a čl. 21 odst. 1 až 4 směrnice RLÚI do § 369 (pro případ úpadku banky, spořitelního a úvěrního družstva) a § 381 (pro případ úpadku pojišťoven a zajišťoven) zák. č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). Tato dvojí úprava je zjevně nadbytečná, protože § 369 a § 381 obsahují totožný text, a proto stačilo odkázat v § 381 na obdobnou aplikaci § 369 insolvenčního zákona. Český zákonodárce se v rámci rekodifikace rozhodl ponechat předmětnou úpravu v insolvenčním zákoně a nezačlenil ji do ZMPS. Stejně jako v rakouském právu bude třeba v právu českém určit rozhodné právo pro věcná práva na základě relevantní kolizní úpravy (§ 69 a n. ZMPS).

Závěr

Na příkladu České republiky, Rakouské republiky a Spolkové republiky Německo byly demonstrovány dva rozdílné přístupy k implementaci kolizní úpravy ze směrnice RLP a směrnice RLÚI. Český zákonodárce s drobnými terminologickými nepřesnostmi převzal téměř doslovně relevantní

²¹ Maderbacher, G. in Konecny, A., Schubert, G.: Kommentar zu den Insolvenzgesetzen, Vídeň: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung 2007, s. 9, komentář k § 222 KO.

ustanovení z obou směrnic. Systematicky vytvořil ve značné míře podobnou dvojí kolizní úpravu pro finanční instituce a pro pojišťovny, přičemž ust. § 112 až § 114 (kolizní úprava úpadku finančních institucí) a § 115 a § 116 (kolizní úprava úpadku pojišťoven) ZMPS obsahují odlišnosti vyplývající ze specifík obou upravovaných oblastí.

Německý zákonodárce zaujal odlišný přístup, když vytvořil jednotnou kolizní úpravu pro úpadek pojišťoven i finančních (úvěrových institucí), která však přesně nereflektuje příslušná ustanovení směrnic. Z hlediska aplikační praxe je sice uživatelsky přehlednější a snáze pochopitelná, ale v odborné literatuře vznikají pochybnosti o správnosti a úplnosti implementace směrnic RLP a RLÚI.

Ustanovení § 221 až § 235 obsažená v rakouském konkursním řádu regulují obecnou kolizní úpravu úpadku s tím, že některá ustanovení zákona řeší i specifika určování rozhodného práva pro úpadek pojišťoven a finančních institucí. Rakouské řešení představuje kompromis mezi přístupem českého a německého zákonodárce.²²

Literature

Monografie a komentáře

- Baums, W.: Die Rolle der Protektor Lebensversicherungs-AG und der BaFin im Zusammenhang mit der Zahlungsunfähigkeit der Mannheimer Lebensversicherung AG: Eine Fallstudie, Mannheim: Universität Mannheim-Diplomica GmbH 2004, 77 s., ISBN 9783832477851.
- Bříza, P., Břicháček, T., Fišerová, Z., Horák, P., Ptáček, L., Svoboda, J.: Zákon o mezinárodním právu soukromém, komentář, Praha: C. H. Beck 2014, 768 s., ISBN 978-80-7400-528-2.
- Dobiáš, P. Mezinárodní pojistné právo se zřetelem k řešení pojistných sporů v rozhodčím řízení (Vybrané kapitoly), Praha: Leges 2011, 272 s., ISBN 978-80-87576-04-5.
- Dobiáš, P., Hálová, M., Kovařík, Z.: Zákon o mezinárodním právu soukromém - komentář, Praha: Leges, 2013, 528 s., ISBN 978-80-87576-94-6.
- Einsle, D.: Bank- und Kapitalmarktrecht, Nationale und Internationale Bankgeschäfte, Tübingen, Mohr Siebeck 2014, 580 s., ISBN 978-3-16-153306-8.

²² Tento příspěvek byl připraven v rámci Programu rozvoje vědních oborů na Univerzitě Karlově (PRVOUK P05 – Soukromé právo XXI. století).

- Konecny, A., Schubert, G.: Kommentar zu den Insolvenzgesetzen, Viden: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung 2007, ISBN 978-3-214-12086-3.
- Männle, C.: Die Richtlinie 2001/17/EG über die Sanierung und Liquidation von Versicherungsunternehmen und ihre Umsetzung ins deutsche Recht, Karlsruhe: VVW 2007, 308 s., ISBN 978-3-89952-308-9.
- Maucher, B.: Die Europäisierung des internationalen Bankeninsolvenzrechts - Kritische Betrachtungen zur Richtlinie 2001/24/EG über die Sanierung und Liquidation von Kreditinstituten, Baden-Baden: Nomos-Verl.-Ges. 2010, 319 s., ISBN 978-3-8329-5327-0.
- Moss, G., Wessels, B.: EU Banking and Insurance Insolvency, Oxford: Oxford University Press 2006, 680 s., ISBN 9780199285785.
- Pauknerová, M., Rozehnalová, N., Zavadilová, M.A. kol.: Zákon o mezinárodním právu soukromém, komentář, Praha: Wolters Kluwer 2013, 853 s., ISBN 978-80-7478-368.
- Schnyder, A. K.: Europäisches Banken und Versicherungsrecht, Heidelberg: C. F. Müller Verlag 2005, 230 s., ISBN 9783811433052.
- Westpfahl, L., Goetker, U., Wilkens, J.: Grenzüberschreitende Insolvenzen, Kolín n. R. : RWS-Verlag 2008, 411 s., ISBN: 9783814503479.

Články

- Albrecht, P. : Der Fall Mannheimer Lebensversicherung: Auch ein Problem der Finanzaufsicht, Versicherungswirtschaft č. 12/2003, s. 1085.
- Heiss, H.: Zur deutschen Umsetzung der Richtlinie 2001/17/EG des Europäischen Parlaments und Rates vom 19. 3. 2001 über die Sanierung und Liquidation von Versicherungsunternehmen, Neue Zeitschrift für das Recht der Insolvenz und Sanierung, č. 1/2006, s. 1-4.
- Wimmer, K.: Die Richtlinien 2001/17/EG und 2001/24/EG über die Sanierung und Liquidation von Versicherungsunternehmen und Kreditinstituten, Zeitschrift für das gesamte Insolvenzrecht 2002, s. 897-905.

Elektronické zdroje

- Tisková zpráva Bafin [cit. 5. 12. 2014]. Dostupné z: http://www.bafin.de/SharedDocs/Veroeffentlichungen/EN/Pressemitteilung/2008/pm_080915_lehman.html.

Ostatní zdroje

- Britain's Lloyds Banking Group to cut 9,000 Jobs by 2017 end, The Economic Times. AFP 28. 10. 2014.

Rozhodnutí

Rozsudek SD ze dne 16. 9. 2004 ve věci C-28/03 Epikouriko kefalαιο proti Ypourgos Anaptyxis, [2004] SbSD I – 8533.

Rozsudek Nejvyššího soudu Spojeného království ze dne 27. 2. 2013 ve věci Joint Administrators of Heritable Bank plc v. The Winding-Up Board of Landsbanki Islands hf ([2013] UKSC 13).

Právní předpisy

zák. č. 21/1992 Sb., o bankách.

zák. č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu.

zák. č. 277/2009 Sb., o pojišťovnictví.

zák. č. 284/2009 Sb., o platebním styku.

zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

zák. č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém.

nařízení Rady ze dne 29. května 2000, č. 1346/2000, o úpadkovém řízení.

směrnice Evropského parlamentu a Rady ze dne 19. března 2001, č. 2001/17/ES, o reorganizaci a likvidaci pojišťoven.

směrnice Evropského parlamentu a Rady ze dne 4. dubna 2001, č. 2001/24/ES, o reorganizaci a likvidaci úvěrových institucí.

směrnice Evropského parlamentu a Rady ze dne 14. června 2006, č. 2006/48/ES, o přístupu k činnosti úvěrových institucí a o jejím výkonu (přepracované znění).

směrnice Evropského parlamentu a Rady ze dne 25. listopadu 2009, č. 2009/138/ES, o přístupu k pojišťovací a zajišťovací činnosti a jejím výkonu (Solventnost II).

směrnice Evropského parlamentu a Rady ze dne 15. května 2014, č. 2014/59/EU, kterou se stanoví rámec pro ozdravné postupy a řešení krize úvěrových institucí a investičních podniků a kterou se mění směrnice Rady 82/891/EHS, směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/24/ES, 2002/47/ES, 2004/25/ES, 2005/56/ES, 2007/36/ES, 2011/35/EU, 2012/30/EU a 2013/36/EU a nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1093/2010 a (EU) č. 648/2012.

Contact – email

dobias@prf.cuni.cz

Příslušnost k rozhodnutí o odpůřčí žalobě (Actio Pauliana) podané v insolvenčním řízení dle Nařízení 1346/2000

Silvie Filanová

Masarykova univerzita, Právnická fakulta, Česká republika

Abstract in original language

Příspěvek reflektuje polemiku vedenou nad otázkou, do jaké míry je zahájením insolvenčního řízení v režimu Nařízení o úpadku ovlivněno určení příslušnosti (pravomoci) soudu k rozhodování o odpůřčí žalobě podané v jeho průběhu. Na poli insolvenčního práva v evropském kontextu byla dlouhodobě předmětem diskuzí otázka, zda dotčený spor spadá do věcné působnosti Nařízení Brusel I, anebo samotného Nařízení o úpadku. Předmětem příspěvku je rozbor relevantní judikatury Soudního dvora, jakož i právní úpravy obsažené v Nařízení Brusel I a Nařízení o úpadku, včetně jeho znění ve světle probíhající revize. Postoj Soudního dvora k dané problematice se postupně tříbil pod vlivem normativních změn v oblasti evropského insolvenčního práva. V případě odpůřčí žaloby přímo související s insolvenčním řízením nakonec příslušnost (pravomoc) k jejímu projednání přiznal soudům členského státu, v němž bylo zahájeno insolvenční řízení v režimu Nařízení o úpadku.

Keywords in original language

Bruselská úmluva; Nařízení Brusel I (Nařízení Brusel Ibis); Nařízení o úpadku; odpůřčí žaloba; *Actio Pauliana*; insolvenční řízení.

Abstract

This paper deals with question how the commencement of insolvency proceedings within the scope of Insolvency Regulation influences determination of international jurisdiction to hear and determine an action to set a transaction aside by virtue of the insolvency proceedings. The question whether this issue falls within the scope of Regulation Brussels I or Insolvency Regulation has been subject of long-term discussion. The paper brings analysis of relevant case-law of the Court of Justice and

particular provisions of Regulation Brussels I and Insolvency Regulation, including its revised version. With regard to a close connection of such action with the insolvency proceedings, the Court of Justice finally ruled that the courts of the Member State within the territory of which insolvency proceedings have been opened shall have jurisdiction to hear and determine an action to set a transaction aside by virtue of the insolvency proceedings.

Keywords

Brussels Convention; Regulation Brussels I (Regulation Brussels Ibis); Insolvency Regulation; an Action to set a Transaction Aside; Actio Pauliana; Insolvency Proceedings.

1 Úvod

Benátský kupec Antonio se stal ručitelem z titulu úpisu, jenž pro případ prodlení dlužníka stanovoval následující ručitelský závazek: „...*nesplatíte-li tehdy a tehdy dohodnutou sumu na dohodnutém místě, pokutou budiž; spíš jen tak pro zasmání, jediná libra masa vyříznutá z té části vašeho tak bělouneého těla, kterou si určím s dovolením já.*“¹ V důsledku provedení čistě právně pozitivistického výkladu smluvního ujednání podmínila krásná Porcie v pozici soudce příznání hanebného nároku tím, že věřitel neprolije při jeho realizaci ani jednu kapku krve, neboť takové právo z titulu úpisu neplyne. Shylock odmítl vykonat, co mu po právu náleží. Nikoli jako projev mravní odpovědnosti, nýbrž ze strachu z propadnutí jeho majetku benátskému státu.²

Mravní selhání některého z účastníků závazkového vztahu může být příčinou oslabení vzájemné důvěry a vzniku případných sporů. Právo naštěstí poskytuje účinný mechanismus k zabránění či zmírnění dopadu mravního selhání a projevů zoufalství dlužníka vyvolaného finanční tísni do sféry jeho věřitelů. Jeden z nástrojů tohoto mechanismu představuje odpůrcí žaloba, již je v souvislosti s insolvenčním řízením vybaven insolvenční správce k napadení jednání úpadce poškozující zájmy jeho věřitelů za účelem zvýšení aktiv náležejících do majetkové podstaty.³

1 SHAKESPEARE, William. *Kupec benátský*. 1. vyd. Praha: Torst, 1999, s. 147.

2 IHERING, Rudolf von. *Boj za právo*. Praha: Nákladem vydavatele Rozhledů Jos. Pelcla, 1897, s. 8.

3 V českém insolvenčním právu je představený institut zakotven v ustanovení § 239 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). Na poli evropského insolvenčního práva je tento nástroj ochrany garantován ustanovením článku 18 odst. 2 Nařízení o úpadku.

2 Osvětlení pojmu *Actio Pauliana*

Prvotní známky zrodu institutu *Actio Pauliana* lze zaznamenat již v pramenech římského práva. S vidinou posílit ochranu věřitelů proti nelegálním pletichám dlužníka přispěli římsí právníci zavedením zvláštního typu žaloby, oprostěného od formalismů, které skýtají běžné občanskoprávní procesní nástroje. Za předchůdce této žaloby justiniánského práva bývají pokládány klasické instituty *actio Pauliana* a *interdictum fraudatorium*.⁴ Romanistická literatura zachycuje existenci rozličných názorů na původ jejího pojmenování. Podle některých romanistů je název odvozen od praetora L. Aemilia Lepida Paula.⁵ Podle jiných odpůrci žalobu obohatili o přívlastek „*Pauliana*“ až byzantští.⁶

Představený římskoprávní institut slouží do dnešního dne k odporování úkonům, jež dlužník učinil s úmyslem poškodit svého věřitele. Napříč jednotlivými právními řády slouží odpůrcí žaloba k zachování práva věřitele uspokojit svou vymahatelnou pohledávku ze sporného majetku.⁷ Úspěšná odpůrcí žaloba má za následek **neúčinnost** odporovaného jednání **vůči žalujícímu věřiteli**. V oblasti občanského práva se na odporovaná jednání, jež byla prohlášena za bezúčinná, hledí, jako by nebyla učiněna.⁸

V procesní rovině se odporování jednáním od běžných občanskoprávních ochranných nástrojů odlišuje tím, že **pasivně legitimovanou** osobou není dlužník, který úkon učinil, nýbrž **třetí osoba**, která na základě odporovaného jednání nabyla majetek, jehož se napadené jednání dotýká.⁹

3 *Actio Pauliana* v kontextu insolvenčního práva

Z obecného institutu odpůrcí žaloby se postupně vyčlenila samostatná žaloba v souvislosti s odporováním úkonům dlužníka na poli **insolvenčního práva**. Zvláště v uvedeném kontextu nese specifický význam. Představuje totiž nástroj proti majetkovým přesunům na újmu **všech věřitelů** úpadce v rámci

⁴ BONFANTE, Pietro. *Instituce římského práva*. 9. vyd. Brno: Nákladem Čs. Akademického spolku Právnick, 1932, s. 566.

⁵ GREVESMÜHL, Götz. *Die Gläubigeranfechtung nach klassischem römischem Recht*. Wallstein Verlag, 2003, s. 68.

⁶ BONFANTE, Pietro. *Instituce římského práva*. 9. vyd. Brno: Nákladem Čs. Akademického spolku Právnick, 1932, s. 566.

⁷ Stanovisko generálního advokáta k rozsudku ze dne 12. února 2009. Christopher Seagon proti Deko Marty Belgium NV. Věc C-339/07, bod 26.

⁸ CHALUPA, Radim. *Odporovatelnost právních úkonů*. *Obchodní právo*. 1995, č. 6, s. 9.

⁹ Stanovisko generálního advokáta k rozsudku Soudního dvora ze dne 12. února 2009. Christopher Seagon proti Deko Marty Belgium NV. Věc C-339/07, bod 26.

kolektivního řízení směřujícího k řešení jeho úpadku.¹⁰ V tomto světle je na insolvenční řízení, jakožto řízení kolektivní, nutně nahlížet prizmatem vůdčí zásady *par conditio creditorum*, která garantuje všem (přihlášeným) věřitelům insolventního dlužníka rovné podmínky participace na distribuci dlužníkovy majetku.¹¹ Zajištěním uvedené zásady je sledováno docílení rovného uspokojení všech věřitelů úpadce.¹²

Oproti **občanskoprávní** odpůrcí žalobě, sledujíc **individuální zájem** jednotlivého žalujícího věřitele, odporování jednáním *in fraudem creditoris* v průběhu insolvenčního řízení směřuje k naplnění kolektivní spravedlnosti.¹³ Efektivnost řešení úpadku tedy závisí mimo jiné na úspěšnosti odporování dlužníkovým úkonům, jimiž zkrátil podstatu, která podléhá zpeněžení se záměrem poměrného a rovného uspokojení věřitelů.¹⁴ *Actio Pauliana* slouží také k zamezení zvýhodňování některých věřitelů před ostatními prostřednictvím individuální realizace majetkových práv jednotlivců mimo režim insolvenčního řízení.¹⁵

Za předmět řízení o odpůrcí žalobě lze označit běžný majetkový nárok vůči osobě, která z titulu odporovaného jednání nabyla sporný majetek.¹⁶ S ohledem na povahu tohoto nároku je nezbytné posoudit, zda je příslušnost (pravomoc)¹⁷

¹⁰ BERGLUND, Mikael. *Cross-border Enforcement of Claims in the EU: History, Present Time and Future*. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, 2009, s. 51.

¹¹ FLETCHER, Ian F. *Insolvency in private international law: national and international approaches*. 2. vyd. Oxford: Oxford University Press, 2005, s. 8-9.

¹² BĚLOHLÁVEK, Alexander J. *Evropské a mezinárodní insolvenční právo: komentář*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2007, s. 642.

¹³ PRETELLI, Ilaria. Cross-Border Credit Protection Against Fraudulent Transfers of Assets: Actio Pauliana in the Conflict of Laws. In: *Yearbook of Private International Law*, 2012, vol. 13, s. 595.

¹⁴ *Legislative Guide on Insolvency Law* [online]. UNCITRAL, 2004 [cit. 05. 11. 2014], s. 135.

¹⁵ ALEXANDER, Juraj. *Avoid the Choice or Choose to Avoid? The European Framework for Choice of Avoidance Law and the Quest to Make it Sensible* [online]. SSRN eLibrary, 2009 [cit. 20. 11. 2014], s. 5.

¹⁶ Rozsudek Soudního dvora ze dne 10. ledna 1990. Mario P. A. Reichert a další proti Dresdner Bank. Věc C-115/88, bod. 12.

¹⁷ Autorka si je vědoma terminologického problému při užívání významově odlišných pojmů „pravomoc“ a „příslušnost“. Z pohledu tuzemského práva procesního jde spíše o vymezení „pravomocí“. Řešení věcné, místní a funkční „příslušnosti“ konkrétního insolvenčního soudu není upraveno na úrovni nadnárodní, nýbrž vnitrostátní (k dané problematice ve vztahu k Nařízení o úpadku srovnej BĚLOHLÁVEK, Alexander J. *Evropské a mezinárodní insolvenční právo: komentář*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2007, s. 122 a násl.). Pro účely tohoto příspěvku autorka dále respektuje znění české verze Nařízení o úpadku, které užívá termín „příslušnost“.

k projednání a rozhodnutí odpůřčí žaloby podané v souvislosti s insolvenčním řízením určována dle jurisdikčních pravidel stanovených nařízením Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (dále jen „Nařízení Brusel I“),¹⁸ anebo zda je nutné ji určovat dle pravidel nastavených pro účely vymezení příslušnosti soudů členských států pro zahájení insolvenčního řízení v režimu nařízení Rady (ES) č. 1346/2000 ze dne 29. května 2000 o úpadkovém řízení (dále jen „Nařízení o úpadku“).

Na základě tohoto stručného uvedení sledovaného institutu můžeme přistoupit k vymezení samotného cíle zkoumání předestřené problematiky v kontextu evropského mezinárodního práva procesního. **Cílem** příspěvku je potvrzení či vyvrácení následující hypotézy: **Pravidla pro určení mezinárodní příslušnosti dle Nařízení o úpadku mají být použita při určování příslušnosti k rozhodnutí o odpůřčích žalobách podaných v insolvenčním řízení zahájeném v režimu tohoto nařízení, přestože problematiku polemizovaných žalob výslovně nezakotvují.**

4 Normativní základ sledované otázky

Článek 1 odst. 2 písm. b) Nařízení Brusel I z rozsahu své působnosti výslovně vylučuje „*konkurzy, vyrovnání a jim podobná řízení*“.¹⁹ Za účelem eliminace právního vakua mezi jednotlivými unijními instrumenty přijatými v oblasti evropského mezinárodního práva procesního spadají otázky vyloučené citovaným ustanovením do právního rámce Nařízení o úpadku.²⁰

Článkem 1 odst. 1 vymezuje uvedené Nařízení o úpadku pozitivně svůj předmět regulace.²¹ Věcná působnost Nařízení o úpadku je determinována s odkazem

¹⁸ Uvedené závěry se vztahují rovněž na revidovanou verzi Nařízení Brusel I v podobě nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1215/2012 ze dne 12. prosince 2012 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech.

¹⁹ Citovanému ustanovení předcházela totožná regulace vyluky těchto řízení v článku 1 odst. 2 písm. c) Bruselské úmluvy. Na současnou úpravu Nařízení Brusel I věcně navazuje článek 1 odst. 2 písm. b) Nařízení Brusel Ibis, jímž ze své působnosti vylučuje „*insolvenční řízení a podobná řízení*“.

²⁰ VIRGÓS, Miguel; GARCIMARTÍN, Francisco. *The European insolvency regulation: law and practice*. The Hague: Kluwer Law International, 2004, s. 55 a násl.; také např. rozsudek Soudního dvora ze dne 4. září 2014. Nickel & Goeldner Spedition GmbH proti «Kintra» UAB. Věc C-157/13, bod 21.

²¹ Článek 1 odst. 1 Nařízení o úpadku: „*Toto nařízení se vztahuje na kolektivní úpadková řízení, která zahrnují částečné nebo úplné zabavení majetku dlužníka a jmenování správce podstaty.*“

na jeho Přílohy A a B, jež ve vztahu k jednotlivým členským státům uvádějí vyčerpávající výčet „národních“ řízení, na která lze Nařízení o úpadku aplikovat.²² Základní znaky řízení podřaditelného pod citované ustanovení konstruoval Soudní dvůr v jednom z nejvýznamnějších rozhodnutí v oblasti přeshraniční insolvence ve věci *Eurofood*.²³ Pro účely aplikace Nařízení o úpadku je řízení přiznána povaha insolvenčního řízení ve smyslu jeho článku 1 odst. 1, jestliže vykazuje následující charakteristické znaky: *kolektivní povaha*; předmět řízení spočívající v řešení úpadku; postihnutí celého či částečného *majetku* úpadce a jmenování *správce* za účelem jeho spravování.²⁴

V tomto ohledu zůstává otázkou, zda do předmětu působnosti Nařízení o úpadku spadají rovněž kontradiktorní řízení o odpůřcích žalobách podaných v rámci takto vymezeného insolvenčního řízení. V důsledku koncepčních odlišností úprav insolvenčního práva na úrovni jednotlivých členských států vyvolává položená otázka aplikační problémy. Některé členské státy přistoupily k rozšíření kompetencí insolvenčních soudů k rozhodování o odpůřcích žalobách podaných v rámci národního insolvenčního řízení. Naopak jiné právní úpravy členských států ponechávají předmětná řízení k vedení běžným civilním soudům.²⁵

Bod 6 Preambule Nařízení o úpadku si klade za cíl upravit příslušnost nejen k *zahájení* insolvenčních řízení jako takových, nýbrž rovněž k *rozhodnutí*, která jsou učiněna *přímo na základě insolvenčních řízení* a úzce s nimi souvisí.²⁶

Přesto však konkrétní pravidla nastavená článkem 3 Nařízení o úpadku zakotvují výslovně pouze obecné kritérium pro určování příslušnosti k zahájení

²² KAPITÁN, Zdeněk. Evropský justiční prostor ve věcech civilních. Část IX. Základní principy úpravy evropského insolvenčního práva a nařízení Rady (ES) č. 1346/2000, o úpadkových řízeních. *Právní fórum*, Praha: ASPI, a. s., 2005, Roč. 2., č. 10, s. 372-373.

²³ Rozsudek Soudního dvora ze dne 2. května 2006. *Eurofood IFSC Ltd*. Věc C-341/04.

²⁴ JENARD, Paul. Report on the Convention on jurisdiction and the enforcement of judgments in civil and commercial matters [online]. 1979. In: EUR-lex [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 3. 11. 2014].

²⁵ HESS, Burkhard; PFEIFFER, Thomas; SCHLOSSER, Peter. Report on the Application of Regulation Brussels I in the Member States. [online]. Heidelberg: Institut für ausländisches und internationales Privat und Wirtschaftsrecht, 2007 [cit. 01. 12. 2014], s. 41.

²⁶ Bod 6 Preambule Nařízení o úpadku: „*V souladu se zásadou proporcionality se toto nařízení omezuje na ustanovení, která upravují příslušnost pro zahájení úpadkových řízení a rozhodnutí, která jsou učiněna přímo na základě úpadkových řízení a s takovými řízeními úzce souvisí. Kromě toho obsahuje toto nařízení ustanovení, která se týkají uznávání takových rozhodnutí a rozhodného práva, které tyto zásady rovněž splňují.*“

insolvenčního řízení.²⁷ Citované ustanovení zakládá příslušnost k zahájení insolvenčního řízení spadajícího do rozsahu působnosti Nařízení o úpadku soudům členského státu, na jehož území se soustředí hlavní zájmy dlužníka. Výslovné pravidlo pro určení příslušnosti k rozhodování o žalobách přímo souvisejících s insolvenčním řízením Nařízení o úpadku nezakotvuje.²⁸

5 Actio Pauliana z perspektivy Soudního dvora

Odlíšení odpůrcích žalob v kontextu občanského a insolvenčního práva pokládá Soudní dvůr za významné pro účely podřazení jejich typů pod konkrétní jurisdikční pravidla o mezinárodní příslušnosti v oblasti úpravy civilního řízení v sekundárním právu Evropské unie.²⁹ V důsledku vzniku výkladových nejasností se národní soudy začaly postupně obracet na Soudní dvůr za účelem získání odpovědi na předběžné otázky. Klasifikace obou typů odpůrcích žalob zaznamenala následný vývoj.

V rozhodnutí **Reichert**³⁰ Soudní dvůr vnesl světlo do určování příslušnosti k rozhodování žaloby, jíž došlo k napadení převodu vlastnického práva k nemovitosti na třetí osobu za účelem zkrácení práva věřitele jejího původního vlastníka. Spor vznikl mezi společností Dresdner Bank a jejími dlužníky, manžely Reichertovými, kteří s úmyslem poškodit tuto společnost darovali nemovitost svému synovi. Věřitel napadl jednání odpůrcí žalobou. Soudní dvůr objasnil, že občanskoprávní *Actio Pauliana* spadá do předmětu regulace Bruselské úmluvy,³¹ a to se zřetelem k její podstatě, jež spočívá v obligačním nároku věřitele vůči svému dlužníkovi.³² Nadto lze jako jeden z argumentů

²⁷ Článek 3 odst. 1 Nařízení o úpadku: „Soudy členského státu, na jehož území jsou soustředěny hlavní zájmy dlužníka, jsou příslušné k zahájení úpadkového řízení. V případě společnosti nebo právnické osoby se za místo, kde jsou soustředěny hlavní zájmy, považuje sídlo, pokud není prokázán opak.“

²⁸ Srovnej BĚLOHLÁVEK, Alexander J. *Evropské a mezinárodní insolvenční právo: komentář*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2007, s. 695.

²⁹ Srovnej např. stanovisko generálního advokáta k rozsudku Soudního dvora ze dne 12. února 2009. Christopher Seagon proti Deko Marty Belgium NV. Věc C-339/07, body 30–40.

³⁰ Rozsudek Soudního dvora ze dne 10. ledna 1990. Mario P. A. Reichert a další proti Dresdner Bank. Věc C-115/88.

³¹ Uvedené závěry lze vztáhnout rovněž k věcně navazující úpravě obsažené v Nařízení Brusel I a Nařízení Brusel Ibis.

³² Rozsudek Soudního dvora ze dne 10. ledna 1990. Mario P. A. Reichert a další proti Dresdner Bank. Věc C-115/88, bod. 12.

zmínit, že aktivně legitimovanou osobou k jejímu uplatnění je přímo osoba věřitele, nikoli insolvenční správce.³³

Propast mezi občanskoprávní odpůřčí žalobou a odpůřčí žalobou podanou v insolvenčním řízení potvrdil Soudní dvůr v rozhodnutí ve věci **Gourdain**.³⁴ V citovaném rozhodnutí Soudní dvůr podrobil výkladu shora zmiňovaný článek 1 odst. 2 Bruselské úmluvy, jímž vylučuje z rozsahu své působnosti „konkurzy, vyrovnání a jim podobná řízení“. Na základě provedeného výkladu se přiklonil k podřazení řízení o sledovaném typu odpůřčí žaloby pod pojem „podobná řízení“. Vyloučení odpůřčích žalob souvisejících s insolvenčním řízením z dosahu úpravy obecných pravidel pro určení mezinárodní příslušnosti pro civilní řízení podmínil Soudní dvůr existencí *přímé souvislosti* odporu úkonům s předmětným insolvenčním řízením.³⁵ S ohledem na různorodost vnitrostátních civilních procesních nástrojů obrany proti dlužníkovým jednáním *in fraudem creditoris* Soudní dvůr determinoval obecná kritéria pro klasifikaci řízení tohoto typu.³⁶ Závěry analyzovaného rozhodnutí reflektuje expertní zpráva k Úmluvě o insolvenčním řízení,³⁷ která polemizované otázky zařadila do předmětu regulace Nařízení o úpadku.³⁸

V této souvislosti záhodno podotknout, že uvedený závěr přijal Soudní dvůr při výkladu Bruselské úmluvy, a sice v době, kdy na nadnárodní úrovni neexistovala jednotná úprava insolvenčních řízení vykazujících vztah k více než jednomu členskému státu. V návaznosti na zásadní normativní změnu v oblasti přeshraničního insolvenčního práva v podobě Nařízení o úpadku podrobil Soudní dvůr závěry přijaté v rozhodnutí *Gourdain* přezkumu o třicet let později v souvislosti s výkladem článku 3 Nařízení o úpadku ve věci

³³ MAGNUS, Ulrich; MANKOWSKI, Peter. Brussels I regulation. 2. vyd. München: Sellier. European Law Publishers, 2012, s. 66.

³⁴ Rozsudek Soudního dvora ze dne 22. února 1979. Henri Gourdain proti Franz Nadler. Věc C-133/78.

³⁵ Tamtéž, bod 4.

³⁶ Rozsudek Soudního dvora ze dne 12. února 2009. Christopher Seagon proti Deko Marty Belgium NV. Věc C-339/07, bod 26.

³⁷ Úmluva o insolvenčním řízení byla v roce 1995 sjednána a podepsána jako subsidiární smlouva ES, která však posléze nevstoupila v platnost. V roce 2000 byla ustanovení této úmluvy téměř v nezměněné podobě převzata Radou EU při vypracovávání Nařízení o úpadku (srovnej např. : ROZEHNALOVÁ, Naděžda; TÝČ, Vladimír. *Evropský justiční prostor (v civilních otázkách)*. vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 2003. s. 373).

³⁸ Expertní zpráva Miguela Virgose a Etienne Schmita k Úmluvě ES o insolvenčním řízení ze dne 3. května 1996, tisk Rady Evropské unie č. 12830/95, Brusel, Dokument č 6500/96, DRS 8 (CFC), bod 195 (dále jen „Zpráva“).

Deko Marty.³⁹ Insolvenční správce německé společnosti Frick podal v původním insolvenčním řízení žalobu na vrácení částky 50 000 € do její majetkové podstaty, kterou zaslala společnost Frick na účet belgické společnosti Deko Marty jeden den před podáním dlužnického návrhu na zahájení insolvenčního řízení. Soudní dvůr v tomto rozhodnutí předmětnou žalobu kvalifikoval jako žalobu podanou *přímo na základě insolvenčního řízení*, která s ním úzce souvisí. Pro účely této kvalifikace vzal v úvahu zejména účel odpůřící žaloby podané v insolvenčním řízení. Účelem napadení jednání poškozujících veškeré věřitele úpadce je nárůst aktiv společnosti, jež jsou předmětem majetkové podstaty.⁴⁰

Jeden ze základních cílů sledovaných Nařízením o úpadku jako takovým představuje zvýšení účinnosti a celkové zrychlení průběhu insolvenčních řízení s mezinárodním prvkem.⁴¹ K zajištění efektivnosti systému insolvenčních řízení s mezinárodním dopadem zavedeného Nařízením o úpadku má být zabráněno možnosti založit příslušnost k rozhodnutí o žalobách přímo souvisejících s těmito řízeními podaných v různých členských státech před různými soudy⁴² a rovněž zamezit zúčastněným stranám možnost ovlivnit místo soudiště přesunem majetku či soudních rozhodnutí mezi jednotlivými členskými státy za účelem získání výhodnějšího postavení (tzv. *forum shopping*).⁴³

Článek 3 Nařízení o úpadku, který nastavuje obecné kritérium pro určování příslušnosti k zahájení insolvenčního řízení jako takového, je nutné vykládat se zřetelem k úmyslu zákonodárce čitelnému ze shora zmiňovaného bodu 6 Preambule tohoto nařízení. V rozhodnutí ve věci *Deko Marty* Soudní dvůr deklaroval, že soudy členského státu, v němž bylo zahájeno řízení, mají rovněž příslušnost k rozhodnutí o žalobě *Actio Pauliana* podané v rámci takového insolvenčního řízení.⁴⁴ V opačném případě by byl popřen smysl principu univerzality zavedeného Nařízením o úpadku, který zajišťuje

³⁹ Rozsudek Soudního dvora ze dne 12. února 2009. Christopher Seagon proti Deko Marty Belgium NV. Věc C-339/07.

⁴⁰ Tamtéž, bod 26.

⁴¹ Bod 2 a 8 Preambule Nařízení o úpadku.

⁴² Rozsudek Soudního dvora ze dne 12. února 2009. Christopher Seagon proti Deko Marty Belgium NV. Věc C-339/07, bod 26.

⁴³ Tamtéž, bod 23; rovněž srovnej bod 4 Preambule Nařízení o úpadku.

⁴⁴ Tamtéž, bod 28.

univerzální účinky rozhodnutí bezprostředně souvisejících s insolvenčním řízením napříč všemi členskými státy. Přijetí úpravy, která přiznává rozhodnutí uvedené účinky, vychází z premisy, že k zahájení takového řízení je soudům založena příslušnost dle jednotně nastavených pravidel o mezinárodní příslušnosti.⁴⁵ Soudní dvůr uvedené závěry učiněné při výkladu článku 3 Nařízení o úpadku ve věci *Deko Marty* později potvrdil rovněž ve vztahu k případu, kdy žalovaný nemá bydliště na území členského státu EU.⁴⁶

Vzájemná souvislost insolvenčního řízení a odpůřčí žaloby podané v jeho rámci je promítnuta rovněž v jiných ustanoveních Nařízení o úpadku. Článek 18 odst. 2 Nařízení o úpadku vybavuje legitimaci k podání odpůřčí žaloby výhradně osobu insolvenčního správce, který byl jmenován pro správu úpadcova majetku v insolvenčním řízení, v rámci něhož má být polemizovaná žaloba podána.⁴⁷

Na článek 3 odst. 1 Nařízení o úpadku je nutné nahlížet ve světle úpravy uznávání rozhodnutí stanovené článkem 25 Nařízení o úpadku.⁴⁸ Článek 25 odst. 1 první pododstavec ukládá soudům příslušným k rozhodnutí o zahájení insolvenčního řízení, jež jsou uznávána dle článku 16 Nařízení o úpadku,⁴⁹ povinnost uznat také rozhodnutí týkající se průběhu a ukončení takového insolvenčního řízení. Pododstavec druhý citovaného článku roz-

⁴⁵ BĚLOHLÁVEK, Alexander J. *Evropské a mezinárodní insolvenční právo: komentář*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2007, s. 124-125.

⁴⁶ Rozsudek Soudního dvora ze dne 16. ledna 2014. Ralph Schmid proti Lilly Hertel. Věc C-328/12.

⁴⁷ Rozsudek Soudního dvora ze dne 12. února 2009. Christopher Seagon proti Deko Marty Belgium NV. Věc C-339/07, bod 26.

⁴⁸ Článek 25 Nařízení o úpadku: „1. Rozhodnutí učiněná soudem, jebož rozhodnutí o zahájení řízení je uznáno podle článku 16, která se týkají průběhu a skončení úpadkového řízení, a vyrovnání tímto soudem schválená se rovněž uznávají bez dalších formálních náležitostí. Tato rozhodnutí jsou vykonatelná podle článků 31 až 51 (s výjimkou čl. 34 odst. 2) Bruselské úmluvy o příslušnosti a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech, ve znění úmluv o přistoupení k uvedené úmluvě. První pododstavec se rovněž vztahuje na rozhodnutí, která vyplynou přímo z úpadkového řízení, a na rozhodnutí, která s ním úzce souvisejí, i když je učinil jiný soud.

První pododstavec se rovněž vztahuje na rozhodnutí týkající se ochranných opatření, která byla učiněna po podání návrhu na zahájení úpadkového řízení.

2. Uznávání a výkon rozhodnutí jiných než uvedených v odstavci 1 se řídí úmluvou uvedenou v odstavci 1, pokud je použitelná.

3. Členské státy nejsou povinny uznávat nebo vykonávat rozhodnutí uvedená v odstavci 1, pokud by to vedlo k omezení osobní svobody nebo listovního tajemství.“

⁴⁹ Článek 16 odst. 1 Nařízení o úpadku: „Rozhodnutí o zahájení úpadkového řízení učiněné soudem členského státu, který je příslušný podle článku 3, je uznáváno ve všech ostatních členských státech od okamžiku, kdy nabude účinku ve státě, který řízení zahájil.“

širuje jeho působnost i na rozhodnutí přímo vyplývající z insolvenčního řízení, jakož i rozhodnutí s ním úzce související, třebaže je přijal jiný soud.⁵⁰ Ostatní rozhodnutí jsou dle článku 25 odst. 2 Nařízení o úpadku uznávána v souladu s Nařízením Brusel I, jestliže spadají do jeho působnosti. Praktickým významem takového řešení je vyhnout se zbytečně vznikajícím mezerám mezi oběma nařízeními.⁵¹ Příslušnost k rozhodování o odpůřcích žalobách podaných v rámci insolvenčního řízení je posuzována v návaznosti na subsumpci rozhodnutí přijatého na základě dané žaloby pod odst. 1 či 2 článku 25.⁵²

Z uvedených závěrů lze vyvodit, že Nařízení o úpadku neposkytuje právní rámec pro determinaci mezinárodní příslušnosti k projednání jakékoli žaloby související s insolvenčním řízením zahájeným v jeho režimu, nýbrž toliko příslušnost k zahájení (resp. skončení) insolvenčního řízení k rozhodnutí o žalobách, které s ním souvisí bezprostředně. Konkrétní soud určitého členského státu je k rozhodnutí o žalobě určen na základě jeho jurisdikčních vnitrostátních pravidel.⁵³

Odlíšně rozhodl Soudní dvůr ve věci **F-Tex**,⁵⁴ která byla založena na rozdílném průběhu projednávaného sporu. Soudní dvůr měl na základě předběžné otázky objasnit právní základ pro určení mezinárodní příslušnosti k projednání odpůřčí žaloby v kontextu insolvenčního řízení, která však byla namísto insolvenčního správce podána třetí osobou, a sice v důsledku postoupení předmětného práva odporovat jednání úpadce v souladu s národní úpravou.⁵⁵

Žaloby, které nemají požadovanou přímou souvislost s insolvenčním řízením, byť jsou podány v jeho rámci, spadají do působnosti Nařízení Brusel I. Jedná se kupříkladu o žalobu prodávajícího z titulu výhrady vlastnického práva uplatněné vůči kupujícímu, jejíž projednání nevyžaduje zahájení insolvenčního řízení ani aktivní zapojení insolvenčního správce, tudíž příslušnost

⁵⁰ Zpráva, bod 195.

⁵¹ Tamtéž, bod 197.

⁵² BĚLOHLÁVEK, Alexander. Evropské insolvenční právo. *Bulletin advokacie*. Česká advokátní komora, 2007, č. 11, s. 40.

⁵³ Tamtéž.

⁵⁴ Rozsudek Soudního dvora ze dne 19. dubna 2012. F Tex SIA proti Lietuvos-Anglijos UAB „Jadeccloud-Vilma“. Věc C-213/10.

⁵⁵ Rozsudek Soudního dvora ze dne 19. dubna 2012. F Tex SIA proti Lietuvos-Anglijos UAB „Jadeccloud-Vilma“. Věc C-213/10, body 42-47.

soudu k jejímu rozhodnutí má být určena v souladu s pravidly stanovenými Nařízením Brusel I.⁵⁶

6 Actio Pauliana ve světle probíhající revize Nařízení o úpadku

Sumarizované závěry Soudního dvora reflektuje návrh revize Nařízení o úpadku,⁵⁷ jenž si klade za cíl upřesnit hranici mezi oběma dotčenými instrumenty - Nařízením Brusel I a Nařízením o úpadku.⁵⁸ V této snaze zahrnuje předložený návrh nové ustanovení článku 3a odst. 1, který zavádí zvláštní pravidlo mezinárodní příslušnosti pro žaloby související s insolvenčním řízením spadajícím do působnosti Nařízení o úpadku. Pravidlo zní: „**Soudy členského státu, na jehož území bylo zahájeno úpadkové řízení podle článku 3, jsou příslušné pro žaloby, které přímo vyplývají z úpadkového řízení a úzce s ním souvisí.**“ V návaznosti na shora rozebranou judikaturu Soudního dvora ve vztahu k řízením souvisejícím s insolvenčním řízením svěčuje citované ustanovení příslušnost k rozhodování těchto odpůrcích žalob soudům státu, v němž bylo zahájeno insolvenční řízení jako takové. Návrh revize Nařízení o úpadku ve snaze zabránit vydání vzájemně neslučitelných rozhodnutí vydaných v rámci oddělených řízení stanoví také zvláštní pravidlo pro případ, kdy proti témuž žalovanému směřuje žaloba výše vymezená v článku 3a odst. 1 revidované verze Nařízení o úpadku související s žalobou, k jejímuž rozhodování jsou příslušné soudy dle pravidel stanovených Nařízením Brusel I. V nastalé situaci je stanovena možnost insolvenčního správce podat obě vymezené žaloby k soudům členského státu, v němž je žalovaný domicilován.⁵⁹ Navrhované řešení považuji za správné, jelikož posiluje předvídatelnost žalovaného, před kterým soudem může být žalován.

7 Závěr

V závěru je záhodno konstatovat potvrzení v úvodu nastavené hypotézy a tím i naplnění cíle celého příspěvku. Nastavení této hypotézy předcházelo

⁵⁶ Rozsudek Soudního dvora ze dne 10. září 2009. German Graphics Graphische Maschinen GmbH proti Alice van der Schee. Věc C-292/08.

⁵⁷ Návrh Evropského parlamentu a Rady, kterým se mění nařízení Rady (ES) č. 1346/2000 o úpadkovém řízení ze dne 12. 12. 2012 (dále jen „Návrh revize Nařízení o úpadku“).

⁵⁸ Tamtéž, s. 20.

⁵⁹ Článek 3a odst. 2 Návrhu revize Nařízení o úpadku.

pestrý vývoj judikатурních závěrů Soudního dvora reagujících na absenci výslovné úpravy sledované problematiky na úrovni sekundárního práva EU. V návaznosti na rozbor relevantní právní úpravy, jež se k vyvození pravidel o určení příslušnosti k rozhodování odpůrcích žalob podaných v souvislosti s insolvenčním řízením v režimu Nařízení o úpadku jeví nedostatečnou, poskytla autorka příspěvku sumarizaci závěrů Soudního dvora, k nimž dospěl při výkladu citovaných pramenů. Postupným tříbením svého postoje se přiklonil k názoru, že o takových žalobách přímo souvisejících s insolvenčním řízením pokrytých rozsahem působnosti Nařízení o úpadku mají příslušnost rozhodovat soudy členských států, na jejichž území bylo předmětné insolvenční řízení zahájeno v souladu s pravidly tohoto nařízení. S tímto závěrem se autorka příspěvku zcela ztotožňuje, neboť v něm spatřuje nástroj k dostatečnému zabezpečení žádoucí efektivity insolvenčního řízení jako takového a zabránění zbytečnému tříštění příslušností k rozhodování úzce souvisejících otázek mezi soudy různých členských států. I přesto, že je sledovaná otázka „vyřešena“ na úrovni judikатурní, pokládá autorka výslovné zakotvení úpravy v návrhu revize Nařízení o úpadku za správný krok k zajištění právní jistoty subjektů zúčastněných na insolvenčním řízení.

Literature

- Alexander, Juraj. *Avoid the Choice or Choose to Avoid? The European Framework for Choice of Avoidance Law and the Quest to Make it Sensible* [online]. SSRN eLibrary, 2009 [cit. 20. 11. 2014]. Dostupné z: <http://www.iiiglobal.org/component/jdownloads/finish/39/5359.html>.
- BĚLOHLÁVEK, Alexander J. *Evropské insolvenční právo. Bulletin advokacie. Česká advokátní komora*, 2007, strany 38-53. ISSN 1806-8280.
- BĚLOHLÁVEK, Alexander J. *Evropské a mezinárodní insolvenční právo: komentář*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2007, 1550 s. ISBN 9788071795919.
- Berglund, Mikael. *Cross-border Enforcement of Claims in the EU: History, Present Time and Future*. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, 2009, 369 s. ISBN 9789041128614.
- Bonfante, Pietro. *Institute římského práva*. 9. vyd. Brno: Nákladem Čs. Akademického spolku Právník, 1932. 745 s.
- Expertní zpráva Miguela Virgose a Etienne Schmita k Úmluvě ES o insolvenčním řízení ze dne 3. května 1996, tisk Rady Evropské unie č. 12830/95, Brusel, dokument č 6500/96, DRS 8 (CFC).

- Fletcher, Ian F. *Insolvency in private international law: national and international approaches*. 2. vyd. Oxford: Oxford University Press, 2005, 716 s.
- Grevesmühl, Götz. *Die Gläubigeranfechtung nach klassischem römischem Recht*. Wallstein Verlag, 2003, 208 s. ISBN 9783892446453.
- HESS, Burkhard; PFEIFFER, Thomas; SCHLOSSER, Peter. Report on the Application of Regulation Brussels I in the Member States. [online]. Heidelberg: Institut für ausländisches and internationales Privat und Wirtschaftsrecht, 2007 [cit. 01. 12. 2014]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/civiljustice/news/docs/study_application_brussels_1_en.pdf.
- Chalupa, Radim. Odporovatelnost právních úkonů. *Obchodní právo*. 1995, č. 6, s. 9-13. ISSN 1210-8278.
- Ihering, Rudolf von. *Boj za právo*. Praha: Nákladem vydavatele Rozhledů Jos. Pelcla, 1897, 88 s.
- JENARD, Paul. Report on the Convention on jurisdiction and the enforcement of judgements in civil and commercial matters [online]. 1979. In: EUR-lex [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 3. 11. 2014]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:1979:059:FULL:EN:PDF>.
- KAPITÁN, Zdeněk. Evropský justiční prostor ve věcech civilních. Část IX. Základní principy úpravy evropského insolvenčního práva a nařízení Rady (ES) č. 1346/2000, o úpadkových řízeních. *Právní fórum*, Praha: ASPI, a. s., 2005, Roč. 2., č. 10, s. 369-375. ISSN 1214-7966.
- Legislative Guide on Insolvency Law* [online]. UNCITRAL, 2004 [cit. 05. 11. 2014]. Dostupné z: http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/insolven/05-80722_Ebook.pdf.
- MAGNUS, Ulrich; MANKOWSKI, Peter. *Brussels I regulation*. 2. vyd. München: Sellier. European Law Publishers, 2012, 972 s. ISBN 9783866531420.
- Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1215/2012 ze dne 12. prosince 2012 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech. In *EUR-lex* [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:32012R1215 & from=CS>.
- Návrh Evropského parlamentu a Rady, kterým se mění nařízení Rady (ES) č. 1346/2000 o úpadkovém řízení ze dne 12. 12. 2012 (dále jen „Návrh revize Nařízení o úpadku“). Dostupný z: http://ec.europa.eu/justice/civil/files/insolvency-regulation_cs.pdf.

- Pretelli, Ilaria. Cross-Border Credit Protection Against Fraudulent Transfers of Assets: Actio Pauliana in the Conflict of Laws. In: *Yearbook of Private International Law*, 2012, vol. 13, s. 589-640. Dostupné z: <http://ssrn.com/abstract=2148307>.
- ROZEHNALOVÁ, Naděžda; TÝČ, Vladimír. *Evropský justiční prostor (v civilních otázkách)*. vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 2003, 401 s. ISBN 8021030542.
- Rozsudek Soudního dvora ze dne 22. února 1979. Henri Gourdain proti Franz Nadler. Věc C-133/78. In: *Sbírka rozhodnutí*. 1979, s. 00733.
- Rozsudek Soudního dvora ze dne 10. ledna 1990. Mario P. A. Reichert a další proti Dresdner Bank. Věc C-115/88. In: *Sbírka rozhodnutí*. 1999, s. I-00027.
- Rozsudek Soudního dvora ze dne 2. května 2006. Eurofood IFSC Ltd. Věc C-341/04. In: *Sbírka rozhodnutí*. 2006, s. I-03813.
- Rozsudek Soudního dvora ze dne 10. září 2009. German Graphics Graphische Maschinen GmbH proti Alice van der Schee. Věc C-292/08. In: *Sbírka rozhodnutí*. 2009, s. I-08421.
- Rozsudek Soudního dvora ze dne 19. dubna 2012. F Tex SIA proti Lietuvos-Anglijos UAB „Jadecloud-Vilma“. Věc C-213/10.
- Rozsudek Soudního dvora ze dne 16. ledna 2014. Ralph Schmid proti Lilly Hertel. Věc C-328/12.
- Rozsudek Soudního dvora ze dne 4. září 2014. Nickel & Goeldner Spedition GmbH proti «Kintra» UAB. Věc C-157/13.
- Shakespeare, William. *Kupec benátský*. 1. vyd. Praha: Torst, 1999, 326 s. ISBN 8072150960.
- Stanovisko generálního advokáta k rozsudku Soudního dvora ze dne 12. února 2009. Christopher Seagon proti Deko Marty Belgium NV. Věc C-339/07. In: *Sbírka rozhodnutí*. 2009, s. I-00767.
- VIRGÓS, Miguel; GARCIMARTÍN, Francisco. *The European insolvency regulation: law and practice*. The Hague: Kluwer Law International, 2004, 256 s. ISBN 9041120890.
- Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon).

Contact – e-mail

filanova@seznam.cz

Vedlejší úpadkové řízení

Tomáš Flögel

Advokátní kancelář prof. Dr. Alexandera Bělohlávka,
Jana Zajíce 32, Praha 7, 17000, Česká republika

Abstract in original language

Tento příspěvek se zabývá vedlejším úpadkovým řízením dle Nařízení Rady (ES) č. 1346/2000. Autor příspěvku pracuje jak se současným zněním Nařízení, tak i s jeho projednávanou novelizací. Nejprve je v úvodu příspěvku krátce rozebráno Nařízení a vedlejší úpadkové řízení. V návaznosti na tuto úvodní pasáž se autor příspěvku zabývá institutem provozovny dle článku 2 písm. h) Nařízení. Dále autor příspěvku poukazuje na některé problematické otázky spojené s aplikací Nařízení soudy.

Keywords in original language

Nařízení o úpadku, úpadek, úpadkové řízení, evropské insolvenční právo, hlavní úpadkové řízení, vedlejší úpadkové řízení, provozovna.

Abstract

This paper is concerned with secondary insolvency proceedings as defined in Council Regulation (EC) No. 1346/2000. The author considers both the current version of the Regulation, as well as draft amendments thereto. In the introduction, the Regulation and secondary insolvency proceeding are discussed. In the follow-up to this introductory part, the institute of ‘establishment’ as defined in Article 2(h) of the Regulation is analysed in detail. The author also points out some issues associated with the application of the Regulation by courts.

Keywords

Insolvency Regulation, Insolvency, Insolvency Proceeding, European Insolvency Law, Main Insolvency Proceeding, Secondary Insolvency Proceeding, Establishment.

1 Úvod

V posledních letech jsme svědky postupného bourání dřívějších hranic a omezení. Podnikání je dnes méně než kdy předtím omezeno územím jednotlivých států. Velké nadnárodní korporace podnikající napříč různými státy světa se staly realitou dnešních dnů. Bohužel ne každý podnikatelský záměr je úspěšný a ne každá pohledávka je splněna řádně a včas. Z těchto důvodů vznikají pohledávky s mezinárodním prvkem, pro jejichž uplatnění, právní režim a vymáhání je nutno stanovit jasná a efektivní pravidla, respektive alespoň jasně kolizně určit jakými právními normami se budou tyto otázky řídit.

Proti dlužníku, který má více věřitelů, nedisponuje dostatečnými finančními prostředky k úhradě svých závazků a tyto závazky neplní, jakož i vůči dlužníku u něhož je zřejmé; že tato situace nastane, se obvykle nevedou samostatná řízení, ale toliko pouze jedno řízení - insolvenční řízení, v rámci kterého je rozhodnuto o řešení situace dlužníka a vypořádání jeho závazků vůči všem jeho věřitelům, pokud to některý z věřitelů dlužníka či sám dlužník navrhne. Nicméně toto již neplatí v případě, kdy je dán v předmětné situaci mezinárodní prvek. Problematikou insolvenčních řízení ohledně úpadku dlužníka, který má svůj majetek nebo věřitele v různých státech, se zabývá mezinárodní insolvenční (úpadkové) právo. Tento příspěvek svým záběrem do této problematiky přispívá. Hlavní, vedlejší a územní úpadkové řízení jsou totiž základními východisky řešení situace dlužníka a jeho věřitelů ve vztazích s mezinárodním prvkem zvolenými insolvenčním právem Evropské unie.

2 Nařízení Rady (ES) č. 1346/2000, o úpadkovém řízení¹

Již od 17. století se objevovaly první snahy upravit insolvenční řízení s mezinárodním prvkem, nicméně se jednalo pouze o bilaterální či vícestranné regionální smlouvy, jež se zabývaly pouze úzkým spektrem aspektů této problematiky. První významnější pokusy upravit tuto problematiku více komplexním a globálním způsobem se odehrály až na přelomu 19. a 20. století.

¹ Dle názoru autora správný překlad měl být Nařízení o insolvenčních řízeních, protože znění francouzské, anglické a německé verze Nařízení implikují spíše k použití výrazu insolvenční řízení v plurálu. Dále bude i přes pochybnosti ohledně vhodnosti a správnosti překladu použita oficiální terminologie obsažená v české verzi Nařízení.

Tato jednání nebyla s ohledem na tehdejší rivalitu mezi státy a převládající vizi jednotlivých států jako samostatných, nezávislých a ekonomicky soběstačných jednotek mezinárodního systému bohužel úspěšná.²

V důsledku prohlubující se evropské integrace a s tím spojené vzrůstající ekonomické interdependence vyvstala krátce po druhé světové válce potřeba problematiku insolvenčních řízení s mezinárodním prvkem mezi členskými státy tehdejších evropských společenství nějakým způsobem smluvně upravit. V roce 1963 byla při Komisi za tímto účelem ustavena pracovní skupina pro insolvenční právo, která připravila v letech 1970 a 1980 dva smluvní návrhy, nicméně tyto návrhy nezískaly mezi členskými státy dostatečnou podporu.³

Pod vlivem „vítězství kapitalismu“ a s tímto koncem bipolárního světa spojené globalizace, liberalizace světového obchodu, uvolnění toků kapitálu a prohlubující se regionální integrace nastala v 90. letech již mnohem akutnější potřeba insolvenčního řízení s mezinárodním prvkem nějakým způsobem regulovat. V roce 1990 začala na půdě Evropských společenství nová jednání, jejichž výsledkem byla Lucemburská úmluva o konkursním řízení ze dne 23. listopadu 1995, která bohužel díky Velké Británii a její tehdejší obstrukční politice vůči Evropské unii nikdy nevstoupila v platnost, nicméně se stala předlohou pro další jednání, která vyvrcholila přijetím komunitárního instrumentu, jenž upravil insolvenční řízení s „evropským prvkem“⁴, a to dne 29. května 2000 přijetím Nařízení Rady ES č. 1346/2000, o úpadkovém řízení (dále také „Nařízení“).⁵

Z hlediska formy legislativního aktu byla zvolena forma Nařízení, která zajišťuje přímou použitelnost tohoto sekundárního legislativního aktu Evropské unie (dále jen „EU“) a na rozdíl od mezinárodní smlouvy nevyžaduje

2 Bělohávek, A. J.: *Evropské a mezinárodní insolvenční právo – Komentář*. Praha: C.H.Beck, 2007. S. 1-2.

3 Torremans, P.: *Cross Border Insolvencies in EU, English and Belgian Law*. Haag: Kluwer Law International, 2002. S. 134-135.

4 Termín insolvenční řízení s evropským prvkem je použit pouze jako zjednodušující označení, z hlediska působnosti Nařízení platí, že se Nařízení použije pouze pro regulaci v Nařízení vymezených řízení, o nichž bude podrobněji pojednáno níže.

5 Smid, S.: *Deutsches und Europäisches Internationales Insolvenzrecht*. Německo: Verlag W. Kohlhammer, 2004. S. 7.

ratifikaci členskými státy. Samotné Nařízení je po obsahové stránce poměrně rozmanitým mixem kolizních, procesních a hmotněprávních⁶ norem.

Nařízení se jako přímo použitelný sekundární akt EU použije v souladu se svým článkem 47 pro vztahy jím regulované od 31. května 2002, samozřejmě ve státech, které k EU přistoupily později, je Nařízení použitelné od tohoto pozdějšího data jejich přistoupení k EU. Z hlediska teritoriální působnosti lze Nařízení aplikovat jen tehdy, pokud má dlužník místo hlavních zájmů (COMI) na území členského státu EU s výjimkou Dánska.⁷ Z recitálu Nařízení⁸ lze dovodit, že Nařízení se použije zásadně na úpadeková řízení s mezinárodním prvkem. Ačkoliv to Nařízení narozdíl od „římských nařízení“ výslovně neuvádí, tak platí, že pro otázky regulované nařízením, resp. jeho kolizními normami, je vyloučenou použití zpětného odkazu.⁹

Nařízení se z hlediska věcné působnosti v souladu s odstavcem 1 svého prvního článku vztahuje na kolektivní úpadeková řízení, která zahrnují částečné nebo úplné zabavení majetku dlužníka a jmenování správce podstaty. Z výše uvedeného vyplývá, že za kolektivní úpadekové řízení ve smyslu Nařízení můžeme považovat řízení, které splňuje následující znaky: i) jedná se o kolektivní řízení – tedy v jednom řízení mají možnost uplatnit svá práva vůči dlužníku všichni jeho věřitelé; ii) dlužník není (nebo zjevně nebude) schopen plnit své závazky (insolventnost) nebo je předlužen (se vzetím v úvahu budoucích příjmů a schopnosti dlužníka pokračovat v podnikání)¹⁰, evidentně se tedy předpokládá, že dlužník je nebo bude v úpadku, resp. bude o tomto rozhodováno¹¹; iii) jedná se o úpadekové řízení uvedené v příloze A Nařízení (resp. pokud posuzujeme vedlejší nebo územní úpadekové řízení,

⁶ Např. článek 39 Nařízení v souladu s názorem vyjádřeným v publikaci: Moss, G., Fletcher I., Isaacs S.: *The EC Regulation on insolvency proceedings: A commentary and annotated guide*. New York: Oxford University Press, 2002. S. 230.

⁷ Bod 14 recitálu Nařízení, navíc tento závěr lze dovodit i z textu článku 3 Nařízení

⁸ Konkrétně z jeho bodů 2, 3, 8 a 23.

⁹ Torremans, P.: *Cross Border Insolvencies in EU, English and Belgian Law*. Haag: Kluwer Law International, 2002. S. 172.

¹⁰ Zde záleží, jak definuje pojem úpadku *lex concursus*, uvedené typové případy úpadku byly převzaty z české úpravy.

¹¹ Problematickou otázkou je rozsah působnosti Nařízení na kolektivní úpadekové řízení od okamžiku podání insolvenčního návrhu do okamžiku autoritativního zjištění úpadku soudem, přičemž je zjevné, že Nařízení upravuje mezinárodní pravomoc pro insolvenční řízení (kolektivní úpadeková řízení) s mezinárodním prvkem.

tak se jedná o řízení obsažená v příloze B); iv) řízení zahrnuje jmenování správce podstaty¹² a v) dlužník v řízení pozbývá úplně nebo částečně oprávnění spravovat svůj majetek.¹³

Nařízení v souladu s odstavcem 2 svého prvního článku neupravuje řízení ohledně úpadku pojišťoven, úvěrových institucí, investičních podniků majících v držení finanční prostředky nebo cenné papíry třetích osob a podniků kolektivního investování. Tato specifická řízení jsou předmětem úpravy několika směrnic, které ohledně této problematiky harmonizují jednotlivé národní právní řády členských států EU.¹⁴

Úpadková řízení s mezinárodním prvkem jsou především upravena normami legis concursus.¹⁵ Nařízení (a v něm obsažené přímé a kolizní normy) se použije jako speciální úprava pro vztahy s mezinárodním prvkem přednostně pouze pro úpravu vybraných otázek insolvenčních řízení s mezinárodním prvkem.¹⁶ Často v důsledku nepochopení povahy a rozsahu působnosti Nařízení nastává v praxi ohledně aplikace Nařízení problém, který spočívá v tom, že Nařízení má odlišnou terminologii a koncepci pojetí některých institutů insolvenčního řízení než jinak použitelná národní úprava insolvenčního práva. Celá řada států, mezi nimiž je i ČR, nemá bohužel žádnou samostatnou procesní úpravu pro insolvenční řízení s mezinárodním prvkem a používá pro úpravu insolvenčních řízení s mezinárodním prvkem právní normy¹⁷, jež byly přijaty pro úpravu vnitrostátních řízení. Většinou tyto státy mají ve svých vnitrostátních předpisech upraveny pouze několik aspektů problematiky insolvenčních řízení s mezinárodním prvkem.¹⁸

¹² Kdo všechno je správcem podstaty ve smyslu Nařízení stanovuje příloha Nařízení C.

¹³ Tato analytická úvaha vychází z bodu 46 Rozsudku Soudního dvora ve věci Eurofood IFSC Ltd. vs. Parmalat S.p. A., sp. zn. C-341/04, ze dne 2. května 2006 a bodu 9 recitálu Nařízení.

¹⁴ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/24/ES ze dne 4. dubna 2001 o reorganizaci a likvidaci úvěrových institucí, Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/17/ES ze dne 19. března 2001 o reorganizaci a likvidaci pojišťoven.

¹⁵ Práva státu, kde je vedeno vedlejší úpadkové řízení (resp. státu, k jehož soudům byl podán návrh na zahájení tohoto řízení).

¹⁶ Zjevně se dle bodů 6 a 11 recitálu Nařízení jedná o úmysl „evropského“ zákonodárce.

¹⁷ Naopak např. německé právo úpravu Nařízení poměrně rozsáhle doplňuje prostřednictvím speciálního zákona-Gesetz zur Neuregelung des Internationalen Insolvenzrechts ze dne 14. března 2003.

¹⁸ Kupř. v českých právních předpisech těchto několik aspektů dotčené problematiky je upraveno prostřednictvím § 426-430 InsZ a § 111 ZMPS.

Některé otázky úpadkových řízení s mezinárodním prvkem pak zůstávají v důsledku tohoto nekonceptčního přístupu neupraveny, resp. k jejich úpravě musíme přiměřeně užít ustanovení legis concursus pro vnitrostátní insolvenční řízení, jež mají svou vlastní často od Nařízení odlišnou terminologii a byla přijata za účelem úpravy vnitrostátních řízení bez mezinárodního prvku, což vede nezřídkem k aplikačním problémům, protože insolvenční řízení s mezinárodním prvkem mají svá neoddiskutovatelná specifika.

Evropský soudní dvůr například v této souvislosti rozhodl ve věci *Eurofood*¹⁹ (navzdory stanovisku generálního advokáta²⁰) ohledně otázky výkladu pojmu okamžik zahájení řízení tak, že okamžik zahájení hlavního úpadkového řízení dle Nařízení se neřídí legem concursus, ale je nutno jej s ohledem na unikátnost a působnost hlavního řízení pro celé území Evropské unie vyložit jednotně pro všechny hlavní úpadková řízení, jež podléhají Nařízení. Rozhodnutí o zahájení hlavního řízení tedy musí být rozhodnutí, jímž je dlužník alespoň částečně omezen v právu spravovat svůj majetek, zároveň se musí jednat o rozhodnutí o zahájení řízení uvedeného v příloze A Nařízení a musí být rovněž v tomto rozhodnutí jmenován insolvenční správce uvedený v příloze C Nařízení. Problematickým momentem je zde skutečnost, že je často v praxi vedeno insolvenční řízení, které bylo dle vnitrostátní právní úpravy členského státu EU, jíž je nutno na základě kolizní úpravy Nařízení použít, platně zahájeno²¹, zatímco dle Nařízení zahájeno nebylo. Dotčené řízení je totiž regulováno ustanoveními legis concursus, jež počítají s tím, že řízení již bylo zahájeno, a ustanoveními Nařízení, dle kterých naopak řízení dosud zahájeno nebylo, což vyvolává v praxi neuvěřitelné množství problematických momentů a aplikačních problémů, a to zejména v případech otázek ohledně zahájení a vedení vedlejších úpadkových řízení.

3 Vedlejší úpadkové řízení

Jak již bylo naznačeno výše, Nařízení určuje mezinárodní pravomoc k zahájení insolvenčních řízení s mezinárodním prvkem a pomocí přímých

¹⁹ Rozsudek Soudního dvora ve věci *Eurofood IFSC Ltd. vs. Parmalat S.p. A.*, sp. zn. C-341/04, ze dne 2. května 2006.

²⁰ Stanovisko generálního advokáta F. G. Jacobse ve věci *Eurofood IFSC Ltd. vs. Parmalat S.p. A.*, sp. zn. C-341/04, přednesené dne 27. září 2005.

²¹ Např. dle českého práva (tj. dle § 97 InsZ) je okamžikem zahájení insolvenčního řízení den, kdy insolvenční návrh dojde věcně příslušnému soudu.

a kolizních norem určuje taktéž i procesní a částečně i hmotněprávní úpravu vybraných aspektů těchto řízení a otázek s těmito řízeními úzce souvisejících. V tomto kontextu si je důležité uvědomit, že Nařízení počítá s vedením více insolvenčních řízení. Z koncepčního hlediska se sice Nařízení snaží překonat negativní účinky vedení velkého počtu insolvenčních řízení v různých státech EU umožněním vedení jednoho insolvenčního řízení ohledně celého majetku dlužníka, nicméně Nařízení není postaveno na absolutním upřednostnění jednoho univerzálního úpadkového řízení, ale na tom, že za specifických podmínek mohou být zahájena teritoriálně omezená řízení ohledně majetku dlužníka v jednotlivých státech, a to vedlejší úpadkové řízení a územní úpadkové řízení. Jediný rozdíl mezi těmito dvěma druhy teritoriálních úpadkových řízení je, že jako vedlejší úpadkové řízení nazýváme řízení, jež je zahájeno po zahájení hlavního úpadkového řízení, a jako územní úpadkové řízení označujeme teritoriální úpadkové řízení, jež může být za určitých okolností zahájeno před zahájením řízení hlavního.²²

Vedlejší úpadkové řízení dle Nařízení je tedy teritoriální úpadkové (insolvenční) řízení, jehož předmětem je pouze majetek dlužníka nacházející se na území státu, jenž zahájil toto řízení. Z hlediska druhů řízení mohou být vedlejšími úpadkovými řízeními pouze toliko řízení uvedená v příloze B Nařízení. Podle současného znění Nařízení je vedlejší úpadkové řízení vždy likvidačním řízením,²³ tedy řízením, ve kterém se úpadek dlužníka řeší rozdělením jeho majetku mezi přihlášené věřitele, a nikoli řízením sanačního typu.

Z hlediska podmínek zahájení je možné zahájit vedlejší úpadkové řízení, pouze v situaci, kdy: i) bylo již zahájeno hlavní úpadkové řízení; ii) dlužník má provozovnu na území státu, kde má být vedlejší úpadkové řízení zahájeno, přičemž se existence provozovny zkoumá k datu zahájení hlavního řízení²⁴ a iii) návrh

²² Pecháčková, M.: Vedlejší úpadkové řízení dle Nařízení rady (ES) č. 1346/2000. In *Právník*, vol. 151, no 2, 2012. S. 132-133.

²³ Smid, S.: *Europäisches Internationales Insolvenzrecht*. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2002. S. 47.

²⁴ Usnesení Krajského soudu v Ostravě ve věci dlužníka: ALPINE BAU GmbH, sp. zn. KSOS 33 INS 25292/2013, ze dne 17. prosince 2013 a Usnesením Vrchního soudu v Olomouci ve věci dlužníka Alpine Bau GmbH, sp. zn. 1 VSOL 171/2014, ze dne 28. srpna 2014. Krajský a Vrchní soud ve svých rozhodnutích ohledně této otázky vyšly z argumentace obsažené v Rozsudku Soudního dvora ve věci Staubitz-Schreiber, sp. zn. C-01/04, ze dne 17. ledna 2006 a bodu 4 recitálu Nařízení.

na zahájení řízení podala dle vnitrostátního práva státu, kde má být zahájeno řízení, oprávněná osoba nebo správce podstaty v hlavním úpadkovém řízení. Soud nemá možnost uvážení v otázce, zda řízení zahájí či nikoliv, pouze je oprávněn posoudit, zda byly splněny výše uvedené podmínky.²⁵ V případě pochybností o rentabilitě teritoriálního řízení může soud v souladu s článkem 30 Nařízení pouze vyžadovat po navrhovateli zálohu či záruku k pokrytí nákladů vedlejšího úpadkového řízení, a to jen pokud toto právo státu, kde má být zahájeno vedlejší úpadkové řízení umožňuje a jen za podmínek a ve výši, jež právo státu *lex fori concursus secundariae* stanovuje. Z důvodu, že vedlejší úpadkové řízení může být zahájeno až po zahájení hlavního úpadkového řízení, se již nezkoumá v průběhu tohoto řízení, zda je dlužník v úpadku, ale na základě automatického účinku rozhodnutí o zahájení hlavního úpadkového řízení stanoveného v článku 16 Nařízení, se bere za prokázané, že dlužník je v úpadku.

Právním rozhodným pro vedlejší úpadkové řízení a jeho vedení je *lex fori concursus secundariae*.²⁶ Samozřejmě z tohoto obecného pravidla existují výjimky, jež jsou explicitně stanoveny Nařízením nebo i v některých výjimečných případech judikaturou Soudního dvora, která v tomto kontextu je nejčastěji opřena o doktrínu autonomního výkladu některých pojmů obsažených v Nařízení.²⁷

Od insolvenčního statutu dlužníka, tj. práva, jímž se řídí vedení insolvenčního řízení a otázky s vedením tohoto řízení úzce spojené je nutno odlišovat osobní status dlužníka, který je upraven nejčastěji právem státu *domicilu* dlužníka anebo *legem incorporationis*. Obecně státy vycházejí při úpravě statutu právnických osob z teorií inkorporace, (skutečného) sídla a sporadicky

²⁵ Bělohlávek, A. J.: Evropské a mezinárodní insolvenční právo – Komentář. Praha: C.H.Beck, 2007. S. 780.

²⁶ Tj. v souladu s článkem 28 Nařízení právo státu, který vedlejší úpadkové řízení zahájil.

²⁷ Tento závěr opírá autor o argumentaci obsaženou v Rozsudku Soudního dvora ve věci LTF Lufttransportunternehmen GmbH & Co. KG proti Eurocontrol, sp. zn. 29/76, ze dne 14. října 1976 a argumentaci obsaženou v Rozsudku Soudního dvora ve věci Eurofood IFSC Ltd. vs. Parmalat S.p. A., sp. zn. C-341/04, ze dne 2. května 2006, ve kterém Soudní dvůr autonomně vyložil pojem *okamžitě zahájení řízení*.

i z teorie kontroly²⁸ anebo jejich kombinací²⁹, přičemž jednotlivým národním právním úpravám zcela dominuje inkorporační teorie a významné zastoupení má v jednotlivých právních úpravách i teorie sídla. Nicméně nezávisle na použité teorii úpravy osobního statutu nejčastějším právním řádem, jenž upravuje osobní statut společnosti, je právní řád státu, kde má společnost sídlo a tudíž i s největší pravděpodobností místo hlavních zájmů (COMI).³⁰ Na otázku, jak přesně vytyčit hranici mezi působením legis fori concursus a legis societas, je především dle názoru autora tohoto příspěvku nutno hledat odpověď v Nařízení a jednotlivých národních právních řádech. Do insolvenčního statutu dlužníka především spadají všechna ustanovení práva členského státu, na jehož území bylo úpdkové řízení zahájeno, která jsou na daný případ dle tohoto práva použitelná, nikoliv jen pouze ustanovení insolvenčních předpisů, ale všechna v daném případě použitelná ustanovení právního řádu členského státu, na jehož území bylo úpdkové řízení zahájeno, jež upravují otázky ohledně vedení insolvenčního řízení a otázky s touto problematikou úzce spojené. Důležité je v této souvislosti určení, zda určitá otázka spadá pod legi concursus či pod legi societas, které spočívá na bedrech vnitrostátního zákonodárce, který toto rozlišení stanoví (někdy i implicitně) v právních normách příslušného právního řádu, přičemž je i nutno rozlišovat právní povahu regulované otázky, tedy zda jde o jednání, úkon nebo právo, jehož smyslem a účelem je prosazování insolvenčních zájmů.³¹

Samo Nařízení obsahuje demonstrativní výčet otázek, které obecně spadají pod insolvenční statut a taktéž i úpravu základních výjimek z působnosti

²⁸ V této souvislosti považuje autor za vhodné zmínit Rozsudek Soudního dvora ze dne 6. listopadu 1984, Robert Fearon and Company Limited proti Irish Land Commission, sp. zn. C-182/83, v rámci kterého Soudní dvůr potvrdil, že členské státy jsou v určitých případech při posuzování práv a povinností právnické osoby oprávněny zohlednit státní příslušnost společníků této právnické osoby.

²⁹ Zásada kontroly je jako doplňkové kritérium pro určení osobního statutu právnické osoby používána např. v USA. Zdroj: Rammello, S.: *Corporations in Private International law: A European Perspective*. Oxford: Oxford University Press, 2001. S. 11-20.

³⁰ Svatoš, M.: *Zahraníční obchod: Teorie a praxe*. Praha: Grada Publishing, a. s., 2009. S. 175. Rammello, S.: *Corporations in Private International law: A European Perspective*. Oxford: Oxford University Press, 2001. S. 11-20.

³¹ Virgós M., Garcimartin F.: *The European Insolvency Regulation: Law And Practice*. Hague: Kluwer Law International, 2004. S. 73.

legis concursus.³² Těmito hlavními výjimkami z působnosti legis concursus secundariae především jsou právní režimy věcných práv, věcně-právní účinky jednání dlužníka, právní režimy a dispoziční jednání ohledně práv dlužníka podléhajících zápisům ve speciálních evidencích. Účelem těchto výjimek je chránit třetí osoby a věřitele dlužníka před možnými nežádoucími důsledky, k nimž by mohla bezvýjimečná aplikace legis concursus vést. Oproti tomu problematika právní subjektivity společnosti dlužníka společně s otázkami jako je kupříkladu obecná odpovědnost společníků za závazky společnosti dlužníka, právní režim vnitřní struktury společnosti dlužníka a otázka způsobilosti dlužníka být subjektem řízení budou vždy doménou osobního statutu dlužníka³³. Nicméně, jak již bylo předestřeno výše, objevují se i otázky, o jejichž právním režimu panují diskuze.

Za okamžik zahájení vedlejšího úpadkového řízení je považován dle převládajícího výkladu Nařízení okamžik, kdy nabývá účinků rozhodnutí, jímž je omezen dlužník při dispozici se svým majetkem a je jmenován správce dle přílohy C Nařízení. Tento okamžik se tedy, jak již bylo naznačeno výše, podle soudy používaného výkladu neřídí legem fori concursus secundariae. Soudy a zastánci tohoto výkladu vycházejí z rozhodnutí Soudního dvora ve věci *Eurofood sp. zn. C- 341/04*³⁴, které stanovilo okamžik, kdy je zahájeno hlavní úpadkové řízení. Dle názoru autora je tento převládající výklad přinejmenším diskutabilní a daleko vhodnější řešení by bylo, kdyby se předmětná problematika v souladu se stanoviskem generálního advokáta daným v předmětné věci řídila i u hlavního úpadkového řízení legem concursus, neboť by to bylo ze systematického hlediska vhodnější řešení, poněvadž by toto zabránilo celé řadě aplikačních problémů, jež vznikají z důvodu, že často je v praxi nutno pracovat zároveň s Nařízením a vnitrostátním právem, které mnohdy považují jiné časové okamžiky za okamžiky zahájení insolvenčního řízení. Nicméně autor si v této souvislosti uvědomuje, že toto řešení zabraňuje možnému znevýhodnění insolvenčních řízení, která dle

³² V souladu s Rozsudkem Soudního dvora ve věci dlužníka *MG Probud Gdynia sp z oo, sp. zn. C-444/07*, ze dne 21. ledna 2010 platí, že se pro určení rozsahu práva rozhodného pro vedlejší (a územní) úpadkové řízení obdobně použije článek 4 Nařízení.

³³ Virgós M., Garcimartin F.: *The European Insolvency Regulation: Law And Practice*. Hague: Kluwer Law International, 2004. S. 73.

³⁴ Rozsudek Soudního dvora ve věci *Eurofood IFSC Ltd. vs. Parmalat S.p. A., sp. zn. C-341/04*, ze dne 2. května 2006.

vnitrostátní úpravy bývají zahájena, až v okamžiku, kdy je prokázán úpadek dlužníka. Dle názoru autora je však použití této argumentace při posuzování okamžiku zahájení vedlejšího úpadekového řízení absurdní, neboť vedlejší úpadeková řízení jsou již teritoriálně omezená a není tedy proto nutné řešit, které z těchto řízení bylo zahájeno dříve. Naproti tomu okamžik ukončení řízení se v souladu s rozhodnutím Soudního dvora ve věci *Christianopol* sp. zn. C-116/11³⁵ řídí legem fori concursus. S tímto určením okamžiku ukončení úpadekového řízení (jak hlavního, tak i vedlejšího) se naopak autor zcela ztotožňuje.

Ohledně možnosti přihlášení pohledávek platí, že věřitelé mohou přihlásit své pohledávky, jak v hlavním, tak i vedlejším řízení. Přihlašovat pohledávky v jednotlivých úpadekových řízeních jsou oprávněni i správci podstaty, pokud jsou toho názoru, že je tento postup v zájmu věřitelů v řízeních, pro která byli jmenováni. Pokud ve vedlejším úpadekovém řízení zbyde po uspokojení pohledávek všech přihlášených věřitelů dlužníka a úhradě nákladů řízení nějaký majetek, převede se tento majetek do majetkové podstaty dlužníka v hlavním řízení.³⁶

Správce podstaty v hlavním řízení je oprávněn dle současného znění Nařízení (resp. jeho článku 33) navrhnout insolvenčnímu soudu, u kterého je vedeno vedlejší řízení, pozastavení zpeněžování majetkové podstaty ve vedlejším řízení, pokud je toto v zájmu věřitelů s přihlášenými pohledávkami v hlavním řízení. Soud může v tomto případě po správci v hlavním řízení požadovat, aby učinil jakákoli vhodná opatření k zajištění zájmu věřitelů ve vedlejším řízení a určitých skupin věřitelů. Nevyhovět tomuto návrhu lze jen v případě, že tento návrh není zjevně v zájmu věřitelů s přihlášenými pohledávkami v hlavním řízení. Pozastavení zpeněžování lze stanovit až na dobu tří měsíců, přičemž může být pozastavení zpeněžování i opětovně prodlouženo na stejnou dobu. Soud je rovněž oprávněn toto opatření pozastavující zpeněžování majetku zrušit v případě, kdy jej o to požádá správce podstaty

³⁵ Rozsudek Soudního dvora ve věci *Bank Handlowy w Warszawie SA, PPHU ADAX* / Ryszard Adamiak proti *Christianopol* sp. z o.o., sp. zn. C 116/11, ze dne 22. listopadu 2012

³⁶ Smid, S.: *Europäisches Internationales Insolvenzrecht*. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2002. S. 119 a S. 124-127.

v hlavním řízení anebo tak může učinit na základě vlastní iniciativy, pokud má za to, že se toto opatření s přihlédnutím k zájmům věřitelů v hlavním nebo vedlejších řízeních nejeví nadále jako odůvodněné.

V průběhu jednotlivých řízení mají správci podstaty v hlavním a vedlejších řízeních povinnost spolu spolupracovat. Mimoto jsou rovněž povinni si navzájem poskytovat informace o úpadkových řízeních a otázkách s nimi spojených. Bohužel v praxi často správci podstaty v hlavním řízení účelovými přesuny majetku dlužníka před zahájením vedlejších řízení účinnost a rentabilitu těchto řízení úmyslně za účelem preference efektivity a rentability hlavního úpadkového řízení omezují, v důsledku čehož se dostávají ve vztahu ke správčům v řízeních vedlejších a místním věřitelům často spíše do antagonistické role a kýžená spolupráce a výměna informací mezi správci podstaty je z tohoto důvodu nezřídka hezky znějící formální proklamací. Ostatně správci podstaty jsou často fakticky spíše „žoldáky“ největších věřitelů než objektivně nestrannými evropskými idealisty.

4 Provozovna

Za provozovnu dle Nařízení lze považovat v souladu s článkem 2 písm. h) Nařízení jakékoli provozní místo, kde dlužník vykonává nikoliv přechodnou hospodářskou činnost za pomoci lidských a materiálních zdrojů.

Při vyjednávání konečné podoby dnešního textu Nařízení (původně se jednalo o text Lucemburské úmluvy o konkursním řízení) požadovaly některé vyjednávající státy, aby bylo možné zahájit vedlejší úpadkové řízení na základě přítomnosti jakéhokoliv majetku dlužníka spojeného s jeho ekonomickou aktivitou na území jiného členského státu než státu, kde bylo zahájeno hlavní úpadkové řízení, nicméně nakonec dostala přednost podmínka, že dlužník musí mít v tomto jiném členském státě provozovnu. Požadavky těchto ve vyjednávání neúspěšných států však byly zohledněny tím, že termín provozovna byl definován mimořádně široce.³⁷

Z tohoto je nutno vyvodit, že provozovnou může být bez ohledu na formální vyjádření jakékoli místo, kde dlužník fakticky provozuje po delší

³⁷ Moss, G., Fletcher I., Isaacs S.: *The EC Regulation on insolvency proceedings: A commentary and annotated guide*. New York: Oxford University Press, 2002. S. 165 a S. 280-281.

dobu hospodářskou činnost. Dle názoru autora je nutno považovat za provozovnu provozní místo, kde jsou dlužníkem vykonávány aktivity směřující k dosažení zisku na základě výkonu podnikatelské činnosti dlužníkem ve státě, kde má být zahájeno vedlejší úpadkové řízení, respektive jiné aktivity podporující podnikání dlužníka v tomto státě.³⁸ Samotná existenci skladiště dlužníka v tomto státě či peněžní prostředky uložené na účtu dlužníka u peněžního ústavu sídlícího v tomto členském státě by v souladu s převažujícími odbornými názory provozovnu zakládat neměly.³⁹ Skutečnost, zda dlužník vykonává hospodářskou činnost po dobu nikoliv přechodnou a otázku, zda-li je splněna podmínka majetkového a osobního substrátu posoudíme především z účetnictví dlužníka a veřejnoprávních evidencí. Z hlediska posouzení, zda je dán osobní substrát je autor toho mínění, že rozhodující není právní povaha vztahu dlužníka a pro něj hospodářskou činnost vykonávajících osob, ale fakticita tohoto vztahu, tedy skutečnost, zda dlužník pomocí těchto osob vykonává v provozovně hospodářskou činnost ve státě, kde má být zahájeno vedlejší úpadkové řízení. Kupříkladu osoby udržující v chodu skladiště dlužníka, jež neslouží k podpoře podnikání dlužníka ve státě, kde je umístěno, nenaplňují dle mínění autora znaky personálního substrátu ve smyslu výše uvedené definice.

Při posuzování existence provozovny je z pohledu Nařízení rovněž významné, jak se jeví komplex jejich jednotlivých znaků navenek třetím osobám, zejména věřitelům a případným obchodním partnerům dlužníka.⁴⁰

V této souvislosti je důležité zdůraznit, že provozovna není ve vedlejším úpadkovém řízení pasivně legitimovaným subjektem⁴¹, vedlejší úpadkové řízení se totiž vede vůči dlužníkovi, respektive již úpadci, ohledně jeho veškerého majetku na území členského státu bez ohledu na to, zda byl či nebyl organizačně přiřazen provozovně coby organizační složce dlužníka v daném

³⁸ Kompat, B. M.: Die neue Europäische Insolvenzverordnung. Hamburg: Verlag Dr. Kovač, 2006. S. 97.

³⁹ Bělohávek, A. J.: Evropské a mezinárodní insolvenční právo – Komentář. Praha: C.H.Beck, 2007. S. 110-111.

⁴⁰ Srov. s podmínkou zjistelnosti COMI pro třetí osoby obsaženou v bodu 13 recitálu Nařízení.

⁴¹ Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ve věci dlužníka CERTIFIKOVANÁ INVESTIČNÁ A STAVEBNÁ SPOLOČNOST', s. r. o., sp. zn. 2 VSOL 242/2012, ze dne 21. června 2012.

státě. Rovněž v opačné situaci, kdy by byl majetek dlužníka organizačně v užívání provozovny a zároveň by se tento majetek nacházel mimo stát, ve kterém by ležela provozovna dlužníka, nevztahovaly by se na tento majetek dlužníka účinky vedlejšího úpadkového řízení. Mimoto je také nutno přihlídnout k tomu, že provozovna je v Nařízení definována materiálně a nevyžaduje jakékoliv formální vyjádření kupříkladu prostřednictvím registrace ve veřejnoprávní evidenci a rozhodně nelze dospět k závěru, že by Nařízení vyžadovalo či speciálně zavádělo samostatnou právní subjektivitu provozovny.⁴² Rovněž si lze těžko představit, že by v situaci, kdy má dlužník na území jednoho státu více provozoven bylo možné vést vůči těmto provozovnám dlužníka samostatná vedlejší úpadková řízení, neboť z textu Nařízení lze naopak dovodit, že Nařízení předpokládá vedení maximálně jednoho vedlejšího úpadkového řízení ohledně veškerého majetku dlužníka na území členského státu, před jehož orgány nebylo zahájeno úpadkové řízení hlavní.

Zajímavou otázkou je, zda dlužníkem kontrolovaný subjekt se samostatnou právní subjektivitou (např. dceřiná společnost), může být za splnění určitých podmínek považován za provozovnu dlužníka dle Nařízení. V souladu s převažujícími názory odborníků zabývajících se problematikou insolvenčních řízení lze soudit, že spíše nikoliv. Klausus a Pannen se v této souvislosti domnívají, že provozovnou nemůže právně samostatná společnost.⁴³ Dle názoru německých a rakouských kolegů nelze za provozovnu považovat ani 100% dceřinou společnost dlužníka⁴⁴, natož pak jiný právně samostatný subjekt s nižší majetkovou účastí dlužníka.

Autor tohoto příspěvku má za to, že s ohledem na skutečnost, že termín provozovna ve smyslu nařízení stojí zcela samostatně mimo konstrukce vytvořené právními řády jednotlivých členských států EU, by bylo vhodné pod rozsah pojmu provozovna ve smyslu Nařízení zahrnout jakékoliv dostatečně určité soubory hodnot (aktiv) a lidských zdrojů, jež vykonávají svou činnost

⁴² Srov. s opačným názorem obsaženým v monografii: Bělohávek, A. J.: *Evropské a mezinárodní insolvenční právo – Komentář*. Praha: C.H.Beck, 2007.S. 110.

⁴³ Paulus, Ch. G.: *Europäische Insolvenzverordnung – Kommentar*. Frankfurt nad Mohanem: Deutscher Fachverlag, 2008. S. 104; Pannen, K. *European Insolvency Regulation: Commentary*. Berlin: Walter de Gruyter, 2007. S. 408.

⁴⁴ Např. Gottwald, P.: *Insolvenzrechts-Handbuch*. Mnichov: C.H.Beck, 2006. S. 2040.

za účelem výkonu hospodářských aktivit nikoliv jen velmi přechodného rázu a které lze dostatečně určitě ohraničit co do jejich účelu, jakož i právě co do vymezení odpovídajících aktiv. Tudíž dle názoru autora lze uvažovat i o tom, že by i kapitálová společnost mohla být, pokud bude splňovat výše uvedené znaky, provozovnou ve smyslu nařízení. Podobný názor jako Autor sdílí v této věci profesor Miguel Virgós (jeden z autorů tzv. Virgós-Schmidtovy zprávy), který se domnívá, že za určitých okolností může být dceřiná společnost považována za provozovnu svojí mateřské společnosti. Toto může být dle prof. Virgóse především v situaci, kdy se dceřiná společnost na trhu chová jako pobočka společnosti mateřské a vykonává obchodní aktivity, které přísluší z ekonomického hlediska spíše do sféry aktivit vykonávaných mateřskou společností než jejich vlastních. Základním důvodem pro rozšíření aplikace Nařízení je v tomto konkrétním případě skutečnost, že dlužník může riziku záměny zabránit lépe než třetí subjekty. Třetí strany totiž zakládají své rozhodování na základě informací, které obdrží, ne na tom, co se děje uvnitř společnosti či kapitálových a korporátních struktur vytvářených dlužníkem. Ve skutečnosti způsob jakým organizuje dlužník svoje podnikání je něčím, co je pro třetí strany obtížně rozpoznatelné. Toto je důvodem proč nejrozumnějším řešením předmětného problému je přičíst riziko záměny osobě, která může předmětné podnikatelské struktury organizovat. Pokud je dlužník ten, kdo je v pozici vytvářející možnost záměny na trhu (dceřiná společnost používá stejné jméno a jedná fakticky jako zástupce mateřské společnosti), je jeho povinností tomuto zabránit. V tomto případě by mělo být brána „provozovna“ jako opodstatnění zahájení řízení proti mateřské společnosti a mělo by se toto řízení vztahovat pouze na majetek společnosti mateřské umístěný ve státě zahájení řízení (např. na podíl na dceřiné společnosti chovající se jak by se jednalo o provozovnu).⁴⁵ Stejný názor jako prof. Virgós zastávají i např. Ehrlicke a Huber.⁴⁶

⁴⁵ Virgós M., Garcimartín F.: *The European Insolvency Regulation: Law And Practice*. Hague: Kluwer Law International, 2004. s. 162.

⁴⁶ Zde se bohužel autorovi příspěvku nepodařilo získat přístup přímo k pracím Ehrlickeho a Hubera, nicméně se mu podařilo seznámit se s jejich názory prostřednictvím publikace: Virgós M., Garcimartín F.: *The European Insolvency Regulation: Law And Practice*. Hague: Kluwer Law International, 2004. s. 162, která odkazuje na tyto publikace Hubera a Ehrlickeho: Huber, P. : *Internationales Insolvenzrecht in Europa*. Groningen: Zzp, 2001.; Ehrlicke, U.: *Die Neue Europäische Insolvenzverordnung und grenzüberschreitende Konzerninsolvenzen*. Frankfurt nad Mohanem: EWS, 2002.

Navíc je v této souvislosti nutné zohlednit, že v rámci volného pohybu osob a kapitálu v režimu svobod a práva EU je společností majícím sídlo v členském státu umožněno založit si v jiném členském státě svoji pobočku, zastoupení, nebo dceřinou společnost. Diskriminační omezování této svobody usazování je primárním právem EU zakázáno.⁴⁷ Tedy každá společnost se může rozhodnout, jakou formu usazení si v jiném členském státě zvolí, přičemž velké množství takto zřízených dceřiných společností funguje fakticky jako jistá forma zastoupení společnosti mateřské v tomto druhém členském státě. Dle názoru autora je pak v daném kontextu nedůvodným rozdílem, pokud rozlišujeme formu usazení dlužníka v jiném členském státě pro účely posouzení, zda se jedná o provozovnu dle Nařízení či nikoliv.

Mnozí německy píšící autoři, kteří zastávají názor, že by právně samostatná společnost neměla být považována za provozovnu (např. výše citovaný prof. Paulus), si zároveň uvědomují, že samo Nařízení na některých místech existenci právně samostatné provozovny předpokládá a že se při posuzování otázky, zda může být právně samostatná společnost dlužníka jeho provozovnou, vyjadřují k otázce samotným Nařízením explicitně neupravené.⁴⁸

S ohledem na to, že problematika, zda může být právně samostatná společnost, jejímž společníkem je dlužník, jeho provozovnou, není Nařízením výslovně upravena a pro řešení předmětné otázky neexistuje relevantní rozhodnutí Soudního dvora EU, má autor za to, že by se v daném případě mělo vycházet z materiálního posouzení znaků provozovny a tyto znaky pak individuálně posoudit u jednotlivých entit. Nicméně odborná veřejnost se kloní v rámci odpovědi na tuto otázku spíše závěru, že z důvodu oddělené právní subjektivity nemůže být právně samostatná společnost provozovnou.

⁴⁷ Viz např.: Rozsudek Soudního dvora ve věci Centros Ltd. vs. Erhvervs-og Selskabsstyrelsen, sp. zn. C-212/97, sp. zn. C-212/97, ze dne 9. března 1999; Rozsudek Soudního dvora ve věci Überseering BV vs. Nordic Construction Company Baumanagement GmbH, sp. zn. C-208/00, ze dne 2. listopadu 2002; Rozsudek Soudního dvora ve věci Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Amsterdam vs. Inspire Art Ltd., sp. zn. C-167/01, ze dne 30. září 2003.

⁴⁸ Paulus, Ch. G.: Europäische Insolvenzverordnung – Kommentar. Frankfurt nad Mohanem: Deutscher Fachverlag, 2008. S. 104.

5 Hlavní změny Nařízení v obsažené v jeho plánované novele

V současné době je Radou EU projednáván návrh novely Nařízení, který jí byl vrácen Evropským parlamentem s pozměňujícími návrhy.⁴⁹ Současná podoba návrhu změn Nařízení počítá s rozšířením věcné působnosti Nařízení, posílením principu univerzality, úpravou některých otázek ohledně problematiky koncernové insolvence a posílením spolupráce, komunikace a interakce mezi správcí podstaty a insolvenčními soudy navzájem.

Nařízení by se mělo dle důvodové zprávy k návrhu jeho změn vztahovat i na tzv. předúpadková a hybridní řízení, tedy na vnitrostátní řízení, která upravují restrukturalizaci společnosti ve fázi před rozhodnutím o úpadku a na vnitrostátní řízení, která ponechávají ve funkci stávající management dlužníka.⁵⁰ Projednávanou novelou Nařízení navrhované znění článku 1 Nařízení rozšiřuje dle názoru autora působnost Nařízení ještě více, než uvádí důvodová zpráva, a to na veškerá předběžná řízení, která jsou založena na právu upravujícím úpadek nebo oddlužení a ve kterých, za účelem záchrany, úpravy dluhu, reorganizace nebo likvidace, je dlužník zcela či částečně zbaven dispozičních oprávnění k svému majetku a je jmenován správcem podstaty, nebo jsou majetek a záležitosti dlužníka pod kontrolou či dohledem soudu.

Za účelem vyjasnění problematiky okamžiku zahájení řízení je v návrhu změn Nařízení nově definován termín rozhodnutí o zahájení úpadkového řízení, přičemž se dle návrhu novely jedná o rozhodnutí soudu, jež zahrnuje i) rozhodnutí soudu o zahájení úpadkového řízení nebo o potvrzení zahájení takového řízení a ii) rozhodnutí soudu o jmenování provizorního správce podstaty.

Návrh novely Nařízení rovněž plánuje posílit princip univerzality hlavního řízení a zavést povinnou spolupráci a výměnu informací i mezi insolvenčními soudy (dosavadní úprava tyto kooperativní povinnosti ukládá pouze správcům podstaty). Tyto navrhované změny umožňují správcem v hlavním úpadkovém řízení a insolvenčnímu soudu státu, kde má být zahájeno vedlejší úpadkové řízení, zabránit zahájení neefektivního vedlejšího úpadkového

⁴⁹ Evropský parlament: Oficiální internetová stránka Evropského parlamentu. Sledování legislativního procesu. [online]. [cit. 30. 12. 2014]. Dostupné z: <http://www.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?reference=2012/0360%28COD%29&l=en>.

⁵⁰ Návrh nařízení Evropského parlamentu a Rady, kterým se mění nařízení Rady (ES) č. 1346/2000 o úpadkovém řízení, COM (2012) 744 final, ze dne 12. prosince 2012.

řízení a omezit či dokonce eliminovat mnohé negativní účinky vedení vedlejšího úpadekového řízení. Soud bude totiž mít možnost na návrh správce podstaty návrh na zahájení vedlejšího řízení s poukazem na neefektivnost, účelovost či nerentabilitu případného vedlejšího úpadekového řízení odmítnout⁵¹ nebo rozhodnutí o tomto návrhu odložit. Insolvenční soud bude mít taktéž nově povinnost před svým rozhodnutím o návrhu na zahájení vedlejšího úpadekového řízení vyslechnout správce podstaty v hlavním řízení. Vedlejší úpadeková řízení již dle návrhu změn Nařízení nebudou jen řízeními likvidačními.

V reakci na účelové přesuny majetku dlužníka správci podstaty v hlavním řízení, které směřují k vyvedení majetku z budoucích vedlejších úpadekových řízení, vkládá plánovaná novela Nařízení do recitálu Nařízení bod 19 b, jenž stanovuje, že by správce podstaty v hlavním řízení neměl nekalým způsobem zpeněžovat nebo přemísťovat majetek nacházející se v členském státě, kde je umístěna provozovna, aby tímto nezmařil možnost účinného uspokojení místních zájmů, pokud by následně bylo zahájeno vedlejší řízení.

Dále plánovaná novela Nařízení nově definuje, kdo je místním věřitelem, zavádí speciální pravidla ohledně úpadku skupiny společností, stanovuje členským státům povinnost vést insolvenční rejstříky a pověřuje Komisi vytvořením decentralizovaného systém propojení insolvenčních rejstříků.

Dle názoru autora lze tyto navrhované změny považovat za jednoznačný přínos z hlediska posílení předvídatelnosti a efektivity právní úpravy vedlejších úpadekových řízení. Rozhodně je dle mínění autora správně, že faktická silová převaha správce podstaty v hlavním úpadekovém řízení je více v navrhované novele zohledněna a jsou odsouzeny účelové převody majetku správci podstaty v hlavním řízení. Zároveň je velmi přínosné, že je toto pojmenování a odsouzení nekalých praktik doplněno ustanoveními, jež poskytují správčům v hlavním řízení více možností, jak transparentně opakovat zahájení a vedení vedlejšího úpadekového řízení. Velmi kladně autor hodnotí i plánované rozšíření působnosti Nařízení a zavedení speciálních pravidel pro úpadek skupiny společností.

⁵¹ Současná právní úprava je postavena na tom, že insolvenční soud je v případě, kdy jsou splněny formální podmínky, povinen vedlejší úpadekové řízení zahájit.

6 Závěr

Jak si jistě pozorný čtenář všimnul, problematika insolvenčních řízení s mezinárodním prvkem patří k poměrně složitějším agendám mezinárodní práva procesního. Bohužel na velké množství s touto problematikou spojených otázek neexistují jednoznačné a elegantní odpovědi, což zkušeným advokátům umožňuje v případě potřeby ponořit téměř jakékoliv řízení v těchto věcech do mlhy procesních nejasností.

Autor příspěvku, vědom si tohoto omezení, jednoznačné odpovědi nehledal a pokusil se pouze přiblížit případným zájemcům o problematiku některé své postřehy ohledně vedlejšího úpadkového řízení a obecných východisek aplikace Nařízení. Speciální pozornost byla věnována institutu provozovny a připravované novele Nařízení. V současné době projednáváný text novely Nařízení hodnotí autor tohoto příspěvku velmi pozitivně, nicméně s ohledem na to, že jednání o výsledné podobě novely Nařízení ještě neskončila, je otázkou, jaké změny novela Nařízení nakonec přinese.

Jeden americký kolega se o vedlejší úpadkovém řízení poměrně nehezky vyjádřil ve smyslu, že je „ošklivou sestrou“ řízení hlavního, a proto stojí mimo hlavní zájem autorů zabývajících se problematikou mezinárodní insolvence⁵², kteří raději své studie a články zaměřují na problematiku COMI, koncernové insolvence a obecné materie insolvenčních řízení s mezinárodním prvkem. Tento příspěvek se pokusil tento pohled na vedlejší úpadkové řízení překlenout tím, že v něm byly dle názoru jeho autora shrnuty nejzajímavější otázky spojené s vedlejší úpadkovým řízením a jeho vedením. Autor tohoto příspěvku měl příležitost pracovat v týmu právníků, který se otázkami ohledně vedlejšího úpadkového řízení a jeho vedení v konkrétních kauzách zabýval. Na základě těchto zkušeností autor dospěl k závěru, že problematika vedlejších úpadkových řízení a mezinárodní insolvence obecně není něčím nudným a nezajímavým, ale naopak je velmi zajímavou výzvou.

⁵² Pottow, J. A.: New Role for Secondary Proceedings in International Bankruptcies. In: Texas International Law Journal, vol. 46, no 3, 2011. S. 579-580.

Literature

- Bělohávek, A. J.: Evropské a mezinárodní insolvenční právo – Komentář. Praha: C.H.Beck, 2007. 1546 s. ISBN 978-80-7179-591-9.
- Gottwald, P.: Insolvenzrechts-Handbuch. Mnichov: C.H.Beck, 2006. 2195 s. ISBN 978-3406537844.
- Paulus, Ch. G.: Europäische Insolvenzverordnung – Kommentar. Frankfurt nad Mohanem: Deutscher Fachverlag, 2008. 449 s. ISBN 3800515431.
- Kompat, B. M.: Die neue Europäische Insolvenzverordnung. Hamburg: Verlag Dr. Kovač, 2006. 338 s. ISBN 978-3-8300-2474-3.
- Moss, G., Fletcher I., Isaacs S.: The EC Regulation on insolvency proceedings: A commentary and annotated guide. New York: Oxford University Press, 2002. 352 s. ISBN 0-19-925109-6.
- Pannen, K.: European Insolvency Regulation: Commentary. Berlin: Walter de Gruyter, 2007. 912 s. ISBN 978-3-89949-207-1.
- Pecháčková, M.: Vedlejší úpadkové řízení dle Nařízení rady (ES) č. 1346/2000. In: Právník, vol. 151, no 2, 2012. S. 131-152. ISSN 0231-6625.
- Pottow, J. A.: New Role for Secondary Proceedings in International Bankruptcies. In: Texas International Law Journal, vol. 46, no 3, 2011. S. 579-599. ISSN 0163-7479. [online]. [cit. 30. 12. 2014]. Dostupné z: <http://repository.law.umich.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1613&context=articles>.
- Rammeloo, S.: Corporations in Private International law: A European Perspective. Oxford: Oxford University Press, 2001. 400 s. ISBN 9780198299257.
- Smid, S.: Deutsches und Europäisches Internationales Insolvenzrecht. Německo: Verlag W. Kohlhammer, 2004. 343 s. ISBN 3-17-017421-5.
- Smid, S.: Europäisches Internationales Insolvenzrecht. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2002. 190 s. ISBN 3-214-16363-9.
- Svatoš, M.: Zahraniční obchod: Teorie a praxe. Praha: Grada Publishing, a. s., 2009. 368 s. ISBN 978-80-247-2708-0.
- Torremans, P.: Cross Border Insolvencies in EU, English and Belgian Law. Haag: Kluwer Law International, 2002. 192 s. ISBN 9041118888.

Virgós M., Garcimartin F.: *The European Insolvency Regulation: Law And Practice*. Hague: Kluwer Law International, 2004. 272 s. ISBN 9041120890.

Court decisions

Rozsudek Soudního dvora ve věci Bank Handlowy w Warszawie SA, PPHU ADAX“/Ryszard Adamiak proti Christianapol sp. z o.o., sp. zn. C 116/11, ze dne 22. listopadu 2012.

Rozsudek Soudního dvora ve věci Centros Ltd. vs. Erhvervs-og Selskabsstyrelsen, sp. zn. C-212/97, ze dne 9. března 1999.

Rozsudek Soudního dvora ve věci Eurofood IFSC Ltd. vs. Parmalat S.p. A., sp. zn. C-341/04, ze dne 2. května 2006.

Rozsudek Soudního dvora ve věci Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Amsterdam vs. Inspire Art Ltd., sp. zn. C-167/01, ze dne 30. září 2003.

Rozsudek Soudního dvora ve věci LTU Lufttransportunternehmen GmbH & Co. KG proti Eurocontrol, sp. zn. 29/76, ze dne 14. října 1976.

Rozsudek Soudního dvora ve věci dlužníka MG Probud Gdynia sp z oo, sp. zn. C-444/07, ze dne 21. ledna 2010.

Rozsudek Soudního dvora ve věci Robert Fearon and Company Limited proti Irish Land Commission, sp. zn. C-182/83, ze dne 6. listopadu 1984.

Rozsudek Soudního dvora ve věci Staubitz-Schreiber, sp. zn. C-01/04, ze dne 17. ledna 2006.

Rozsudek Soudního dvora ve věci Überseering BV vs. Nordic Construction Company Baumanagement GmbH, sp. zn. C-208/00, ze dne 2. listopadu 2002.

Usnesení Krajského soudu v Ostravě ve věci dlužníka: Alpine Bau GmbH, sp. zn. KSOS 33 INS 25292/2013, ze dne 17. prosince 2013.

Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ve věci dlužníka Alpine Bau GmbH, sp. zn. 1 VSOL 171/2014, ze dne 28. srpna 2014.

Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ve věci dlužníka CERTIFIKOVANÁ INVESTIČNÁ A STAVEBNÁ SPOLOČNOSŤ, s. r. o., sp. zn. 2 VSOL 242/2012, ze dne 21. června 2012.

Legal rules

Gesetz zur Neuregelung des Internationalen Insolvenzrechts vom 14. März 2003, Bundesgesetzblatt I Nr. 10 (Spolková republika Německo - spolkový zákon).

Nařízení Rady ES č. 1346/2000 ze dne 29. 5. 2000 o úpadkovém řízení.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/24/ES ze dne 4. dubna 2001 o reorganizaci a likvidaci úvěrových institucí.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/17/ES ze dne 19. března 2001 o reorganizaci a likvidaci pojišťovenzákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém (v textu jen „ZMPS“).

zákon č. 182/2006 Sb., insolvenční zákon (v textu jen „InsZ“).

Other sources

Evropský parlament: Oficiální internetová stránka Evropského parlamentu. Sledování legislativního procesu. [online]. [cit. 30. 12. 2014]. Dostupné z: <http://www.europarl.europa.eu/ocil/home/home.do>.

Návrh nařízení Evropského parlamentu a Rady, kterým se mění nařízení Rady (ES) č. 1346/2000 o úpadkovém řízení, COM (2012) 744 final, ze dne 12. prosince 2012.

Stanovisko generálního advokáta F. G. Jacobse ve věci Eurofood IFSC Ltd. vs. Parmalat S.p. A., sp. zn. C-341/04, přednesené dne 27. září 2005.

Contact – e-mail

Tomas.Flogel@email.cz

Vývoj odepření uznání a výkonu rozhodnutí z důvodů procesních vad

Pavλίna Janečková

Masarykova univerzita, Právnická fakulta, ČR

Abstract in original language

Příspěvek se zabývá analýzou a zhodnocením vývoje jednoho z důvodů pro odepření uznání a výkonu rozhodnutí, kterým jsou procesní vady v řízení ve státě původu. Daná problematika bude nahlížena jednak z pohledu legislativního vývoje (od Bruselské úmluvy, přes Nařízení Brusel I, k Nařízení Brusel Ibis) a dále pohledem judikatury Soudního dvora.

Keywords in original language

Odepření uznání a výkonu; procesní vady; právo být slyšen.

Abstract

The paper deals with the analysis and evaluation of the development of one of the grounds for refusal of recognition and enforcement of judgments, which are procedural defects in the proceedings in the State of origin. The issue will be viewed both from the perspective of legislative development (from the Brussels Convention, through the Brussels I Regulation, to Brussels Ibis Regulation), and from the perspective of practice of the Court of Justice.

Keywords

Refusal of Recognition and Enforcement; Procedural Defects; the Right to be Heard.

1 Úvod

Nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. 12. 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (dále Nařízení Brusel I)¹ je v současnosti jedním z nejvýznamnějších

¹ Účinné od 1. 3. 2002, pro ČR je závazné od 1. 4. 2004.

a nejpoužívanějších nařízení v oblasti mezinárodního práva soukromého.² Předcházela mu Úmluva ze dne 27. září 1968³ o příslušnosti a výkonu rozhodnutí v občanských a obchodních věcech, ve znění úmluvy ze dne 9. října 1978 o přistoupení Dánského království, Irska a Spojeného království Velké Británie a Severního Irska, úmluvy ze dne 25. října 1982 o přistoupení Řecké republiky, úmluvy ze dne 26. května 1989 o přistoupení Španělského království a Portugalské republiky a úmluvy ze dne 29. listopadu 1996 o přistoupení Rakouské republiky, Finské republiky a Švédského království (dále Bruselská úmluva). Od 10. 1. 2015 je Nařízení Brusel I nahrazeno⁴ Nařízením Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1215/2012 ze dne 12. prosince 2012, o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (dále Nařízení Brusel Ibis).

Nařízení Brusel I zachovává do značné míry s Bruselskou úmluvou kontinuitu.⁵ Zajištění kontinuity zdůrazňuje i Nařízení Brusel Ibis⁶, přičemž se jedná jednak o kontinuitu s Bruselskou úmluvou a Nařízením Brusel I a dále také o spojitost vztahující se k interpretaci předchozích právních úprav. Význam Bruselské úmluvy tak spočívá i v současné době v judikatuře Evropského soudního dvora (dále Soudní dvůr nebo ESD), neboť ta je víceméně použitelná i pro ustanovení obsažená v obou nařízeních.

Cílem všech tří zmíněných instrumentů je zjednodušení volného oběhu soudních rozhodnutí. Jsou zaměřeny zejména na úpravu uznávání a výkonu rozhodnutí vydaných v jiných členských⁷ státech, přičemž dochází ke zjednodušování formalit uznání a výkonu. Možnost a zároveň povinnost uznat rozhodnutí jiného členského státu po pouhém formálním přezkumu, bez zvláštního řízení, je odůvodněna vzájemnou důvěrou při výkonu

² MAGNUS, Ulrich. *The Brussels I Regulation as part of the European law of international civil procedure*. In MAGNUS, Ulrich; MANKOWSKI, Peter. *Brussels I Regulation*. Munich: Sellier European Law Publishers, 2007. s. 11. PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. Praha: C. H. Beck, 2008. s. 125.

³ Účinná od 1. 2. 1973.

⁴ Článek 75 a článek 76 Nařízení Brusel Ibis se použijí od 10. 1. 2014.

⁵ PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. Praha: C. H. Beck, 2008. s. 126.

⁶ Bod 34 Preambule Nařízení Brusel Ibis.

⁷ V případě Bruselské úmluvy se jednalo o státy smluvní.

spravedlnosti v EU.⁸ Dovolává-li se některá ze stran uznání rozhodnutí, postačuje, aby předložila vyhotovení rozhodnutí a osvědčení vydané soudem původu na žádost této strany.⁹

Vedle tohoto zjednodušení a zrychlení procesu uznávání a výkonu jsou však chráněna také práva žalovaného, zejména jeho právo být slyšen u soudů v původním řízení (právo na spravedlivý proces). Osoba, vůči které je výkon navrhován má dle Nařízení Brusel Ibis možnost podat návrh na odepření uznání a výkonu rozhodnutí. Důvody pro odepření uznání a výkonu jsou taxativně vymezeny v článku 45 Nařízení Brusel Ibis¹⁰.

Tento příspěvek se zabývá vývojem ustanovení článku 27 odst. 2 Bruselské úmluvy, článku 34 odst. 2 Nařízení Brusel I a článku 45 odst. 1 písm. b) Nařízení Brusel Ibis, tedy důvodem pro odmítnutí/odepření uznání a výkonu při porušení práva žalovaného být slyšen (aby byla tato tzv. *nepravdivost v řízení*¹¹ jako překážka uznání a výkonu relevantní, musí být postavení žalovaného oslabeno tak, že je znemožněna jeho obrana). Z důvodů pro odepření uznání je tento jediný zaměřen na ochranu práva žalovaného na spravedlivý proces. Jsou však poměrně striktně stanoveny podmínky jeho aplikace.¹²

Článek vychází z předpokladu, že změny, které proběhly v legislativě, odráží předchozí vývoj judikatury, tedy že vývoj názorů na interpretaci Bruselské úmluvy (případně Nařízení Brusel I) ovlivnil přijetí legislativních změn.

2 Legislativní vývoj

Ustanovení upravující odmítnutí/odepření uznání a výkonu rozhodnutí z důvodů procesních vad se ve všech instrumentech z části shodují. Především mezi Bruselskou úmluvou a nařízeními však k určitým změnám došlo.

⁸ CALSTER, Geert van. *European Private International Law*. Oxford: Hart Publishing, 2013. s. 20. ROZEHNALOVÁ, Naděžda; VALDHANS, Jiří; DRLÍČKOVÁ, Klára; KYSELOVSKÁ, Tereza. *Mezinárodní právo soukromé Evropské unie: (Nařízení Řím I, Nařízení Řím II, Nařízení Brusel I)*. Praha: Wolters Kluwer, 2013. s. 207.

⁹ Článek 37 a článek 42 Nařízení Brusel Ibis. KOVÁČOVÁ, Lucia; KRÁLÍČEK, Jaroslav. Uznání a výkon rozhodnutí ve světle probíhající revize Nařízení Brusel I. *Cofola 2011* [online]. 2011 [cit. 2. 11. 2014]. s. 7.

¹⁰ Obdobná ustanovení pro neuznání rozhodnutí v článku 27 a 28 Bruselské úmluvy a článku 34 a 35 Nařízení Brusel I.

¹¹ ROZEHNALOVÁ, Naděžda; TÝČ, Vladimír. *Evropský justiční prostor (v civilních otázkách)*. Brno: Masarykova univerzita, 2006. s. 306.

¹² FRANÇO, Stéphanie. *Article 34*. In MAGNUS, Ulrich; MANKOWSKI, Peter. *Brussels I Regulation. Second Edition*. Munich: Sellier European Law Publishers, 2012. s. 675.

Článek 27 odst. 2 Bruselské úmluvy stanovuje: „Rozhodnutí nebude uznáno v případě rozsudku pro zmeškání, jestliže návrh na zahájení řízení nebyl žalovanému oznámen či doručen řádně a v dostatečném předstihu umožňujícím mu zajištění obrany.“¹³

Článek 34 odst. 2 Nařízení Brusel I: „Rozhodnutí se neuznává, jestliže žalovanému, v jehož nepřítomnosti bylo rozhodnutí vydáno, nebyl doručen návrh na zahájení řízení nebo jiná rovnocenná písemnost v dostatečném časovém předstihu a takovým způsobem, který mu umožňuje přípravu na jednání před soudem, ledaže žalovaný nevyužil žádný opravný prostředek proti rozhodnutí, i když k tomu měl možnost.“

Článek 45 odst. 1 písm. b) Nařízení Brusel Ibis: „Na návrh kterékoli dotčené strany se uznání rozhodnutí odeprě, jestliže žalovanému, v jehož nepřítomnosti bylo rozhodnutí vydáno, nebyl doručen návrh na zahájení řízení nebo jiná rovnocenná písemnost v dostatečném časovém předstihu a takovým způsobem, který mu umožňuje přípravu obhajoby, ledaže žalovaný nevyužil žádný opravný prostředek proti rozhodnutí, i když k tomu měl příležitost.“

Znění v nařízeních je téměř shodné, liší se pouze menšími, spíše formulačními změnami, které by zřejmě neměly mít v interpretaci a rozhodovací praxi zásadní vliv. Hlavní změna mezi Nařízením Brusel I a Nařízením Brusel Ibis spočívá v tom, že se odeprění uznání a výkonu dle Nařízení Brusel Ibis užije pouze na návrh dotčené strany. To vyplývá ze zrušení řízení o prohlášení vykonatelnosti, což však není předmětem tohoto příspěvku. Vývoj legislativy lze tak hodnotit ve srovnání daného ustanovení v Bruselské úmluvě s nařízením.

Zatímco článek 27 odst. 2 Bruselské úmluvy předpokládá jako podmínku své aplikace vydání rozsudku pro zmeškání, nařízení pracují s pojmem „rozhodnutí vydané v nepřítomnosti žalovaného“. Tato změna pojmu naznačuje širší možnosti pro užití daného ustanovení, jelikož už se nemusí nutně jednat pouze o rozsudek pro zmeškání, ale předpokladem je, že se žalovaný neúčastnil jednání, tedy nepustil se do řízení.¹⁴

¹³ „A judgment shall not be recognised where it was given in default of appearance, if the defendant was not duly served with the document which instituted the proceedings or with an equivalent document in sufficient time to enable him to arrange for his defence.“

¹⁴ VAŠKE, Viktor. *Uznání a výkon cizích rozhodnutí v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2007. s. 48.

Další změnou je rozšíření pojmu „návrh na zahájení řízení“, obě nařízení vedle něj zavádí ještě pojem „jiná rovnocenná písemnost“. Ze současného znění plyne, že dokument zahajující řízení zahrnuje širší škálu písemností, na základě kterých může být řízení zahájeno.

Ze znění ustanovení dále vyplývá, že Bruselská úmluva kladla větší důraz na řádnost doručení. Řádnost doručení byla posuzována dle pravidel pro doručování soudu státu, kde byl rozsudek vydán.¹⁵ Dle obou nařízení postačuje doručení dokumentu zahajujícího řízení takovým způsobem, který žalovanému umožňuje přípravu obhajoby. Drobnější formální nedostatky by tak již k odepření uznání a výkonu rozhodnutí neměly postačovat, jestliže měl žalovaný i přes tyto vady možnost k přípravě obhajoby.¹⁶

Hlavní změnou bylo rozšíření daných ustanovení v nařízeních oproti Bruselské úmluvě o stanovení povinnosti žalovaného využít proti rozhodnutí opravný prostředek již ve státě původu, pokud k tomu měl možnost/příležitost. Cílem tohoto rozšíření je snaha o nápravu procesních vad již ve státě původu. Má-li žalovaný možnost se bránit ve státě, kde byl rozsudek vydán, musí tak učinit, jinak později nemůže uplatňovat procesní vady jako důvod pro odepření uznání a výkonu rozhodnutí v dožádaném státě.

3 Vývoj judikatury

Jak již bylo řečeno, jedná se v případě některých rozdílů mezi článkem 27 odst. 2 Bruselské úmluvy, článkem 34 odst. 2 Nařízení Brusel I a článkem 45 odst. 1 písm. b) Nařízení Brusel Ibis spíše o menší formulační změny. Pozornost bude proto v rámci vývoje interpretace ustanovení věnována oblastem, kde jsou změny výraznější. Jedná se o vývoj výkladu pojmů „rozsudek pro zmeškání“ a „návrh na zahájení řízení“, dále požadavků kladených na řádnost doručení a v neposlední řadě důvodů pro přijetí podmínky využití opravného prostředku ve státě původu jako výjimky pro možnost dožadovat se odepření uznání a výkonu rozhodnutí z důvodů procesních vad.

¹⁵ Rozsudek Soudního dvora (šestého senátu) ze dne 3. července 1990. Isabelle Lancray SA vs. Peters und Sickert KG. Věc C-305/88, bod 29. JENARD, Paul. Report on the Convention on Jurisdiction and the Enforcement of Judgements in Civil and Commercial matters (signed at Brussels, 27 September 1968). *Official Journal of the European Communities* No C 59/44.

¹⁶ VAŠKE, Viktor. *Uznání a výkon cizích rozhodnutí v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2007. s. 50.

3.1 Interpretace pojmu „rozsudek pro zmeškání“

Aplikace článku 27 odst. 2 Bruselské úmluvy předpokládala vydání rozsudku pro zmeškání, přičemž musela být splněna ještě podmínka, že návrh na zahájení řízení nebyl žalovanému doručen řádně a včas.

Pojem rozsudku pro zmeškání byl Soudním dvorem vykládán autonomně, bez ohledu na označení nebo proceduru v národních právních řádech.¹⁷

Jako problematická se však v tomto směru ukázala situace, která nastala v případě *C-78/95 Hendrikman a Feyen vs. Magenta Druck & Verlag*. Manželé Hedrikman a Feyen (nizozemští státní občané) byli žalováni německou společností Magenta Druck kvůli nezaplacené objednávce zboží. Manželé si však nic neobjednali, ale učinila tak jejich jménem a bez jejich vědomí společnost žalovaných. Také návrh na zahájení řízení byl doručen do této společnosti, která následně zajistila zastoupení žalovaných v řízení před německým soudem. Bylo rozhodnuto v jejich neprospěch. Rozsudek německého soudu a nařízení jeho výkonu v Nizozemí byly doručeny žalovaným, kteří se díky tomu o řízení dozvěděli a proti rozhodnutí se odvolali. Uplatňovali přitom článek 27 odst. 2 Bruselské úmluvy jako důvod pro neuznání rozhodnutí z důvodu, že jim nebyl řádně doručen návrh na zahájení řízení, a že v řízení u soudu státu původu nebyli řádně zastoupeni.¹⁸

Jelikož se jednalo o domnělé zastoupení žalovaných, nebyli tito prohlášeni za nepřítomné a ani nebyl vydán rozsudek pro zmeškání. Soudní dvůr tak musel řešit otázku, zda lze článek 27 odst. 2 aplikovat na situaci, kdy bylo právní zastoupení žalovaných neplatné, protože o něm nevěděli a nedali k němu souhlas.

ESD dospěl k závěru, že účelem ustanovení je zabránit uznání a vykonání rozhodnutí, proti kterému neměl žalovaný možnost se bránit u soudu v prvním řízení.¹⁹ Je-li tedy žalovaný zastoupen bez svého vědomí, je podmínka,

¹⁷ FRANCQ, Stéphanie. Article 34. In MAGNUS, Ulrich; MANKOWSKI, Peter. *Brussels I Regulation*. Munich: Sellier European Law Publishers, 2007. s. 583.

¹⁸ Rozsudek Soudního dvora (pátého senátu) ze dne 10. října 1996. Bernardus Hendrikman a Maria Feyen vs. Magenta Druck & Verlag GmbH. Věc C-78/95, body 1 – 3.

¹⁹ Rozsudek Soudního dvora (pátého senátu) ze dne 10. října 1996. Bernardus Hendrikman a Maria Feyen vs. Magenta Druck & Verlag GmbH. Věc C-78/95, bod 15. Rozsudek Soudního dvora ze dne 16. června 1981. Peter Klomps vs. Karl Michel. Věc C-166/80, bod 9. Rozsudek Soudního dvora ze dne 21. dubna 1993. Volker Sonntag vs. Hans Waidmann, Elisabeth Waidmann a Stefan Waidmann. Věc C-172/91, bod 38.

že se nemohl hájit naplněna. Žalovaný má pak být považován v soudním řízení za nepřítomného.²⁰ Lze tak odmítnout uznání a výkon rozhodnutí na základě článku 27 odst. 2 Bruselské úmluvy i přesto, že rozhodnutí nebylo vydáno jako rozsudek pro zmeškání.

Se závěrem Soudního dvora se ztotožnil i generální advokát Jacobs, dle kterého má být ve smyslu článku 27 odst. 2 rozsudek vydaný v řízení, o kterém žalovaný nevěděl a v němž nebyl platně zastoupen, považován za rozsudek pro zmeškání.²¹

Interpretace rozsudku pro zmeškání Soudním dvorem byla extenzivní, ESD pod tento pojem v podstatě podřadil i rozhodnutí, která sice nebyla vydána jako rozsudky pro zmeškání, ale byla vydána v řízení, do kterého žalovaný nevstoupil. Žalovaný je považován za přítomného řízení, jestliže on nebo jeho právní zástupce (který ho zastupuje s jeho vědomím a souhlasem) přednesli soudu argumenty na obranu žalovaného. V takovém případě lze totiž vyvodit, že žalovaný o řízení věděl a měl čas se připravit²² (případně i mohl přímo u soudu státu původu uplatnit námitky vztahující se k řádnosti doručení).

Znění Nařízení Brusel I a Nařízení Brusel Ibis „rozhodnutí vydané v nepřítomnosti žalovaného“ reaguje na možnost neplatného zastoupení a na výklad Soudního dvora a odráží tak závěry ESD a generálního advokáta, přičemž více odpovídá situacím, které mohou nastat.

3.2 Návrh na zahájení řízení

V případech *C-474/93 Hengst Import vs. Campese* a *C-166/80 Klomps vs. Michel* ESD stanovil, že za dokument zahajující řízení má být ve smyslu článku 27 odst. 2 Bruselské úmluvy považován platební rozkaz (případně platební rozkaz spolu s žádostí o zahájení řízení) doručení žalovanému řádně a včas. Protože podnikne-li žalovaný potřebné kroky (podá odpor proti platebnímu rozkazu), bude následovat běžné řízení *inter partes*, v němž bude mít žalovaný

²⁰ BOGDAN, Michael. *Concise introduction to EU private international law*. Groningen: Europa Law Publishing, 2012. s. 74 – 75.

²¹ Stanovisko generálního advokáta Jacobse ze dne 4. července 1996 k rozsudku Soudního dvora (pátého senátu) ze dne 10. října 1996. Bernardus Hendrikman a Maria Feyen vs. Magenta Druck & Verlag GmbH. Věc C-78/95, bod 41.

²² FRANCQ, Stéphanie. Article 34. In MAGNUS, Ulrich; MANKOWSKI, Peter. *Brussels I Regulation*. Munich: Sellier European Law Publishers, 2007. s. 583.

možnost se hájit u soudu státu původu. Naopak při nečinnosti žalovaného, může žalobce docílit vydání rozsudku, který je uznatelný a vykonatelný v ostatních členských státech.²³

Obdobně bylo v rozhodnutí *C-39/02 Marsk Olie & Gas* za dokument zahajující řízení označeno i usnesení o zřízení fondu omezujícího odpovědnost. Jak řízení vedoucí k vydání platebního rozkazu, tak i řízení vedoucí k vydání usnesení o zřízení fondu omezujícího odpovědnost jsou zahájena jako řízení jednostranná. Učiní-li však žalovaný potřebné kroky, může být platební rozkaz i dané usnesení předmětem kontradiktorního řízení. Z toho plyne, že je dodrženo právo žalovaného na spravedlivý proces (právo být slyšen), protože mu oba dokumenty umožňují hájit svá práva ve sporném řízení u soudu původu.

Na základě analogie lze tak pod dokument zahajující řízení podřadit jakoukoli písemnost, která byla žalovanému doručena řádně a včas, a která mu dle národních práv umožňuje zahájit řízení *inter partes* a zabránit vydání rozsudku pro zmeškání.

Soudní dvůr ve svém výkladu za „návrh na zahájení řízení“ považoval všechny výše zmíněné dokumenty. Ustanovení v Nařízení Brusel I a Nařízení Brusel Ibis toto odráží, když zmiňuje nejen „návrh na zahájení řízení“, ale také „jinou rovnocennou písemnost“. Legislativa tak reagovala na interpretaci Soudního dvora, kterou tímto potvrdila.

3.3 Řádnost doručení

Podle Bruselské úmluvy musely být současně splněny dvě podmínky vztažující se k doručení návrhu na zahájení řízení. Návrh musel být doručen řádně a zároveň s dostatečným časovým předstihem, který by žalovanému umožňoval připravit si svou obhajobu. Nestačilo, aby byl dokument zahajující řízení doručen řádně, pokud se tak nestalo včas.²⁴ Obdobně nestačilo,

²³ Rozsudek Soudního dvora (třetího senátu) ze dne 13. července 1995. *Hengst Import BV vs. Anna Maria Campese*. Věc C-474/93, body 14 – 18. Rozsudek Soudního dvora ze dne 16. června 1981. *Peter Klomps vs. Karl Michel*. Věc C-166/80, bod 9. Stanovisko generálního advokáta Jacobse ze dne 4. května 1995 k rozsudku Soudního dvora (třetího senátu) ze dne 13. července 1995. *Hengst Import BV vs. Anna Maria Campese*. Věc C-474/93, body 12 – 14.

²⁴ Rozsudek Soudního dvora ze dne 16. června 1981. *Peter Klomps vs. Karl Michel*. Věc C-166/80, body 15 – 20.

že byl návrh na zahájení doručen s dostatečným časovým předstihem, pokud toto doručení trpělo vadami.²⁵

Jak již bylo uvedeno výše, je v současnosti vyžadováno doručení návrhu na zahájení řízení včas a takovým způsobem, který umožňuje žalovanému přípravu na jednání před soudem. Došlo tedy k jakémusi zmírnění podmínky řádného doručení. Přesto by tím však nemělo docházet k oslabení práv žalovaného, neboť se má za to, že má být dané ustanovení vykládáno v souvislosti s článkem 26 Nařízení Brusel I (článek 28 Nařízení Brusel Ibis). Nedostaví-li se žalovaný z jiného členského státu k řízení, má již soud státu původu povinnost přerušit řízení, dokud nebude prokázáno, že žalovaný mohl návrh na zahájení obdržet včas a způsobem umožňujícím mu zajistit obranu, nebo že k tomu byly učiněny všechny nezbytné kroky. Účelem je ochrana práv žalovaného ještě předtím, než dojde k vydání rozsudku pro zmeškání. Vzhledem k tomu, že je kontrola prováděna již před vydáním rozhodnutí, mohou být podmínky aplikace článku 34 odst. 2 Nařízení Brusel I (článek 45 odst. 1 písm. b) Nařízení Brusel Ibis) nastaveny poměrně striktně.²⁶ Tím by nemělo docházet ke zneužívání tohoto důvodu pro odepření uznání a výkonu rozhodnutí a zároveň by měl být žalovaný, který se neúčastnil původního řízení, dostatečně chráněn.

Lze tvrdit, že k jistému zmírnění požadavků kladených na doručení návrhu na zahájení řízení žalovanému došlo také v souvislosti s rozšířením ustanovení v nařízeních o povinnost využít proti rozhodnutí opravný prostředek již ve státě původu (viz níže). Má-li k tomu možnost, může žalovaný namítat nedostatky v řádnosti doručení u soudů státu původu, čímž může sám přispět k ochraně svých práv. Navíc pokud se nejedná o vady doručení natolik závažné, že by mu znemožnily přípravu obrany před soudem, může uplatnit své námítky vztahující se k doručení již u soudu v prvním řízení.

3.4 Povinnost využít opravný prostředek

Jedná se o hlavní změnu analyzovaného ustanovení v nařízeních. Bruselská úmluva nestanovovala žalovanému povinnost využít opravný prostředek

²⁵ Rozsudek Soudního dvora (šestého senátu) ze dne 3. července 1990. Isabelle Lancray SA vs. Peters und Sickert KG. Věc C-305/88, body 14 – 22.

²⁶ FRANCQ, Stéphanie. Article 34. In MAGNUS, Ulrich; MANKOWSKI, Peter. Brussels I Regulation. Second Edition. Munich: Sellier European Law Publishers, 2012. s. 675.

proti rozhodnutí u soudů státu původu. Toto se v praxi ukázalo jako problematické. V případě *C-305/88 Lancray vs. Peters und Sickert* žalovala francouzská společnost Isabelle Lancray německou společnost Peters und Sickert. Návrh na zahájení řízení (konaného ve Francii) byl žalovanému doručen prostřednictvím francouzských orgánů a německého soudu. Tento dokument mu však byl doručen pouze ve francouzštině, bez přiloženého německého překladu. Společnost Peters und Sickert zaslala k francouzskému soudu dopis s vyjádřením, že vzhledem k chybějícímu překladu nebylo doručení řádné a nedostavila se k řízení. Francouzský soud tedy rozhodl ve prospěch společnosti Lancray rozsudkem pro zmeškání. Společnost Peters und Sickert se odvolala až proti nařízení výkonu rozhodnutí v Německu.

Soudní dvůr judikoval, že návrh na zahájení řízení musí být doručen včas a řádně. Chybějící překlad návrhu na zahájení řízení sepsanému v jazyce, který žalovaný neovládá, je považován za vážnou formální vadu v doručení.²⁷ Z toho vyplývá, že je důvodem k odmítnutí uznání z důvodu procesních vad zakotveného v článku 27 odst. 2 Bruselské úmluvy²⁸.

Výrazně se zde projevila absence povinnosti využít opravný prostředek. Ačkoli společnost Peters und Sickert věděla o řízení a o vydaném rozhodnutí, začala svá práva hájit až u soudů státu, kde byl výkon rozhodnutí žádán. Generální advokát Jacobs ve svém stanovisku v reakci na nastalou situaci přímo poukázal, že je pro žalobce politováníhodná. Ten ačkoli v řízení sám nepochybil (nezavinil vadnost doručení), nemohl dosáhnout uznání a výkonu rozhodnutí.²⁹

Obdobná situace nastala v případě *C-123/91 Minalmet vs. Brandeis*. Soudní dvůr zde řešil otázku, zda musí být dle článku 27 odst. 2 Bruselské úmluvy nutně vyžadována řádnost doručení, nebo zda postačuje, že se žalovaný později o vydání rozsudku pro zmeškání dozvěděl. Protože žalovaný nemusel užít opravný prostředek ve státě původu, musel Soudní dvůr potvrdit svá předchozí rozhodnutí, v nichž judikoval, že je třeba trvat na splnění obou

²⁷ VAŠKE, Viktor. *Uznání a výkon cizích rozhodnutí v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2007. s. 50.

²⁸ Obdobně článek 34 odst. 2 Nařízení Brusel I a článek 45 odst. 1 písm. b) Nařízení Brusel Ibis.

²⁹ Stanovisko generálního advokáta Jacobse ze dne 3. května 1990 k rozsudku Soudního dvora (šestého senátu) ze dne 3. července 1990. *Isabelle Lancray SA vs. Peters und Sickert KG*. Věc C-305/88, bod 23.

podmínek pro doručení (tedy řádnosti a včasnosti). Absence řádného doručení tedy postačovala pro odmítnutí uznání a výkonu rozhodnutí. Opět tak bylo rozhodnuto na úkor žalobce, který situaci nezavinil, a to i přesto, že měl žalovaný možnost bránit se již ve státě původu.

Nelze přímo říci, že by v tomto případě legislativa reagovala na interpretaci Soudního dvora, ale spíše je zde patrná reakce na nedostatky ustanovení v Bruselské úmluvě, které vyvstaly v soudní praxi při výkladu ustanovení. Zavedení povinnosti využít opravný prostředek ve státě původu má zabránit tomu, aby žalovaný (ať už úmyslně nebo z nedbalosti) netěžil z vlastní nečinnosti. Jeho práva by tím neměla být oslabena, pouze je na něj kladen požadavek řádné péče při ochraně svých práv (co je řazeno pod pojem „mít možnost využít opravný prostředek“ dle článku 34 odst. 2 Nařízení Brusel I³⁰ a co už řádnou péčí přesahuje, stanovil Soudní dvůr v rozhodnutí C-283/05 *ASML*).

4 Závěr

Z uvedené judikatury je zřejmé, že ačkoli prošla již Bruselská úmluva jistým vývojem (při přístupu nových států, k původním šesti, docházelo k revizím úmluvy)³¹ vyvstávají postupně některé problémy spojené s interpretací, jejichž řešení Soudním dvorem se následně odráží také v přijetí změněné legislativní úpravy v Nařízení Brusel I (příp. Nařízení Brusel Ibis).

Rozhodnutí Soudního dvora jsou zásadním zdrojem pro výklad textů všech tří instrumentů. Přesto, že Bruselská úmluva již není v platnosti, zůstává interpretace mnoha otázek s ní spojených použitelná i pro Nařízení Brusel I. Od účinnosti tohoto nařízení přibyla další rozhodnutí zabývající se změnami nebo novými pojmy v něm obsaženými. Značnou část rozhodnutí Soudního dvora vztahující se k interpretaci ustanovení Bruselské úmluvy a Nařízení Brusel I bude možno užít i pro výklad Nařízení Brusel Ibis.

Interpretace pojmů v rozebíraných předpisech Soudním dvorem je spíše autonomní, tedy nezávislá na jednotlivých národních právních řádech.

³⁰ Použitelné i pro pojem „mít příležitost“ dle článku 45 odst. 1 písm. b) Nařízení Brusel Ibis.

³¹ ROZEHNALOVÁ, Naděžda; VALDHANS, Jiří; DRLIČKOVÁ, Klára; KYSELOVSKÁ, Tereza. *Mezinárodní právo soukromé Evropské unie: (Nařízení Řím I, Nařízení Řím II, Nařízení Brusel I)*. Praha: Wolters Kluwer, 2013. s. 208 – 210.

Tak tomu bylo například při výkladu pojmu „rozsudek pro zmeškání“. Smyslem autonomního výkladu je zajištění jednotnosti, bez ohledu na to, že může být daný pojem chápán právními řády členských států různě.

První „skupinu“ změn v ustanoveních článku 27 odst. 2 Bruselské úmluvy, článku 34 odst. 2 Nařízení Brusel I a článku 45 odst. 1 písm. b) Nařízení Brusel Ibis lze označit za změny formulační. Jedná se o pojmy „rozsudek pro zmeškání“ (nyní „rozhodnutí vydané v nepřítomnosti žalovaného“) a „návrh na zahájení řízení“ (nyní „návrh na zahájení řízení nebo jiná rovnocenná písemnost“). V obou případech je potřeba změny pojmu podložena rozhodnutími Soudního dvora, kdy ESD přistoupil k extenzivnímu výkladu. Úprava v nařízeních tak přesněji odráží přístup Soudního dvora.

Spíše než na striktní požadavek řádnosti doručení je nyní kladen důraz na praktickou možnost žalovaného se bránit. Judikatura k Bruselské úmluvě trvala na nutnosti současného dodržení podmínek včasného a řádného doručení.³² Domnívám se, že zmírnění podmínky pro doručení dokumentu zahajujícího řízení (postačuje doručení takovým způsobem, který umožňuje žalovanému přípravu své obrany) vyplývá (spíše než z judikatury) ze snahy o další zjednodušení podmínek pro uznání a výkon rozhodnutí a dále ze včlenění podmínky využít opravný prostředek ve státě původu, což umožňuje dostatečně zajistit ochranu práv žalovaného. Podstatné je vědět o řízení a mít možnost bránit se, nikoli lpění na formálních drobnostech v doručení.

Nejvýraznější změnou je právě rozšíření ustanovení v Nařízení Brusel I a Nařízení Brusel Ibis o stanovení požadavku využití opravného prostředku (měl-li k tomu žalovaný ve státě původu možnost / příležitost) jako podmínky pro aplikaci rozebíraného důvodu pro odmítnutí / odepření uznání a výkonu rozhodnutí. Jak ukázala judikatura, byla absence této podmínky hlavním nedostatkem článku 27 odst. 2 Bruselské úmluvy. Vzhledem k tomu, že neukládala žalovanému povinnost bránit se v případě procesních vad již u soudů státu původu, muselo být v souladu se zněním Bruselské úmluvy uznání rozhodnutí odmítnuto. A to i přesto, že Soudní

³² Rozsudek Soudního dvora ze dne 16. června 1981. Peter Klomps vs. Karl Michel. Věc C-166/80. Rozsudek Soudního dvora (šestého senátu) ze dne 3. července 1990. Isabelle Lancray SA vs. Peters und Sickert KG. Věc C-305/88.

dvůr i generální advokát naznačovali, že se tak děje na úkor žalobce, který nepochybil. Na tento problém, který vyvstal při interpretaci Bruselské úmluvy, reagovala legislativní úprava přijetím této výjimky pro odepření uznání a výkonu rozhodnutí.

Obecně lze shrnout, že v případě většiny legislativních změn v rozebíraných ustanoveních, vedl k těmto změnám vývoj názorů na interpretaci Bruselské úmluvy (případně Nařízení Brusel I). Legislativa tedy reagovala na problémy, které vyvstaly zejména při výkladu Bruselské úmluvy. A to jednak změnou pojmů lépe odrážejících možné situace a dále přijetím výjimky pro aplikaci článku 34 odst. 2 Nařízení Brusel I (článek 45 odst. 1 písm. b) Nařízení Brusel Ibis) mající zabránit žalovanému těžit ze své nečinnosti na úkor žalobce.

Literature

- BOGDAN, Michael. *Concise introduction to EU private international law*. Groningen: Europa Law Publishing, 2012. ISBN 9789089521088.
- CALSTER, Geert van. *European Private International Law*. Oxford: Hart Publishing, 2013. ISBN 978-1-84946-241-9.
- FRANCQ, Stéphanie. *Article 34*. In MAGNUS, Ulrich; MANKOWSKI, Peter. *Brussels I Regulation*. Munich: Sellier European Law Publishers, 2007. ISBN 978-3-935808-32-3.
- FRANCQ, Stéphanie. *Article 34*. In MAGNUS, Ulrich; MANKOWSKI, Peter. *Brussels I Regulation*. Second Edition. Munich: Sellier European Law Publishers, 2012. ISBN 9783866531420.
- JENARD, Paul. Report on the Convention on Jurisdiction and the Enforcement of Judgements in Civil and Commercial matters (signed at Brussels, 27 September 1968). *Official Journal of the European Communities* No C 59/44.
- KOVÁČOVÁ, Lucia; KRÁLÍČEK, Jaroslav. Uznání a výkon rozhodnutí ve světle probíhající revize Nařízení Brusel I. *Cofola 2011* [online]. 2011. Dostupné z: http://www.law.muni.cz/sborniky/cofola2011/files/normotvorba/Kovacova_Lucia_5988.pdf.

MAGNUS, Ulrich. *The Brussels I Regulation as part of the European law of international civil procedure*. In MAGNUS, Ulrich; MANKOWSKI, Peter. *Brussels I Regulation*. Munich: Sellier European Law Publishers, 2007. ISBN 978-3-935808-32-3.

PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. Praha: C. H. Beck, 2008. ISBN 978-80-7400-034-8.

ROZEHNALOVÁ, Naděžda; VALDHANS, Jiří; DRLIČKOVÁ, Klára; KYSELOVSKÁ, Tereza. *Mezinárodní právo soukromé Evropské unie: (Nařízení Řím I, Nařízení Řím II, Nařízení Brusel I)*. Praha: Wolters Kluwer, 2013. ISBN 9788074780165.

ROZEHNALOVÁ, Naděžda; TÝČ, Vladimír. *Evropský justiční prostor (v civilních otázkách)*. Brno: Masarykova univerzita, 2006. ISBN 802104053x.

VÁŠKE, Viktor. *Uznání a výkon cizích rozhodnutí v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2007. ISBN 9788071796145.

Judikatura

Stanovisko generálního advokáta Jacobse ze dne 3. května 1990 k rozsudku Soudního dvora (šestého senátu) ze dne 3. července 1990. Isabelle Lancray SA vs. Peters und Sickert KG. Věc C-305/88.

Stanovisko generálního advokáta Jacobse ze dne 4. května 1995 k rozsudku Soudního dvora (třetího senátu) ze dne 13. července 1995. Hengst Import BV vs. Anna Maria Campese. Věc C-474/93.

Stanovisko generálního advokáta Jacobse ze dne 4. července 1996 k rozsudku Soudního dvora (pátého senátu) ze dne 10. října 1996. Bernardus Hendrikman a Maria Feyen vs. Magenta Druck & Verlag GmbH. Věc C-78/95.

Rozsudek Soudního dvora ze dne 16. června 1981. Peter Klomps vs. Karl Michel. Věc C-166/80.

Rozsudek Soudního dvora (šestého senátu) ze dne 3. července 1990. Isabelle Lancray SA vs. Peters und Sickert KG. Věc C-305/88.

Rozsudek Soudního dvora ze dne 21. dubna 1993. Volker Sonntag vs. Hans Waidmann, Elisabeth Waidmann a Stefan Waidmann. Věc C-172/91.

Rozsudek Soudního dvora (čtvrtého senátu) ze dne 12. listopadu 1992. Minalmet GmbH vs. Brandeis Ltd. Věc C-123/91.

Rozsudek Soudního dvora (třetího senátu) ze dne 13. července 1995. Hengst Import BV vs. Anna Maria Campese. Věc C-474/93.

Rozsudek Soudního dvora (pátého senátu) ze dne 10. října 1996. Bernardus Hendrikman a Maria Feyen vs. Magenta Druck & Verlag GmbH. Věc C-78/95.

Rozsudek Soudního dvora (prvního senátu) ze dne 14. prosince 2006. ASML Netherlands BV vs. Semiconductor Industry Services GmbH (SEMIS). Věc C-283/05.

Právní předpisy

Úmluva ze dne 27. září 1968 o příslušnosti a výkonu rozhodnutí v občanských a obchodních věcech.

Nářízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. 12. 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech.

Nářízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1215/2012 ze dne 12. prosince 2012 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech.

Contact – e-mail

pavlina.janeckova@seznam.cz

Postavení doktríny *forum non convenience* v právu EU po rozhodnutí Owusu

Mgr. Tomáš Kozárek

Masarykova univerzita, Právnická fakulta, Česká republika

Abstract in original language

Príspevok sa zaoberá postavením doktríny *forum non convenience* v oblasti práva EU po vydání rozhodnutí ve věci *C-281/02 Owusu vs. Jackson*. Rozebírá reakci anglosaských právníků na výše zmíněný rozsudek, který byl mezi nimi přijat s velkou nevolí. Príspevok popisuje snahu o aplikaci francouzské teorie reflexivního účinku. Tato teorie má zachovat možnost použít doktrínu *forum non convenience* v právu EU. Jedná se o využití znění čl. 25, 29 a 30 Nařízení Brusel I bis. Aplikace teorie reflexivního účinku na výše zmíněné články se však ukazuje být poněkud problematickou.

Keywords in original language

Doktrína *forum non convenience*; soudní příslušnost; teorie reflexivního účinku; Nařízení Brusel I bis.

Abstract

The concern of this paper is the position of the doctrine *forum non convenience* in EU law after publishing the verdict in the case *C-281/02 Owusu vs. Jackson*. The paper analyses the respond of common law lawyers to this verdict, since their acceptance of this verdict has been rather reluctant. The paper describes the tendency to apply French theory of reflexive action. This theory is supposed to retain the option to use the doctrine of *forum non convenience* in EU law - this possibility is based on articles 25, 29 and 30 of Regulation Brussel I bis. However, this practise is showing to be as rather problematic.

Keywords

Doctrine Forum Non Convenience; Jurisdiction; Theory of Reflexive Effect; Regulation Brussel I bis.

1 Úvod

Právo EU je živým a vyvíjejícím se organismem. Jeho vývoj je často dotvářen rozhodnutími Soudního dvora Evropské unie (Soudní dvůr, SDEU)¹. Tento soudní orgán, který jako jediný je oprávněn interpretovat právo EU², již několikrát ukázal, že dokáže překvapit. Stalo se tak i v případě rozhodnutí *C-281/02 Owusu vs. Jackson*. V nejednoznačném případě rozhodl tak, že de facto vyloučil aplikaci doktríny *forum non convenience* v právu EU. Způsobil tak mírný šok v řadách anglosaských právníků a soudců, kteří byli zvyklí do té doby s touto doktrínou typickou pro země *common law* běžně pracovat.

Svým rozhodnutím postavil Soudní dvůr vnitrostátní anglosaské soudy před několik problémů, se kterými se musely vypořádat ve své judikatuře.³ Tyto problémy později vyústily ve snahy dostat za dost závěrům rozhodnutím *C-281/02 Owusu vs. Jackson* a zároveň zachovat možnost aplikovat doktrínu *forum non convenience* v rámci práva EU.⁴

Cílem tohoto příspěvku je zjistit, zda existuje možnost, která by umožnila i po rozhodnutí *C-281/02 Owusu vs. Jackson* aplikovat doktrínu *forum non convenience* v rámci unijního práva.

2 Doktrína *forum non conveniece*

Doktrína *forum non convenience* je využívána typicky v anglosaských zemích hlásících se k *common law*.⁵ Jedná se o druh diskreční pravomoci, kdy nějaký soud je příslušný k rozhodování o určité věci, ale dojde k názoru, že existuje jiný soud, který by byl k projednání dané věci vhodnější. V takovém případě soud rozhodne o tom, že zde existuje vhodnější fórum k projednání dané věci a tuto věc mu předá nebo odkáže strany na jiné fórum.⁶

1 FUNTA, L. NEBESKÝ, Š. JURIŠ, F.: *Európské právo*. Brno: Tribun EU, s. r. o., 2012. 1. vydání. s. 36.

2 Čl. 267 Smlouvy o fungování Evropské unie

3 PALSER, E. The End of Forum Non Convenience? *Nottingham Law Journal* [online]. 2006, vol. 15, no. 1, s. 37 [cit. 3. 12. 2014].

4 SUREGHA, R. The Restriction of the Power of the Courts to Stay Proceedings in Favour of More Appropriate International Courts: The Decision in *Owusu v Jackson*. *Southampton Student Law Review* [online]. 2012, vol. 2, no. 2, s. 59 - 61 [cit. 3. 12. 2014].

5 BRAND, R. A. Challenges to Forum Non Conveniens. *New York University Journal of International Law and Politics* [online]. 2013, vol. 45, no. 4, s. 1003 [cit. 5. 12. 2014].

6 BRAND, R. A. Challenges to Forum Non Conveniens. *New York University Journal of International Law and Politics* [online]. 2013, vol. 45, no. 4, s. 1005 [cit. 5. 12. 2014].

Je samozřejmé, že musí existovat jistá pravidla, která tento postup korigují. Soudce se sám od sebe nemůže rozhodnout, že jistou věc nebude řešit jen proto, že se mu nechce. Jeho rozhodnutí musí být odůvodněno. V průběhu doby vykrystalizovalo několik podmínek, které musí být splněny, aby mohla být doktrína *forum non convenience* aplikována. Jedná se především o to, aby:

existovalo takové druhé fórum, které by mohlo být příslušné pro projednání dané kauzy a ponecháním věci u soudu v původním státě by vytvořilo nespravedlivou výhodu pro žalobce.⁷

Tyto podmínky musí být splněny kumulativně. Jejich účelem je to, aby byla každá věc projednána u soudu, který je pro tuto práci nejvhodnější, dokáže nejlépe posoudit všechny aspekty a vynést spravedlivé rozhodnutí.

3 Rozhodnutí ve věci C-281/02 Owusu vs. Jackson

Rozhodnutí *C-281/02 Owusu vs. Jackson* představuje jedno z klíčových rozhodnutí Soudního dvora. Jeho dopad na právo EU je mimořádný v tom, že rozhodl spor ohledně otázky, zda může existovat doktrína *forum non convenience* v rámci unijního práva. Jedná se o spor, který existuje v rovině anglosaského práva, nikoli kontinentálního.

Pan A. Owusu utrpěl v roce 1997 úraz páteře při potápění na dovolené na Jamajce, kvůli čemuž ochrnl. V důsledku toho zažaloval u anglického soudu pronajímatele domu pana N. B. Jacksona a domáhal se na něm odškodnění na základě jeho smluvní odpovědnosti. Žaloba byla k anglickému soudu dána v souladu s čl. 2 tehdejší Bruselské úmluvy⁸ – soudní příslušnost podle domicilu žalovaného. Pan Owusu zažaloval u téhož soudu další subjekty domicilované na Jamajce, které měly podíl na jeho úrazu a vztáhl tak na ně soudní řízení před anglickými soudy. Žalovaní se bránili nedostatkem příslušnosti anglického soudu s poukazem na to, že věc

⁷ WALL, S. The End of Forum non Convenience: Has the European Court of Justice Gone Beyond its Boundaries? *King's Inns Student Law Review* [online]. 2012, vol. 2, s. 50 – 51 [cit. 3. 12. 2014].

⁸ Čl. 2 Úmluvy ze dne 27. září 1968 o soudní příslušnosti a výkonu rozhodnutí v občanských a obchodních věcech, čl. 2 Nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech a čl. 4 Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1215/2012 ze dne 12. prosince 2012 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech.

má bližší vztah k Jamajce, a proto by měla být řešena před jamajskými soudy, kde je možné dojít ke spravedlivějšímu řešení sporu, tedy aby soud postupoval v souladu s doktrínou *forum non conveniens*.⁹

Celá věc se dostala před Soudní dvůr, který musel rozhodovat mimo jiné o tom, zda je povaha čl. 2 Bruselské úmluvy v souladu s aplikací doktríny *forum non conveniens*. A pokud ne, zda existují nějaké výjimky, které by její aplikaci umožnily.¹⁰

SDEU ve svém rozhodnutí konstatoval kogentní povahu čl. 2 Bruselské úmluvy a pravidla o obecné příslušnosti v něm obsaženém. Jako nejvyšší hodnotu zde stanovil princip právní jistoty. Vždy tedy musíme postupovat podle znění ustanovení o obecné příslušnosti, pokud nám sama Úmluva nedává jinou možnost, tzn. že jakýkoliv důvod k nepoužití čl. 2 Bruselské úmluvy musí vycházet z jejího textu.¹¹ Tímto svým rozhodnutím vyloučil aplikaci doktríny *forum non conveniens* v unijním právu.

4 Teoretický přístup jak překonat rozhodnutí C-281/02 *Owusu vs. Jackson*

Vyloučení aplikace doktríny *forum non conveniens* nebylo přijato příliš vlídně. Téměř okamžitě začali někteří právníci přemýšlet nad tím, zda se jedná o vyloučení absolutní, nebo jestli existují nějaké výjimky, díky kterým by se dala doktrína použít i v rámci práva EU.

Prvním argumentem ve prospěch existence takových výjimek se stala skutečnost, že Soudní dvůr se odmítl vyjádřit k druhé položené předběžné otázce, tj. k existenci výjimek z pravidla kogentnosti čl. 2 Bruselské úmluvy. Pokud se SDEU odmítl vyjádřit k této otázce, tak nevyloučil, že nějaké výjimky existují.¹²

Na základě této úvahy a faktu, že soud sám ve svém rozhodnutí konstatoval, že pouze v případech, které předvídá samotná Úmluva, může dojít

⁹ Rozsudek Soudního dvora ze dne 1. 3. 2005. A. Owusu vs. N. B. Jackson jednajícímu pod obchodní firmou „Villa Holidays Bal-Inn Villas“, a další. Věc C-281/02. Bod 10 - 16.

¹⁰ C-281/02 *Owusu vs. Jackson*. Bod 22.

¹¹ C-281/02 *Owusu vs. Jackson*. Bod 23 - 46.

¹² SUREGHA, R. The Restriction of the Power of the Courts to Stay Proceedings in Favour of More Appropriate International Courts: The Decision in *Owusu v Jackson*. *Southampton Student Law Review* [online]. 2012, vol. 2, no. 2, s. 62 [cit. 3. 12. 2014].

k derogaci ustanovení čl. 2 Bruselské úmluvy, byla dovozována existence výjimek ze zákazu použití doktríny *forum non conveniens*. Základ pro hledání výjimek musíme tedy hledat v samotné Úmluvě, nyní Nařízení Brusel I bis.¹³

Ve prospěch existence výjimek bylo argumentováno také tím, že samotná Bruselská úmluva byla koncipována jako intrakomunitární akt¹⁴, který měl zavazovat pouze smluvní státy.¹⁵ Díky rozhodnutí *C-281/02 Owusu vs. Jackson* došlo ale k situaci, kdy jsou těmito pravidly vázány také subjekty z nesmluvních států, což nebylo původně zamýšleným účelem tohoto právního aktu.

Jelikož samotná Úmluva, nyní Nařízení Brusel I bis, a později Nařízení Brusel I řeší jako výjimky z obecné příslušnosti pouze situace týkající se soudů členských států EU¹⁶, byla přijata pro účely aplikace doktríny *forum non conveniens* v rámci unijního práva teorie reflexivního účinku.

Tato teorie vytvořená francouzským právníkem G. Drozem¹⁷ měla být aplikována v daných podmínkách tak, že se sleduje cíl, kterého chce daný právní předpis dosáhnout. Nemáme se tedy přísně držet znění daného právního předpisu, ale musíme mít na zřeteli ekvivalentní cíl. V našem případě se tedy bude postupovat tak, že analogicky použijeme určité ustanovení Nařízení na situaci, na níž by se za normálních okolností nevztahovalo.¹⁸ Nařízení upravuje v daných ustanoveních pouze situace, které se odehrávají mezi soudy členských států EU, a proto je nemůžeme aplikovat na situace, kde nám vystupuje soud z nečlenského státu EU. Díky teorii reflexivního účinku to ale již nemusí vždy platit, a pokud touto aplikací naplníme cíl Nařízení, tak ji můžeme provést.

¹³ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1215/2012 ze dne 12. prosince 2012 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech.

¹⁴ Nařízení Brusel I bis již má díky požadavku domicilu jen pro některou stranu pro určité věci univerzální povahu. (ROZEHNALOVÁ, N., VALSHANS, J., DRLÍČKOVÁ K., KYSELOVSKÁ, T.: Mezinárodní právo soukromé Evropské unie (Nařízení Řím I, Nařízení Řím II, Nařízení Brusel I). Praha: Wolters Kluver ČR, a. s. 1. vydání. s. 212.)

¹⁵ Nyní členské státy EU.

¹⁶ Čl. 16, 17, 21 a 22 Bruselské úmluvy a čl. 22, 23, 27 a 28 Nařízení Brusel I.

¹⁷ SUREGHA, R. The Restriction of the Power of the Courts to Stay Proceedings in Favour of More Appropriate International Courts: The Decision in *Owusu v Jackson*. *Southampton Student Law Review* [online]. 2012, vol. 2, no. 2, s. 62 [cit. 3. 12. 2014].

¹⁸ SUREGHA, R. The Restriction of the Power of the Courts to Stay Proceedings in Favour of More Appropriate International Courts: The Decision in *Owusu v Jackson*. *Southampton Student Law Review* [online]. 2012, vol. 2, no. 2, s. 62 [cit. 3. 12. 2014].

Za ustanovení, na která bychom takto mohli použít teorii reflexivního účinku, byla označena čl. 22 (výlučná příslušnost), 23 (ujednání o příslušnosti), 27 a 28 (litispendence) Nařízení Brusel I.¹⁹ Zde nalezneme výjimky z obecného pravidla pro určení soudní příslušnosti podle Nařízení Brusel I. Jelikož při revizi Nařízení Brusel I nedošlo k žádným podstatným změnám v jejich znění, budeme dále pracovat s jejich zněním podle Nařízení Brusel Ibis (viz poznámka pod čarou).

V další části příspěvku bychom se rádi věnovali praktickému užití teorie reflexivního účinku na čl. 25 a 29 a 30 Nařízení Brusel Ibis, ke kterým existuje relevantní vnitrostátní judikatura.

5 Čl. 25 přepracovaného Nařízení Brusel I

První oblastí, kde se nabízí užití teorie reflexivního účinku, je oblast ujednání o příslušnosti upravená v čl. 25 Nařízení Brusel Ibis. Nařízení Brusel Ibis konstatuje, že bez ohledu na bydliště stran, pokud se strany dohodnou na tom, že k jejich již zahájenému nebo budoucímu sporu bude příslušný soud některého členského státu EU, tak je příslušným takto zvolený soud.²⁰

Jak již bylo zmíněno, Nařízení zde poskytuje ochranu pouze ujednáním ohledně příslušnosti soudů členských států EU. Aplikace teorie reflexivního účinku na toto ustanovení může umožnit jeho aplikaci také na případy, kde vystupuje třetí stát mimo EU. Možnost jejího užití vychází z několika předpokladů.

První argument konstatuje, že ustanovení o ujednání o volbě sudiště je založeno na respektování autonomie vůle stran. Ty jsou schopny se samy dohodnout na tom, kde by měl být jejich spor rozhodován a veřejná moc by měla respektovat jejich rozhodnutí a nezasahovat do něj. Cílem daného ustanovení je tedy aplikace zásady autonomie vůle stran. Pokud se EU výslovně k této zásadě hlásí v čl. 25 Nařízení Brusel I bis ve vztahu k soudům z členských států, proč by se nemělo postupovat stejně i u ujednání o příslušnosti vzhledem k soudu ze země, jež není členským státem EU.²¹

¹⁹ Čl. 24, 25, 29 a 30 Nařízení Brusel Ibis.

²⁰ Čl. 25 odst. 1 Nařízení Brusel Ibis.

²¹ SHINE, P. The Treatment of Non-EU Nationals before Domestic Courts of Member States. *Chinese Journal of International Law* [online]. 2010, vol. 9, no. 2, s. 457 - 458 [cit. 5. 12. 2014].

Další argument je založen na rozhodnutí Soudního dvora *C-387/98 Coreck Maritime vs. Handlsveem*. V tomto svém rozsudku SDEU došel k závěru, že se ustanovení o ujednání o příslušnosti nevztahují na ujednání, kdy si strany zvolily soudiště u nečlenského státu EU, pokud aspoň jedna strana má domicil na území členského státu EU. Soudy jsou ovšem povinny zvážit ujednání, kterými byla dána příslušnost soudu třetího státu a jsou povinny tato ujednání respektovat. Byla položena otázka, zda můžeme použít toto rozhodnutí i po rozhodnutí *C-281/02 Owusu vs. Jackson*, a co tomu brání.²²

Příkladem pokusu o aplikaci teorie reflexivního účinku byl případ *Konkola Copper Mines plc vs. Coromin*. Šlo o spor, kdy došlo ke kolapsu měděných dolů v Zambii vlastněných zambijskou společností. V dané situaci měl žalobce 3 možné žalované: zambijská společnost vlastníci dotčené doly, společnost registrovaná na Bermudských ostrovech a osoba domicilovaná v EU. Bylo zahájeno řízení proti osobě domicilované v EU v souladu s čl. 2 Nařízení Brusel I. Zároveň bylo zahájeno jiné řízení v Zambii proti vlastníkovi měděných dolů. Strany se dohodly, že chtějí přenést řízení do Zambie a spojit ho se zrovna probíhajícím řízením. Proti tomu byla postavena námitka s odkazem na rozhodnutí *C-281/02 Owusu vs. Jackson* a námitkou kogentní povahy čl. 2 Nařízení Brusel I.²³

Argumentace pro uznání ujednání o příslušnosti se odvolávala na teorii reflexivního účinku, ale byla pro daný případ upravena, a proto zde můžeme mluvit jen o teorii částečného reflexivního účinku. Jednalo se o to, že pokud máme situaci, kdy existuje ujednání o příslušnosti, které se vztahuje k soudu z nečlenského státu EU a zároveň neexistuje žádné ustanovení unijního práva, které by tuto situaci výslovně upravovalo, tak se můžeme vrátit k vnitrostátnímu právu. Tímto způsobem můžeme tedy použít vnitrostátní právní předpis místo unijního, ale pouze tehdy, kdy ustanovení tohoto předpisu sleduje stejný cíl, jako ustanovení unijního předpisu. Aplikací vnitrostátního předpisu naplníme cíle unijního práva. Jen pokud by tímto způsobem nešlo

²² SHERRINGTON, P., ROBERT, C. Jurisdiction and Judicial Discretion: A Clash of Approaches between the European Court of Justice and the English Courts? *Dispute Resolution International* [online]. 2008, vol. 2, no. 2, s. 229 [cit. 3. 12. 2014].

²³ SHINE, P. The Treatment of Non-EU Nationals before Domestic Courts of Member States. *Chinese Journal of International Law* [online]. 2010, vol. 9, no. 2, s. 458 - 459 [cit. 5. 12. 2014].

cíl unijního předpisu naplnit, tak se musíme vrátit k aplikaci unijního právního předpisu a postupovat podle jeho výslovných ustanovení.²⁴ Díky aplikaci vnitrostátního práva můžeme použít doktrínu *forum non conveniens* i pro situace upravené právem EU. Tento Konkola přístup dává určitou možnost k užití výše zmíněné doktríny, ale nesetkal se s jednoznačným ohlasem.²⁵

Můžeme říci, že považujeme aplikaci teorie reflexivního účinku pro ujednání o příslušnosti za rozumný kompromis mezi nesmiřitelností rozhodnutí *C-281/02 Owusu vs. Jackson* a snahou o zachování doktríny *forum non conveniens* v unijním právu pro potřeby anglosaských členských zemí. V daném případě je poskytnuta možnost jisté diskrece soudů, zároveň je zachováno základní pravidlo ohledně právní jistoty. Její přípustnost je ovšem stále diskutabilní vzhledem k tomu, že neexistuje relevantní judikatura Soudního dvora k dané problematice.

6 Čl. 29 a 30 přepracovaného Nařízení Brusel I

Další oblastí, kde bylo navrhováno aplikovat teorii reflexivního účinku, byla oblast problematiky *litispence*, tj. již zahájeného řízení. Jedná se o to, že pokud je u soudů členských států zahájeno řízení o téže věci, tak příslušný je ten soud, který zahájil řízení první. To samé platí pro situace, kdy jsou vedena řízení, jež navzájem souvisejí, a je přípustné, aby se daná řízení spojila. Pak se může soud, u něhož bylo řízení zahájeno později prohlásit za nepřislušný.²⁶

Pro aplikaci těchto ustanovení na případy, kdy bylo zahájeno dříve řízení v nečlenském státě EU, je důležitá otázka, zda bychom měli taková řízení respektovat vůbec respektovat. Může řízení zahájené v mimo unijním státě oslabit příslušnost soudu z členského státu EU? Zastánci teorie reflexivního účinku argumentují ve prospěch takového chování mimo jiné také mezinárodní slušností, kterou by si měly navzájem jednotlivé státy projevovat.

²⁴ KNIGHT, C. J. S. *Owusu and Turner: The Shark in the Water?* *Cambridge Law Journal* [online]. 2007, vol. 66, no. 2, s. 291 [cit. 4. 12. 2014].

²⁵ KNIGHT, C. J. S. *Owusu and Turner: The Shark in the Water?* *Cambridge Law Journal* [online]. 2007, vol. 66, no. 2, s. 296 - 297 [cit. 4. 12. 2014].

²⁶ Čl. 29 a 30 Nařízení Brusel Ibis.

Odpůrci poukazují na fakt, že se jedná o čistě procesní ustanovení, která upravují vztahy mezi soudy členských států EU, jejichž aplikace mimo tento rámec je nesmyslná.²⁷

O použití teorie reflexivního účinku se na národní úrovni rozhodovalo v případech *English Commercial Court in Catalyst Investment Group Ltd vs. Levinsohn* a *Irish High Court in Goshawk Dedicated Ltd vs. Receivables Ireland Ltd*. Tato rozhodnutí představují typický příklad reakce soudů na možnost aplikace teorii reflexivního účinku na daná ustanovení. V obou případech se jednalo o situaci, kdy bylo nejdříve zahájeno soudní řízení v USA. Následně bylo zahájeno řízení před soudem členského státu EU dle čl. 2 Nařízení Brusel I. Ve prospěch zachování řízení před americkými soudy bylo argumentováno s pomocí teorie reflexivního účinku.²⁸

Prvním argumentem bylo konstatování, že aplikace čistě reflexivního účinku na ustanovení ohledně *litispence*, pomůže k obejití rozhodnutí *C-281/02 Omusu vs. Jackson*, které brání použití doktríny *forum non conveniens*. Tento názor byl ale soudem odmítnut jako zcela účelový. Není možné aplikovat něco jen z důvodu, aby se daný účastník nemusel řídit jiným pravidlem, které by se na něj jinak vztahovalo.²⁹

Druhým argumentem pro aplikaci teorie reflexivního účinku bylo konstatování, že pokud můžeme tuto teorii použít ve vztahu k čl. 23 Nařízení Brusel I, tak proč bychom tak nemohli postupovat i vzhledem k čl. 27 a 28 Nařízení Brusel I. Soudy zde vyslovily své pochybnosti, zda lze takto interpretovat čistě procesní ustanovení. Znění výše označených ustanovení nečiní problémy pro řešení situací uvnitř EU, kde máme dána jasná pravidla,

²⁷ SHINE, P. The Treatment of Non-EU Nationals before Domestic Courts of Member States. *Chinese Journal of International Law* [online]. 2010, vol. 9, no. 2, s. 461 - 462 [cit. 5. 12. 2014].

²⁸ SHINE, P. The Treatment of Non-EU Nationals before Domestic Courts of Member States. *Chinese Journal of International Law* [online]. 2010, vol. 9, no. 2, s. 461 [cit. 5. 12. 2014].

²⁹ SHINE, P. The Treatment of Non-EU Nationals before Domestic Courts of Member States. *Chinese Journal of International Law* [online]. 2010, vol. 9, no. 2, s. 462 [cit. 5. 12. 2014].

a právní řády členských států odpovídají určitým standardům. Můžeme toto ale také říct o jejich použití na situace, kde nám vystupují soudy nečlenských států, kde nám chybí garance jasných pravidel?³⁰

Soudy se v daném případě rozhodly odmítnout argumentaci ve prospěch použití teorie reflexivního účinku na čl. 27 a 28 Nařízení Brusel I a opět konstatovaly, že jakékoliv omezení ustanovení ohledně obecné příslušnosti, musí vycházet pouze ze samotného Nařízení. Jelikož Nařízení neposkytuje ochranu řízením dříve zahájeným ve třetích státech, musíme postupovat podle obecné příslušnosti.³¹

Na závěr této kapitoly musíme podotknout, že Nařízení Brusel Ibis nově obsahuje ustanovení, která za určitých okolností umožňují aplikovat ustanovení ohledně *litispence* na řízení již zahájená ve třetích státech. Jedná se o ustanovení čl. 33 a 34 Nařízení Brusel Ibis, jež tento postup umožňují především v situacích, kdy lze očekávat, že z daného řízení před nečlenským státem vzejde uznatelné a vykonatelné rozhodnutí.³² Existence těchto ustanovení dává soudům jistou diskreční pravomoc při posuzování, zda by bylo vhodné přerušit řízení u soudu členského státu ve prospěch řízení zahájeného u soudu nečlenského státu. Díky tomu jsou relativizovány závěry předchozích rozhodnutí.

7 Závěr

Rozhodnutí *C-281/02 Owusu vs. Jackson* představuje kontroverzní rozhodnutí, se kterým mnoho právníků nesouhlasí. Stále existují snahy vypořádat se s ním takovým způsobem, aby bylo možné zachovat instituty, které toto rozhodnutí odmítá. Jedná se ovšem o obtížnou práci.

V předchozích kapitolách jsme zkoumali aplikaci teorie reflexivního účinku jako teoretického řešení problému slučitelnosti doktríny *forum non conveniens* s právem EU. Rozhodnutí *C-281/02 Owusu vs. Jackson* tuto slučitelnost

³⁰ SHINE, P. The Treatment of Non-EU Nationals before Domestic Courts of Member States. *Chinese Journal of International Law* [online]. 2010, vol. 9, no. 2, s. 462 - 463 [cit. 5. 12. 2014].

³¹ SHINE, P. The Treatment of Non-EU Nationals before Domestic Courts of Member States. *Chinese Journal of International Law* [online]. 2010, vol. 9, no. 2, s. 463 - 464 [cit. 5. 12. 2014].

³² OJIEGBE, CH. Choice of Court Agreements and Brussels I Recast – The end of ‘Torpedo’ Actions. *Trinity College Law Review* [online]. 2014, s. 137-140 [cit. 4. 12. 2014].

de facto vyloučilo. Teorie reflexivního účinku přichází s přístupem, který umožňuje omezenou aplikaci doktríny *forum non conveniens* v rámci hranic nastavených samotným Nařízením. Řešení, se kterým přichází, má své klady a zápory.

Za klad můžeme označit skutečnost, že soudy získávají určitou diskreční pravomoc a mohou zohlednit vztah dané věci ke třetímu státu, aniž by došlo k zásahu do textu Nařízení nebo k dosažení jiných cílů, než jaké Nařízení má.

Hlavní výhradou k aplikaci dané teorie je fakt, že nemáme žádné rozhodnutí SDEU, které by její oprávněnost povolovalo. Dalším problémem je, že ji nelze použít na všechny případy, které v rámci Nařízení Brusel Ibis umožňují neaplikovat pravidlo o obecné příslušnosti, i když samo Nařízení ve svém novém znění na některé pokusy o její aplikaci reaguje.

Z výše zmíněného můžeme konstatovat, že rozhodnutí *C-281/02 Owusu vs. Jackson* nastavilo poměrně úzké mantinely, pro aplikaci doktríny *forum non conveniens*, které její aplikaci de facto vylučují. Snahy o prozkoumání toho, jak úzce jsou tyto hranice vymezeny, mají jen omezené a sporné výsledky, jejichž relevantnost, zatím nemůžeme ověřit.

Literature

FUNTA, L. NEBESKÝ, Š. JURIŠ, F.: *Európské právo*. Brno: Tribun EU, s. r. o., 2012. 1. vydání. 472 s. ISBN 978-80-263-0227-8.

ROZEHNALOVÁ, N., VALSHANS, J., DRLIČKOVÁ K., KYSELOVSKÁ, T.: *Mezinárodní právo soukromé Evropské unie (Nařízení Řím I, Nařízení Řím II, Nařízení Brusel I)*. Praha: Wolters Kluver ČR, a. s. 1. vydání. 448 s. ISBN 978-80-7478-016-5.

BRAND, R. A. Challenges to Forum Non Conveniens. *New York University Journal of International Law and Politics* [online]. 2013, vol. 45, no. 4, s. 1003 - 1036 [cit. 4. 12. 2014]. Dostupné z: http://heinonline.org/HOL/Page?handle=hein.journals/nyuilp45 & div=30 & collection=journals & set_as_cursor=6 & men_tab=srchresults & terms=CHALLENGES|TO|F|UM|NON|CONVENIENS & type=matchall.

- KNIGHT, C. J. S. *Owusu and Turner: The Shark in the Water?* *Cambridge Law Journal* [online]. 2007, vol. 66, no. 2, s. 288-301 [cit. 4. 12. 2014]. Dostupné z: [http://heinonline.org/HOL/Page?handle=hein.journals/camblj66 & div=18 & collection=journals & set_as_cursor=0 & men_tab=srchresults & terms=Owusu | and | Turner | The | Shark | in | the | Wat er?&type=matchall](http://heinonline.org/HOL/Page?handle=hein.journals/camblj66&div=18&collection=journals&set_as_cursor=0&men_tab=srchresults&terms=Owusu|and|Turner|The|Shark|in|the|Water?&type=matchall).
- OJIEGBE, CH. Choice of Court Agreements and Brussels I Recast – The end of ‘Torpedo’ Actions. *Trinity College Law Review* [online]. 2014, s. 126-142 [cit. 4. 12. 2014]. Dostupné z: [http://heinonline.org/HOL/Page?handle=hein.journals/trinclr17 & div=9 & collection=journals & set_as_cursor=2 & men_tab=srchresults & terms=Choice | of | Court | Agreements | and | Brussels | I | Recast | The | end | of | %E2%80%9ATorpedo% E2%80%98 | Actions.&type=matchall#124](http://heinonline.org/HOL/Page?handle=hein.journals/trinclr17&div=9&collection=journals&set_as_cursor=2&men_tab=srchresults&terms=Choice|of|Court|Agreements|and|Brussels|I|Recast|The|end|of|E2%80%9ATorpedo%E2%80%98|Actions.&type=matchall#124).
- PALSER, E. The End of Forum Non Convenience? *Nottingham Law Journal* [online]. 2006, vol. 15, no. 1, s. 32 - 37 [cit. 3. 12. 2014]. Dostupné z: [http://heinonline.org/HOL/Page?handle=hein.journals/notngm-lj15 & div=9 & collection=journals & set_as_cursor=5 & men_tab=srchresults & terms=ELAINE | PALSER & type=matchall](http://heinonline.org/HOL/Page?handle=hein.journals/notngm-lj15&div=9&collection=journals&set_as_cursor=5&men_tab=srchresults&terms=ELAINE|PALSER&type=matchall).
- SHERRINGTON, P., ROBERT, C. Jurisdiction and Judicial Discretion: A Clash of Approaches between the European Court of Justice and the English Courts? *Dispute Resolution International* [online]. 2008, vol. 2, no. 2, s. 225 - 234 [cit. 3. 12. 2014]. Dostupné z: [http://heinonline.org/HOL/Page?handle=hein.journals/disreint2 & div=33 & collection=journals & set_as_cursor=2 & men_tab=srchresults & terms=SHERRINGTON & type=matchall](http://heinonline.org/HOL/Page?handle=hein.journals/disreint2&div=33&collection=journals&set_as_cursor=2&men_tab=srchresults&terms=SHERRINGTON&type=matchall).
- SHINE, P. The Treatment of Non-EU Nationals before Domestic Courts of Member States. *Chinese Journal of International Law* [online]. 2010, vol. 9, no. 2, s. 451 - 471 [cit. 5. 12. 2014]. Dostupné z: [http://heinonline.org/HOL/Page?handle=hein.journals/chnint9 & div=29 & collection=journals & set_as_cursor=0 & men_tab=srchresults & terms=The | Tre atment | of | Non | EU | Nationals | before | Domestic | Courts | of | Membe r | States & type=matchall](http://heinonline.org/HOL/Page?handle=hein.journals/chnint9&div=29&collection=journals&set_as_cursor=0&men_tab=srchresults&terms=The|Treatment|of|Non|EU|Nationals|before|Domestic|Courts|of|Member|States&type=matchall).

SUREGHA, R. The Restriction of the Power of the Courts to Stay Proceedings in Favour of More Appropriate International Courts: The Decision in *Owusu v Jackson*. *Southampton Student Law Review* [online]. 2012, vol. 2, no. 2, s. 59 - 64 [cit. 3. 12. 2014]. Dostupné z: http://heinonline.org/HOL/Page?handle=hein.journals/sthmp-stul2&div=23&collection=journals&set_as_cursor=1&men_tab=srchresults&terms=SUREKHA,|Rodrigo&type=matchall.

WALL, S. The End of Forum non Convenience: Has the European Court of Justice Gone Beyond its Boundaries? *King's Inns Student Law Review* [online]. 2012, vol. 2, s. 49 - 70 [cit. 3. 12. 2014]. Dostupné z: http://heinonline.org/HOL/Page?handle=hein.journals/kingsinslr2&div=8&collection=journals&set_as_cursor=2&men_tab=srchresults&terms=Wall,|Sarah|The|End|of|Forum&type=matchall.

Úmluva ze dne 27. září 1968 o soudní příslušnosti a výkonu rozhodnutí v občanských a obchodních věcech.

Narřízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:32001R0044&rid=13>.

Narřízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1215/2012 ze dne 12. prosince 2012 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:32012R1215&rid=3>.

Rozsudek Soudního dvora ze dne 1. 3. 2005. A. Owusu vs. N. B. Jackson jednajícím pod obchodní firmou «Villa Holidays Bal-Inn Villas», a další. Věc C-281/02. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:62002CJ0281&qid=1419345767039&from=CS>.

Smlouva o fungování Evropské unie. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:C2012/326/01&qid=1419345852847&from=CS>.

Contact – e-mail

325664@muni.mail.cz

Insolvenční status v hybridních řízeních

Tomáš Moravec, Jan Pastorčák

Vysoká škola ekonomická v Praze, fakulta mezinárodních vztahů

Abstract in original language

Příspěvek pojednává o zavedení insolvenčního statusu v hybridních řízeních. Problémem současné evropské úpravy insolvenčního řízení je, že hybridní řízení nejsou harmonizována nařízením ani směrnicemi. Příspěvek se také zabývá insolvenčním statutem v hybridních řízeních v současné a navrhované úpravě. Vychází z faktické analýzy právních předpisů a strukturální analýzy soudních rozhodnutí. Závěrem se dochází k závěru, že úprava přeshraničního hybridního řízení je neurčitá. V souladu s hypotézou rovněž potvrzuje nutnost úpravy hybridních řízení na evropské úrovni.

Keywords in original language

Insolvenční statut; hybridní insolvenční řízení; evropské insolvenční právo; nařízení o úpadku; COMI.

Abstract

The paper deals with the establishment of Insolvency Status in Hybrid Proceeding. The main problem of European Insolvency Law is that Hybrid Proceeding is not regulated through any Regulations or Directions. So paper also focuses on Insolvency Status of Hybrid Proceeding in the current Regulation and in the proposed Regulation. The paper is based on factual analysis of legislation and structural analysis of court decisions. It shows the legal uncertainty surrounding cross-board aspect of Hybrid Proceeding and proposes also possible solution for legislators. Furthermore paper confirms hypothesis that regulation of Hybrid Proceeding is needed at European level.

Keywords

Insolvency Status; Pre-Insolvency Proceeding; European Insolvency Law; Regulation on Insolvency Proceedings; COMI.

1 Úvod

Insolvenční statut pro klasické insolvenční řízení je upraven zejména v nařízení o úpadku.¹ Základní kolizní norma je obsažena v čl. 4 nařízení o úpadku, která stanoví, že insolvenční řízení se řídí právem státu, ve kterém bylo zahájeno. Insolvenčním statutem se řídí zejména zahájení, průběh a ukončení insolvenčního řízení. Jako hraniční určovatel je v nařízení o úpadku zvoleno centrum hlavních zájmů dlužníka (COMI). Podle čl. 1 nařízení o úpadku, se vztahuje na kolektivní úpadková řízení, která zahrnují částečné nebo úplné zabavení majetku dlužníka a jmenování správce podstaty. Insolvenční řízení, která naplňují výše uvedenou definici, jsou vyjmenována v Příloze A nařízení o úpadku. Pokud dané řízení není zmíněno v příloze nařízení o úpadku, nespadá pod jeho rozsah, jak se vyjádřil Soudní dvůr Evropské unie². V rámci právních systémů existují a jsou realizovány další postupy, které vedou k překonání finančních obtíží dlužníků. Způsoby řešení finančních obtíží lze rozdělit do různých skupin, a to na mimosoudní řízení, hybridní řízení a soudní řízení.³

Cílem příspěvku je zaměřit se na insolvenčního statut podnikatelů v rámci hybridních řízení, a to z pohledu nařízení o úpadku a navrhovaných změn při přípravě nařízení o úpadku.

Příspěvek je založen na faktické analýze právních předpisů a strukturální analýze soudních rozhodnutí.

2 Hybridní řízení

Hybridní řízení stojí na pomezí formálního soudního insolvenčního řízení a mimosoudního řešení finančních obtíží. Formální soudní insolvenční řízení spadá pod rozsah nařízení o úpadku, jež stanoví pravidla v přeshraničních insolvenčních řízeních.

¹ Nařízení Rady č. 1346/2000 ze dne 29. května 2000, o úpadku. Dále jen „nařízení o úpadku“.

² Rozhodnutí Soudního dvora Evropské unie C-461/11 ze dne 8. listopadu 2012 Ulf Kazimierz Radziejewski v Kronofogdemyndigheten i Stockholm. Dále jen „Ulf Kazimierz Radziejewski C-461/11“.

³ GARCIMARTÍN, F: The Review of EU Insolvency regulation: Some General Consideration and Two Selected Issue (Hybrid procedures and Netting Arrangements) In: LENNARTS, L.; GARCIMARTÍN, F: The Review of the EU Insolvency Regulation: Some Proposals for Amendment. Netherlands Association for Comparative and International Insolvency Law, 2011, s. 28. <http://www.nacil.org/publications/preadviezen-reports-2011/> citováno dne 7. 12. 2014.

V případě mimosoudního řešení insolvence je důležitým aspektem dohoda mezi dlužníkem a věřiteli, přičemž se jedná pouze o smlouvu. Žádný věřitel nemůže měnit svá práva, aniž by sám chtěl. Tato smlouva pak z pohledu mezinárodního práva soukromého bude spadat pod rozsah nařízení Řím I⁴ a v případě soudního sporu bude soudní příslušnost určena podle nařízení Brusel I.⁵

Mezi mimosoudními a soudními řízení stojí hybridní řízení, přičemž v některých státech tyto procedury zahrnují obecná práva smluvního práva, aniž by byly naplněny definice pro formální soudní řízení. V těchto řízeních jde o dohodu, která je závazná i pro menšinové akcionáře a zároveň je tato dohoda schválena soudem nebo insolvenčním správcem. V Anglii se jedná o *scheme of arrangement*, ve Francii o *sauvegarde financière*, v Německu o *Schutzschirmverfahren*, a v Polsku o *Postępowanie naprawcze*.

S ohledem na skutečnost, že tato hybridní řízení zahrnují prvky smluvního práva a jen některé aspekty formálního insolvenčního řízení, vyvstává zde několik zásadních otázek. Jednak je nutno určit u těchto řízení soudní pravomoc, aplikovatelné právo a taktéž je nutno zajistit uznání a výkon práv a povinností vzniklých v těchto hybridních řízeních.

3 Přeshraniční aspekty v hybridních řízeních

V rámci soudní pravomoci je v případě hybridního řízení nutno určit pravomoc soudu, který je oprávněn schválit dohodu mezi věřiteli a dlužníky. Pro určení insolvenčního statutu tak bude rozhodující zvolený hraniční určovatel.

Tento soud pak bude muset taktéž rozhodnout o aplikovatelném právu, jelikož toto právo stanoví podmínky pro změnu práv a povinností mezi dlužníkem a věřiteli a mezi věřiteli navzájem.

Je taktéž nutné zvážit přeshraniční aspekty schválené dohody mezi dlužníkem a věřiteli, zejména otázku, zda tato dohoda bude uznána v jiném státě.

⁴ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008, o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy. Dále jen „nařízení Řím I“.

⁵ Nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech. Dále jen „nařízení Brusel I“. Od 15. 01. 2014 bude účinné Nařízení Evropského Parlamentu a Rady 1215/2012 ze dne 12. prosince 2012, o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech.

3.1 Insolvenční statut

3.1.1 Insolvenční statut v současné úpravě

Pro soudní řízení bude insolvenční statut v členských státech určován na základě nařízení o úpadku. Předpokladem pro aplikaci nařízení o úpadku na stanovené dlužníky je skutečnost, že dlužník má COMI na území Evropské unie. Je-li COMI dlužníka mimo Evropskou unii, nebude se nařízení aplikovat. COMI představuje hraniční určovatel při rozhodování o mezinárodní soudní pravomoci v rámci kolektivních řízení, ve kterých je dlužník zbaven či omezen s nakládání s majetkem, a ve kterých je ustanoven insolvenční správce. Po zahájení řízení se účinky nařízení automaticky projeví na území Evropské unie.⁶

Otázkou je, jaká pravidla se použijí pro stanovení insolvenčního statutu v hybridních řízeních. S ohledem na jejich povahu se jeví určení insolvenčního statutu podle COMI dlužníka nebo určení insolvenčního statutu s ohledem na právo aplikovatelné na smluvní vztahy mezi dlužníkem a věřiteli.

Tato otázka je řešena v judikatuře anglických soudů, kdy dlužníci z členských států Evropské unie i mimo Evropskou unii využívají procedury *scheme of arrangement*. Navázání statutu je upraveno v § 895 odst. 2 písm. b) Company Act 2006 a § 220 Insolvency Act 1986. Podmínkou pro možnost navázání insolvenčního statutu je dostatečné úzký vztah s Anglií. Tento dostatečně úzký vztah s Anglií je dán zpravidla umístěním majetku na území Anglie, možností věřitelů získat výhodnější postavení nebo možností, že se restrukturalizace účastní osoby, které mají vliv na rozdělení majetku.⁷

Výklad anglických soudů směřuje zejména k volbě dvou spojujících faktorů. Prvním faktorem je právo, kterým se řídí finanční dokumenty. Druhým faktorem, který aplikovaly anglické soudy a který odůvodňuje dostatečné úzké spojení, je COMI.⁸

⁶ OMAR, P. J.: The Extra-Territorial Reach of the European Insolvency Regulation. www.insol-europe.org/download/file/483. citováno dne 7. 12. 2014.

⁷ MORAVEC, Tomáš. Soudní pravomoc v insolvenčním řízení s evropským prvkem. 1. vyd. Praha: TROAS, 2012. 124 s.

⁸ Blíže MORAVEC, Tomáš. The Choice of Insolvency Regime in Hybrid Proceeding by Entrepreneurs. The Juridical Current Journal [online], 2014, roč. XVII, č. 2 (57), s. 137–147. ISSN 1224-9173.

Insolvenční statut na základě finančních dokumentů byl zvolen v těchto případech: Vita Group [2010], La Seda de Barcelona SA [2010], Tele Columbus GmbH [2010], Metrovacesa SA [2011], Rodenstock GmbH [2011], Cortefiel SA [2012], Eircom [2012], Estro Group [2012], Global Investment House [2012], NEF Telecom B.V. [2012], PrimaCom [2012], Seat Pagine [2012], Vivacom [2012], Deutsche Annigton Immobilien [2013], Icopal as and others [2013], Orizonia [2013], Vietnam Shipbuilding Industry groups [2013] a Apcoa Parking Holdings GmbH [2014].

Dovození insolvenčního statutu na základě COMI dlužníka pro zahájení hybridního řízení bylo zvoleno v těchto rozhodnutích: Gallery Capital [2010], Wind Hellas [2010], Magyar Telecom [2013] a Zlomrex International Finance SA [2013]. Finanční dokumenty se zpravidla řídily právem státu New York a dlužník přenesl COMI před zahájením řízení do Anglie.

Podmínka dostatečně úzkého spojení je tak vykládána různě. V rámci rozhodovací praxe panuje shoda, že anglické hybridní řízení nespadá pod nařízení o úpadku.

Soudce Briggs v rozhodnutí Rodenstock GmbH [2011] zvažoval, zda je pravomoc omezena nařízením Brusel 1 nebo nařízením o úpadku. V případě, že by řešení úpadku spadalo pod nařízení o úpadku, muselo by se na území Anglie nacházet COMI dlužníka. Podle jeho názoru se omezení pravomoci netýká restrukturalizace podle § 895 odst. 2 písm. b) Company Act. Dále se soudce Briggs domnívá, že tento restrukturalizační plán by mohl být uznán podle nařízení Brusel 1, přičemž se domnívá, že by měla být tato restrukturalizace zařazena pod soudní rozhodnutí a obdobná opatření. K názoru, že by *scheme of arrangement* měl být zařazen a uznáván podle nařízení Brusel I, se přiklonil taktéž soudce Newey v rozhodnutí Seat Pagine Gialle [2012]. Tak jsou anglické soudy vedeny méně snahou a úvahou, zda tato restrukturalizace bude uznána napříč členskými státy Evropské unie, i když soudy členských států mohou nahlížet na tuto problematiku odlišně. V rozhodnutí BenQ nizozemské a německé soudy zahrnuly pod nařízení o úpadku hybridní řízení, což je opačný přístup, než aplikoval soudce Briggs. Soudce Newey v rozhodnutí La Seda de Barcelona SA [2010] se domníval, že nařízení o úpadku se neaplikuje na anglické právo obchodních společností, přičemž závažnější problém je, zda bude tato forma restrukturalizace

uznána španělským právem. Tato otázka vyvstala, když vrchní zemský soud v Celle odmítl uznat *scheme of arrangement* v rozhodnutí Equitable life.⁹ Německý soud se vyjádřil, že *scheme of arrangement* není insolvenčním řízením ani zvláštním rozhodnutím spadajícím pod nařízení Brusel I a odmítl ho z důvodu výhrady veřejného pořádku, kdy část smluv týkajících se pojistného plnění podléhá německému právu.

Vzhledem k výše uvedenému je zřejmé, že hybridní řízení nespadají pod nařízení o úpadku, což potvrzuje i judikatura Soudního dvora Evropské unie. Tak je otázka určení insolvenčního statutu na národních soudech. V rámci dostatečně úzkého spojení je jako hraniční určovatel voleno taktéž COMI nebo právo, které je rozhodné pro smlouvy, které zajišťují financování dlužníka. Na druhou stranu musíme zmínit, že nelze jednoznačně souhlasit s názorem anglických soudů. Ze své povahy *scheme of arrangement* není klasickým soudním řízením zahájeným na návrh a je tedy otázkou, zda může vůbec spadat pod nařízení Brusel I.¹⁰ Je rovněž nutné připomenout, že v některých případech sjednaná práva a povinnosti mohou být odmítnuta, tak jak se stalo v případě Equitable Life z důvodu rozporu *scheme of arrangement* s veřejným pořádkem.

3.1.2 Návrh nařízení o úpadku

Na určování insolvenčního statutu může mít vliv revize nařízení o úpadku, jejíž návrh byl zpracován Evropskou komisí dne 12. prosince 2012 COM(2012) 744 final. Nově by nařízení o úpadku mělo zahrnovat i hybridní a předúpadková řízení, jakož i řízení o oddlužení a jiná úpadková řízení pro fyzické osoby, jež v současnosti nespadají do definice. Na druhou stranu bude na členském státě, zda tato řízení zařadí do Přílohy A. Podle návrhu Evropské komise by pod rozsah nařízení o úpadku neměla spadat předúpadková řízení, ve kterých vstoupí dlužník do jednání s (některými) věřiteli s cílem dosáhnout dohody o jeho refinancování nebo reorganizaci, ale tyto informace nejsou veřejně přístupné.¹¹ Evropský parlament v rámci legisla-

⁹ Rozhodnutí ve věci OLG Celle 8 U 46/09.

¹⁰ PAYNE, J. Cross-Border Schemes of Arrangement and Forum Shopping. LEGAL RESEARCH PAPER SERIES Paper No 68/2013 June 2013, str. 27.

¹¹ Evropská komise COM(2012) 744 final Návrh nařízení Evropského Parlamentu a Rady, kterým se mění nařízení Rady (ES) č. 1346/2000 o úpadkovém řízení, ze dne 12. 12. 2012.

tivního procesu navrhuje zahrnout pod rozsah nařízení o úpadku všechna předúpadková řízení, která mají zabránit likvidaci dlužníka.¹² Pokud by se jednalo o předúpadková řízení, která jsou důvěrná, uplatní se na ně nařízení o úpadku teprve od okamžiku, kdy jsou v souladu s právem členského státu zpřístupněna veřejnosti, a za předpokladu, že nemají vliv na nároky věřitelů, kteří do nich nejsou zapojeni.

Výhodou je, že se tak stanoví jednotná pravidla i pro hybridní řízení, přičemž pro věřitele bude předvídatelnější, kde může být zahájeno insolvenční řízení. Hybridní řízení by dle našeho názoru měla být regulovány insolvenčním právem, jelikož v případě neúspěchu předinsolvenční fáze bude následovat insolvenční řízení, a to by na učiněné dohody nahlíželo a posuzovalo jejich platnost podle *lex fori concursus*. Taktéž pokud se bude jednat o určité skupiny věřitelů, kteří budou rozděleni podle insolvenčního práva a nikoliv podle práva aplikovatelného na pohledávku v případě, že podle práva aplikovatelného na pohledávku budou dělení věřitelé do odlišných skupin, než zná právo určené podle insolvenčního statutu. S ohledem na tyto skutečnosti se domníváme, že je vhodná snaha Evropského parlamentu rozšířit nařízení o úpadku i o tyto předúpadková řízení a určovat insolvenční statut na základě jednotného hraničního určovatele, a to COMI.

3.2 Navázání insolvenčního statutu

Navázání insolvenčního statutu je důležitou otázkou jednak pro určení rozhodného práva a dále z pohledu *forum shopping*. K podpoře *forum shoppingu* v některých případech, ve kterých existuje více faktorů pro navázání insolvenčního statutu, může přispívat i povinnost států automaticky uznávat rozhodnutí soudů ostatních členských států plynoucí ze zásady vzájemné důvěry a vzájemnosti. Panuje shoda, že negativní *forum shopping* je nežádoucí. Na druhou stranu změna insolvenčního statutu může vést k překonání úpadku či hrozícího úpadku nebo k vyššímu uspokojení věřitelů, což je plně v souladu se zásadami, na kterých má stát insolvenční právo.

Z tohoto pohledu se jeví jako vhodná varianta umožnit předvídatelnou volbu insolvenčního statutu, kde by mohl být vybrán flexibilní právní řád

¹² Evropský parlament Postup legislativního procesu 2012/0360(COD) <http://www.euro-parl.europa.eu/> citováno dne 7. 12. 2012.

a který by mohl vést k rychlému vyřešení finančních obtíží dlužníka. Volbu insolvenčního statutu zastává Munciarelli.¹³ Eidenmüller se kloní k variantě, kde by v zakladatelských dokumentech společnosti byl určen insolvenční statut, kde je výhodou předvídatelnost insolvenčního fóra.¹⁴

Možností je taktéž, že v určitých případech by jurisdikci mohli volit i věřitelé, a to za předpokladu, že by k danému členskému státu bylo alespoň nějaké pouto a tito věřitelé by s tímto souhlasili. Pak by případně i následné insolvenční řízení muselo probíhat v tomto státě. Domníváme se, že volba insolvenčního statutu by mohla být přípustná, pokud by se k ní vyslovilo určité kvalifikované kvorum věřitelů, kteří vlastní velké i malé pohledávky, přičemž tato volba fóra by musela být ku prospěchu všech věřitelů. Jednalo by se o pozitivní forum shopping, který je žádoucím. Při volbě fóra by musel být též zkoumán poctivý záměr tak, aby nešlo o zneužívající transakci. Tato volba insolvenčního práva se souhlasem věřitelů by vedla k efektivnějšímu řešení insolvence a vyššímu uspokojení věřitelů, protože by bylo možno vybrat optimální insolvenční režim pro věřitele a protože by každý věřitel musel obdržet minimálně takové plnění, které by získal ve státě, kde se nachází skutečné COMI.

Volba insolvenčního statutu tak může být v některých situacích žádoucí a může přinést i nižší transakční náklady, jelikož nebude muset být přesouváno COMI do jiného členského státu.

4 Závěr

V současné době není statut v hybridních řízeních regulován nařízením o úpadku, jelikož tato řízení nespadají do definice v čl. 1. V souladu s rozhodovací praxí Evropského soudního dvora je tato otázka ponechána vnitrostátnímu právnímu řádu. Anglické soudy v hybridních řízeních aplikují pro navázání insolvenčního statutu hraniční určovatel COMI nebo právo, kterým se řídí smlouvy zajišťující financování dlužníka.

¹³ MUCCIARELLI, F. M.: Not Just Efficiency: Insolvency Law in the EU and Its Political Dimension. *European Business Organization Law Review*, 2/2013, s. 191.

¹⁴ EIDENMÜLLER, H. Free Choice in International Company Insolvency Law in Europe. *European Business Organization Law Review*, 6/2005, s. 440.

Jelikož úprava insolvenčního statutu není na evropské úrovni upravena, činí obtíže jednotlivým účastníkům řízení, zvyšuje transakční náklady a může být taktéž zneužita v neprospěch věřitelů. Není zjevné, zda schválené dohody mezi dlužníkem a věřiteli budou automaticky uznávány. Z tohoto pohledu je nutno tuto problematiku řešit. Návrh revize nařízení o úpadku chce tato hybridní nařízení zahrnout pod nařízení o úpadku, přičemž hraničním určovatelem by se tak stalo COMI.

Druhou možností je taktéž regulovat hybridní řízení odděleně od insolvenčních i na evropské úrovni, jelikož tato řízení primárně předcházejí úpadku a jejím účelem je, aby nedošlo k formálnímu insolvenčnímu řízení. Toto řešení by mohlo být snadnější z pohledu legislativních prací, kdy by se v případě neshod neblokovala úprava revize nařízení o úpadku.

Taktéž máme za to, že v případě pozitivního přesunutí insolvenčního statutu za předpokladu vyššího uspokojení věřitelů či naplnění zásad insolvenčního řízení, mělo být přesunutí statutu umožněno.

Literature

EIDENMÜLLER, H. Free Choice in International Company Insolvency Law in Europe. *European Business Organization Law Review*, 6/2005, s. 440.

Evropská komise COM(2012) 744 final Návrh nařízení Evropského Parlamentu a Rady, kterým se mění nařízení Rady (ES) č. 1346/2000 o úpadkovém řízení, ze dne 12. 12. 2012.

Evropský parlament Postup legislativního procesu 2012/0360(COD) <http://www.europarl.europa.eu/> citováno dne 7. 12. 2012.

GARCIMARTÍN, F: The Review of EU Insolvency regulation: Some General Consideration and Two Selected Issue (Hybrid procedures and Netting Arrangements) In: LENNARTS, L.; GARCIMARTÍN, F: The Review of the EU Insolvency Regulation: Some Proposals for Amendment. *Netherlands Association for Comparative and International Insolvency Law*, 2011, s. 28. <http://www.nacil.org/publications/preadviezen-reports-2011/> citováno dne 7. 12. 2014.

MORAVEC, Tomáš. *Soudní pravomoc v insolvenčním řízení s evropským prvkem*. 1. vyd. Praha: TROAS, 2012. 124 s.

MORAVEC, Tomáš. The Choice of Insolvency Regime in Hybrid Proceeding by Entrepreneurs. *The Juridical Current Journal*, 2014, roč. XVII, č. 2 (57), s. 137–147. ISSN 1224-9173.

MUCCIARELLI, F. M.: Not Just Efficiency: Insolvency Law in the EU and Its Political Dimension. *European Business Organization Law Review*, 2/2013, s. 191.

OMAR, P. J.: The Extra-Territorial Reach of the European Insolvency Regulation. www.insol-europe.org/download/file/483. citováno dne 7. 12. 2014.

PAYNE, J. Cross-Border Schemes of Arrangement and Forum Shopping. *LEGAL RESEARCH PAPER SERIES Paper No 68/2013 June 2013*, str. 27.

Evropská komise COM(2012) 744 final Návrh nařízení Evropského Parlamentu a Rady, kterým se mění nařízení Rady (ES) č. 1346/2000 o úpadkovém řízení, ze dne 12. 12. 2012.

EIDENMÜLLER, H. Free Choice in International Company Insolvency Law in Europe. *European Business Organization Law Review*, 6/2005, s. 440.

Contact – e-mail

tomas.moravec@vse.cz

Je článok 7 Nariadenia Brusel Ibis naozaj alternatívou?

Mária Pastorková

Masarykova univerzita, Právnická fakulta, Česká republika

Abstract in original language

Nariadenie Brusel Ibis je významným právnym nástrojom v medzinárodnom práve súkromnom. Súdny dvor Európskej únie sa jeho výkladu venoval v svojich mnohých rozhodnutiach. Spôsob jeho interpretácie ovplyvňuje nielen aplikáciu nariadenia ako takého, ale aj vnútornú systematiku nariadenia. Spôsob interpretácie čl. 7 Nariadenia Brusel Ibis tak ovplyvňuje jeho postavenie voči základnej príslušnosti uvedenej v článku 4. Skúmanie dopadu interpretácie Súdneho dvora na vzťah základnej a alternatívnej príslušnosti je predmetom tohto príspevku.

Keywords in original language

Nariadenie Brusel Ibis; Súdny dvor Európskej únie; článok 7; článok 4; interpretácia.

Abstract

The Regulation Brussels Ibis is the important legal instrument in the international private law. Court of Justice of European Union addressed its interpretation in many judgments. The method of interpretation influences not only the application of the regulation, but also internal system of the regulation. The process of interpretation of article 7 affects its position towards the general jurisdiction based on article 4. The subject of this contribution is an examination of its impact on relationship between general and alternative jurisdiction.

Keywords

Regulation Brussels Ibis; Court of Justice of European Union; Article 7; article 4; Interpretation.

1 Úvod¹

Výklad právnych noriem napomáha ich aplikácii a riešeniu právnych problémov.² Inak tomu nie je ani na európskej úrovni, kde kľúčovú úlohu zohráva Súdny dvor Európskej únie (ďalej len „Súdny dvor“). Vďaka inštitútu predbežných otázok, ktorý umožňuje národným súdom získať informácie o spôsobe interpretácie jednotlivých európskych právnych nástrojov, môže Súdny dvor nasmerovať výklad právnych prameňov v rámci celej Európskej únie.³ Jedným z právnych nástrojov, ktorý sa stal predmetom mnohých rozhodnutí Súdneho dvora, je nariadenie Európskeho Parlamentu a Rady (EÚ) č. 1215/2012 z 12. decembra 2012 o právomoci a uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach (ďalej len „Nariadenie Brusel Ibis“). Nariadenie Brusel Ibis sa stane plne účinným až v roku 2015⁴, ale je priamym pokračovateľom Nariadenia Rady (ES) č. 44/2001 z 22. decembra 2000 o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach a Bruselského dohovoru z 27. septembra 1968 o právomoci a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach (ďalej len „Bruselský dohovor“) a toto pokračovanie sa vzťahuje aj na výklad Súdneho dvora.⁵ Nariadenie má svoju systematiku a myšlienkové prepojenie. Základné pravidlo je zakotvené v čl. 4, ktorý určuje príslušnosť na základe bydliska žalovaného. Za ním nasledujú viaceré alternatívy, z ktorých najvýznamnejšia je uvedená v článku 7.⁶ Po bližšom skúmaní judikatúry Súdneho dvora však vyvstáva otázka, či je naozaj všeobecné pravidlo vždy vnímané ako východiskové pravidlo a alternatíva zostáva alternatívou aj vo výkladových stanoviskách SDEU. Príspevok je preto zameraný na skúmanie dopadu extenzívneho výkladu čl. 7 a jeho následné ovplyvnenie vzťahu k čl. 4 a čl. 7,

¹ Príspevok vychádza zo záverov špecifického výskumu, ktoré budú uvedené v publikácii s názvom *Rozhodování Soudního dvora EU ve věcech příslušnosti (analýza rozhodnutí dle nařízení Brusel Ibis)*.

² MELZER, Filip. *Metodologie nalézání práva: úvod do právní argumentace*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2011, s. 5-9.

³ TOMÁŠEK, M., TÝČ, V., MALENOVSKÝ, J., KŘEPELKA, F., SEHNÁLEK, D. *Právo Evropské unie*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2013, s. 385.

⁴ Čl. 81 Nariadenia Brusel Ibis.

⁵ Čl. 34 preambuly Nariadenia Brusel Ibis.

⁶ ROZEHNALOVÁ, N., VALDHANS, J., DRLIČKOVÁ, K., KYSELOVSKÁ, T. *Mezinárodní právo soukromé Evropské unie: (Nařízení Řím I, Nařízení Řím II, Nařízení Brusel I)*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, s. 220-221.

keďže všeobecnosť a alternatívnosť pravidiel sa vo výklade SDEU vytráca. Pre úplnosť je potrebné dodať, že znenie čl. 7 Nariadenia Brusel Ibis sa odlišuje od predchádzajúcich úprav. V pôvodnom Nariadení⁷ sa ešte nachádzala úprava vecí týkajúcich sa výživného a v Bruselskom dohovore obsahoval článok ustanovenie o pracovných zmluvách.⁸

2 Základné východisko

Článok 4 je základným pravidlom používajúcim bydlisko žalovaného ako miesto určujúce súdnu príslušnosť. Aj keď je základnou príslušnosťou, prednosť stále majú ustanovenia o výlučnej, dohodnutej či špeciálnej príslušnosti alebo pravidlo o podriadení sa začatému konaniu. Ako uvádza Briggs, aj napriek neustálej proklamácii o jeho primárnom postavení je jeho pozícia oproti ostatným pravidlám relatívne nízka.⁹ Pre skúmanie, aké postavenie v nariadení čl. 4 má, je vhodné bádať po úmysle zákonodarcu, u ktorého je možné predpokladať snahu o racionálnu právnu úpravu¹⁰. Najzreteľnejšie je úmysel zákonodarcu evidentný z preambuly Nariadenia Brusel Ibis, kde je uvedené, že článok 4 je pravidlom, od ktorého je možné sa odchýliť len vo výnimočných prípadoch a za základný cieľ nariadenia považuje predvídateľnosť.¹¹ Už svojím zaradením na úvod nariadenia naznačuje, že ide o východiskový princíp, ktorý podmieňuje ďalšie použitie čl. 7. K úmyslu zákonodarcu sa pridáva aj samotný Súdny dvor, ktorý najmä vo svojich skorších rozhodnutiach vyjadril reštriktívny postoj pri odklone od základnej príslušnosti. To je evidentné napríklad v rozhodnutí *C 33/78 Somafer SA vs. Saar-Ferngas AG*, kde prízvukuje, že pri derogácii od základne príslušnosti je nutné vyhnúť sa širokej interpretácii a výkladu, ktorý by vytváral veľké množstvo príslušných súdov. Zároveň musí spor vykazovať úzke spojenie s miestom, ktoré odôvodní daný odklon.¹² Vlas obdobné tvrdenie nachádza aj v uhoľnom kameni európskej judikatúry,

⁷ Čl. 5 odst. 2 Nariadenia Brusel I.

⁸ Čl. 5 Bruselského dohovoru.

⁹ BRIGGS, Adrian. *The conflict of laws*. 3rd ed. Oxford: Oxford University Press, 2013, s. 80.

¹⁰ MELZER, Filip. *Metodologie nalézání práva: úvod do právní argumentace*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2011, s. 86-87.

¹¹ Čl. 15 preambuly Nariadenia Brusel Ibis.

¹² Rozsudok Súdneho dvora z 22. novembra 1978. *Somafer SA vs. Saar-Ferngas AG*. Vec C-33/78, bod 7.

rozhodnutí Group Josi.¹³ Súdny dvor v rozhodnutí Group Josi judikoval, že pravidlá príslušnosti vychádzajú zo základného pravidla a až jeho derogáciou je možné sa odkloniť od pravidla domicilu žalovaného.¹⁴

Na druhej strane je alternatívna príslušnosť, ktorá môže fungovať iba vtedy, keď má žalovaný bydlisko v členskom štáte Európskej únie a jej použitie je možné iba v prípadoch, ktoré vykazujú úzke spojenie s daným miestom príslušného súdu – za neustáleho prihliadania k predvídateľnosti a jasnosti pravidiel.¹⁵ Aj napriek týmto základným nastaveniam sa však Súdny dvor priklonil k extenzívnemu použitiu.¹⁶ Aj keď sa toto ustanovenie javí ako brána k mnohým súdnym možnostiam, je limitované čl. 4, čo znamená, že vždy musí byť splnená podmienka bydliska žalovaného v Európskej únii.¹⁷ Vďaka svojej významnosti bol čl. 7 poctený pozornosťou Súdneho dvora Európskej únie, keďže mu národné súdy položili viacero predbežných otázok, ktorým sa venoval v približne 50 rozhodnutiach.¹⁸ Súdny dvor sa vďaka svojej primárne autonómnej interpretácii snaží zaručiť jednotný výklad neurčitých pojmov použitých v európskych právnych prameňoch.¹⁹ Ako tento výklad uvedený v rozhodnutiach Súdneho dvora ovplyvňuje vzťah základnej a alternatívnej príslušnosti je predmetom nasledujúcej kapitoly.

3 Analýza úseku judikatúry Súdneho dvora vzťahujúca sa k článku 7

Koncepcia vzťahu medzi článkom 4 a článkom 7, tak ako je nastolená v predchádzajúcej kapitole, je do značnej miery narušená interpretáciou

¹³ VLAS, Paul. General provisions. In MAGNUS, Ulrich; MANKOWSKI, Peter. *Brussels I regulation*. 2nd rev. ed. München: Sellier. European Law Publishers, 2012, s. 78.

¹⁴ Rozsudok Súdneho dvora (šiesta komora) z 13. júla 2000. Group Josi Reinsurance Company SA vs. Universal General Insurance Company (UGIC). Vec C-412/98, bod 34-37.

¹⁵ MANKOWSKI, Peter. Article 5. In MAGNUS, Ulrich; MANKOWSKI, Peter. *Brussels I regulation*. 2nd rev. ed. München: Sellier. European Law Publishers, 2012, s. 105-106.

¹⁶ BOGDAN, Michael. *Concise introduction to EU private international law*. 2nd ed. Groningen: Europa Law Publishing, 2012, s. 44.

¹⁷ ROZEHNALOVÁ, N., VALDHANS, J., DRLIČKOVÁ, K., KYSELOVSKÁ, T. *Mezinárodní právo soukromé Evropské unie: (Nařízení Řím I, Nařízení Řím II, Nařízení Brusel I)*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, s. 220.

¹⁸ Viz databáza Eurlex.

¹⁹ ROZEHNALOVÁ, Naděžda, TÝČ, Vladimír. *Evropský justiční prostor (v civilních otázkách)*. 2. nezmen. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006, s. 384.

Súdneho dvora. Jeho extenzívny výklad ovplyvňujúci postavenie základnej príslušnosti je možné vnímať z viacerých pohľadov. Prvým je fakt, že Súdny dvor pri svojej argumentácii primárne vychádza z použitia článku 7 a na článok 4 len odkazuje, prípadne ho uvádza ako ďalšiu možnosť určenia súdnej príslušnosti. Tento postoj je evidentný napríklad v rozhodnutí *C 420/97 Leathertex Divisione Sintetici SpA vs. Bodeltex BVBA*,²⁰ kde Súdny dvor rozhodol: „*Pokiaľ je pre žalobcu nevyhľadná skutočnosť, že pre jeden spor je príslušných viacero súdov pre rôzne časti sporu, žalobca môže vždy využiť článok 2 (4) Bruselského dohovoru a podriaadiť celý spor súdu miesta bydliska žalovaného.*“²¹. Z konštatovania Súdneho dvora vyplýva, že článok 4 vníma ako doplnok, ktorý sa použije v prípade, že aplikácia čl. 7 nie je pre žalobcu výhodná. Podobnú rétoriku je možné nájsť aj v rozhodnutí *C 256/00 Besix SA vs. Wasserreinigungsbau Alfred Kretzschmar GmbH & Co. KG (WABAG) a Planungs- und Forschungsgesellschaft Dipl. Ing. W. Kretzschmar GmbH & KG (Plafog)*²²: „*Pravidlo alternatívnej príslušnosti pre veci súvisiace so zmluvou uvedené v čl. 5 odst. 1 Bruselského dohovoru nie je použiteľné v prípadoch, kedy nie je možné určiť miesto plnenia povinnosti... V danom prípade môže byť príslušný súd určený na základe čl. 2 Bruselského dohovoru.*“²³ Súdny dvor použitie čl. 7 odmieta len v prípade, kedy nie je geograficky možné určiť miesto plnenia a len nemožnosť použitia čl. 7 vracia žalobcu k použitiu čl. 4. Preferovanie príklonu k použitiu čl. 7 naznačujú aj rozhodnutia, ktoré na prvý pohľad nie sú jednoznačne podradené pod čl. 7, ale vďaka jeho širokej koncepcii sa použije. Takým rozhodnutím je napríklad rozhodnutie

²⁰ Spor medzi belgickou spoločnosťou BodeltexBVBA, ktorá bola obchodným zástupcom talianskej spoločnosti Leathertex Divisione Sintetici SpA. Spoločnosť Bodeltex BVBA neúspešne požadovala zaplatenie provízie vyplývajúcej zo zmluvy o obchodnom zastúpení, preto podala žalobu u belgického súdu a požadovala aj doplatenie nezaplatenej provízie, aj náhradu škody za nedodržanú výpovednú lehotu. Kľúčovým sa v spore stalo určenie, či ide o 2 samostatné záväzky alebo hlavný a vedľajší záväzok a akým spôsobom sa v danom prípade určuje súdna príslušnosť.

²¹ Rozsudok Súdneho dvora zo dňa 5. októbra 1999. *Leathertex Divisione Sintetici SpA vs. Bodeltex BVBA*. Vec C-420/97, bod. 41.

²² Belgická spoločnosť Besix SA uzavrela dohodu so spoločnosťou Wasserreinigungsbau Alfred Kretzschmar GmbH z Nemecka o spoločnom postupe vo verejnej súťaži. Ich spoločný postup úspešný nebol. Neskôr vyšlo najavo, že nemecká spoločnosť bola prepojená na spoločnosť, ktoré bola vo verejnej súťaži čiastočne úspešná. Spoločnosť Besix SA danú skutočnosť považovala za porušenie ich výlučného dojednanja.

²³ Rozsudok Súdneho dvora zo dňa 19. februára 2002. *Besix SA vs. Wasserreinigungsbau Alfred Kretzschmar GmbH & Co. KG (WABAG) a Planungs- und Forschungsgesellschaft Dipl. Ing. W. Kretzschmar GmbH & KG (Plafog)*. Vec C-256/00, bod 55.

C 34/82 *Martin Peters Bauunternehmung GmbH vs. Zuid Nederlandse Aannemers Vereniging*²⁴: „Závazky zaplatit' určitú peňažitú sumu, založené na vzťahu medzi združením a jeho členmi, a to v zmysle plnenia členských povinností, spadajú pod pojem veci súvisiace so zmluvou tak, ako je uvedený v čl. 5 odst. 1 Bruselského dohovoru, bez rozdielu, či povinnosť vyplýva zo samotného členstva v asociácii alebo vychádza z rozhodnutia vydaného daným združením.“²⁵

Extenzívnosť výkladu, ktorý rozširuje dopad čl. 7 naznačujú aj stanoviská Generálneho advokáta, ktoré navrhujú menej ambiciózne riešenie. V rozhodnutí C 133/11 *Folien Fischer AG a Fofitec AG vs. Ritrama SpA*²⁶ judikoval Súdny dvor pomerne široko, keď umožnil, aby negatívna určovacia žaloba o existencii či neexistencii deliktnej zodpovednosti spadala pod čl. 7 odst. 2. Nariadenia Brusel Ibis.²⁷ Generálny advokát však zastával iný názor a navrhol daný spor podriadiť pod obecnú príslušnosť v čl. 4, pretože podľa jeho názoru by umožnenie dopadu čl. 5 odst. 3 akurát podporilo tzv. torpédovacie žaloby.²⁸ Obdobne odlišným názor prezentoval Generálny advokát aj v prípade C 509/09 *eDate Advertising GmbH vs. X (C-509/09)* a *Olivier Martinez a Robert Martinez vs. MGN Limited (C-161/10)*,²⁹ kde upozorňuje, že internetové prostredie sa odlišuje od tlačených médií a k určovaniu príslušného súdu určuje ešte konkrétnejšie hľadisko ťažiska záujmov, ktoré Súdny dvor vo svojej interpretácii využil len čiastočne.³⁰

²⁴ V danom prípade sa jedná o spor medzi združením a jeho členom, ktorého jednanie bolo v rozpore s rozhodnutím združenia a to po svojom členovi požadovalo zaplatenie sumy vychádzajúcej z plnenia jeho členských povinností.

²⁵ Rozsudok Súdneho dvora zo dňa 22. marca 1983. *Martin Peters Bauunternehmung GmbH vs. Zuid Nederlandse Aannemers Vereniging*. Vec C- 34/82, bod 15 a 18.

²⁶ Talianska spoločnosť *Ritrama SpA* obvinila spoločnosti *Folien Fischer AG* a *Fofitec AG* z porušenia hospodárskej súťaže. Spoločnosti *Folien Fischer AG* a *Fofitec AG* však v rámci svojej ochrany podali u nemeckého súdu žalobu na určenie, že z ich strany k narušeniu hospodárskej súťaže nedochádza.

²⁷ Rozsudok Súdneho dvora zo dňa 25. októbra 2012. *Folien Fischer AG a Fofitec AG vs. Ritrama SpA*. Vec C-133/11, 55. bod

²⁸ Návrh Generálneho advokáta vo veci *Folien Fischer AG a Fofitec AG vs. Ritrama SpA*. Vec C-133/11, bod 70-73.

²⁹ Rozsudok Súdneho dvora zo dňa 25. októbra 2011. *eDate Advertising GmbH proti X (C-509/09)* a *Olivier Martinez a Robert Martinez proti MGN Limited (C-161/10)*. Spojené veci C-509/09 a C-161/10.

³⁰ Návrh Generálneho advokáta vo veci *eDate Advertising GmbH proti X (C-509/09)* a *Olivier Martinez a Robert Martinez proti MGN Limited (C-161/10)*. Spojené veci C-509/09 a C-161/10, bod 39-41,82.

Širokú interpretáciu článku 7, ktorá tak môže zasahovať čl. 4 je aj vágne vymedzenie vzťahu prvého a druhého odstavca. V rozhodnutí *C 189/87 Athanasios Kalfelis vs. Banque Schröder, Münchmeyer, Hengst & Co., a iní*³¹ Súdny dvor rozhodol: „*Pojem vecí súvisiace s deliktou alebo kvazidelitnou zodpovednosťou v znení čl. 5 ods. 3 Dohovoru musí byť chápané ako nezávislý koncept pokrývajúci všetky žaloby, ktoré smerujú k stanoveniu zodpovednosti žalovaného, a ktoré nesúvisia so zmlouvou v znení čl. 5 ods. 1.*“³² Toto rozhodnutie bolo výrazným odklonom od návrhu Generálneho advokáta, ktorý nenavrhol žiadnu definíciu deliktu.³³

Posledný prípad je mierne polemický, pretože sa snaží čitateľa upozorniť na cieľ Nariadenia Brusel Ibis, ktorým je zjednodušenie pravidiel určovania príslušnosti, predvídateľnosť a uľahčenie uznania a výkonu jednotlivých rozhodnutí.³⁴ V niektorých rozhodnutiach viedlo použitie čl. 7 k značnému rozšíreniu počtu príslušných súdov, čo môže vyššie uvedené princípy oslabovať. V prospech zachovania obdobnej tendencie bolo rozhodnuté napríklad v rozhodnutí *C 26/91 Jakob Handte & Co. GmbH vs. Traitements Mécano-chimiques des Surfaces*³⁵ SA, ktoré upozorňuje, že: “*Princíp právnej istoty, ktorý je jedným z cieľov dohovoru, vyžaduje konkrétne, aby pravidlá príslušnosti, ktoré derogujú základný princíp Dohovoru, ako napríklad článok. 5 ods. 1, boli interpretované takým spôsobom, že aj primerane informovaný žalovaný môže rozumne predpokladať, kde môže byť súdený.*“³⁶

Jav zvyšovania počtu súdov je evidentný najmä v posledných rozhodnutiach Súdneho dvora v súvislosti s použitím čl. 7 odst. 2, čiže určovania deliktnej zodpovednosti. Spojenie internetu a osobnostných práv alebo práva duševného vlastníctva znásobuje počet príslušných súdov. V rozhodnutí *C 509/09 eDate Advertising GmbH vs. X (C-509/09) a Olivier Martinez a Robert*

³¹ Rozsudok Súdneho dvora zo dňa 27. septembra 1988. Athanasios Kalfelis vs. Banque Schröder, Münchmeyer, Hengst & Co. a ďalším. Vec C-189/87.

³² Tamtiež, bod 18.

³³ Návrh generálneho advokáta vo veci Athanasios Kalfelis vs. Banque Schröder, Münchmeyer, Hengst & Co. a ďalším. Vec C-189/87, bod 20.

³⁴ MAGNUS, Ulrich. Introduction. In MAGNUS, Ulrich; MANKOWSKI, Peter. *Brussels I regulation*. 2nd rev. ed. München: Sellier. European Law Publishers, 2012, s. 7-9.

³⁵ Rozsudok Súdneho dvora zo dňa 17. června 1992. Jakob Handte & Co. GmbH vs. Traitements mécano-chimiques des surfaces SA. Vec C-26/91.

³⁶ Tamtiež, bod 18.

*Martinez vs. MGN Limited (C-161/10)*³⁷, v ktorom bolo umožnené poškodenému zažalovať žalovaného u súdu miesta, kde bola informácia zverejnená na internete sprístupnená, aj keď v takomto prípade sa jednalo len o čiastočnú náhradu. Ďalším podobným rozhodnutím je rozhodnutie *C 523/10 Wintersteiger AG vs. Products 4U Sondermaschinenbau GmbH*³⁸, kde Súdny dvor umožnil zažalovať pre porušenie práv duševného vlastníctva všade tam, kde je ochranná známka zaregistrovaná³⁹. Je samozrejme pochopiteľné, že štáty registrácie majú a musia mať možnosť chrániť zaregistrovanú ochrannú známku. Z pohľadu žalovaného však môže nastať neprehľadnosť a neistota, pred akým súdom môže a bude žalovaný. Je možné namietat', že žalovaný pri svojej činnosti musí vynakladať náležitú pozornosť a svojím spôsobom tušiť, že porušuje práva duševného vlastníctva vo viacerých štátoch. To ale nič nemení na fakte, že sa v danom prípade navršuje počet príslušných súdísk. Obdobným rozhodnutím je rozhodnutie *C 170/12 Peter Pinckney vs. KDG Mediatech AG*⁴⁰, ktoré umožňuje žalovať u súdov štátu, v ktorom je tvrdené porušené autorské právo chránené a hmotné nosiče diela boli v inom štáte rozmnožené, ale sú dostupné z internetovej stránky v štáte sídla súdu. Ako už uvádza vo svojom rozhodnutí samotný Súdny dvor, ochrana porušeného majetkového práva v danom prípade je v rámci Európskej únie upravená celoplošne Smernicou Európskeho parlamentu a Rady 2001/29/ES zo dňa 22. mája 2001 o harmonizácii určitých aspektov autorského práva a práv s ním súvisiacich v informačnej spoločnosti, preto nie je dôvod obávať sa menšej ochrany v jednom štáte oproti inému štátu.⁴¹ V rámci úplnosti je vhodné pri tomto rozhodnutí uviesť názor Generálneho advokáta, ktorý pri určovaní príslušnosti ešte navrhoval pridať kritérium

³⁷ Dva spojené prípady v zásade spájala skutočnosť, že žalovaný zverejnili o poškodených prostredníctvom internetu informácie, ktoré žalobcom svojím obsahom uškodili. SDEU skúmal prostredie internetu a jeho dopad na teritorialitu ochrany osobnostných práv.

³⁸ Spoločnosť Products 4U Sondermaschinenbau GmbH si zarezervovala slovo Wintersteiger ako kľúčové slovo vo vyhľadávачi, čo viedlo k situácii, že pri vyhľadaní slova wintersteiger sa okrem odkazu na spoločnosť Wintersteiger AG zobrazila aj reklama na spoločnosť Products 4U Sondermaschinenbau GmbH. Spoločnosť Wintersteiger AG toto konanie považovala za narušenie jej práv vyplývajúcej z ochrannej známky.

³⁹ Rozsudok Súdneho dvora zo dňa 19. apríla 2012. Wintersteiger AG vs. Products 4U Sondermaschinenbau GmbH. Vec C-523/10, bod 39.

⁴⁰ Rozsudok Súdneho dvora zo dňa 3. októbra 2013. Peter Pinckney vs. KDG Mediatech AG. Vec C-170/12, bod. 47.

⁴¹ Tamtiež, bod 39.

zamerania činnosti internetovej stránky, ktoré by aspoň mierne znížilo počet príslušných súdov.⁴² Na záver je možné uviesť a vyplýva to aj zo spomenutých rozhodnutí, že niekedy sa riešenia čl. 4 a čl. 7 vo svojom výsledku aspoň čiastočne prekrývajú. Podobný záver uvádzajú aj fínske súdy v Správe o aplikácii použitia starého nariadenia Brusel I v členských štátoch, keďže podľa nich je čl. 7 odst. 1 v určitých prípadoch nadbytočný.⁴³

Pre účely zhrnutia je možné uviesť, že Súdny dvor postupuje vo svojom autonómnom výklade extenzívne. Extenzívny výklad článku 7 ovplyvňuje jeho vzťah k základnej príslušnosti. Nie je možné povedať, že by základnú príslušnosť úplne popieral, alebo že by ju nahradzoval. Splnenie podmienky základnej príslušnosti je stále podmienkou pre aplikáciu čl. 7. Svojím výkladom však Súdny dvor upravuje ich vzájomné postavenie. Vo viacerých situáciách vystupuje čl. 7 skôr ako východisko interpretácie a použitia Nariadenia Brusel Ibis, než alternatívne pravidlo. Súdny dvor podporuje jeho použitie aj v situáciách, kedy to vedie k zvýšeniu počtu príslušných súdov. K použitiu článku 4 sa prikláňa v prípadoch, kedy použitie čl. 7 vedie k excesom alebo neželaným výsledkom a tým ho stavia do postavenia podporujúceho ustanovenia.

4 Záver

Problematika spôsobu interpretácie Súdneho dvora je vždy zaujímavá téma. Svojím druhom výkladu má možnosť výrazne zasahovať do interpretácie a následnej aplikácie Nariadenia Brusel Ibis. Vo svojich rozhodnutiach tak určuje hranice použitia základnej a alternatívnej príslušnosti, ktoré sa líšia od prvotného chápania týchto dvoch ustanovení. Pri svojej argumentácii sa prikláňa k použitiu alternatívnej príslušnosti, čím ju posúva z vyslovene alternatívneho ustanovenia na východiskové. Je dôležité upozorniť, že nenahradzuje základnú príslušnosť, iba v konkrétnych rozhodnutiach rozširuje hranice použiteľnosti alternatívnej príslušnosti uvedenej v článku 7 Nariadenia Brusel Ibis.

⁴² Návrh Generálneho advokáta vo veci Peter Pinckney vs. KDG Mediatech AG. Vec C-170/12, bod 67 a 68.

⁴³ Report on the application of regulation Brussels I in 25 member states (Study JLS/C4/2005/03) by Ruprecht-Karls-Universität Heidelberg: Institut Für Ausländisches Und Internationalesprivat- Und Wirtschaftsrecht. [online].Európska justičná sieť pre občianske a obchodné veci [cit. 6. 12. 2014] s. 72. Dostupné z: www.ec.europa.eu.

Literature

- BOGDAN, Michael: *Concise introduction to EU private international law*. Groningen: Europa Law Publishing, 2012, 228 s. ISBN 9789089521088.
- BRIGGS, Adrian: *The conflict of laws*. Oxford: Oxford University Press, 2013, 393 s. ISBN 9780199679270.
- MAGNUS, Ulrich. Introduction. In MAGNUS, Ulrich; MANKOWSKI, Peter. Brussels I regulation. München: Sellier. European Law Publishers, 2012, s. 1-46. ISBN 9783866531420.
- MANKOWSKI, Peter. Article 5 . In MAGNUS, Ulrich; MANKOWSKI, Peter. Brussels I regulation. München: Sellier. European Law Publishers, 2012, s. 88-294. ISBN 9783866531420.
- MELZER, Filip. *Metodologie nalézání práva: úvod do právní argumentace*. Praha: C.H. Beck, 2011, 276 s. ISBN 9788074003820.
- ROZEHNALOVÁ, N., VALDHANS, J., DRLIČKOVÁ, K., KYSELOVSKÁ, T. *Mezinárodní právo soukromé Evropské unie: (Nařízení Řím I, Nařízení Řím II, Nařízení Brusel I)*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, 445 s. ISBN 9788074780165.
- ROZEHNALOVÁ, N.; TÝČ, V. *Evropský justiční prostor (v civilních otázkách)*. Brno: Masarykova univerzita, 2006, 401 s. ISBN 802104053x.
- TOMÁŠEK, M.; TÝČ, V.; MALENOVSKÝ, J.; KŘEPELKA, F.; SEHNÁLEK, D. *Právo Evropské unie*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2013, 494 s. ISBN 9788087576533.
- VLAS, Paul. General provisions . In MAGNUS, Ulrich; MANKOWSKI, Peter. Brussels I regulation. München: Sellier. European Law Publishers, 2012, s. 76-88. ISBN 9783866531420.
- Report on the application of regulation Brussels I in 25 member states (Study JLS/C4/2005/03)by Ruprecht-Karls-Universität Heidelberg: Institut Für Ausländisches Und Internationalesprivat- Und Wirtschaftsrecht. [online].Európska justičná sieť pre občianske a obchodné veci [cit. 6. 12. 2014] s. 72. Dostupné z: www.ec.europa.eu.

Právne pramene

Nariadenie Európskeho Parlamentu a Rady (EÚ)č. 1215/2012 z 12. decembra 2012 o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach. In: EUR-Lex [právny informačný systém]. Úrad pre publikácie Európskej únie [cit. 5. 12. 2014]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?qid=1419952079185 & uri=CELEX:32012R1215>.

Nariadenie Rady (ES) č. 44/2001 z 22. decembra 2000 o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach. In: EUR-Lex [právny informačný systém]. Úrad pre publikácie Európskej únie [cit. 5. 12. 2014]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?qid=1419966885053 & uri=CELEX:32001R004>.

Bruselský dohovor z 27. septembra 1968 o právomoci a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach. In: CURIA [právny informačný systém]. Súdny dvor Európskej únie [cit. 5. 12. 2014]. Dostupné z: <http://curia.europa.eu/common/recdoc/convention/en/c-textes/brux-idx.htm>.

Zoznam rozhodnutí

Rozsudok Súdneho dvora z 22. novembra 1978. Somafer SA vs. Saar-Ferngas AG. Vec C -33/78. In: EUR-Lex [právny informačný systém]. Úrad pre publikácie Európskej únie [cit. 6. 12. 2014]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?qid=1419953790712 & uri=CELEX:61978CJ0033>.

Rozsudok Súdneho dvora zo dňa 22. marca 1983. Martin Peters Bauunternehmung GmbH vs. Zuid Nederlandse Aannemers Vereniging. Vec C- 34/82. In: EUR-Lex [právny informačný systém]. Úrad pre publikácie Európskej únie [cit. 6. 12. 2014]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?qid=1419953823430 & uri=CELEX:61982CJ0034>.

Rozsudok Súdneho dvora zo dňa 27. septembra 1988. Athanasios Kalfelis vs. Banque Schröder, Münchmeyer, Hengst & Co. a ďalším. Vec C-189/87 In: EUR-Lex [právny informačný systém]. Úrad pre publikácie Európskej únie [cit. 6. 12. 2014]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?qid=1419953860521 & uri=CELEX:61987CJ0189>.

- Rozsudok Súdneho dvora zo dňa 17. června 1992. Jakob Handte & Co. GmbH vs. Traitements mécano-chimiques des surfaces SA. Vec C-26/91. In: EUR-Lex [právny informačný systém]. Úrad pre publikácie Európskej únie [cit. 6. 12. 2014]. Dostupné z: [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?qid=1419953913867 & uri=CELEX:61991CJ0026](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?qid=1419953913867&uri=CELEX:61991CJ0026).
- Rozsudok Súdneho dvora zo dna 5. októbra 1999. Leathertext Divisione Sintetici SpA vs. Bodetex BVBA. Vec C-420/97 In: EUR-Lex [právny informačný systém]. Úrad pre publikácie Európskej únie [cit. 6. 12. 2014]. Dostupné z: [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?qid=1419953951640 & uri=CELEX:61997CJ0420](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?qid=1419953951640&uri=CELEX:61997CJ0420).
- Rozsudok Súdneho dvora (šiesta komora) z 13. júla 2000. Group Josi Reinsurance Company SA vs. Universal General Insurance Company (UGIC). Vec C-412/98. In: EUR-Lex [právny informačný systém]. Úrad pre publikácie Európskej únie [cit. 6. 12. 2014]. Dostupné z: [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?qid=1419954026029 & uri=CELEX:61998CJ0412](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?qid=1419954026029&uri=CELEX:61998CJ0412).
- Rozsudok Súdneho dvora zo dňa 19. februára 2002. Besix SA vs. Wasserreinigungsbau Alfred Kretzschmar GmbH & Co. KG (WABAG) a Planungs- und Forschungsgesellschaft Dipl. Ing. W. Kretzschmar GmbH & KG (Plafog). Vec C-256/00 In: EUR-Lex [právny informačný systém]. Úrad pre publikácie Európskej únie [cit. 6. 12. 2014]. Dostupné z: [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?qid=1419954070473 & uri=CELEX:62000CJ0256](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?qid=1419954070473&uri=CELEX:62000CJ0256).
- Rozsudok Súdneho dvora zo dňa 25. októbra 2011. eDate Advertising GmbH proti X (C-509/09) a Olivier Martinez a Robert Martinez proti MGN Limited (C-161/10). Spojené veci C-509/09 a C-161/10 In: EUR-Lex [právny informačný systém]. Úrad pre publikácie Európskej únie [cit. 6. 12. 2014]. Dostupné z: [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?qid=1419954108531 & uri=CELEX:62009CJ0509](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?qid=1419954108531&uri=CELEX:62009CJ0509).
- Rozsudok Súdneho dvora zo dna 19. apríla 2012. Wintersteiger AG vs. Products 4U Sondermaschinenbau GmbH. Vec C-523/10. In: EUR-Lex [právny informačný systém]. Úrad pre publikácie Európskej únie [cit. 6. 12. 2014]. Dostupné z: [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?qid=1419954159043 & uri=CELEX:62010CJ0523](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?qid=1419954159043&uri=CELEX:62010CJ0523).

Rozsudok Súdneho dvora zo dňa 25. októbra 2012. Folien Fischer AG a Fofitec AG vs. Ritrama SpA. Vec C-133/11. In: EUR-Lex [právny informačný systém]. Úrad pre publikácie Európskej únie [cit. 6. 12. 2014]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?qid=1419954213158&uri=CELEX:62011CJ0133>.

Rozsudok Súdneho dvora zo dňa 3. októbra 2013. Peter Pinckney vs. KDG Mediatech AG. Vec C-170/12. In: EUR-Lex [právny informačný systém]. Úrad pre publikácie Európskej únie [cit. 6. 12. 2014]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?qid=1419954254124&uri=CELEX:62012CJ0170>.

Návrh Generálneho advokáta

Návrh generálneho advokáta vo veci Athanasios Kalfelis vs. Banque Schröder, Münchmeyer, Hengst & Co. a ďalším. Vec C-189/87. In: EUR-Lex [právny informačný systém]. Úrad pre publikácie Európskej únie [cit. 6. 12. 2014]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?qid=1435165812500&uri=CELEX:61987CC0189>.

Návrh Generálneho advokáta vo veci eDate Advertising GmbH proti X (C-509/09) a Olivier Martinez a Robert Martinez proti MGN Limited (C-161/10). Spojené veci C-509/09 a C-161/10. In: EUR-Lex [právny informačný systém]. Úrad pre publikácie Európskej únie [cit. 6. 12. 2014]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?qid=1435165723658&uri=CELEX:62009CC0509>.

Návrh Generálneho advokáta vo veci Folien Fischer AG a Fofitec AG vs. Ritrama SpA. Vec C-133/11. In: EUR-Lex [právny informačný systém]. Úrad pre publikácie Európskej únie [cit. 6. 12. 2014]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?qid=1435165762514&uri=CELEX:62011CC0133>.

Návrh Generálneho advokáta vo veci Peter Pinckney vs. KDG Mediatech AG. Vec C-170/12. In: EUR-Lex [právny informačný systém]. Úrad pre publikácie Európskej únie [cit. 6. 12. 2014]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?qid=1435165680914&uri=CELEX:62012CC0170>.

Contact – e-mail

325623@law.muni.cz

Společná říční havárie

Bobumil Poláček

Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta právnická, Česká republika

Abstract in original language

Pojem společná havárie je pojistnou událostí svého druhu a pochází z práva námořní plavby, v níž má velmi starou historii. O právu rozhodném pro rozvrh společné havárie v případě kolize právních řádů nemají české normy vnitrozemské plavby výslovné ustanovení. Řešení je třeba hledat v mezinárodním právu soukromém.

Keywords in original language

Společná havárie; společná říční havárie; nařízení Řím I; nařízení Řím II; dispaš.

Abstract

An expression of general average is an insurance claim of its own kind and originates from the maritime law, in which it has very long history. The Czech norms of the inland navigation don't include any explicit regulation concerning the law applicable for the general average in the case of a collision of rules of law. The answer has to be found in the Private International Law.

Keywords

General Average; General Average on Rivers; Rome I Regulation; Rome II Regulation; Average Statement.

1 Úvod

Říční přeprava v našich podmínkách a době je „Popelkou“ mezi jednotlivými druhy přeprav. Pro nákladní lodní dopravu lze vzhledem k nízké hladině využít pouze úseky řek Labe a Vltavy, a to pouze po část roku (uvažované jezy v Děčíně a Přelouči mají situaci zlepšit). V teoretické rovině se však vyskytuje několik právních institutů souvisejících s touto přepravou, které stojí za zmínku. O jednom z nich, společné říční havárii, bych rád v krátkosti pojednal.

2 Vývoj právní úpravy

Pojem společná havárie¹ je pojistnou událostí svého druhu² a pochází z práva námořní plavby, v níž má velmi starou historii.³ Setkáváme se s ním v řeckém (rhodském) právu⁴ a následně i v právu římském.⁵ V **Rhodském zákoně o shoení do moře**,⁶ 7 příslušné pravidlo znělo: „*Bylo-li provedeno shoení zboží do moře za účelem odlehčení lodí, musí být ubrazeno příspěvkem všech to, co bylo obětováno pro všechny.*“ Jednalo se tedy o situaci, kdy kapitán lodí ve snaze zachránit alespoň část přepravovaného zboží či životy členů posádky zničí část nákladu. Úprava shoení do moře byla prvotní formou institutu společné havárie. Obsahem byla a zůstala myšlenka, že oběti vzniklé snahou o záchranu lodí a jejího nákladu z nebezpečí, které jim společně hrozí, mají být spravedlivě rozvrženy na hodnoty, jež se podaří zachránit. Jinými slovy, vlastníci zachráněného zboží mají přispět poměrnou částkou vlastníkům zboží, které bylo zničeno.⁸

Římské právo neadaptovalo povinnost přispět při námořní havárii, ale naopak užívá římský právní řád. V římském právu byla tato situace tudíž řešena možností vlastníků zničeného zboží žalovat kapitána lodí za utrpěnou škodu na zboží, které bylo kapitánovi svěřeno k přepravě (*actio locati*), ten pak měl možnost žalovat vlastníky zachráněného zboží, a to sice za škodu, kterou utrpěl při provádění sjednaného díla (*actio conducti*). K zajištění svých nároků měl pak kapitán právo zadržet zachráněné věci, dokud nedostal vyplacenu náhradu od vlastníků těchto věcí.⁹

Konstrukce *Lex Rhodia de iactu* (v justiniánské kompilaci) se stala základem pro dva základní směry vlivu na vývoj práva. První z nich spočíval na zásadě

1 Angl. *general average*, něm. *die grosse (gemeinschaftliche) Haverei*, franc. *l'avarie commune*.

2 Srov. SUBERT, M. *Společná havárie v námořní a ve vnitrozemské vodní dopravě*. Praha: International Chamber of Commerce Czech Republic, 2007. S. 7.

3 Srov. HANÁK, F. *Společná havárie v plavbě vnitrozemské*. Praha: Československá obchodní komora, 1969. S. 5.

4 900-700 př. n. l.

5 Srov. KINČL, J. URFUS, V. SKŘEJPEK, M. *Římské právo*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995. S. 255. Nebo více DOSTALÍK, P. *Řecká filozofie a její vliv na římskou právní vědu*. 1. vydání. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, 2012. S. 49-76. Zde na str. 56-64 komentuje jistou pochybnost recepce tohoto řeckého institutu do římského práva.

6 Lat. *Lex Rhodia de iactu*.

7 Srov. např. text ve francouzštině: http://droitromain.upmf-grenoble.fr/Varia/Lex_Rhodia.htm.

8 K tomu blíže ROŽEK, P. *Námořní doprava*. 1. vydání. Pardubice: Institut Jana Pernera, o. p. s., 2007. S. 20.

9 Srov. KINČL, J. URFUS, V. SKŘEJPEK, M. *Římské právo*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995. S. 255.

rozložení rizika vznikajícího na základě společného nebezpečí; druhým směrem byla recepce v námořním právu¹⁰ (přijetí jeho zásad v námořním právu evropských zemí i v Yorsko-antverpských pravidlech). Počátek prvního směru spočíval v tom, že bylo připuštěno, aby poškozený vlastník zboží mohl bezprostředně vymáhat částečnou náhradu škody od těch vlastníků zboží, kteří neutrpěli žádnou škodu, a to přesto, že je nespojovala žádná smlouva. Následně bylo přiznáno, že se jedná o závazek podobný závazku z kontraktu. Tím bylo umožněno rozšíření tohoto modelu odpovědnosti i mimo oblast námořní havárie. V oblasti naší civilistiky upravuje daný princip odpovědnosti § 2908 občanského zákoníku.¹¹

Angličtí rejdaři a pojišťovny se od druhé poloviny 19. století pokoušeli o prosazení mezinárodní úpravy společné havárie. Prvním výsledkem této snahy bylo vytvoření tzv. **Yorských pravidel** z roku 1864,¹² které dalo podklad k dalším rozsáhlejšími úpravám nesoucím jméno **Yorsko-antverpská pravidla** z let 1877, 1890, 1924, 1950, 1974, 1994 a 2004.¹³ Yorsko-antverpská pravidla nemají právní povahu závazné mezinárodní smlouvy, nýbrž jen nezávazného doporučení. Právní řády jednotlivých námořních států mají sice své vlastní úpravy, ale ty jsou v podstatě převzaty z Yorsko-antverpských pravidel, a kromě toho se v praxi málokdy uplatní, poněvadž v každém námořním konosamentu bývá doložka, že společná havárie se vyřizuje podle Yorsko-antverpských pravidel.

Institut společné havárie byl převzat i do vnitrozemské plavby. První důkladná úprava vnitrozemské společné havárie se objevuje v německém **zákoně o soukromoprávních poměrech vnitrozemské plavby** z roku 1895.¹⁴ ¹⁵ Jelikož česká (resp. tehdy československá) právní úprava chyběla

¹⁰ Srov. DAJCZAK, W., GIARO, T., LONGCHAMPS DE BÉRIER, F., DOSTALÍK, P. *Právo římské. Základy soukromého práva*. 1. vydání. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, 2013. S. 368-370.

¹¹ „Kdo odvrátil brožící újmu, má právo na náhradu účelně vynaložených nákladů a na náhradu újmy, kterou přitom utrpěl, i proti tomu, v jehož zájmu jednal, nanejvýš však v rozsahu přiměřeném tomu, co odvrátil.“

¹² Jedná se de facto i de jure o soukromou kodifikaci, která nabyla povahy právního obyčeje.

¹³ Viz <http://www.comitemaritime.org/York-Antwerp-Rules/0,2754,15432,00.html>.

¹⁴ Viz Gesetz, betreffend die privatrechtlichen Verhältnisse der Binnenschiffahrt. Große Haverei. § 78 až 91.

¹⁵ Dostupné na: http://de.wikisource.org/wiki/Gesetz_betreffend_die_privatrechtlichen_Verh%C3%A4ltnisse_der_Binnenschiffahrt.

až do účinnosti zákona o vnitrozemské plavbě z roku 1964, uzavíraly plavební podniky a pojišťovny smlouvy pro tuto oblast opírající se o předpisy německého zákona. Ve vnitrozemské plavbě neexistuje zatím žádná dohoda, která by měla obdobně rozsáhlou působnost jako Yorsko-antverpská pravidla. Pokusem o obdobnou úpravu jsou tzv. **Rýnská pravidla** z roku 1956 (poslední edice je z roku 2006),¹⁶ ¹⁷ která jsou zavedena jen v rýnské plavbě. První úpravu společné říční havárie v naší právní úpravě zachycoval až zmínovaný **zákon o vnitrozemské plavbě z roku 1964**.¹⁸ Tento zákon definuje společnou havárii, když v § 22 odst. 1 říká, že: „*Společnou havárií se rozumí škody, které vzniknou tím, že se úmyslně a účelně učiní mimořádné oběti nebo výdaje pro záchranu majetkových hodnot ze společného nebezpečí.*“ Prováděcí vyhláška pak upřesňuje v § 27, že: „*Do společné havárie patří též škody, které jsou přímým následkem úkonu společné havárie; ve společné havárii se však nebradí škody, které jsou v okamžiku úkonu společné havárie nevyhnutelné nebo které by, i kdyby takového úkonu nebylo, nevyhnutelně nastaly před ukončením podniknutí, ledaže příčinou nevyhnutelnosti škody bylo nebezpečí hrozící celému podniknutí.*“¹⁹ ²⁰

¹⁶ IVR General Average Rules.

IVR - International Association the Rhine Ships Register - International Association for the representation of the mutual interests of the inland shipping and the insurance and for keeping the register of inland vessels in Europe.

¹⁷ Dostupné na: <http://www.ivr.nl/general-average>.

¹⁸ Zákon č. 26/1964 Sb., o vnitrozemské plavbě, ve znění prováděcí vyhlášky ministerstva dopravy č. 27/1964 Sb., o vnitrozemské plavbě.

¹⁹ § 27 odst. 2 této vyhlášky pak zachycuje demonstrativní výčet případů, když říká, že společnou havárií jsou zejména: a) škody vzniklé svržením nákladu nebo lodního příslušenství, odříznutím kotev, řetězů a lan a škody způsobené plavidlu nebo nákladu v souvislosti s tím, b) škody způsobené plavidlu nebo nákladu záměrným najetím plavidla na mělčinu proto, aby se plavidlo nepotopilo, nebo záměrným potopením proto, aby byl uhašen požár, jakož i výdaje a škody vzniklé odtahováním nebo zdviháním plavidla, c) poškození strojů a kotlů vzniklé úsilím o uvolnění uvázaného plavidla, d) mimořádné výdaje spojené s překladem nákladu z plavidla na odlehčovací plavidlo, s nájmem odlehčovacího plavidla a s opětovným překladem do plavidla, jakož i škody, které přitom nastaly na plavidlu nebo nákladu, e) výdaje spojené se zdviháním plavidla s nákladem, potopilo-li se plavidlo nehodou, jakož i škody způsobené za účelem vyzdvižení záměrně potopeného plavidla nebo nákladu, f) výdaje spojené se získáním pomoci jiných plavidel, jakož i škody způsobené plavidlu nebo nákladu takovou pomocí, g) výdaje spojené s veplutím do přístavu útočiště k záchraně před zámrazou nebo při povodňovém stavu vody, včetně výdajů za hlídání naloženého plavidla i jeho vyplutí.

²⁰ Doslovnou citací ustanovení § 27 přijala taktéž vyhláška federálního ministerstva dopravy č. 137/1974 Sb., o vnitrozemské plavbě, která vyhlášku č. 27/1964 Sb. nahradila.

V současnosti platná právní úprava je v **zákonu o vnitrozemské plavbě z roku 1995**.²¹ Ke společné havárii tento zákon uvádí: „*Je-li plavidlo a přepravované osoby nebo věci ve společném nebezpečí (dále jen „společná havárie“), může vůdce plavidla rozhodnout o mimořádných opatřeních nebo výdajích na plavidle nebo věci v zájmu ochrany ostatních hodnot ohrožených společnou havárií.*“ Prováděcí vyhláška pak upravuje podrobnosti o jednotlivých druzích nákladů a způsobu jejich rozvrhnutí na odstranění následků společné havárie.²² Princip tohoto ustanovení je převzat z dosavadní úpravy s tím, že pojem společné havárie je výrazně zpřesněn. Jde o obdobný režim, jaký je uplatňován v mezinárodních úpravách.^{23 24}

3 Pojem společná havárie

Z definice společné havárie plyne, že má-li být záchrané opatření uznáno za úkon společné havárie, musí splňovat následující předpoklady: (i) podnětem k úkonu musí být společné nebezpečí, (ii) musí jít o záměrný úkon („*vůdce plavidla může rozhodnout*“), (iii) obsahem úkonu musí být mimořádné opatření nebo výdaje a (iv) účelem musí být zájem ochrany ostatních hodnot. Podnětem k úkonu společné havárie musí být **společné nebezpečí**. K bližšímu vymezení tohoto požadavku je třeba zodpovědět několik dílčích otázek. Požadavek, že nebezpečí musí být společné pro plavidlo i náklad, je celkem jasný. Je vhodné poznamenat, že společným nebezpečím je jen nebezpečí pocházející z jednoho pramene. Nestačí tedy, aby plavidlo a náklad byly ohroženy sice současně, ale každá z nich jiným nebezpečím (např. plavidlo rozdrčením v ledu a náklad samovznícením).

Další otázkou je, jak blízké musí být hrozící nebezpečí, zda musí být hrozba bezprostřední nebo stačí i vzdálenější. Nebezpečí musí být přítomné, buď už vzniklo, nebo bezprostředně hrozí. Např. nestačí v zimním období

²¹ Viz § 32 zákona č. 114/1995 Sb., o vnitrozemské plavbě, ve znění mj. prováděcí vyhlášky Ministerstva dopravy č. 222/1995 Sb., o vodních cestách, plavebním provozu v přístavech, společné havárii a dopravě nebezpečných věcí, v účinném znění.

²² Viz § 29 až 34 vyhlášky Ministerstva dopravy č. 222/1995 Sb., o vodních cestách, plavebním provozu v přístavech, společné havárii a dopravě nebezpečných věcí, v účinném znění.

²³ Viz důvodová zpráva k zákonu č. 114/1995 Sb.

²⁴ Dostupné na: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:tQ4wBa2WxGMJ:www.psp.cz/eknih/1993ps/tisky/t154000b.htm+%&cd=1&hl=cs&ct=clnk&gl=cz>

nebezpečí budoucí námrazy, nýbrž je nutné, aby mráz již uhořel. Není však vždy nutné, aby nebezpečí vyvstalo náhle, prudce; i nebezpečí původně vzdálenější se může pozvolně stát přítomným (např. mlha, bouře, vysoká voda). Pokud jde o nízký vodní stav, muselo by toto nebezpečí vyvstat náhle. Kdyby totiž bylo v daném případě předvídatelné, chyběla by mu náležitost mimořádnosti.

Otázkou také je, jaký stupeň nebezpečí se vyžaduje. Musí to být nebezpečí naprosté zkázy, či stačí nebezpečí většího či menšího poškození, a musí být stupeň nebezpečí stejný pro plavidlo i pro náklad? Podle mého mínění nemusí hrozit nebezpečí naprosté zkázy a postačí nebezpečí vážného poškození. Lze totiž těžko dopředu předvídat závažnost možného poškození. Stupeň nebezpečí nemusí být stejný pro plavidlo a pro náklad. V říční plavbě se často totiž vyskytuje situace, kdy nebezpečí, přestože pochází z jednoho pramene, ohrožuje plavidlo a náklad v odlišné míře.²⁵ Takové případy zpravidla splňují požadavek společného nebezpečí.

Poslední otázkou je, zda musí nebezpečí skutečně objektivně existovat nebo stačí, aby vůdce plavidla mohl rozumně předpokládat domnělé, putativní nebezpečí (které ve skutečnosti nebezpečím nebylo). Ve vnitrozemské plavbě převažuje podle dostupné literatury²⁶ stanovisko, že omyl, pokud je podle okolností případu omluvitelný, nemá bránit uznání zákroku v případě domnělého nebezpečí za úkon společné havárie. Požaduje se ovšem, aby při posuzování nebezpečí byla zachována péče řádného hospodáře.

Základním předpokladem úkonu společné havárie je jeho **záměrnost**. Nejde-li o škodu způsobenou záměrně (ovšem za účelem odvrácení větší škody), ale jen o škodu vzniklou nechtěně, zejména nehodou, pak nejde o společnou havárii, nýbrž o tzv. **zvláštní havárii**.^{27 28} Záměrnost se může

²⁵ Např. proražení trhlíny v boku plavidla hrozí v mělké vodě plavidlu jen částečně potopením, naproti tomu nákladu cukru naprostou zkázou.

²⁶ Např. HANÁK, F. *Společná havárie v plavbě vnitrozemské*. Praha: Československá obchodní komora, 1969. S. 14.

²⁷ Angl. *particular average*, něm. *die besondere Haverie*, franc. *l'avarie particulière*.

²⁸ § 31 zákona č. 114/1995 Sb. používá termín „nehoda v provozu na vodní cestě nebo v příčinné souvislosti s ním a která má za následek poškození nebo zničení plavidla, poškození nebo znehodnocení přepraveného nákladu, pokud tyto následky vyplynuly z povahy samotného nákladu, dále poškození vodní cesty nebo stavby na ní, újmu na zdraví nebo smrt účastníků provozu na vodní cestě.“

projevovat nejen aktivním činem, ale i úmyslnou nečinností.²⁹ Zásadně nemusí být vždy překážkou záměrnosti záchranného opatření okolnost, že opatření bylo vynuceno situací.³⁰

Současná česká právní úprava rozhodla otázku, zda původcem záměru musí být určitá osoba. Dané rozhodnutí svěřuje pouze vůdci ohroženého plavidla. Jiná situace by ovšem byla, kdyby záchranné opatření bylo podniknuté profesionálním zachráncem na vlastní účet, protože by pak nešlo o mimořádné opatření, ale o výdělečnou činnost, takže by zde chyběl jiný nezbytný předpoklad úkonu společné havárie.

Dalším předpokladem je, že obsahem úkonu musí být **mimořádné opatření nebo výdaje**. Musí to být opatření nebo výdaj účastníka společné havárie, tj. provozovatele plavidla nebo majitele nákladu, přičemž však není na závalu, když má účastník nárok na úhradu výdajů od někoho třetího (pojišťovny). Proto nejsou výdaje v tomto smyslu výlohy profesionálního záchranného podniku, pokud podnikne pokus o záchranu opuštěného plavidla z vlastního podnětu, bez dožádání účastníků. Výdaji účastníků však je, když je pomoc záchranného podniku vyžádána vůdcem plavidla, který se jménem účastníků zavázal k úhradě výloh pomoci.

Požadavek mimořádného opatření nebo výdajů je splněn, at' se jedná o formu věcnou (např. svržení části nákladu), či ve formě peněžní, tj. o mimořádné výdaje. O mimořádnosti nebývá pochyb v případě opatření nebo výdajů ze strany majitele nákladu, sporná může být mimořádnost opatření nebo výdajů ze strany provozovatele plavidla, zejména jde-li o výdaje.³¹

Opatření nebo výdaj na vrub společné havárie musí být skutečné. Skutečnou není oběť věci, která je tak nebo tak ztracena, jde-li tedy o *nevýhnutelnou škodu*.

²⁹ Např. nechá-li vůdce plavidla unášet poškozené plavidlo říčním proudem na mělčinu, přestože je ještě schopné manévrování, aby je zachránil před potopením.

³⁰ Srov. HANÁK, F. *Společná havárie v plavbě nitrozemské*. Praha: Československá obchodní komora, 1969. S. 8, kde se uvádí příklad rozhodnutí německého soudu. Plavidlo jedoucí v úzké plavební dráze se mělo vyhnout vleku plujícího opačným směrem. Kormidelník se obával srážky a uhnul směrem k písčíně s rizikem uvážnutí na ní, k čemuž skutečně došlo. Německý soud neuznal škodu tím vzniklou za záměrnou oběť s odůvodněním, že kormidelník doufal a předpokládal, že k uvážnutí nedojde.

³¹ Provozovatel plavidla musí poměrně často vynaložit z jeho hlediska mimořádné výdaje na provoz, např. na vlečení plavidla při ztížených plavebních podmínkách nebo odlehčení při nízkém vodním stavu. Takové výdaje se však nepovažují za mimořádné uhraditelné ve společné havárii. Musí je nést dopravce sám.

Z úhrady ve společné havárii se vylučují nejenom škody, které byly nevyhnutelné v okamžiku úkonu společné havárie, ale i škody, které by nevyhnutelně nastaly před ukončením podniknutí, tj. v době mezi záchranným opatřením a skončením cesty (přepravy).³²

V neposlední řadě musí být účelem společné havárie zájem **ochrany ostatních hodnot**. Hodnoty se skládají z lodi a nákladu. Starším termínem *společné podniknutí* se označuje rizikové společenství plavidla a nákladu, popř. též přepravného spočívajícího zpravidla v plavbě po vodních plochách. Ve vnitrozemské plavbě se společné podniknutí objevuje i ve formě skladování zboží na vodě ve skladovacím člunu nebo v odlehčovacím plavidle.

Z hlediska obsahu se společným podniknutím rozumí vždy jen rizikové společenství jednoho plavidla a jeho nákladu, tj. věcí na něm naložených (nikoli osob na něm přepravovaných či bydlicích). Z jakého důvodu je náklad na plavidle umístěn, není rozhodující.³³ Společným podniknutím není společenství dvou nebo více samostatných plavidel.³⁴

Obtížným problémem z hlediska obsahu společného podniknutí jsou tlačné soupravy (postrky). Tento hraniční případ vykazuje zčásti prvky společného podniknutí (z hlediska plavby se soubor chová v podstatě jako jediné lodní těleso) a je ovládán z jednoho místa (z tlačící lodi), popř. jedinou osobou. Z části však vykazuje i prvky samostatných plavidel – jednotlivé plavidlo nebo část plavidel ze souboru se může utrhnout, popř. potopit; tlačící plavidlo poskytuje jen pohon, ale nemá nebo nemusí mít vlastní náklad.^{35 36}

32 PŘ.: Při stahování uváznělého plavidla je poškozena část dna. Během další plavby najede plavidlo stejnou částí dna na balvan v řecišti tak prudce, že se ona část roztříští. Nelze pak ve společné havárii uznat náhradu za poškození dna při stahování, poněvadž škoda by byla nevyhnutelně nastala i bez stahování.

PŘ.: Je-li loď výskytem zámrazu donucena zajet do zimního přístavu, nepatří do společné havárie škody vzniklé ledem při plavbě do zimního přístavu, poněvadž jsou nevyhnutelné. To platí i tehdy, zajede-li do zimního přístavu ještě nevyložená loď z místa vykládky.

33 Srov. HANÁK, F. *Společná havárie v plavbě vnitrozemské*. Praha: Československá obchodní komora, 1969. S. 15.

34 Např. společenství vlečné lodi (remorkéru) a vlečeného plavidla. Samostatným plavidlem není ovšem pomocný člun nákladního plavidla.

35 Zajímavě tento problém řeší ustanovení Rýnských pravidel (pravidlo XXV): „U tlačných souprav se pro výpočet náhrad i příspěvků považuje za plavidlo soubor tlačícího plavidla a všech tlačěných plavidel; za náklad se považuje soubor nákladů přepravovaných na všech tlačěných plavidlech.“

36 Dostupné na: http://www.ivr.nl/pdf/AG_EN.pdf.

Po stránce časové lze vymezit společné podniknutí tak, že počíná okamžikem, kdy se náklad nebo aspoň jeho část nalodí na plavidlo a končí okamžikem, kdy se veškerý náklad vyloží. Společné podniknutí se tedy vždy vztahuje na ten náklad, který právě na lodi je. Určitou odchylkou od této zásady je použití přístavu útočiště. Vyloží-li se v přístavu útočiště náklad určený pro jiný přístav, musí takový náklad přispět ke společné havárii tak, jako kdyby zůstal na plavidle až do vyplutí z přístavu útočiště. Vyloží-li se v přístavu útočiště veškerý náklad plavidla, skončí společné podniknutí úplným vyložením nákladu.

Havarijní společenství má **uhradit všechny škody**, které vzniknou úkonem společné havárie. Úhrnná částka pak má být rozvržena na veškeré zachráněné hodnoty, pokud se ovšem skutečně zúčastnily společného podniknutí. Vůdčí myšlenkou pak má být, aby byl u každého účastníka havarijního společenství hospodářsky stejný výsledek bez ohledu na to, čí věci byly obětovány nebo který z účastníků vynaložil výdaje spadající do společné havárie. K sestavení rozvrhu je třeba pořídit na jedné straně soupis náhrad, tedy pohledávek vůči havarijnímu společenství, na druhé straně soupis hodnot, z nichž mají být pohledávky uhrazeny.³⁷

Co se stane, když v dalším průběhu cesty nastanou nové škody na lodi nebo na nákladu, když některá z hodnot zachráněných úkonem společné havárie zcela nebo z části zmizí? Zatěžovat neexistující hodnotu povinností příspěvku by bylo nereálné. Z hlediska organizačního je provedení rozvrhu ihned po úkonu společné havárie prakticky neuskutečnitelné. Vůdce a posádka plavidla nemají během cesty technickou možnost a zpravidla ani čas provést přesnou inventuru výloh společné havárie na straně jedné a zachráněných hodnot na straně druhé a nemožou prakticky vstoupit ve styk s účastníkem a zahájit potřebná jednání. Je zřejmé, že tyto práce je nutné odsunout až na dobu po skončení cesty.

4 Úprava společné říční havárie v různých předpisech

4.1 Dunajská pravidla

Pojem společné říční havárie vymezují i jiné normy, které jsou významné

³⁷ Srov. HANÁK, F. *Společná havárie v plavbě vnitrozemské*. Praha: Československá obchodní komora, 1969. S. 45.

pro české účastníky. **Dunajská pravidla pro společnou havárii**^{38 39} stanoví, že „*společnou havárii se rozumí veškeré mimořádné výdaje nebo oběti provedené úmyslně a přiměřeně za účelem zachování a/ nebo záchranu majetku - lodi, nákladu a dopravného ze společného nebezpečí.*“ Uvádějí se zde jmenovitě hodnoty, které mohou být předmětem záchran. S problémem příčinné souvislosti se nezabývají.

4.2 Rýnská pravidla

Rýnská pravidla⁴⁰ obsahují následující definici společné havárie: „*Společnou havárii jsou oběti a výdaje přiměřené a/ nebo vzniklé v mimořádných případech za účelem zachránění lodě a jejího nákladu ze společného nebezpečí.*“^{41 42} Zde je doplňující ustanovení o příčinné souvislosti: „*Ztráty, škody nebo výlohy, které vznikly zdržením za cesty nebo po ní, jako ztráty a prostoje, a všechny nepřímé škody jakéhokoli druhu, jako kurzové ztráty, se ve společné havárii nebradí.*“⁴³

4.3 Německá úprava

Současné znění německého **zákona o soukromoprávních poměrech vnitrozemské plavby**^{44 45} pak o společné havárii říká, že: „*Je-li loď, palivo, náklad nebo více z těchto věcí na rozkaz vůdce plavidla poškozeny nebo na jeho rozkaz záměrně obětovány ke záchraně ze společného nebezpečí nebo jsou na příkaz vůdce plavidla pro tento účel vynaloženy výdaje (společná havárie), pak tím vzniklé ztráty a náklady jsou hrazeny společně stranami.*“

³⁸ Danube Rules on General Average 1990.

Srov. „*General average shall mean any extraordinary expenditures or sacrifice made intentionally and reasonably for the purpose of preserving and / or salvage the property - ship, cargo and freight from common danger.*“ (Pravidlo I)

³⁹ Dostupné na: http://www.lex-ikon.eu/cd04/cd04e/inland/recht/danube_rules_average.htm.

⁴⁰ Regeln der Internationalen Vereinigung der Rheinschiffahrtsregister (IVR). Zpravidla se označují jako Rheinregeln.

⁴¹ Srov. „*Sacrifices and expenditure reasonably made and/ or incurred, in extraordinary circumstances, for the purpose of saving a vessel and its cargo from a common peril are general average.*“ (Pravidlo I).

⁴² Dostupné na: <http://www.ivr.nl/general-average>.

⁴³ „*Losses or damages suffered or expenses incurred through delay, whether on the voyage or subsequently, such as demurrage, and any indirect loss whatever, such as loss on exchange, shall not be allowed as general average.*“ (Pravidlo IV).

⁴⁴ Srov. „(1) *Werden das Schiff, der Treibstoff, die Ladung oder mehrere dieser Sachen zur Errettung aus einer gemeinsamen Gefahr auf Anordnung des Schiffers vorsätzlich beschädigt oder aufgeopfert oder werden zu diesem Zweck auf Anordnung des Schiffers Aufwendungen gemacht (Große Haverei), so werden die hierdurch entstandenen Schäden und Aufwendungen von den Beteiligten gemeinschaftlich getragen.*“ (§ 78).

⁴⁵ Dostupné na: <http://www.gesetze-im-internet.de/binschprg/BJNR003010895.html>.

5 Rozhodné právo

O právu rozhodném pro **rozvrh společné havárie** v případě kolize právních řádů nemají české normy vnitrozemské plavby výslovné ustanovení. Řešení je třeba hledat v mezinárodním právu soukromém.⁴⁶ Otázka určení právního řádu se klade tam, kde vystupují účastníci z různých států. Její zodpovězení se liší podle toho, zda daný vztah ze společné havárie lze zařadit do skupiny vztahů ze smlouvy o přepravě či do skupiny vztahů bezesmluvních. Jestliže je v přepravní smlouvě (doložkou v nákladním listě nebo náložném listě) ujednáno, jak se řeší případ společné havárie, je možné zařadit vztah společné havárie (pokud se týká vztahu dopravce a přepravce) do vztahů z přepravní smlouvy.

Pro tento případ stanoví zákon o mezinárodním právu soukromém, že: „*Smlouvy se řídí právem státu, s nímž smlouva nejúžeji souvisí, pokud smluvní strany nezvolily rozhodné právo. Volba práva musí být vyjádřena výslovně nebo musí vyplývat bez pochybností z ustanovení smlouvy nebo z okolností případu.*“⁴⁷ Tato kolizní úprava se však použije jen pro smlouvy, na které se nevztahuje nařízení Řím I.

Kolizní normy jsou sjednoceny právě v **nařízení Řím I** a **nařízení Řím II**.⁴⁸ Jde o univerzální unifikaci, tj. právního řádu státu, na který tyto kolizní normy odkazují, se použije, i když jde o právní řád státu, který není členským státem EU.⁴⁹ Oblast společné havárie není vyjmuta z působnosti těchto nařízení, proto se na ni bude aplikovat.

Nařízení Řím I pak přímo o přepravní smlouvě říká:⁵⁰ „*V míře, ve které nebylo právo rozhodné pro smlouvu o přepravě zboží zvoleno [...], je právem rozhodným*

⁴⁶ Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém, resp. nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 ze dne 17. června 2008 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (Řím I) nebo nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 864/2007 ze dne 11. července 2007 o právu rozhodném pro mimosmluvní závazkové vztahy (Řím II).

⁴⁷ Viz § 87 odst. 1 zákona č. 91/2012 Sb.

⁴⁸ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 ze dne 17. června 2008 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (Řím I) a nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 864/2007 ze dne 11. července 2007 o právu rozhodném pro mimosmluvní závazkové vztahy (Řím II).

⁴⁹ Srov. PAUKNEROVÁ, M., ROZEHNALOVÁ, N., ZAVADILOVÁ, M.A. kol. *Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. S. 596.

⁵⁰ V článku 5 odst. 1 nařízení Řím I.

pro takové smlouvy právo země obvyklého bydliště dopravce za předpokladu, že se místo převzetí nebo místo doručení nebo obvyklé místo bydliště odesílatele nacházejí rovněž v této zemi. Nejsou-li tyto požadavky splněny, použije se právo země, ve které se na základě dohody smluvních stran nachází místo doručení.“ Nachází-li se tedy obvyklé bydliště přepravce a místo předání zboží k přepravě (místo předání dopravci) nebo místo odeslání nebo obvyklé bydliště odesílatele v jednom státě, použije se rozhodně **právo obvyklého bydliště přepravce**. Nachází-li se místo předání zboží k přepravě nebo odeslání nebo obvyklé bydliště odesílatele v jiném státě, než je obvyklé bydliště přepravce, použije se **právo státu místa doručení**, které bylo sjednáno v přepravní smlouvě.

6 Pojem dispaš

Úprava rozvrhového řízení, **dispašování** společné havárie, by měla řešit v podstatě tyto problémy: (i) kdo je povolán dispaš vyhotovit, (ii) jak má při tom postupovat, (iii) jakou právní povahu má hotová dispaš a (iv) zda a jak se proti ní mohou jednotliví účastníci bránit. Právo vnitrozemské plavby nevymezuje obsah a povahu dispaše. Obecně se tedy dispaš rozumí listina obsahující rozpočet obětí společné havárie na zachráněné hodnoty.⁵¹

Začíná vylíčením skutkové podstaty (příhody, popř. nehody, která dala podnět ke vzniku společné havárie a průběhu záchranných opatření), pokračuje zajištěním a vyčíslením vzniklých škod a stanovením náhrad za ně ve společné havárii. Pak určuje příspěvkové hodnoty lodi a nákladu, popř. i přepravného, a příspěvkovou kvótu, a konečně provádí vlastní rozvrh celkové částky výdajů společné havárie na příspěvkové hodnoty.⁵²

Prováděcí vyhláška k zákonu o vnitrozemské plavbě k otázce dispaše říká následující: *„Stanovení náhrad a rozvrhu příspěvků ve společné havárii (dále jen „dispaš“) se provede v sídle provozovatele plavidla. Provozovatel plavidla je povinen učinit bez odkladu opatření potřebná k vypracování dispaše. Odkládá-li splnění této povinnosti,*

⁵¹ Srov. SVATOŠ, M.A. kol. *Zabraniční obchod - teorie a praxe*. 1. vydání. Praha: Grada, 2009. S. 271-272.

⁵² Srov. HANÁK, F. *Společná havárie v plavbě vnitrozemské*. Praha: Československá obchodní komora, 1969. S. 74.

je kterýkoliv účastník oprávněn zařídít vyhotovení dispaše. *Výlohy vyhotovení dispaše se vyúčtují ve společné havárii.*^{53 54} (Více viz dále.)

Otázka právní povahy (hodnoty, závaznosti) dispaše není jednoduchá. Právní povaha dispaše je v různých zemích různá, poněvadž je rozhodujícím způsobem ovlivněna předpisy právního řádu dotyčné země. U nás je situace taková, že jiná je právní povaha dispaše námořní a jiná dispaše vnitrozemské (řiční). V zásadě lze říci, že česká dispaš není ani soudním rozhodnutím ani rozhodčím nálezem. Česká námořní dispaš je listinou obsahující skutečnou nebo aspoň předpokládanou dohodu účastníků, která na základě výslovného právního předpisu⁵⁵ nabývá právní moci uplynutím určité lhůty, pokud v ní nejsou podány námitky, a stává se exekučním titulem.⁵⁶

Takový normativní předpis v právu vnitrozemské plavby chybí. O dispaši je v zákoně jen kusá zmínka, prováděcí vyhláška ji sice upravuje, ale podle

⁵³ Viz § 34 vyhlášky Ministerstva dopravy č. 222/1995 Sb., o vodních cestách, plavebním provozu v přístavech, společné havárii a dopravě nebezpečných věcí, v účinném znění, a dále pak v ust. § 29 až 33.

⁵⁴ Důvodová zpráva k tomuto ustanovení zákona pak dovysvětluje: „*K provedení řízení o společné havárii je způsobilý znalec, který je tradičně nazýván dispašér. Ten se práce ujímá po vyhlášení společné havárie provozovatelem lodě, a to na základě pověření provozovatelem lodě. Úkolem dispašera je zjištění rozsahu společné havárie a vypracování rozvrhu společné havárie. Rozvrh společné havárie, tj. určení poměrných částí škody, které mají nést jednotliví účastníci, se nazývá dispaš.*“

Svou práci končí dispašér vyhotovením písemné dispaše. Její vyhotovení oznámí v Obchodním věstníku. Pokud není dispaš napadena žalobou na zrušení dispaše, stává se uplynutím třech měsíců od uveřejnění oznámení o jejím vyhotovení vykonatelnou. Nesplní-li povinný své závazky z dispaše dobrovolně, může pak oprávněný samozřejmě podat návrh na soudní výkon dispaše. Podá-li někdo z účastníků společné havárie návrh na zrušení dispaše, proběhne v této věci občanskoprávní soudní řízení. Příslušnost civilního soudnictví je dána již skutečností, že společná havárie a následné dispašní řízení je soukromoprávním vztahem. Příslušným k projednání je v první instanci krajský soud (§ 9 odst. 3 písm. l) občanského soudního řádu). Místní příslušnost krajského soudu se podle § 85 občanského soudního řádu řídí podle místa obecného soudu účastníka, proti němuž návrh směřuje - půjde tedy o krajský soud v místě trvalého bydliště dispašera. Zruší-li soud rozsudkem dispaš, je dispašér povinen vypracovat dispaš novou. Je přitom vázán právním názorem soudu. V závěru zákona o námořní plavbě je dána přednost obyčejovému právu, pokud se na něm účastníci společné havárie dohodli. Zákon tedy přichází jen s dispozitivní úpravou. Smyslem je v prvé řadě umožnit smluvní ujednání o použití Yorsko-antverpských pravidel, která jsou ve světě aplikována jako zvyklost, a to na základě smluvního ujednání stran. Srov. HANÁK, F. *Společná havárie v plavbě vnitrozemské*. Praha: Československá obchodní komora, 1969.

⁵⁵ Viz § 71 zákona o námořní plavbě.

⁵⁶ Pokud se zamyslíme nad relevancí zákona o námořní plavbě v našich podmínkách (poslední obchodní námořní loď plula pod českou vlajkou v roce 1998), pak musíme konstatovat, že je v současnosti tato oblast vyhrazena pouze českým námořním jachtám.

mého mínění zcela nedostatečně. Mezera v zákoně není náhodná, patrně pro potíže koordinace s občanským soudním řádem. Netěší-li se dispaš ve vnitrozemské plavbě žádným zvláštním výhodám přiznaným normami, pak je zásadně jen znaleckým elaborátem rozvrhu společné havárie, který sám o sobě nemá žádnou závaznost. Té by mohla dispaš nabýt jen se souhlasem všech účastníků, takže by představovala dohodu účastníků o rozvrhu společné havárie.

Avšak ani odsouhlasená říční dispaš se nestává na rozdíl od dispaše námořní exekučním titulem. V případě neplnění povinnosti zaplatit příspěvek nemá oprávněný účastník vůči liknavému dlužníku možnost vést přímo exekuci, nýbrž jej musí žalovat na splnění u příslušného fóra (u obecného soudu, nebo pokud je to ujednáno, u rozhodčího soudu).

O situaci, která nastane v případě podání **námitek proti dispaši**, resp. jakéhokoliv včasného projevu nesouhlasu s dispaš, se neříká nic. Právní problematika je zásadně stejná jako v případě jakékoliv smlouvy, která ztroskotala na nesouhlasu účastníků. Prakticky je myslitelné dvojí řešení. Má-li nesouhlasící účastník konkrétní námitky proti obsahu dispaše, lze s ním věc projednat a pokusit se o dosažení dohody se stejným, popř. pozměněným obsahem a v případě dohodnuté změny vydat opravené znění dispaše. Nelze-li dosáhnout dohody, zbývá jen řešení cestou sporu, tj. žalobou oprávněného vůči dlužníku.

7 Otázka existence společné havárie

Rozbor předpisů o společné říční havárii ukazuje, že jde o institut značně složitý. Ani současná česká právní úprava⁵⁷ problematiku společné havárie úplně nevyřešila. Za této situace se nabízí otázka, zda má institut společné havárie i nadále **právo na existenci**, speciálně ve vnitrozemské plavbě. V námořní plavbě se téměř sto padesát let diskutuje, zda by se společná havárie neměla zrušit. Náklady jsou totiž v převážné většině pojištěny, takže skutečnými ekonomickými účastníky společné havárie jsou pojišťovny. Tím by se mohly uspořit výlohy spojené s rozvrhem společné havárie a urychlila

⁵⁷ Viz zákon č. 114/1995 Sb., o vnitrozemské plavbě, ve znění prováděcí vyhlášky Ministerstva dopravy č. 222/1995 Sb., o vodních cestách, plavebním provozu v přístavech, společné havárii a dopravě nebezpečných věcí, v účinném znění.

by se likvidace škod. Ve vnitrozemské plavbě nejsou však téměř všechny lodi (kasko) sloužící k přepravě zboží pojištěny (není tam leckdy pojištěn ani náklad - kargo). Vyrovnání rizika cestou pojištění tu tedy vůbec nepřichází v úvahu. Podle mého názoru by se ale měla úprava říční a námořní havárie alespoň sjednotit, protože není racionální důvod, aby existovala úprava odlišná.

8 Komparace námořní a říční společné havárie

Společná havárie je v našich právních normách upravena dvojím způsobem. V námořním právu danou problematiku upravuje **zákon o námořní plavbě**,⁵⁸ v říčním právu pak **zákon o vnitrozemské plavbě**⁵⁹ ve znění jeho prováděcí vyhlášky.⁶⁰

8.1 Definice společné havárie

Zákon o námořní plavbě definuje společnou havárii takto: „*Jsou-li loď a náklad ve společném námořním nebezpečí, může velitel lodi*⁶¹ při přednostním zajištění bezpečnosti přepravovaných osob rozhodnout **o účelném a úmyslném způsobení škody menší, aby se zabránilo vzniku škody větší.**

⁵⁸ Srov. § 69 až 74 zákona č. 61/2000 Sb., o námořní plavbě, v účinném znění.

⁵⁹ Srov. § 32 zákona č. 114/1995 Sb., o vnitrozemské plavbě, v účinném znění.

⁶⁰ Srov. § 29 až 34 vyhlášky Ministerstva dopravy č. 222/1995 Sb., o vodních cestách, plavebním provozu v přístavech, společné havárii a dopravě nebezpečných věcí, v účinném znění.

⁶¹ Ve Spojeném království může být za akt společné havárie považován i případ, je-li taková havárie vyhlášena stranou, která není ve společném podniku, např. místní přístavní orgán, pod podmínkou, že je to nezbytné pro obecnou bezpečnost. Konkrétně se tak stalo např. v případě *Papayanni v. Grampian*. Zde se jednalo o potopení hořící lodi nařízené přístavním kapitánem. Přístavní kapitán je úřední osoba zodpovědná za dodržování předpisů zejména v oblasti bezpečnosti v přístavu. Vydává lodím například tzv. *ship clearance*, což je dokument vyžadovaný v každém dalším přístavu, kde je opět vystaven nový, pro další přístav. Jedná se o potvrzení, že vyplouvající loď je v pořádku, nezpůsobila žádné škody a neváznou na ní pohledávky přístavu (například nezaplacené palivo, oleje, pitná voda atd.). Srov. TETLEY, W. *General Average Now and in the Future*.

V USA to může být pouze majitel lodí, kapitán nebo osoba jednající v jeho jménu. Třetí strany mají toto oprávnění pod podmínkou, že jejich příkaz je dodatečně schválen kapitánem. Oproti tomu například ve Francii je zmocněn k vyhlášení společné havárie pouze kapitán. Yorsko-antverpská pravidla neurčují přesně, kdo je zmocněn k vyhlášení společné havárie. V současné době je obvyklou praxí, že společnou havárii vyhláší majitel lodí přímo, nebo přes svého přístavního agenta. Srov. TETLEY, W. *General Average Now and in the Future*.

⁶² Dostupné na: <http://www.mcgill.ca/files/maritimelaw/genaverage.pdf>.

*Společnou havárií se rozumějí škody, které vzniknou úmyslným a účelným způsobením škody pro záchranu majetkových hodnot ze společného námořního nebezpečí.*⁶³ Zákon o vnitrozemské plavbě hovoří pak následovně: „*Je-li plavidlo a přepravované osoby nebo věci ve společném nebezpečí (dále jen „společná havárie“), může vůdce plavidla rozhodnout o mimořádných opatřeních nebo výdajích na plavidle nebo věci v zájmu ochrany ostatních hodnot obrožených společnou havárií.*“⁶⁴

Z uvedeného je patrné, že obě definice společné havárie používají stejné atributy: (i) musí se jednat o společné nebezpečí, (ii) jedná se o rozhodnutí velitele/vůdce lodě/plavidla, (iii) jedná se o účelné a úmyslné způsobení škody nebo mimořádná opatření nebo výdaje na plavidle nebo věci a (iv) jde o záchranu majetkových hodnot nebo ochranu ostatních hodnot. Zákony tedy používají sice částečně odlišnou terminologii, ale shodují se v pojetí institutu společné havárie.

8.2 Dispaš v námořní a říční plavbě

Zákon o námořní plavbě hovoří o dispaši následovně: „*Společná havárie se rozvrhuje mezi loď, přepravné a náklad poměrně podle jejich hodnoty na vrub provozovatele lodě a vlastníka nákladu, kteří jsou povinni nést poměrnou část škody ze společné havárie.*“⁶⁵ A pokračuje dále: „*Jedná-li se o společnou havárii, provozovatel lodě a) vyhlásí společnou havárii a seznámí s ní vlastníka nákladu a další zúčastněné osoby, b) učiní nutná opatření k vypracování rozvrhu společné havárie (dále jen „dispaš“), c) pověří dispašera vyhotovením dispaše. Stanovení náhrad a rozvrh poměrných částí škody ze společné havárie se provede v rejstříkovém přístavu lodě nebo v přístavu, v němž skončila plavba po společné havárii, pokud není účastníky dohodnuto jinak. Dispašer vyhotoví dispaš písemně, podepíše ji a opatří svým razítkem. Oznámení o provedeném vyhotovení dispaše uveřejní dispašer v Obchodním věstníku. Nepodá-li žádný z účastníků společné havárie do tří měsíců ode dne uveřejnění oznamení žalobu na zrušení dispaše proti jinému účastníku společné havárie, nabývá dispaš uplynutím této lhůty účinku pravomocného soudního rozhodnutí a je soudně vykonatelná. Zruší-li soud dispaš, je dispašer povinen vyhotovit novou dispaš, při vyhotovení nové dispaše je dispašer vázán právním názorem soudu. Zamítne-li soud*

⁶³ Srov. § 69 odst. 1 ZNP.

⁶⁴ Srov. § 32 odst. 1 ZNP.

⁶⁵ Srov. § 69 odst. 2 ZNP.

*žalobu na zrušení dispaše, stává se dispaš vykonatelná dnem, kdy rozsudek nabyl právní moci. Ustanovení o společné havárii s výjimkou řízení o společné havárii se nepoužijí, pokud se účastníci společné havárie dohodli o použití **mezinárodních zvyklostí** týkajících se společné havárie.“⁶⁶*

Společnou havárii tedy vyhláší provozovatel a seznámí s ní zúčastněné osoby. Učiní opatření k vypracování rozvrhu společné havárie (dispaše) dispašérem. Pokud se nedohodne účastníky jinak, dispašér vypracuje dispaš v rejstříkovém přístavu loď nebo v přístavu doplutí. Dispaš se oznamuje v Obchodním věstníku. Dispaš nabývá účinků pravomocného soudního rozhodnutí, pokud nebyla napadena žalobou. Je umožněno alternativní použití mezinárodních zvyklostí (Yorsko-antverpských pravidel). Přesný popis postupu vypracování dispaše zákon o námořní plavbě nezmiňuje, nicméně se dá předpokládat, že i zde se využije ustanovení Yorsko-antverpských pravidel.

Zákon o vnitrozemské plavbě,⁶⁷ resp. jeho prováděcí vyhláška⁶⁸ pak řeší dispaš ve srovnání s úpravou námořního dispaše podrobněji. Říká, že náklady na odstranění následků společné havárie se rozvrhují mezi plavidlo a věci **poměrně** podle jejich hodnoty, přičemž podkladem pro výpočet náhrad a příspěvků ve společné havárii jsou hodnoty platné v době a v místě skončení plavby. Vynaloží-li se místo výdajů, které by náležely do společné havárie, nějaké jiné **mimořádné výdaje**, uhradí se ve společné havárii až do výše částky výdajů, které by náležely do společné havárie. V případě **ztráty plavidla**⁶⁹ se hradí cena plavidla v nepoškozeném stavu po odečtení **výdajů za opravu škod** a po odečtení výnosu z prodeje zbytků plavidla podle **soudního znalce**. Taktéž soudní znalec určí **výdaje za opravu**.

Nahrazují-li se při **opravě staré věci novými**, sníží se úhrada o srážky odpovídající rozdílu mezi cenou nových a cenou starých věcí (plavidla, motory, stroje, kotle, kotevní řetězy, vlečná lana). **Náhrada za poškození plavidla** nemůže být vyšší než částka, která by se měla hradit při ztrátě plavidla. Je-li

⁶⁶ Srov. § 71 ZNP.

⁶⁷ Srov. § 32 odst. 2 ZVP.

⁶⁸ Srov. § 29 až 34 vyhlášky Ministerstva dopravy č. 222/1995 Sb., o vodních cestách, plavebním provozu v přístavech, společné havárii a dopravě nebezpečných věcí, v účinném znění.

⁶⁹ Angl. *total loss*.

náklad ztracen, hradí se cena, jakou by měl v nepoškozeném stavu po odečtení částky odpovídající škodám a jiným výlohám. Je-li **náklad poškozen**, hradí se rozdíl mezi cenou ve stavu nepoškozeném a cenou ve stavu poškozeném. Byl-li **poškozený náklad prodán**, uhradí se rozdíl mezi čistou cenou v nepoškozeném stavu a čistým výtěžkem z prodeje. **Ztráta přepravného** se hradí částkou odpovídající hrubému přepravnému po odečtení částky, kterou by byl dopravce nucen vynaložit na získání přepravného. **Zavazadla cestujících a osobní svršky** přispívají ke společné havárii jen tehdy, byla-li na ně vydána přepravní listina. **Dispaš se provede v sídle provozovatele plavidla**. Odkládá-li provozovatel plavidla splnění této povinnosti, je kterýkoliv účastník oprávněn zařídit vyhotovení dispaše. Výlohy vyhotovení dispaše se vyúčtují ve společné havárii.

8.3 Náhrada škody

Podle zákona o námořní plavbě se na společnou havárii vztahují podle povahy věci předpisy práva občanského nebo předpisy práva obchodního o náhradě škody a nelze-li ji řešit ani podle těchto ustanovení, posoudí se podle obchodních zvyklostí.⁷⁰ Toto ustanovení je obdobné jako u zvláštní havárie (viz dále). Obchodními zvyklostmi jsou míněna Yorsko-antverpská pravidla. Právní úprava tohoto institutu v říční plavbě absentuje.

8.4 Zvláštní havárie

Zákon o námořní plavbě stanoví, že: „*Všechny škody, které utrpí loď nebo náklad a které nejsou společnou havárií, jsou havárií zvláštní a vztahují se na ně podle povahy věci předpisy práva občanského*⁷¹ *nebo předpisy práva obchodního o náhradě škody.*“⁷² Zákon o vnitrozemské plavbě používá termín „**nehoda v provozu na vodní cestě**“ a přímo říká: „*Nehodou je událost, ke níž došlo v provozu na vodní cestě nebo v příčinné souvislosti s ním a která má za následek poškození nebo zničení plavidla, poškození nebo znehodnocení přepravovaného nákladu, pokud tyto následky nevyplývaly z povahy samotného nákladu, dále poškození vodní cesty nebo stavby na ní, újmu na zdraví nebo smrt účastníků provozu na vodní cestě.*“

⁷⁰ Srov. § 69 odst. 3 ZNP.

⁷¹ Srov. § 2894 až 2971 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

⁷² Srov. § 69 odst. 4 ZNP.

Vůdce plavidla a provozovatel plavidla jsou povinni zajistit, aby nehoda byla neprodleně **ohlášena plavebnímu úřadu**. V případě, že v důsledku nehody došlo ke **znečištění vod** nebo k ohrožení její kvality nebo k poškození vodní cesty, její součásti nebo stavby na ní, je vůdce plavidla a provozovatel plavidla povinen ohlásit nehodu též příslušnému **vodohospodářskému orgánu a správci vodní cesty**. Ohlašovací povinnost se nevztahuje na takovou nehodu, jejímž účastníkem je pouze jedno plavidlo a jejímž důsledkem je poškození pouze tohoto plavidla nebo jím přepravovaného nákladu.⁷³

8.5 Zástavní právo k nákladu

Podle zákona o námořní plavbě má provozovatel lodě k zajištění nároků ze společné havárie **zástavní právo k nákladu**, který je lodí přepravován. Dokud není poměrná část škody zaplácena nebo není poskytnuta odpovídající **jistota** složením přiměřené finanční částky. Opačně je **provozovatel lodě** povinen poskytnout **jistotu** za poměrnou část škody ze společné havárie, která připadá na loď, a to před odplutím lodě z přístavu, v němž skončila plavba, při níž došlo ke společné havárii.⁷⁴ Zákon o vnitrozemské plavbě uvedené zajištění neřeší. De lege ferenda by ale bylo vhodné tuto otázku taktéž zahrnout do zákonné úpravy říční plavby.

8.6 Záchrana majetku

Zákon o námořní plavbě upravuje podmínky provádění záchrany lodě a dalších hodnot na lodi a způsob vypořádání mezi zachráncem a zachraňovaným podle **mezinárodních zvyklostí**.⁷⁵ Za provedenou záchranu lodě a dalších hodnot na lodi se poskytuje zachránci **odměna**.⁷⁶ Odměnu poskytuje provozovatel lodě, jíž byla poskytnuta pomoc.⁷⁷ Provozovatel této lodě má nárok na poskytnutí podílu náhrady od vlastníků dalších hodnot na lodi,

⁷³ Srov. § 31 ZVP.

⁷⁴ Srov. § 70 ZNP.

⁷⁵ Zde jsou opět míněna Yorsko-antverpská pravidla.

⁷⁶ Odměna má být přiměřená stupni ohrožení zachraňovaných hodnot, ohrožení zachránce, jeho úsilí a úspěšnosti záchrany.

⁷⁷ Z poslední doby je znám třeba případ evakuace cestujících vrtníkem čínského ledoborce Sněžný drak z ruské lodi Akademik Šokalskij, která na Štědrý den roku 2013 uvízla v ledové pasti v Antarktidě.

kteří měli užitek z úspěšné záchrany.⁷⁸ Podle zákona o vnitrozemské plavbě opět tuto záležitost neupravuje. Taktéž se zde nabízejí úvahy de lege ferenda o zahrnutí této oblasti do zákonné úpravy.

8.7 Námořní zástavní právo

Podle zákona o námořní plavbě se zřizuje zákonné námořní zástavní právo k lo-di, letadlu nebo jinému majetku, který byl zachráněn nebo kterému byla pomoc poskytnuta, které má přednost před jinými zástavními právy, a to na zajištění odměny za záchranu lodě a dalších hodnot na lodi a vynaložených nákladů vzniklých v souvislosti se záchranou lodě a dalších hodnot na lodi nebo s poskytnutím pomoci lodi, letadlu nebo jinému majetku při námořní plavbě, tomu, kdo zachránil loď a další hodnoty na lodi nebo poskytl pomoc lodi, letadlu nebo jinému majetku.⁷⁹ Zákon o vnitrozemské plavbě o tomto institutu taktéž mlčí. Nic samozřejmě nebrání použití smluvního zástavního práva podle § 1309 a násl. občanského zákoníku. Otázkou ovšem zůstává, zda by se v tomto případě na něm strany dohodly.

9 Závěr

De lege ferenda je na místě se zamyslet nad otázkou právní povahy (hodnoty, závaznosti) **dispaše**. V našem právním řádu je jiná právní povaha dispaše námořní a jiná dispaše vnitrozemské (říční). Zatímco námořní dispaš nabývá účinku pravomocného soudního rozhodnutí,⁸⁰ pak lze o vnitrozemské dispaši říci, že v zásadě **není soudním rozhodnutím ani rozhodčím nálezem**. Česká námořní dispaš je listinou obsahující skutečnou nebo aspoň předpokládanou dohodu účastníků, která na základě výslovného právního ustanovení⁸¹ nabývá právní moci uplynutím určité lhůty, pokud v ní není podána žaloba, a stává se exekučním titulem. Takové normativní ustanovení ale v právu vnitrozemské plavby chybí. Prováděcí vyhláška k zákonu o vnitrozemské plavbě řeší pouze kalkulaci stanovení náhrad a rozvrh příspěvků

⁷⁸ Srov. § 73 ZNP.

⁷⁹ Srov. § 74 ZNP.

⁸⁰ Viz § 71 odst. 4 zákona č. 61/2000 Sb., o námořní plavbě, v účinném znění.

⁸¹ Viz § 71 odst. 6 zákona o námořní plavbě.

ve společné havárii (dispaš).⁸² Je zde mezera v zákoně. Je nutné se smířit se skutečností, že právní povaha říční dipaše není vůbec normativně upravena a nelze analogicky použít ani předpisu o dispaši námořní.

Dispaš ve vnitrozemské plavbě se netěší žádným zvláštním výhodám příznivým právními normami. Soudní znalec je v zásadě přizván pouze v případě určení ceny plavidla a výdajů na opravy.⁸³ Závaznosti by mohla dispaš nabýt jen souhlasem všech účastníků, takže by představovala dohodu účastníků o rozvrhu společné havárie. V případě nedohody účastníků s dispaši či neplnění povinnosti zaplatit příspěvek liknavým účastníkem může oprávněný účastník pouze podat žalobu u příslušného fóra (u obecného soudu či v případě existence rozhodčí doložky u rozhodčího soudu).

O situaci, jaká nastane v případě podání námitek proti dispaši zákon o vnitrozemské plavbě a jeho prováděcí vyhláška mlčí. Právní problematika je tu ale v zásadě stejná jako v případě jakékoliv smlouvy, která ztroskotala na nesouhlasu účastníků. Má-li nesouhlasící účastník konkrétní námitky proti obsahu dispaše, lze s ním věc projednat a pokusit se o dosažení dohody se stejným, popř. pozměněným obsahem a v případě dohodnuté změny vydat opravené znění dispaše. Nelze-li dosáhnout dohody, zbývá jen řešení cestou sporu, tj. žalobou oprávněného vůči dlužníkovi.

Další oblastí potenciální úpravy říční společné havárie by měl být taktéž institut **zástavního práva k nákladu a složení jistoty za náklad a loď** a obdoba „námořního zástavního práva“⁸⁴ - „říční zástavní právo“. Stojí taktéž za úvahu zakotvit do právního řádu možnost **použití mezinárodních zvyklostí** z této oblasti, nejlépe asi dnes nejpracovanější pravidla z oblasti říční dopravy, a to Rýnská pravidla.

⁸² Viz § 29 až 34 vyhlášky Ministerstva dopravy č. 222/1995 Sb., o vodních cestách, plavebním provozu v přístavech, společné havárii a dopravě nebezpečných věcí, v účinném znění.

⁸³ Viz § 30 odst. 1 a 2 vyhlášky Ministerstva dopravy č. 222/1995 Sb., o vodních cestách, plavebním provozu v přístavech, společné havárii a dopravě nebezpečných věcí, v účinném znění.

⁸⁴ Viz § 74 zákona o námořní plavbě: „*Na zajištění odměny za záchranu lodě a dalších hodnot na lodi a vynaložených nákladů vzniklých v souvislosti se záchranou lodě a dalších hodnot na lodi nebo s poskytnutím pomoci lodi, letadlu nebo jinému majetku při námořní plavbě má ten, kdo zachránil loď a další hodnoty na lodi nebo poskytl pomoc lodi, letadlu nebo jinému majetku, zákonné námořní zástavní právo k lodi, letadlu nebo jinému majetku, který byl zachráněn nebo kterému byla pomoc poskytnuta. Toto zákonné námořní zástavní právo má přednost před jinými zástavními právy.*“

Literature

- DAJCZAK, W., GIARO, T., LONGCHAMPS DE BÉRIER, F., DOSTALÍK, P. *Právo římské. Základy soukromého práva*. 1. vydání. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, 2013.
- DOSTALÍK, P. *Řecká filozofie a její vliv na římskou právní vědu*. 1. vydání. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, 2012.
- HANÁK, F. *Společná havárie v plavbě vnitrozemské*. Praha: Československá obchodní komora, 1969.
- KINCL, J. URFUS, V. SKŘEJPEK, M. *Římské právo*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995.
- PAUKNEROVÁ, M., ROZEHNALOVÁ, N., ZAVADILOVÁ, M.A. kol. *Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013.
- ROŽEK, P. *Námořní doprava*. 1. vydání. Pardubice: Institut Jana Pernera, o. p. s., 2007.
- SVATOŠ, M.A. kol. *Zahraniční obchod - teorie a praxe*. 1. vydání. Praha: Grada, 2009.
- ŠUBERT, M. *Společná havárie v námořní a ve vnitrozemské vodní dopravě*. Praha: International Chamber of Commerce Czech Republic, 2007.
- http://droitromain.upmf-grenoble.fr/Varia/Lex_Rhodia.htm [cit. 2014-11-21].
- <http://www.comitemaritime.org/York-Antwerp-Rules/0,2754,15432,00.html> [cit. 2014-11-21].
- http://de.wikisource.org/wiki/Gesetz,_betreffend_die_privatrechtlichen_Verh%C3%A4ltnisse_der_Binnenschifffahrt [cit. 2014-11-21].
- <http://www.ivr.nl/general-average> [cit. 2014-11-21].
- <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:tQ4wBa2WxGMJ:www.psp.cz/eknih/1993ps/tisky/t154000b.htm+&d=1&hl=cs&ct=clnk&gl=cz> [cit. 2014-11-21].
- http://www.ivr.nl/pdf/AG_EN.pdf [cit. 2014-11-21].
- http://www.lex-ikon.eu/cd04/cd04e/inland/recht/danube_rules_average.htm [cit. 2014-11-21].
- <http://www.ivr.nl/general-average> [cit. 2014-11-21].

<http://www.gesetze-im-internet.de/binschprg/BJNR003010895.html> [cit. 2014-11-21].

<http://www.mcgill.ca/files/maritimelaw/genaverage.pdf> [cit. 2014-11-21]

Zákon č. 26/1964 Sb., o vnitrozemské plavbě, ve znění prováděcí vyhlášky ministerstva dopravy č. 27/1964 Sb., o vnitrozemské plavbě.

Vyhláška federálního ministerstva dopravy č. 137/1974 Sb., o vnitrozemské plavbě.

Zákon č. 114/1995 Sb., o vnitrozemské plavbě, v účinném znění.

Vyhláška Ministerstva dopravy č. 222/1995 Sb., o vodních cestách, plavebním provozu v přístavech, společné havárii a dopravě nebezpečných věcí, v účinném znění.

Zákon č. 61/2000 Sb., o námořní plavbě, v účinném znění.

Nářízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 864/2007 ze dne 11. července 2007 o právu rozhodném pro mimosmluvní závazkové vztahy (Řím II).

Nářízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 ze dne 17. června 2008 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (Řím I).

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém.

Contact – e-mail

polacekb@kmp.zcu.cz

Procesní ochrana pracovníka pohledem judikatury Soudního dvora Evropské unie

Kateřina Remsová

Masarykova univerzita, Právnická fakulta, Česká republika

Abstract in original language

Příspěvek se zabývá prostředky procesní ochrany zaměstnance. Na rozhodnutích Soudního dvora EU ve věcech individuálních pracovních smluv bude dokumentován vývoj ustanovení Bruselské úmluvy, Nařízení Brusel I a Nařízení Brusel Ibis, která obsahují pravidla o příslušnosti v oblasti individuálních pracovních smluv. Příspěvek zhodnotí, zda je zaměstnanci jako slabší straně sporu uvedenými pravidly poskytnuta dostatečná ochrana z hlediska předvídatelnosti místa sudiště a jaký druh interpretace je Soudním dvorem používán v případě těchto pravidel.

Keywords in original language

Příslušnost ve věcech individuálních pracovních smluv; Bruselská úmluva; Nařízení Brusel I; Nařízení Brusel Ibis; procesní ochrana pracovníka.

Abstract

The contribution deals with instruments of the procedural protection of the worker. It will analyse caselaw of the European Court of Justice regarding jurisdiction over individual contracts of employment and it will describe evolution of the relevant provisions of the Brussels Convention, Brussels I regulation and Brussels Ibis regulation. The contribution evaluates whether the worker as weaker party is given sufficient protection. The aim of this contribution is to demonstrate what types of interpretation is used by European Court of Justice.

Keywords

Jurisdiction over Individual Contracts of Employment; Brussels Convention; Brussels I regulation; Brussels Ibis regulation; Procedural Protection of the Worker.

1 Úvod

Potřeba poskytnout zaměstnanci zvýšenou procesní ochranu jako slabší straně sporu pomocí speciálních ustanovení o příslušnosti ve věcech individuálních pracovních smluv se objevila později než v oblasti týkající se pojištění či spotřebitelských smluv.¹ V příspěvku je na vybraných rozhodnutích Soudního dvora EU v pracovněprávních věcech nastíněn vývoj ustanovení Úmluvy ze dne 27. 9. 1968 o soudní příslušnosti a výkonu rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (Bruselská úmluva), Nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. 12. 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (Nařízení Brusel I) a Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1215/2012 ze dne 12. 12. 2012 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (Nařízení Brusel Ibis) obsahujících pravidla o příslušnosti ve věcech individuálních pracovních smluv.² Cílem příspěvku je zhodnotit, zda je zaměstnanci jako straně ve sporu slabší uvedenými pravidly poskytnuta dostatečná ochrana z hlediska předvídatelnosti místa sudiště a jaký druh interpretace je Soudním dvorem používán v případě těchto pravidel.

Základní znaky pracovních smluv Soudní dvůr vymezil v rozhodnutí č. 266/85 *Hassan Schenavai vs. Klaus Kreischer*. Pracovní smlouvy vykazují některé zvláštnosti oproti jiným smlouvám v tom, že vytvářejí trvalou vazbu, která zaměstnance začleňuje do organizačního rámce podniku zaměstnavatele, a jsou spojeny s místem výkonu pracovní činnosti, což podmiňuje aplikaci kogentních norem a kolektivních smluv.³ „*Pojem individuální pracovní smlouva musí být vykládán autonomně⁴ a vyžaduje ujednání mezi zaměstnavatelem a zaměstnancem, jehož předmětem je závislá činnost vázaná na pokyny a protiplněním*

¹ Nygh, P. : *Autonomy in International Contracts*. Oxford: Clarendon Press, 1999. 282 s. ISBN 0-19-826270-1. s. 148.

² Příspěvek vychází z kapitoly Příslušnost ve věcech individuálních pracovních smluv v monografii *Rozhodování Soudního dvora EU ve věcech příslušnosti (Analýza rozhodnutí dle Nařízení Brusel Ibis)*.

³ Rozsudek Soudního dvora ze dne 15. 1. 1987. *Hassan Shenavai vs. Klaus Kreischer*. Věc 266/85.

⁴ Viz rozsudek Soudního dvora ze dne 27. 2. 2002. *Herbert Weber vs. Universal Ogden Services Ltd*. Věc C-37/00.

je odměna.⁵ Pod tímto pojmem jsou zahrnuty rovněž jiné dohody předvídané národním pracovním právem, podle českého práva se tak například jedná o dohody o pracích konaných mimo pracovní poměr.⁶

2 Příslušnost ve věcech individuálních pracovních smluv v Bruselské úmluvě

Příslušnost ve věcech individuálních pracovních smluv nebyla v původním textu Bruselské úmluvy výslovně upravena, ale spadala pod obecnou úpravu smluv, tedy pod alternativní příslušnost upravenou v článku 5 odst. 1 Bruselské úmluvy. Podle Jenardovy zprávy by existence speciálního ustanovení o příslušnosti ve věcech individuálních pracovních smluv omezila princip smluvní svobody. Spory z pracovních smluv by měl projednávat soud státu, jehož právem se řídí pracovní smlouva. Zavedení speciálních pravidel o příslušnosti v oblasti pracovních smluv by bylo velmi komplikované, neboť by tato musela rozlišovat mezi různými kategoriemi pracovníků, tedy pracovníky pobírajícími plat a mzdu či pracovníky zaměstnanými v cizině dočasně a permanentně.⁷

Článek 5 odst. 1 Bruselské úmluvy stanovil, že osoba s bydlištěm ve smluvním státě může být žalována v jiném smluvním státě, tvoří-li předmět sporu smlouva nebo nároky ze smlouvy, u soudu místa, kde závazek, o němž se jedná, byl nebo měl být splněn. Uvedené ustanovení bylo kompromisem vzniklým na základě právních úprav šesti původních smluvních států. Spory mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem tak mohly být projednány před soudy místa bydliště žalovaného na základě obecného pravidla stanoveného v článku 2 Bruselské úmluvy, před soudy místa plnění závazku, nacházelo-li se toto místo v jiném smluvním státě než byl stát bydliště žalovaného, na základě článku 5 odst. 1 Bruselské úmluvy a před soudy výslovně nebo

⁵ Pauknerová, M.: Evropské mezinárodní právo soukromé, 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013. 334 s. ISBN 978807400-504-6. s. 109.

⁶ Štefko, M.: Vysílání zaměstnanců do zahraničí. Praha: C. H. Beck, 2009. 356 s. ISBN 978-80-7400-110-9. s. 69. Viz rovněž Barancová, H. et al.: Vysielanie zamestnancov. Plzeň: Aleš Čeněk, s. r. o., 2008. 238 s. ISBN 978807380156-4. s. 29.

⁷ Jenard, P.: Report on the Convention on Jurisdiction and the Enforcement of Judgements in Civil and Commercial matters (signed at Brussels, 27 September 1968). Official Journal of the European Communities No C 59/8. Report 1979, No C 59/72. s. 22 - 24.

implicitně zvolenými stranami v souladu s články 17 a 18 Bruselské úmluvy.⁸ Původního znění článku 5 odst. 1 Bruselské úmluvy se týkají tři následující judikáty, v nichž se Soudní dvůr zabýval výkladem pojmu „závazek, o nějž se jedná“.

2.1 Rozsudek č. 133/81 Roger Ivenel vs. Helmut Schwab⁹

Uvedené rozhodnutí se týkalo sporu mezi francouzským obchodním zástupcem a jeho německým zaměstnavatelem o porušení smlouvy o zastoupení. Soudní dvůr v odůvodnění rozsudku poukázal na zdůvodnění obsažené v Jenardově zprávě k Bruselské úmluvě¹⁰, podle něhož je žádoucí, aby byly pracovněprávní spory rozhodovány před soudy státu, jehož právem se řídí pracovní smlouva. Na základě článku 6 Úmluvy o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy otevřené k podpisu v Římě dne 19. 6. 1980 (Římská úmluva) se pracovní smlouva v případě neexistence volby rozhodného práva řídí právem země, v níž zaměstnanec při plnění smlouvy obvykle vykonává svoji práci, pokud z okolností nevyplývá, že pracovní smlouva úžeji souvisí s jinou zemí. Speciální kolizní normy pro pracovní smlouvy byly přijaty k zajištění náležité ochrany smluvní straně, která je ze sociálně ekonomického pohledu slabší.

Pravidla o příslušnosti nacházející se v článku 5 Bruselské úmluvy stanoví příslušnost soudu, který je se sporem úzce spojen. V případě pracovních smluv spočívá toto spojení v rozhodném právu, jež je určeno na základě závazku charakterizujícího smlouvu, kterým je povinnost zaměstnance vykonávat práci. Soudní dvůr tedy dovodil, že „závazkem, o nějž se jedná“, je pro účely aplikace článku 5 odst. 1 Bruselské úmluvy v případě nároků plynoucích ze smlouvy o obchodním zastoupení, která je z pohledu národních soudů pracovní smlouvou, povinnost zaměstnance vykonávat práci. Při výkladu pojmu „závazek, o nějž se jedná“, tedy Soudní dvůr použil

⁸ Jenard, P.: Report on the Convention on Jurisdiction and the Enforcement of Judgements in Civil and Commercial matters (signed at Brussels, 27 September 1968). Official Journal of the European Communities No C 59/8. Report 1979, No C 59/72. s. 22 - 24.

⁹ Rozsudek Soudního dvora ze dne 26. 5. 1982. Roger Ivenel vs. Helmut Schwab. Věc 133/81.

¹⁰ Jenard, P.: Report on the Convention on Jurisdiction and the Enforcement of Judgements in Civil and Commercial matters (signed at Brussels, 27 September 1968). Official Journal of the European Communities No C 59/8. Report 1979, No C 59/72.

autonomní výklad. Pouze tento druh výkladu zajišťuje náležitou ochranu zaměstnanci jako straně ve sporu slabší. Článek 5 odst. 1 Bruselské úmluvy byl interpretován restriktivně, neboť se jedná o výjimku z obecného pravidla stanoveného v článku 2.

2.2 Rozsudek č. 32/88 Six Constructions Ltd vs. Paul Humbert¹¹

V tomto rozhodnutí se Soudní dvůr zabýval výkladem pojmu „závazek, o němž se jedná“, pro účely aplikace článku 5 odst. 1 Bruselské úmluvy za situace, kdy byl zaměstnanec vyslán belgickou společností do různých zemí mimo území Společenství. Soudní dvůr zopakoval závěr obsažený v rozsudku č. 133/81 Roger Ivenel vs. Helmut Schwab, podle něhož je nutné článek 5 odst. 1 Bruselské úmluvy ve vztahu k pracovním smlouvám vykládat tak, že „závazkem, o němž se jedná“, je povinnost zaměstnance vykonávat sjednanou práci. K projednávání sporů týkajících se pracovních smluv jsou vzhledem k jejich specifčnosti nejvhodnější soudy místa plnění závazku, tedy místa, kde je vykonávána práce. Pokud je závazkem zaměstnance vykonávat sjednanou práci mimo území smluvních států a místo plnění charakteristického závazku pro účely článku 5 odst. 1 se nachází mimo území Společenství, nelze tento aplikovat a příslušnost soudu se určí na základě článku 2 Bruselské úmluvy. Jako výjimku z obecného pravidla Soudní dvůr tedy interpretoval článek 5 odst. 1 Bruselské úmluvy restriktivně. Pojem „závazek, o němž se jedná“, byl interpretován autonomně.

2.3 Rozsudek č. 125/92 Mulox IBC Ltd vs. Hendrick Geels¹²

Uvedené rozhodnutí se týkalo situace, kdy zaměstnanec vykonával práci na území několika smluvních států. Soudní dvůr v odůvodnění odkázal na rozsudek č. 133/81 Roger Ivenel vs. Helmut Schwab a rozsudek č. 32/88 Six Constructions Ltd vs. Paul Humbert, z nichž vyplývá, že z důvodu specifčnosti pracovních smluv je pro účely aplikace článku 5 odst. 1 Bruselské úmluvy „závazkem, o němž se jedná“, povinnost zaměstnance vykonávat sjednanou práci. Pravidlo obsažené v článku 5 odst. 1 stanovuje příslušnost

¹¹ Rozsudek Soudního dvora ze dne 15. 2. 1989. Six Constructions Ltd vs. Paul Humbert. Věc 32/88.

¹² Rozsudek Soudního dvora ze dne 13. 7. 1993. Mulox IBC Ltd vs. Hendrick Geels. Věc 125/92.

soudu, který je se sporem úzce spojen. Zaměstnanci jako smluvní straně, která je ze sociálně ekonomického hlediska slabší, je zajištěna přiměřená ochrana, pokud je příslušným soud místa, kde zaměstnanec skutečně vykonává svoji práci.

Soudní dvůr konstatoval, že v případech, kdy je práce vykonávána ve více smluvních státech, musí být ustanovení Bruselské úmluvy vykládána způsobem, který zabrání vzniku příslušnosti více soudů a vydání vzájemně si odporujících rozhodnutí a usnadní uznávání a výkon rozhodnutí. Soudní dvůr tedy uzavřel, že článek 5 odst. 1 Bruselské úmluvy musí být vykládán v tom smyslu, že pokud zaměstnanec vykonává práci na území několika smluvních států, je místem, kde byl nebo měl být splněn „závazek, o nějž se jedná“, místo, kde nebo odkud zaměstnanec převážně plní své závazky vůči zaměstnavateli, přičemž musí být vzato v úvahu, že své povinnosti zaměstnanec zajišťoval z kanceláře nacházející se na území smluvního státu, kde měl bydliště, odkud vykonával svou činnost a kam se navracel po každé služební cestě. Pojem „závazek, o nějž se jedná“, Soudní dvůr tedy vyložil autonomně. Článek 5 odst. 1 Bruselské úmluvy byl Soudním dvorem interpretován restriktivně jako výjimka ze základního pravidla.

2.4 Doplněné znění článku 5 odst. 1 Bruselské úmluvy

Na základě uvedených rozhodnutí Soudního dvora bylo v roce 1989 San Sebastianskou přístupovou dohodou do článku 5 odst. 1 Bruselské úmluvy doplněno pravidlo týkající se příslušnosti ve věcech individuálních pracovních smluv¹³, podle něhož může být osoba, která má bydliště na území některého smluvního státu, žalována v jiném smluvním státě, pokud předmět sporu tvoří individuální pracovní smlouva nebo nároky z individuální pracovní smlouvy, u soudu místa, kde zaměstnanec obvykle vykonává svou práci. Pokud zaměstnanec obvykle nevykonává svou práci v jednom státě, zaměstnavatel může být žalován rovněž u soudu místa, kde se nachází nebo nacházela provozovna, která zaměstnance přijala do zaměstnání. Pro vymezení pojmu „místo, kde zaměstnanec obvykle vykonává svou práci“, je relevantní následující rozhodnutí Soudního dvora.

¹³ Svobodová, K., Valdians, J.: Judikatura Evropského soudního dvora v oblasti evropského justičního prostoru ve věcech civilních. Část VII. Nařízení Brusel I ve světle judikatury Evropského soudního dvora. Právní fórum. 2007, roč. 4, č. 8, s. 272, 275.

2.5 C-383/95 Petrus Wilhelmus Rutten vs. Cross Medical Ltd¹⁴

Soudní dvůr v tomto rozsudku vyložil pojem „místo, kde zaměstnanec obvykle vykonává svou práci“, obsažený v přepracovaném znění článku 5 odst. 1 Bruselské úmluvy. Spor se týkal zaměstnance anglické společnosti vykonávající práci na území Společenství i mimo něj, jehož bydliště i kancelář, kam se navracel po každé zahraniční cestě, se nacházely v Nizozemsku. Z předchozí judikatury Soudního dvora vyplývá, že v případě pracovních smluv je místem plnění „závazku, o nějž se jedná“, místo, kde zaměstnanec skutečně vykonává svou práci, přičemž je-li pracovní činnost vykonávána ve více smluvních státech, je tímto místo, kde nebo odkud zaměstnanec převážně plní svoje povinnosti vůči zaměstnavateli. Zaměstnanci jako straně ze sociálního hlediska slabší je poskytnuta náležitá ochrana, pokud je pracovněprávní spor projednán před soudem místa, kde zaměstnanec vykonává svou práci.

Vykonává-li zaměstnanec svou práci ve více než jednom smluvním státě, je třeba zamezit stanovení příslušnosti několika soudů a vydání vzájemně neslučitelných rozhodnutí. Soudní dvůr tedy konstatoval, že pojmem „místo, kde zaměstnanec obvykle vykonává svou práci“, se rozumí místo, kde má zaměstnanec efektivní centrum svých pracovních aktivit a odkud skutečně vykonává převážnou část svých povinností vůči zaměstnavateli. Národní soud je povinen zohlednit skutečnost, že zaměstnanec tráví většinu pracovní doby v jednom smluvním státě, ve kterém má kancelář, kde organizuje svoji činnost a kam se navrácí po každé zahraniční cestě. Soudní dvůr interpretoval pojem „místo, kde zaměstnanec obvykle vykonává svou práci“, autonomně, neboť pouze tento druh výkladu zajistí jednotnou aplikaci Bruselské úmluvy. Dále Soudní dvůr setrval na restriktivní interpretaci článku 5 odst. 1 Bruselské úmluvy.

3 Příslušnost ve věcech individuálních pracovních smluv v Nařízení Brusel I

V Nařízení Brusel I byla příslušnost ve věcech individuálních pracovních smluv z dosahu článku 5 odst. 1 vyňata a jako příslušnost speciální upravena v člancích 18-21. Existence uvedených ustanovení tak vyrovnala

¹⁴ Rozsudek Soudního dvora ze dne 9. 1. 1997. Petrus Wilhelmus Rutten vs. Cross Medical Ltd. Věc C-383/95.

nerovnováhu mezi právní úpravou v oblasti kolizní, která již obsahovala zvláštní ustanovení chránící pracovníka, a v oblasti procesní, kde do přijetí Nařízení Brusel I neexistovala komplexně zpracovaná úprava.¹⁵ V uvedených ustanoveních je reflektována judikatura vztahující se k Bruselské úmluvě, v níž Soudní dvůr dovodil nutnost ochrany zaměstnance jako strany ve sporu ekonomicky slabší, u které se předpokládá nižší stupeň právních znalostí.¹⁶ Pravidla o speciální příslušnosti mají povahu *lex specialis* vůči obecnému pravidlu i alternativním pravidlům.¹⁷

Cílem pravidel o příslušnosti ve věcech individuálních pracovních smluv je ochrana zaměstnance¹⁸, který má bydliště na území členského státu, proti tomu, aby byl žalován v jiném členském státě než ve státě svého bydliště. Zároveň tato pravidla zaměstnanci jako straně ve sporu slabší umožňují za určitých podmínek žalovat zaměstnavatele i ve státě svého bydliště.¹⁹ Zaměstnanec tedy může volit, kde bude žalovat zaměstnavatele, zatímco sám může být žalován pouze u soudu státu, s jehož právem je obeznámen.²⁰ Jsou-li splněny podmínky aplikace speciálních pravidel ve věcech individuálních pracovních smluv, musí být tato použita. Obdobně jako u obecného pravidla musí mít žalovaný bydliště na území některého členského státu.²¹ V případech, kdy žalovaný bydliště či sídlo v některém členském státě nemá, se příslušnost soudů určí v souladu s článkem 4 Nařízení Brusel I na základě vnitrostátního práva.²²

15 Rozehnalová, N., Týč, V.: Evropský justiční prostor (v civilních otázkách), 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006. 401 s. ISBN 80-210-4053-X. s. 234.

16 Stone, P.: EU Private International Law, 2. vyd. Cheltenham: Edward Elgar Publishing Limited, 2010. 562 s. ISBN 978-1-84844-083-8. s. 123.

17 Svobodová, K., Valdhan, J.: Judikatura Evropského soudního dvora v oblasti evropského justičního prostoru ve věcech civilních. Část VII. Nařízení Brusel I ve světle judikatury Evropského soudního dvora. Právní fórum. 2007, roč. 4, č. 8, s. 269.

18 Viz bod 13 Preambule Nařízení Brusel I.

19 Pauknerová, M.: Evropské mezinárodní právo soukromé, 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013. 334 s. ISBN 978-80-7400-504-6. s. 106.

20 Štefko, M.: Vysílání zaměstnanců do zahraničí. Praha: C. H. Beck, 2009. 356 s. ISBN 978-80-7400-110-9. s. 69.

21 Svobodová, K., Valdhan, J.: Judikatura Evropského soudního dvora v oblasti evropského justičního prostoru ve věcech civilních. Část VII. Nařízení Brusel I ve světle judikatury Evropského soudního dvora. Právní fórum. 2007, roč. 4, č. 8, s. 269. Viz rovněž Pauknerová, M.: Evropské mezinárodní právo soukromé, 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013. 334 s. ISBN 978-80-7400-504-6. s. 106.

22 Kučera, Z.: Mezinárodní právo soukromé, 7. vyd. Brno: Doplněk, 2009. 462 s. ISBN 978-80-7239-231-5. s. 341. Viz rovněž Pauknerová, M.: Evropské mezinárodní právo soukromé, 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013. 334 s. ISBN 978-80-7400-504-6. s. 106.

Oproti speciální příslušnosti ve věcech pojištění a spotřebitelských smluv je v případě individuálních pracovních smluv upravena fáze uznávání rozhodnutí rozdílně. Podle článku 35 odst. 1 Nařízení Brusel I nelze uznat rozhodnutí, pokud byla porušena speciální pravidla o příslušnosti ve věcech pojištění a spotřebitelských smluv. U individuálních pracovních smluv nedržení pravidel o speciální příslušnosti není důvodem pro neuznání rozhodnutí.²³ Uvedený rozdíl je odůvodněn situacemi, za nichž by porušení pravidel o příslušnosti mohlo znamenat prospěch pro zaměstnance, je-li žalobcem.²⁴ Dalším důvodem této rozdílnosti může být postupný vývoj ustanovení článku 5 odst. 1 a 17 odst. 5 Bruselské úmluvy, v nichž nebyla ochrana zaměstnance zohledněna a ze kterých byl oddíl 5 kapitoly II Nařízení Brusel I vyvinut.²⁵

Podle článku 19 Nařízení Brusel I může být zaměstnavatel žalován u soudů členského státu, v němž má bydliště, nebo v jiném členském státě u soudu místa, kde zaměstnanec obvykle vykonává svou práci, nebo u soudu místa, kde svou práci obvykle vykonával naposledy. Pokud zaměstnanec nevykonával svou práci v jediné zemi, může být zaměstnavatel rovněž žalován u soudu místa, kde se nachází nebo nacházela provozovna, která zaměstnance přijala do zaměstnání. Zaměstnavatel nemusí mít bydliště na území některého členského státu, v souladu s článkem 18 odst. 2 Nařízení Brusel I postačí, nachází-li se na území členského státu jeho pobočka, zastoupení nebo jiná provozovna. Zaměstnavatel oproti tomu může v souladu s článkem 20 odst. 1 Nařízení Brusel I žalovat zaměstnance pouze u soudů toho členského státu, na jehož území má zaměstnanec bydliště. V případě vzájemné žaloby ale zaměstnanec může být žalován v souladu s článkem 20 odst. 2 u soudu státu, u něhož byla podána původní žaloba. „Zaměstnanec však sám v tomto státě zabýt řízení nemůže, v jeho případě je rozhodující bydliště zaměstnavatele.“²⁶ „Bydlištěm“ práv-

²³ Svobodová, K., Valdhans, J.: Judikatura Evropského soudního dvora v oblasti evropského justičního prostoru ve věcech civilních. Část VII. Nařízení Brusel I ve světle judikatury Evropského soudního dvora. Právní fórum. 2007, roč. 4, č. 8, s. 273. Viz rovněž Pauknerová, M.: Evropské mezinárodní právo soukromé, 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013. 334 s. ISBN 97880-7400-504-6. s. 106.

²⁴ Rozehnalová, N., Týč, V.: Evropský justiční prostor (v civilních otázkách), 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006. 401 s. ISBN 80-210-4053-X. s. 235.

²⁵ Briggs, A., Rees, P. : Civil jurisdiction and judgements, 4. vyd. London: Norton rose, 2005. 743 s. ISBN 1-84311-4259. s. 107.

²⁶ Štefko, M.: Vysílání zaměstnanců do zahraničí. Praha: C. H. Beck, 2009. 356 s. ISBN 978-80-7400-110-9. s. 70.

nické osoby se podle článku 60 Nařízení Brusel I rozumí místo, kde má tato osoba své sídlo, ústředí nebo hlavní provozovnu. Kde se nachází místo bydliště zaměstnance, posoudí soud podle svých národních předpisů.²⁷ „Z pohledu české úpravy se bydlištěm rozumí místo, kde se osoba zdržuje s úmyslem zde trvale žít, místo trvalého pobytu zde nehráje roli.“²⁸

Podle článku 21 Nařízení Brusel I se od ustanovení upravujících příslušnost ve věcech individuálních pracovních smluv lze odchýlit pouze dohodou uzavřenou po vzniku sporu nebo dohodou uzavřenou ve prospěch zaměstnance. Pokud prorogační doložka umožňuje zaměstnanci žalovat zaměstnavatele i u jiných soudů než těch, které jsou stanoveny v Nařízení Brusel I, lze ji uzavřít kdykoliv, tedy i před vznikem sporu.²⁹ Sjednání prorogační doložky je vhodné zejména v případech, kdy zaměstnanec vykonává práci v jiném státě, než má bydliště. Prorogační doložka omezující právo zaměstnance, podle které by příslušným soudem byl soud výhodný pouze pro zaměstnavatele, nemá význam. Soudní řízení ale zahájit lze, pokud se žalovaný zaměstnanec dostaví k jednání k tomuto soudu v souladu s článkem 24 Nařízení Brusel I.³⁰ K oddílu 5 kapitoly II Nařízení Brusel I o příslušnosti ve věcech individuálních pracovních smluv se vztahují dva následující judikáty.

3.1 C-462/06 Glaxosmithkline a Laboratoires Glaxosmithkline vs. Jean-Pierre Rouard³¹

V uvedeném rozhodnutí se Soudní dvůr zabýval otázkou, zda lze na spor z individuální pracovní smlouvy aplikovat pravidla alternativní příslušnosti stanovená v článku 6 Nařízení Brusel I. Článek 6 odst. 1 stanoví, že osoba, která má bydliště v některém členském státě, může být též žalována, je-li žalováno více osob společně, u soudu místa, kde má bydliště některý z žalovaných za předpokladu, že právní nároky jsou spojeny tak úzce, že je účelné

²⁷ Viz článek 59 odst. 1 Nařízení Brusel I.

²⁸ Štefko, M.: Vysílání zaměstnanců do zahraničí. Praha: C. H. Beck, 2009. 356 s. ISBN 978-80-7400-110-9. s. 70. Viz rovněž Barancová, H. et al.: Vysielanie zamestnancov. Plzeň: Aleš Čeněk, s. r. o., 2008. 238 s. ISBN 978-80-7380-156-4. s. 31.

²⁹ Barancová, H. et al.: Vysielanie zamestnancov. Plzeň: Aleš Čeněk, s. r. o., 2008. 238 s. ISBN 978-80-7380-156-4. s. 31.

³⁰ Štefko, M.: Vysílání zaměstnanců do zahraničí. Praha: C. H. Beck, 2009. 356 s. ISBN 978-80-7400-110-9. s. 70.

³¹ Rozsudek Soudního dvora ze dne 22. 5. 2008. Glaxosmithkline a Laboratoires Glaxosmithkline vs. JeanPierr Rouard. Věc C-462/06.

je projednat a rozhodnout o nich společně, aby se zabránilo vydání vzájemně neslučitelných rozhodnutí v oddělených řízeních. Soudní dvůr v odůvodnění tohoto rozsudku konstatoval, že spory plynoucí z individuálních pracovních smluv musí být projednány před soudy určenými v souladu s pravidly o speciální příslušnosti, která jsou stanovena v oddílu 5 kapitoly II Nařízení Brusel I.

Pravidla o příslušnosti ve věcech individuálních pracovních smluv musí být vykládána restriktivně a mohou být změněna nebo doplněna jinými pravidly o příslušnosti pouze tehdy, pokud je na ně učiněn výslovný odkaz v samotném oddílu 5. Doslovný výklad těchto ustanovení vede k závěru, že tato vylučují jakékoliv použití článku 6 odst. 1 na spory spadající do oddílu 5 Nařízení Brusel I. Pokud by bylo zaměstnavateli umožněno dovolávat se článku 6 odst. 1, zaměstnanec by mohl být zbaven ochrany, která je mu zaručena článkem 20 odst. 1 Nařízení Brusel I, podle něhož může být zaměstnanec žalován pouze u soudů toho členského státu, na jehož území má bydliště. Nelze připustit, aby se pravidel o alternativní příslušnosti mohl dovolávat pouze zaměstnanec. Pokud by Soudní dvůr tato přeměnil na jednostranná pravidla příslušnosti chránící stranu ve sporu slabší, došlo by k narušení zásady právní jistoty, která představuje jeden z cílů Nařízení Brusel I a vyžaduje předvídatelnost pravidel o příslušnosti. Soudní dvůr tedy uzavřel, že pravidlo alternativní příslušnosti obsažené v článku 6 odst. 1 nelze aplikovat v případě, že příslušnost pro původní žalobu byla založena podle speciálního pravidla o příslušnosti ve věcech individuálních pracovních smluv. Oddíl 5 kapitoly II Nařízení Brusel I byl tedy interpretován restriktivně.

3.2 C-154/11 Ahmed Mahamdia vs. Alžírská demokratická a lidová republika³²

V tomto rozhodnutí se Soudní dvůr zabýval výkladem článku 21 odst. 2 Nařízení Brusel I a pojmu „provozovna“ obsaženého v článku 18 odst. 2. Spor vznikl mezi alžírským a německým státním příslušníkem s bydlištěm v Německu a jeho zaměstnavatelem, velvyslanectvím Alžírské demokratické a lidové republiky v Německu. Předmětem pracovní smlouvy byl výkon

³² Rozsudek Soudního dvora ze dne 19. 7. 2012. Ahmed Mahamdia vs. Alžírská demokratická a lidová republika. Věc C-154/11.

činnosti řidiče osobního vozidla u tohoto velvyslanectví. Smlouva obsahovala doložku o určení příslušnosti alžírských soudů. Soudní dvůr v odůvodnění rozsudku uvedl, že Nařízení Brusel I se aplikuje nejen na vztahy mezi členskými státy, ale také na vztahy mezi členským státem a třetím státem. Článek 18 odst. 2 Nařízení Brusel I stanoví, že uzavřel-li zaměstnanec pracovní smlouvu se zaměstnavatelem, který má bydliště nebo sídlo mimo území Evropské unie, avšak má v některém členském státě „pobočku, zastoupení nebo jinou provozovnu“, má se za to, že tento zaměstnavatel má bydliště nebo sídlo na území členského státu.

Soudní dvůr použil autonomní výklad pojmu „pobočka, zastoupení nebo jiná provozovna“, neboť pouze tímto druhem výkladu lze zajistit plnou účinnost Nařízení Brusel I, přičemž zohlednil účel ustanovení článku 18, jehož cílem je poskytnout zaměstnanci jako slabší straně sporu dostatečnou ochranu. O „pobočku, zastoupení nebo jinou provozovnu“ se jedná, jsou-li splněna dvě následující kritéria určující, zda žaloba týkající se provozování těchto zařízení má spojitost s členským státem. Zaprvé, pojem „pobočka, zastoupení nebo jiná provozovna“ předpokládá existenci centra činnosti, které dlouhodobě vystupuje navenek jako prodloužení mateřského podniku, má vedení a je materiálně vybaveno tak, že může vést jednání s třetími osobami, které se nemusí obracet přímo na mateřský podnik. Zadruhé, spor se musí týkat buď úkonů souvisejících s provozováním těchto zařízení, nebo závazků, které na sebe vzaly jménem mateřského podniku a mají být splněny ve státě, v němž se tato zařízení nacházejí. V případě velvyslanectví jsou obě kritéria naplněna.

Jedná-li velvyslanectví *iure gestionis* a nabývá práv a povinností občansko-právní povahy, jak je tomu v případě pracovních smluv uzavíraných s osobami, které nevykonávají činnost spadající do výkonu veřejné moci, lze jurisdikční imunitu státu vyloučit a aplikovat Nařízení Brusel I. Velvyslanectví třetího státu nacházející se na území členského státu tedy představuje „provozovnu“ ve smyslu článku 18 odst. 2 Nařízení Brusel I. Přesnou povahu činnosti zaměstnanců potom přísluší určit vnitrostátnímu soudu.

Článek 21 Nařízení Brusel I stanoví, že strany pracovní smlouvy mohou uzavřít dohodu o určení příslušnosti soudů po vzniku sporu, nebo umožňující zaměstnanci podat návrh na zahájení řízení u jiných soudů než těch, které jsou stanoveny v člácích 18 a 19. Soudní dvůr konstatoval, že toto

ustanovení musí být vykládáno způsobem, který zajistí zaměstnanci jako slabší straně sporu dostatečnou ochranu. Prorogační dohoda uzavřená před vznikem sporu tedy musí zaměstnanci umožnit podat návrh na zahájení řízení vedle soudů běžně příslušných na základě článků 18 a 19 Nařízení Brusel I i k jiným soudům včetně soudů nacházejících se mimo Evropskou unii. Soudní dvůr použil restriktivní výklad pravidel o speciální příslušnosti, který zajistí zaměstnanci jako slabší straně sporu náležitou ochranu.

4 Příslušnost ve věcech individuálních pracovních smluv v Nařízení Brusel Ibis

V Nařízení Brusel Ibis se úprava příslušnosti ve věcech individuálních pracovních smluv s některými změnami oproti Nařízení Brusel I nachází v článcích 20 – 23. V souladu s článkem 20 odst. 1 se příslušnost pro pracovněprávní spory určuje na základě oddílu 5 kapitoly II Nařízení Brusel Ibis, aniž jsou dotčeny články 6, 7 odst. 5 a nově oproti Nařízení Brusel I v případě žalob podaných proti zaměstnavateli článek 8 odst. 1. Podle Nařízení Brusel Ibis se v případě žalovaného zaměstnance, který nemá bydliště v některém členském státě, určuje příslušnost soudů v souladu s článkem 6 odst. 1 podle národních právních předpisů. Naopak nemá-li žalovaný zaměstnavatel bydliště v žádném členském státě, může být žalován v souladu s článkem 21 odst. 2 Nařízení Brusel Ibis u soudu toho členského státu, kde nebo odkud zaměstnanec obvykle vykonává svou práci, nebo kde svou práci obvykle vykonával naposledy, nebo v případech, kdy zaměstnanec nevykonává svou práci v jediné zemi, u soudu místa, kde se nachází provozovna, která zaměstnanec přijala do zaměstnání.

V případě sporu vyplývajícího z provozování pobočky, zastoupení nebo jiné provozovny zůstala v článku 7 odst. 5 Nařízení Brusel Ibis zachována možnost žalovat u soudu místa, kde se tyto složky nacházejí. Nově Nařízení Brusel Ibis umožňuje zaměstnanci v souladu s článkem 8 odst. 1 společně žalovat více zaměstnavatelů u soudu místa, kde má některý z nich bydliště, za předpokladu, že právní nároky jsou spojeny tak úzce, že je účelné je projednat a rozhodnout o nich společně, aby se zabránilo vydání vzájemně neslučitelných rozhodnutí v oddělených řízeních. Stejně jako v Nařízení

Brusel I postačí v souladu s článkem 20 odst. 2 Nařízení Brusel Ibis, aby měl zaměstnavatel, který nemá bydliště v členském státě, na území členského státu pobočku, zastoupení nebo jinou provozovnu.

V článku 21 odst. 1 Nařízení Brusel Ibis zůstalo zachováno základní pravidlo určující příslušné soudy v případech, že je žalován zaměstnavatel s bydlištěm na území některého členského státu. Rovněž ostatní pravidla speciální příslušnosti ve věcech individuálních pracovních smluv stanovená v člancích 20 a 21 Nařízení Brusel I zůstala v Nařízení Brusel Ibis upravena obdobně. Pokud se žalovaný zaměstnanec účastní řízení v souladu s článkem 26 Nařízení Brusel Ibis, musí soud před uznáním své příslušnosti ověřit, zda je zaměstnanec informován o svém právu namítat nepřislušnost soudu a o účincích, které vyvolá jeho účast nebo neúčast před soudem. V článku 45 odst. 1 písm. e) bodě i) Nařízení Brusel Ibis se nově nachází důvod odepření uznání rozhodnutí pro jeho rozpor s pravidly o speciální příslušnosti ve věcech individuálních pracovních smluv, pokud je žalovanou stranou zaměstnanec. Toto ustanovení ale nelze využít v situaci, kdy bylo vydáno rozhodnutí příslušným soudem, mimo jiné například podle článku 26 Nařízení Brusel Ibis.³³

V souladu s bodem 18 Preambule Nařízení Brusel Ibis by slabší strana měla být chráněna pravidly pro určení příslušnosti, která jsou pro ni příznivější než obecná pravidla. *„Účelem pravidel speciální příslušnosti v Nařízení Brusel Ibis je ochrana sociálních hodnot na úrovni mezinárodního práva procesního. Vzájemně se doplňuje s ochranou v rovině mezinárodního práva soukromého, kdy slabší strana těží z výhody použití práva země jejího bydliště. Interpretace speciálních pravidel musí být aplikujícími soudy prováděna autonomně. Charakter interpretace je předurčen účelem těchto pravidel, musí být tedy činěn s ohledem na požadavek ochrany strany, která je stranou slabší. Ochrana by nicméně neměla být absolutní, musí být dodržen požadavek právní jistoty obou stran závazkového vztahu.“*³⁴

³³ Rozehnalová, N., Valdhans, J., Drličková, K., Kyselovská, T.: Mezinárodní právo soukromé Evropské unie (Nařízení Řím I, Nařízení Řím II, Nařízení Brusel I). Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. 448 s. ISBN 978-80-7478-016-5. s. 268.

³⁴ Rozehnalová, N., Valdhans, J., Drličková, K., Kyselovská, T.: Mezinárodní právo soukromé Evropské unie (Nařízení Řím I, Nařízení Řím II, Nařízení Brusel I). Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. 448 s. ISBN 978-80-7478-016-5. s. 266.

5 Závěr

V uvedených rozhodnutích Soudního dvora v pracovněprávních sporech byl užit autonomní způsob interpretace. Pojem „místo, kde zaměstnanec obvykle vykonává svou práci“ byl Soudním dvorem vymezen jako místo, kde má zaměstnanec efektivní centrum svých pracovních aktivit a odkud skutečně vykonává převážnou část svých povinností vůči zaměstnavateli. Národnímu soudu přísluší zohlednit skutečnost, že zaměstnanec tráví většinu pracovní doby v jednom členském státě, ve kterém má kancelář, kde organizuje svoji činnost a kam se navrácí po každé zahraniční cestě. Pouze autonomní druh výkladu zajistí jednotnou aplikaci pravidel o příslušnosti v členských státech, zamezí stanovení příslušnosti několika soudů pro tentýž právní vztah a vydání vzájemně neslučitelných rozhodnutí a posílí právní ochranu osob, neboť umožňuje žalobci snadno určit soud, u něhož může podat žalobu, a žalovanému rozumně předvídat, u kterého soudu může být žalován.

Cílem speciálních pravidel o příslušnosti ve věcech individuálních pracovních smluv je ochrana zaměstnance jako slabší strany sporu, jejich interpretace je tedy restriktivní, což logicky vychází právě z povahy těchto ustanovení. Ochrana zaměstnance v Nařízení Brusel I a Nařízení Brusel Ibis spočívá v možnosti zaměstnance volit, zda podá návrh na zahájení řízení u soudu místa bydliště zaměstnavatele, u soudu místa, kde obvykle vykonává svou práci, nebo nevykonává-li svou práci v jediné zemi, u soudu místa, kde se nachází provozovna, která jej zaměstnala, zatímco zaměstnavatel může podat návrh na zahájení řízení pouze u soudu místa, kde má zaměstnanec bydliště. Ve prospěch zaměstnance je rovněž omezena prorogace, pokud byla prorogační dohoda uzavřena před vznikem sporu, musí zaměstnanci umožnit podat návrh na zahájení řízení vedle soudů běžně příslušných i k jiným soudům včetně soudů třetích států.

Zvýšená ochrana zaměstnance je dále zajištěna rozšířením působnosti Nařízení Brusel Ibis na zaměstnavatele s bydlištěm mimo členské státy. Podle judikatury Soudního dvora vztahující se k Nařízení Brusel I nelze pravidla alternativní příslušnosti aplikovat na pracovněprávní spory. Nařízení Brusel Ibis použití pravidel alternativní příslušnosti již umožňuje, je-li žalobcem zaměstnanec. V případě tiché prorogace musí soud nově podle Nařízení

Brusel Ibis před uznáním své příslušnosti ověřit, zda je zaměstnanec informován o svém právu namítat nepřislušnost soudu a o účincích, které vyvolá jeho účast nebo neúčast před soudem. Nařízení Brusel Ibis rovněž nově zaměstnanci zajišťuje ochranu ve fázi uznání rozhodnutí. Pravidla o příslušnosti pro pracovněprávní spory obsažená v Nařízení Brusel Ibis umožňují zaměstnanci na základě jednoduché právní úvahy snadno předvídat místo soudiště, přičemž zaručují, že vedení sporu nebude pro zaměstnance ekonomicky neúnosné. Lze tedy konstatovat, že pravidla o příslušnosti ve věcech individuálních pracovních smluv v Nařízení Brusel Ibis zaměstnanci z hlediska předvídatelnosti místa soudiště zajišťují dostatečnou ochranu.

Literature

- Barancová, H. et al.: Vysielanie zamestnancov. Plzeň: Aleš Čeněk, s. r. o., 2008. 238 s. ISBN 978-80-7380-156-4.
- Briggs, A., Rees, P. : Civil jurisdiction and judgements, 4. vyd. London: Norton rose, 2005. 743 s. ISBN 1-84311-4259.
- Jenard, P. : Report on the Convention on Jurisdiction and the Enforcement of Judgements in Civil and Commercial matters (signed at Brussels, 27 September 1968). Official Journal of the European Communities No C 59/8. Report 1979, No C 59/72.
- Kučera, Z.: Mezinárodní právo soukromé, 7. vyd. Brno: Doplněk, 2009. 462 s. ISBN 978-80-7239-231-5.
- Nygh, P. : Autonomy in International Contracts. Oxford: Clarendon Press, 1999. 282 s. ISBN 0-19-826270-1.
- Pauknerová, M.: Evropské mezinárodní právo soukromé, 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013. 334 s. ISBN 978-80-7400-504-6.
- Rozehnalová, N., Týč, V.: Evropský justiční prostor (v civilních otázkách), 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006. 401 s. ISBN 80-210-4053-X.
- Stone, P. : EU Private International Law, 2. vyd. Cheltenham: Edward Elgar Publishing Limited, 2010. 562 s. ISBN 978-1-84844-083-8.
- Svobodová, K., Valdhans, J.: Judikatura Evropského soudního dvora v oblasti evropského justičního prostoru ve věcech civilních. Část VII. Nařízení Brusel I ve světle judikatury Evropského soudního dvora. Právní fórum. 2007, roč. 4, č. 8.

- Štefko, M.: Vysílání zaměstnanců do zahraničí. Praha: C. H. Beck, 2009. 356 s. ISBN 978-80-7400-110-9.
- Rozsudek Soudního dvora ze dne 26. 5. 1982. Roger Ivenel vs. Helmut Schwab. Věc 133/81.
- Rozsudek Soudního dvora ze dne 15. 1. 1987. Hassan Shenavai vs. Klaus Kreischner. Věc 266/85.
- Rozsudek Soudního dvora ze dne 15. 2. 1989. Six Constructions Ltd vs. Paul Humbert. Věc 32/88.
- Rozsudek Soudního dvora ze dne 13. 7. 1993. Mulox IBC Ltd vs. Hendrick Geels. Věc 125/92.
- Rozsudek Soudního dvora ze dne 9. 1. 1997. Petrus Wilhelmus Rutten vs. Cross Medical Ltd. Věc C-383/95.
- Rozsudek Soudního dvora ze dne 27. 2. 2002. Herbert Weber vs. Universal Ogden Services Ltd. Věc C-37/00.
- Rozsudek Soudního dvora ze dne 22. 5. 2008. Glaxosmithkline a Laboratoires Glaxosmithkline vs. JeanPierr Rouard. Věc C-462/06.
- Rozsudek Soudního dvora ze dne 19. 7. 2012. Ahmed Mahamdia vs. Alžírská demokratická a lidová republika. Věc C-154/11.

Contact – e-mail

325618@mail.muni.cz

Mýtus európskeho konania s nízkou hodnotou sporu v praxi spotrebiteľských sporov na Slovensku

Miroslav Slašťan

Paneurópska vysoká škola, Fakulta práva, Slovenská republika

Abstract in original language

Ochrana spotrebiteľa zakotvená v práve Európskej únie a významne podporovaná judikatúrou Súdneho dvora hýbe nielen hmotnoprávnymi inštitútmi civilných záväzkových vzťahov, ale aj procesnoprávnou úpravou pri riešení následných sporov. Spotrebiteľské spory priniesli viaceré modifikácie do rozhodcovského konania, tradičného súdneho, ako aj exekučného konania. Spotrebiteľská povaha sporov znamenala v mnohých prípadoch odklon od kontradiktórneho procesu, rovnováhy procesných strán a tradičnej zásady „*vigilantibus iura scripta sunt*“. Oslabená efektivita súdneho vymáhania práv a povinností vnútroštátnymi procesnými inštitútmi viedla následne k hľadaniu alternatívneho procesného rámca. Tým môže byť európske konanie s nízkou hodnotou sporu, ktoré je postavené na zásadách rýchlosti, jednoduchosti, hospodárnosti a rovnováhy procesného postavenia dlžníka a veriteľa. Príspevok sa snaží analyzovať aplikačnú prax slovenských súdov pri riešení spotrebiteľských sporov v rámci nariadenia č. 861/2007. Po vysporiadaní sa so základnou otázkou, či osobitná povaha spotrebiteľských sporov má špeciálny dopad na aplikáciu európskeho konania s nízkou hodnotou sporu, príspevok načrtáva mnohé aktuálne problémy, s ktorými zápasia sudy Slovenskej republiky. Platí zásada súdnej ochrany spotrebiteľa ex officio aj v procesnom rámci podľa nariadenia č. 861/2007? Aký je rozsah odkazu na vnútroštátne procesné právo v prípade ak nariadenie určitú otázku neupravuje? Je aj pri aplikácii vnútroštátnych procesných inštitútov nutné rešpektovať základné zásady európskeho konania s nízkou hodnotou sporu? Záverom autor pripúšťa riziko, či kategorická alebo prehnane aktívna súdna ochrana spotrebiteľa neurobí z rýchlosti a hospodárnosti európskeho konania s nízkou hodnotou sporu iba ďalší mýtus práva Európskej únie.

Keywords in original language

EÚ; justičná spolupráca; civilné veci; cezhraničný spor; nízka hodnota sporu; nariadenie č. 861/2007; spotrebiteľ; ex officio; Súdny dvor; prejudiciálne konanie.

Abstract

Consumer protection embodied within EU law and substantially supported by the case law of the Court of Justice moves not only substantive institutes of civil contractual relations, but procedural rules within resolving subsequent disputes too. Consumer disputes has evoked several modifications to arbitration, to traditional judicial and enforcement proceedings. Nature of consumer disputes has diverted from contradictory procedure, procedural balance of the parties and the traditional principle of “*vigilantibus iura scripta sunt*”. Weakened effectiveness of the judicial enforcement of rights and obligations of national procedural institutes subsequently led to the search for alternative procedural framework. This may be a European Small Claims Procedure which is built on the principles of speed, simplicity, economy and balance of the procedural status of the debtor and creditor. This article tries to analyze the application experience of the Slovak courts in resolving consumer disputes under Regulation No. 861/2007. After answering the fundamental question of whether the specific nature of consumer disputes has a special impact on the application of the European Small Claims Procedure, analyses outlines many of the current problems faced by Slovak courts. Should the principle of judicial protection of consumers *ex officio* even in the procedural framework under Regulation. 861/2007 be applied? What is the scope of the reference to national procedural law in cases where the Regulation does not provide for a specific question? Should the fundamental principles of the European Small Claims Procedure be respected when national procedural institutes are used? In conclusion, the author recognizes the risk, whether categorical or overly active judicial protection of consumers makes its speed and economy of the European Small Claims Procedure just another myth of European Union law.

Keywords

EU; Judicial Cooperation; Civil Cases; Cross-Border Litigation; Small Claims; Regulation No. 861/2007; Consumer; Ex Officio; Court of Justice; Preliminary Ruling.

1 Úvod

Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 861/2007 z 11. júla 2007, ktorým sa ustanovuje európske konanie vo veciach s nízkou hodnotou sporu (ďalej len „Nariadenie“ alebo „nariadenia o európskom konaní s nízkou hodnotou sporu“)¹ sa od 1. januára 2009 uplatňuje ako alternatívny procesný rámec súdneho vymáhania cezhraničných pohľadávok s hodnotou istiny nepresahujúcou 2000 €.

Všeobecným cieľom nariadenia je zlepšiť prístup k spravodlivosti²:

- i. zjednodušením cezhraničných konaní vo veciach s nízkou hodnotou sporu,
- ii. urýchlením cezhraničných konaní vo veciach s nízkou hodnotou sporu,
- iii. znížením nákladov na takéto spory³ a iv) zaručením rovnakých podmienok pre veriteľov a dlžníkov.⁴

Práve pri postupe podľa nariadenia a výklade jeho viacerých rámcových, alebo nejasných ustanovení, sú najmä vnútroštátne súdy členských štátov povinné prihliadať na vyššie uvedené ciele.

Ad i)

Zjednodušenie cezhraničných konaní vo veciach s nízkou hodnotou sporu, sa premieta najmä do odlišného stanovenia podmienok uznávania a výkonu rozsudkov⁵ voči všeobecným pravidlám stanoveným v nariadení č. 44/2001,⁶ najmä zrušenie exequatúr. V záujme uľahčenia uznávania a vykonávania

¹ Uverejnené v Úradnom vestníku EÚ dňa 31. 7. 2007, čiastka L 199. Zmenené a doplnené bolo k 1. 12. 2014 iba jediný krát a to v súvislosti s prístupom Chorvátskej republiky k EÚ, nariadením Rady (EÚ) č. 517/2013 z 13. mája 2013, Ú. v. EÚ L 158, 10. 6. 2013, s. 1 – 71.

² Pozri ods. 7 preambuly nariadenia.

³ Pozri ods. 8 preambuly nariadenia.

⁴ Pozri ods. 7 preambuly nariadenia.

⁵ Pozri ods. 8 preambuly nariadenia.

⁶ Pozri čl. 38 a nasl. nariadenia Rady (ES) č. 44/2001 z 22. decembra 2000 o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach (Ú. v. ES L 12, 16. 1. 2001, s. 1).

rozsudku vydaného súdom podľa nariadenia, by sa mal rozsudok vydaný v jednom členskom štáte v európskom konaní vo veciach s nízkou hodnotou sporu uznať a byť vykonateľný v inom členskom štáte bez potreby doložky vykonateľnosti a bez akejkoľvek možnosti namietat' proti jeho uznaniu.⁷

V záujme zjednodušenia a uľahčenia zavedenia európskeho konania vo veciach s nízkou hodnotou sporu, zavádza nariadenie tzv. „formulárové konanie“, tzn. komunikáciu navrhovateľa a odporcu so súdom prostredníctvom tlačív⁸, ktorých vyplňanie je rýchle, intuitívne a jednoduché.

K zjednodušeniu konania tiež prispieva fakultatívnosť pripájania dôkazov⁹ a zásadne písomná forma konania, tzn. zavedenie diskrečnej právomoci pri možnosti súdu odmietnuť žiadosť o ústne konanie.¹⁰

Ad ii)

Cieľ urýchliť cezhraničné konanie vo veciach s nízkou hodnotou sporu je napĺňaný prostredníctvom stanovenia pomerne krátkych lehôt, napríklad 14-dňová lehota na doručenie došlého návrhu na súd odporcovi na vyjadrenie,¹¹ alebo 30 dňová lehota pre odporcu na zaslanie vyjadrenia po doručenej žalobe.¹²

Vnútroštátny súd musí konať čo najskôr i v prípadoch, keď toto nariadenie nestanovuje žiadnu lehotu pre konkrétne štádium konania.¹³

Možnosť urýchliť konanie podľa nariadenia vylúčením opravných prostriedkov proti rozhodnutiu súdu je daná na voľbu členským štátom.¹⁴

V záujme zrýchlenia vymáhania pohľadávok s nízkou hodnotou sporu by mal byť rozsudok vykonateľný bez ohľadu na akýkoľvek možný opravný prostriedok a bez povinnosti zloženia záruky, ak toto nariadenie neustanovuje inak.¹⁵

Ad iii)

Zníženie nákladov súdneho vymáhania pohľadávok v rámci európskeho konania s nízkou hodnotou sporu možno považovať za azda najdôležitejší

⁷ Pozri ods. 30 preambuly nariadenia.

⁸ Pozri napr. čl. 4 ods. 1, a 4, čl. 5 ods. 2 nariadenia.

⁹ Pozri ods. 12 preambuly nariadenia.

¹⁰ Pozri ods. 14 preambuly nariadenia.

¹¹ Pozri čl. 5 ods. 2, druhý pododsek nariadenia.

¹² Pozri čl. 5 ods. 3 nariadenia.

¹³ Pozri ods. 23 preambuly nariadenia.

¹⁴ Pozri čl. 17 nariadenia.

¹⁵ Pozri ods. 25 preambuly nariadenia.

cieľ nariadenia a jeho základnú interpretačnú zásadu jeho vnútroštátnej aplikácie, najmä pri použití vnútroštátnych procesných predpisov a praxe súdnych orgánov.

Nariadenie výslovne uvádza, že pri stanovovaní nákladov na riešenie sporu v rámci európskeho konania vo veciach s nízkou hodnotou sporu by sa mali zohľadňovať zásady jednoduchosti, rýchlosti a proporcionality. Je vhodné, aby sa údaje o uhrádzaných nákladoch zverejňovali a postupy stanovovania týchto nákladov boli transparentné.¹⁶

Pokiaľ sa súd rozhodne nariadiť ústne dokazovanie, členské štáty majú podporovať využívanie moderných komunikačných technológií, ak sa vo vnútroštátnom práve členského štátu, v ktorom zasadá súd alebo tribunál, neustanovuje inak. Súd alebo tribunál by mal využívať najjednoduchšie a najmenej nákladné spôsoby vykonávania dôkazov.¹⁷

K zníženiu nákladov prispieva zákaz povinného zastupovania advokátom alebo inou osobou s právnickým vzdelaním vo všetkých štádiách konania podľa nariadenia¹⁸ a spôsob doručovania súdnych písomností a písomností odporcu a navrhovateľa.¹⁹

Nakoniec vzhľadom na ciele jednoduchosti a nákladovej efektívnosti by mal súd nariadiť, aby bola strana, ktorá nemala vo veci úspech, povinná zaplatiť len trovy konania, vrátane napríklad aj všetkých nákladov vyplývajúcich zo skutočnosti, že sa druhá strana nechala zastupovať advokátom alebo inou osobou s právnickým vzdelaním, alebo všetkých nákladov vyplývajúcich z doručenia alebo prekladu dokumentov, ktoré sú úmerné hodnote pohľadávky alebo ktoré sú nevyhnutné.²⁰ Rovnako sa od strany konania, ktorá požaduje výkon rozsudku v inom členskom štáte, nemôže žiadať, aby mala v členskom štáte výkon oprávneného zástupcu alebo inú poštovú adresu, ako je poštová adresa súdnych exekútorov príslušných na výkon rozsudku vydaného v súlade s vnútroštátnym právom príslušného členského štátu.²¹

¹⁶ Pozri odsek 7 preambuly nariadenia.

¹⁷ Pozri odsek 20 preambuly nariadenia.

¹⁸ Pozri ods. 15 preambuly nariadenia.

¹⁹ Pozri ods. 18 preambuly nariadenia.

²⁰ Pozri ods. 29 preambuly nariadenia.

²¹ Pozri ods. 32 preambuly nariadenia.

Ad iv)

Zaručenie rovnakých podmienok pre veriteľov a dlžníkov je premietnutím ustanovení primárneho práva EÚ, najmä podpora základných práv a zohľadnenie najmä zásad uznaných v Charte základných práv Európskej únie. Vnútroštátny súd je pri postupe podľa nariadenia povinný rešpektovať právo na spravodlivý proces a zásadu kontradiktórneho procesu najmä pri rozhodovaní o potrebe ústneho pojednávania, o dôkazných prostriedkoch a rozsahu, v akom sa vykonajú dôkazy.²²

V prípade uprednostnenia cieľa urýchliť cezhraničné konanie s nízkou hodnotou sporu vylúčením opravných prostriedkov, nariadenie určuje pre zabezpečenie minimálneho štandardu práv odporcu existenciu minimálnych požiadaviek na preskúmanie rozsudku v prípadoch, keď odporca nebol schopný pohľadávku poprieť.²³

Naviac kedykoľvek súd určuje lehotu, dotknutá strana by mala byť informovaná o následkoch zmeškania tejto lehoty.²⁴

2 Cezhraničný spor a spotrebiteľ v európskom konaní s nízkou hodnotou sporu

Vychádzajúc prvotne z právneho základu justičnej spolupráce v civilných veciach (čl. 81 ods. 1 a 2 ZFEÚ), možno prijať úniové „opatrenia“ týkajúce sa odstraňovania prekážok riadneho priebehu občianskoprávneho konania, resp. zlučiteľnosti pravidiel občianskeho súdneho konania v členských štátoch²⁵, len v

- a) občianskych veciach,
- b) ktoré majú navyše cezhraničné dôsledky,
- c) ak je to nevyhnutné pre riadne fungovanie vnútorného trhu.

Ad c) Kým podmienka „riadneho fungovania vnútorného trhu“ sa vyťahuje k princípu subsidiarity a proporcionality a jej splnenie, či skôr relevantné odôvodnenie je v oblasti spoločných právomocí „zelenou“ pre využitie

²² Pozri ods. 9 preambuly nariadenia.

²³ Pozri ods. 31 preambuly nariadenia.

²⁴ Pozri ods. 28 preambuly nariadenia.

²⁵ Pozri čl. 81, ods. 2, písm. f) Zmluvy o fungovaní EÚ.

legislatívnej právomoci Európske únie vôbec, podmienky pod písm. a) a b) predstavujú v podmienkach únieového práva zložitú legislatívno-technickú otázku a najmä rozhraničujú vecnú pôsobnosť právneho aktu.

Ad a) Aké právne vzťahy a spory spadajú do občianskych vecí je vecou práva EÚ, ide o únieový pojem a je nutné ho vykladať všetkými dostupnými interpretačnými metódami práva EÚ, resp. v medziach jeho určenia prameňmi práva EÚ (najmä primárnym a sekundárnym právom a judikatúrou Súdneho dvora EÚ).

V rámci nariadenia o európskom konaní s nízkou hodnotou sporu je pojem „občianska vec“ určená skôr negatívnym výpočtom (čl. 2 ods. 1 a najmä ods. 2). Niet dôvodu sa domnievať, že toto ustanovenie vylučuje z vecnej pôsobnosti nariadenia spotrebiteľské spory, resp. že Nariadenie vylučuje realizovať európske konanie s nízkou hodnotou sporu voči spotrebiteľovi alebo na jeho návrh. Naviac preambula nariadenia odkazuje aj na iniciatívny materiál Európskej rady, ktorá v roku 1999 vyzvala Radu a Komisiu, aby prijali spoločné procesnoprávne normy pre zjednodušené a zrýchlené cezhraničné konanie v spotrebiteľských a obchodných veciach s nízkou hodnotou sporu (ide vôbec o jediné ustanovenie, kde sa pojem spotrebiteľ vyskytuje). Ak naviac zoberieme do úvahy predkladaciu správu k návrhu nariadenia²⁶, môžeme usúdiť, že „zjednodušené a zrýchlené“ riešenie práve spotrebiteľských sporov medzi sporovými stranami rozličných členských štátov EÚ bol jeden z primárnych cieľov Nariadenia.

Ad b) Z hľadiska definovania medzinárodného prvku možno procesné nariadenia v oblasti justičnej spolupráce rozdeliť do troch skupín²⁷:

- i. prvú skupinu tvoria nariadenia, ktoré medzinárodný prvok explicitne vymedzujú (definujú)

²⁶ Pozri KOM(2005) 87 v konečnom znení, Brusel, 15.3.2005, 2005/0020 (COD). Predkladacia správa ďalej odkazuje na Predbežný program ochrany spotrebiteľa a informačnej politiky z roku 1975 a na Zelenú knihu o prístupe spotrebiteľov k spravodlivosti a riešení spotrebiteľských sporov na jednotnom trhu z roku 1993 a oznámenie Komisie z roku 1996 týkajúce sa akčného plánu o prístupe spotrebiteľov k spravodlivosti a riešení spotrebiteľských sporov na vnútornom trhu.

²⁷ Podľa Bureš, R. – Drápal, L. a kol.: Občianský soudní řád II. Komentář. Praha: C.H. Beck 2009, str. 2856.

- ii. pri druhej skupine nariadení je medzinárodný prvok daný povahou v nich obsiahnutej právnej úpravy, resp. postupom súdov a procesných strán a iii) tretiu skupinu tvoria nariadenia, ktoré o svojej použiteľnosti len na spory obsahujúce medzinárodný prvok mlčia.

Nariadenie o európskom konaní s nízkou hodnotou sporu patrí do prvej skupiny, tzn. jeho použiteľnosť len v sporoch s medzinárodným prvkom je stanovená explicitne (viď čl. 1 ods. 1 Nariadenia: „*Toto nariadenie sa uplatňuje v občianskych a obchodných veciach pri cezhraničných sporoch...*“), vrátane určenia skutočnosti, ktorá medzinárodný prvok zakladá (čl. 3 ods. 1 nariadenia: „*Na účely tohto nariadenia je cezhraničným sporom taký spor, v ktorom má aspoň jedna zo strán bydlisko alebo obvyklý pobyt v členskom štáte inom ako v členskom štáte súdu alebo tribunálu konajúceho vo veci.*“).

Cezhraničným prvkom tak môže byť jedine bydlisko odporcu alebo navrhovateľa v inom členskom štáte než v ktorom sa nachádza konajúci súd.

Ako príklad je možné uviesť možnosti bydliska navrhovateľa a odporcu v rámci členských aj nečlenských štátov EÚ z perspektívy konajúceho súdu z členského štátu (napr. súdu Slovenskej republiky).

Súd členského štátu EÚ	Bydlisko navrhovateľa	Bydlisko odporcu	Cezhraničný spor podľa Nariadenia
SR	SR	SR	nie
SR	SR	ČR	áno
SR	ČR	SR	áno
SR	USA	SR	nie
SR	SR	USA	nie
SR	ČR	ČR	áno
SR	ČR	SRN	áno
SR	SRN	ČR	áno
SR	USA	ČR	áno
SR	ČR	USA	áno
SR	USA	USA	nie

Nakoniec je možné konštatovať, že na rozdiel od druhého procesného predpisu upravujúceho cezhraničný spôsob súdneho vymáhania pohľadávok, ktorým je Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 1896/2006,

ktorým sa zavádza európske konanie o platobnom rozkaze²⁸, nie je v európskom konaní s nízkou hodnotou sporu obmedzenie vzťahujúce sa na príslušnosť súdu v konaniach, kde odporcom je spotrebiteľ.

Totíž podľa čl. 6 ods. 2 nariadenia č. 1896/2006 ak sa pohľadávka týka zmluvy uzavretej osobou - spotrebiteľom na účel, ktorý sa môže považovať za patriaci do oblasti mimo jej predmetu činnosti alebo výkonu povolania, majú právomoc len súdy v členskom štáte, v ktorom má odporca bydlisko v zmysle článku 59 nariadenia (ES) č. 44/2001. Vyššie uvedená schéma v prípade európskeho platobného rozkazu musí byť doplnená (zúžená) o možnosť žalovať odporcu – spotrebiteľa v inom členskom štáte než má tento bydlisko. Nariadenie o európskom konaní s nízkou hodnotou sporu takúto výnimku nepozná, tzn. osobitne nechráni spotrebiteľa pri otázke príslušnosti súdu. Možno aj z uvedeného konštatovať, že práva dlžníka (spotrebiteľa), sú dané procesným postupom stanoveným nariadením o európskom konaní s nízkou hodnotou sporu v užšom rozsahu. Dôvod je zrejмый, kým európsky platobný rozkaz vychádza zo zásady nepopretej pohľadávky²⁹, pri európskom konaní s nízkou hodnotou sporu je popretie pohľadávky možné bez ohľadu na výsledok sporu a je aj na odporcovci – spotrebiteľovi, či sa v konaní bude aktívne brániť.

3 Príslušnosť súdu v európskom konaní s nízkou hodnotou sporu

Podľa ustanovenia čl. 3 ods. 2 Nariadenia sa bydlisko navrhovateľa a odporcu sa určuje v súlade s článkami 59 a 60 nariadenia (ES) č. 44/2001, tzn. v zásade podľa svojho vnútroštátneho práva.

Na strane druhej a na rozdiel od nariadenia č. 1896/2006, ktorým sa zavádza európske konanie o platobnom rozkaze, nie je v Nariadení ustanovenie podľa akého právneho predpisu konajúci súd bude posudzovať svoju medzinárodnú príslušnosť. Uvedené je možné netradične vyvodit' najmä na základe formulára návrhu (prílohy I, tlačivo A)³⁰. Miestnu a vecnú prísluš-

²⁸ Úradný vestník EÚ, 30. 12. 2006, čiastka L 399.

²⁹ Pozri bod 29 rozsudku Súdneho dvora z 13. 6. 2013, C-144/12, Goldbet Sportwetten.

³⁰ Pozri bod 4 prílohy I (tlačivo A): „Súd/tribunál musí byť príslušný v súlade s pravidlami nariadenia rady (ES) č. 44/2001 o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach.“

nost' je nutné posúdiť na základe čl. 25 ods. 1 písm. a) podľa vyhlásenia členského štátu o príslušnom súde (resp. ak súdoch tak aj podľa ďalších vnútroštátnych právnych predpisov). Členské štáty tak navyiac majú možnosť upraviť miestnu a vecnú príslušnosť súdov oprávnených rozhodovať v európskom konaní s nízkou hodnotou sporu odlišne, bez nutnosti rešpektovať „blízkosť“ súdu v prípade odporcu – spotrebiteľa.

Otázka určenia bydliska súdom však nemá dopad iba na **určenie príslušnosti súdu** (ide predovšetkým o otázku bydliska odporcu), ale kľúčový význam môže mať aj na možnosť použiť Nariadenie vôbec, keďže rozhodujúci súd túto otázku musí najskôr (súčasne) vyhodnotiť pre určenie jednej z neodstrániteľných podmienok konania – **posúdenia sporu ako cezhraničného** (otázka bydliska odporcu a aj navrhovateľa).

Práve v prípade, ak má navrhovateľ bydlisko mimo územia členských štátov EÚ, alebo v tom istom členskom štáte, v akom sa nachádza konajúci súd, je určenie bydliska odporcu na území (ktoréhokoľvek) iného členského štátu podstatné pre založenie podmienky cezhraničného sporu podľa čl. 3 ods. 1 Nariadenia.

Najmä v spotrebiteľských sporoch prax potvrdzuje existenciu väčšieho množstva prípadov neznámeho bydliska odporcu, tzn. ktorému konajúci súd nemôže doručiť³¹ kópiu tlačiva návrhu na uplatnenie pohľadávky (tlačivo A) spolu s tlačivom na odpoveď odporcu (tlačivo C). Podľa ustanovenia čl. 59 nariadenia Brusel I pri posúdení, či má odporca bydlisko na území členského štátu, kde bol návrh podaný, použije svoje právo.

Domnievam sa, že pokiaľ je bydlisko odporcu neznáme a práve táto skutočnosť je rozhodujúca a jediná možná pre posúdenie sporu ako cezhraničného, keďže navrhovateľ má bydlisko v tom istom členskom štáte, kde sa nachádza konajúci súd, alebo v nečlenskom štáte, **nemožno následne Nariadenie použiť**. Tento nedostatok je pritom jeden z hlavných bodov jeho novelizácie, prijatej Komisiou dňa 19. 11. 2013 a predloženej Rade a Európskemu parlamentu.³² Jednoducho súd nemôže v tomto prípade bydlisko odporcu inak prezumovať, či ustanoviť opatrovníka.

³¹ Pozri čl. 13 nariadenia.

³² Pozri návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady, ktorým sa mení nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 861/2007 z 11. júla 2007,

Odlíšna a častejšia je situácia, ak cezhraničný spor je založený na odlišnom bydlisku navrhovateľa a konajúceho súdu, tzn. odporca má bydlisko v inom členskom štáte, než je členský štát konajúceho súdu. V tomto prípade je bydlisko odporcu podstatné „iba“ pri založení medzinárodnej príslušnosti súdu, cezhraničný charakter konania má už súd vyriešený a daný.

Nariadenie Rady (ES) č. 44/2001 z 22. 12. 2000 o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach³³ vychádza zo zásady zmluvnej voľnosti a dáva prednosť dohode zmluvných strán o príslušnom súde. Navyiac dohoda o právomoci uzatvorená medzi zmluvnými stranami sa považuje za výlučnú (čl. 23 ods. 1 nariadenia Brusel I). V ustanovení čl. 17 nariadenia Brusel I je špecifická úprava voľby právomoci súdu medzi stranami v spotrebiteľských zmluvách. Súd tak musí najskôr podľa čl. 25 preskúmať nielen výlučnú právomoc podľa čl. 22 nariadenia Brusel I, ale aj podľa čl. 17.

Ak si zmluvné strany v rámci spotrebiteľského sporu nedohodli príslušný súd podľa čl. 17, súd má ďalšie možnosti založenia svojej právomoci podľa všeobecných ustanovení (čl. 2), alebo podľa ustanovení o osobitnej právomoci (najmä čl. 5 a 6), obligatórnej právomoci (čl. 8 až 21) alebo podľa článku 24 (zúčastnením sa na konaní). Článok 24 nariadenia Brusel I je pritom uplatniteľný aj na veci spotrebiteľských zmlúv v zmysle kapitoly II oddielu 4 tohto nariadenia.³⁴

Ktorým sa ustanovuje európske konanie vo veciach s nízkou hodnotou sporu, a nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 1896/2006 z 12. decembra 2006, ktorým sa zavádza európske konanie o platobnom rozkaze, COM/2013/0794 final - 2013/0403 (COD). Podľa bodu 6 preambuly sa európske konanie vo veciach s nízkou hodnotou sporu má zrušením čl. 3 a doplnením čl. 2 uplatniť pri všetkých pohľadávkach s cezhraničným prvkom. Majú sem patriť aj prípady, keď majú obidve strany bydlisko v tom istom členskom štáte a iba miesto plnenia ich zmluvy, miesto, na ktorom došlo ku škodovej udalosti alebo miesto vykonávania rozsudku sa nachádza v inom členskom štáte. K tejto zmene sa Ministerstvo spravodlivosti SR stavia kriticky: „Z tohto pohľadu je rozšírenie definície cezhraničného prvku koncipované široko. Najmä rozšírenie uplatnenia nariadenia č. 861/2007 na situácie uvedené v písmene d) článku 2 ods. 2 predmetného nariadenia, t.j. na situáciu, kedy je miestom vykonania rozsudku iný členský štát, by v praxi v podstate viedol k potenciálnemu uplatneniu návrhu na všetky vnútroštátne konania bez toho, aby bolo možné vopred túto skutočnosť predvídať.“

³³ Úradný vestník ES L 12, 16.1. 2001, s. 1 až 23.

³⁴ Pozri bod 74 návrhov generálnej advokátky Trstenjak z 8.9.2011 prednesené vo veci C-327/10 Hypoteční banka a.s. proti Udovi Lindnerovi a rozsudok Súdneho dvora z 20. mája 2010, C-111/09 Česká podnikateľská poisťovňa, a. s., Vienna Insurance Group, proti Michalovi Bilasovi.

Existuje následne možnosť viesť európske konanie s nízkou hodnotou sporu voči spotrebiteľovi ako odporcoví, ak jeho bydlisko nie je súdu známe? Odpoveď dáva Súdny dvor vo svojom rozsudku vo veci C-327/10 Hypoteční banka, a. s. proti Udovi Lindnerovi. Ak má vnútroštátny súd rozhodnúť o žalobe proti spotrebiteľovi, musí najprv overiť, či má žalovaný bydlisko na území členského štátu tohto súdu v súlade s čl. 16 ods. 2 nariadenia Brusel I, pričom v súlade s článkom 59 ods. 1 uplatní právny poriadok svojho štátu. Ak konajúci súd dospeje k záveru, že žalovaný nemá bydlisko na území členského štátu tohto súdu, potom musí overiť, či má žalovaný bydlisko v inom členskom štáte. Na tento účel uplatní v súlade s čl. 59 ods. 2 nariadenia Brusel I právo tohto iného členského štátu. Následne ak vnútroštátny súd naďalej nie je schopný určiť miesto bydliska spotrebiteľa a jednak nedisponuje dôkaznými indíciami, ktoré by mu umožnili dospieť k záveru, že spotrebiteľ má skutočne bydlisko mimo územia Únie, je možné čl. 16 ods. 2 nariadenia Brusel I vykladať v tom zmysle, že v prípade, ak je spotrebiteľ, ktorý je zmluvnou stranou (dlhodobého hypotekárneho úveru) s povinnosťou informovať zmluvného partnera o akejkoľvek zmene adresy, opustí svoje bydlisko predtým, než sa voči nemu podá žaloba pre porušenie zmluvných povinností, majú súdy členského štátu, na ktorého území sa nachádza posledné známe bydlisko spotrebiteľa, na základe článku 16 ods. 2 tohto nariadenia právomoc rozhodnúť o tejto žalobe, pokiaľ nie sú podľa článku 59 toho istého nariadenia schopné určiť aktuálne bydlisko žalovaného ani nemajú dôkazné indície umožňujúce dospieť k záveru, že žalovaný má skutočné bydlisko mimo územia Únie. To znamená, že nariadenie Brusel I nebráni uplatneniu ustanovenia vnútroštátneho procesného práva členského štátu, ktoré v snahe zabrániť situácii odoprenia spravodlivosti umožňuje viesť konanie za neprítomnosti proti osobe, ktorej bydlisko nie je známe, pokiaľ sa súd, ktorý sa sporom zaoberá, ubezpečí predtým, než o ňom rozhodne, že sa uskutočnili všetky pátrania, ktoré ukladajú zásady riadnej starostlivosti a dobrej viery, aby sa zistil pobyt žalovaného.³⁵

Nakoniec Súdny dvor vo svojom rozsudku z 11. septembra 2014, vo veci C112/13, A proti B a i., rozhodol, že čl. 24 nariadenia Brusel I so zreteľom

³⁵ Bod 39 až 42 a výrok rozsudku Súdneho dvora zo 17. 11. 2011, C-327/10 Hypoteční banka a.s. proti Udovi Lindnerovi.

na článok 47 Charty sa má vykladať v tom zmysle, že ak vnútroštátny súd ustanoví opatrovníka žalovanému, ktorému žaloba nebola doručená, pretože jeho pobyt nie je známy, v súlade s vnútroštátnou právnou úpravou, účasť na konaní tohto opatrovníka sa nerovná účasti na konaní tohto žalovaného v zmysle článku 24 uvedeného nariadenia stanovujúceho medzinárodnú právomoc tohto súdu.

4 Možnosti ochrany spotrebiteľa ex offa a kontradiktórnosť v európskom konaní s nízkou hodnotou sporu

Z vyššie uvedeného posúdenia postavenia spotrebiteľa v rámci práva EÚ, najmä judikatúry Súdneho dvora, účelu tejto osobitnej právnej úpravy, je možné následne preskúmať, či sa zásada ex offa ochrany spotrebiteľa uplatní aj v procesnom rámci Nariadenia.

Podľa čl. 4 ods. 1 nariadenia „navrhovateľ začne európske konanie vo veciach s nízkou hodnotou sporu vyplnením vzorového tlačiva A, ako je uvedené v prílohe I, a jeho podaním na príslušný súd alebo tribunál osobne, poštou alebo akýmkoľvek iným komunikačným prostriedkom, ako je fax alebo elektronická pošta, ktorý je prijateľný pre členský štát, v ktorom sa konanie začína. Tlačivo návrhu na uplatnenie pohľadávky obsahuje opis dôkazov, ktoré podporujú pohľadávku, a prípadne sa k nemu pripoja akékoľvek príslušné podporné dokumenty.

Diskusia počas koncipovania návrhu Nariadenia sa viedla aj s ohľadom na povinnosť predložiť súdu spolu s návrhom (tlačivom A) dôkaz samotný, alebo len jeho „opis“. Z dôvodu hospodárnosti konania podľa Nariadenia a s cieľom vyhnúť sa zbytočným nákladom na preklad, napríklad zmluvy, objednávky, faktúry, protokolu o prevzatí a pod., Nariadenie v konečnej podobe ustálilo, že postačí v návrhu uviesť „opis“ dôkazu.³⁶

Podľa čl. 4 ods. 4 Nariadenia „*Ak sa súd alebo tribunál domnieva, že informácie, ktoré poskytol navrhovateľ, nie sú dostatočne jasné alebo primerané, alebo ak tlačivo návrhu na uplatnenie pohľadávky nie je správne vyplnené, a pokiaľ sa pohľadávka nezdá byť zjavne neopodstatnená alebo návrh neprípustný, dá navrhovateľovi možnosť tlačivo návrhu na uplatnenie pohľadávky doplniť alebo opraviť alebo predložiť týmto orgánom*

³⁶ Kramer, Xandra, E.: Small claim, simple recovery? The European small claims procedure and its implementation in the Member States. ERA Forum (2011), č. 12, str. 123.

určené doplňujúce informácie alebo dokumenty, alebo vziať pohľadávku späť, a to v lehote určenej týmto orgánom. Na tento účel súd alebo tribunál použije vzorové tlačivo B, ako je uvedené v prílohe II.“

Z citovaného ustanovenia vyplýva, že súd môže vyzvať navrhovateľa predovšetkým na opravu alebo doplnenie tlačiva, ale sekundárne aj na predloženie doplňujúcich dokumentov. Súd je povinný navrhovateľovi stanoviť lehotu, ktorá by mala byť primeraná lehotám uplatniteľným v rámci Nariadenia, nie podľa vnútroštátneho práva.

Súd je na tento úkon povinný použiť tlačivo B (príloha II Nariadenia). Práve znenie tlačiva B je v tomto ohľade nejasné, totiž súd obmedzuje pri jeho vyplňaní iba na určenie spôsobu opravy alebo doplnenie tlačiva návrhu³⁷, nie na pripojenie externého dokumentu, napr. dôkazu. Táto skutočnosť samotná však podľa môjho názoru nemôže obmedziť možnosti súdu podľa čl. 4 ods. 1 nariadenia a jednoducho v samotnom tlačive napriek inštrukciám v ňom uvedeným zadá povinnosť navrhovateľovi predložiť samostatnú listinu, dôkaz a pod.

Naviac Nariadenie v samostatnom článku 9 upravuje otázky možnosti a spôsobu vykonávania dôkazov. Je legitímna otázka, či sa ustanovenia čl. 9 vzťahujú aj na „predloženie“ dôkazov navrhovateľom, resp. až ich „vykonávanie“ zo strany súdu v ďalšom priebehu konania, najmä po obrane odporcu. Zo systematického i logického výkladu čl. 9 Nariadenia usudzujem, že tento sa vzťahuje na súd aj v okamihu jeho úkonu podľa čl. 4 ods. 4 a na vyžiadanie doplnenia a/alebo opravy tlačiva, resp. predloženia dôkazov k návrhu.

Ustanovenia čl. 4 ods. 1 nariadenia však naviac uvádza základnú podmienku možnosti vyžiadania samotných dôkazov, ale aj opravy či doplnenia tlačiva, a tým je predbežné posúdenie návrhu súdom a jeho vyhodnotenie s ohľadom na to, či sa „pohľadávka nezdá byť zjavne neopodstatnená alebo návrh neprípustný“. Následne: „*Ak sa pohľadávka zdá zjavne neopodstatnená alebo návrh neprípustný alebo ak navrhovateľ tlačivo návrhu na uplatnenie pohľadávky nedoplnil alebo neoprávil v rámci určenej lehoty, návrh sa zamietne*“.

³⁷ Pozri formulácie na druhej strane tlačiva B, napr. „doplňte alebo opravte tlačivo“ alebo posledná veta tlačiva. „Uvedeným spôsobom je potrebné doplniť a/alebo opraviť tieto oddiely tlačiva“.

Môže teda súd zamietnuť návrh z dôvodu zjavnej neopodstatnenosti alebo neprípustnosti po tom, čo navrhovateľa vyzval tlačivom B na doplnenie/opravu a tento návrh doplnil/opravil?

5 Osobitný prípad kontradiktórnosti konania – prípad C-328/14, CD Consulting v. pani Pančurová (CD Consulting II)

Kontradiktórnosť európskeho konania s nízkou hodnotou sporu a možnosť súdom žiadať od navrhovateľa predkladanie dôkazov a ex offio preskúmať aj prípadne nekalé podmienky v spotrebiteľských zmluvách, z ktorých vznikajú pohľadávky a to v rôznych štádiách konania podľa Nariadenia, sú otázky aktuálne a z pohľadu rozhodovacej praxe súdov SR aj kontroverzné (rozumej rôzne súdy, rôzny postup a rôzne rozhodnutia).

Ako najvhodnejšie sa javí uviesť konkrétny príklad a spor, ktorý navyše má možnosť posúdiť aj z tohto pohľadu Súdny dvor a ktorý (ne)bude zrejme čoskoro rozhodnutý.

Uvedol som, že niekedy okolo roku 2010 až 2012 súdy Slovenskej republiky postupne v kontexte judikatúry Súdneho dvora (najmä po vynesení rozsudku Súdneho dvora vo veci C-40/08 Asturcom³⁸, ktorý bol pravdepodobne rozhodujúcim spúšťačom) dospeli k názoru, že v rámci spotrebiteľských úverov alebo pôžičiek sú úroky z istiny, úroky z omeškania, zmluvné pokuty a rôzne zabezpečovacie inštitúty neprijateľné/nekalé podmienky v zmysle smernice 93/13 a že neprijateľným je tiež iný, než „štátny“ spôsob rozhodovania spotrebiteľských sporov. Konzekventne niekoľko tisíc pohľadávok (resp. už aj samotných exekučných titulov v podobe rozhodcovských rozsudkov alebo notárskych zápisníc) sa stalo nevymáhateľných či nevymožiteľných, pričom veritelia skúšali viaceré pokusy cez súdne a/alebo exekučné konania.

Množstvo z týchto pohľadávok (zmlúv) bolo navyše zabezpečených zmenkami, ktoré právne predpisy v rámci spotrebiteľských úverov nezakazovali vôbec, resp. neskôr umožňovali použiť zmenku zabezpečovaciu. Po neúspešnom vymáhaní pohľadávok v rámci súdnych či exekučných konaní (judikovaných napr. rozhodcovskými súdmi), využil veriteľ následne svoje

³⁸ Rozsudok Súdneho dvora zo 6. októbra 2009, C-40/08, Asturcom Telecomunicaciones SL proti Cristina Rodríguez Nogueira.

právo prevodu zmenky na zahraničný subjekt (so sídlom napr. v Českej republike). Následne si tento zahraničný subjekt uplatňuje práva zo zmenky v rámci európskeho konania s nízkou hodnotou sporu.

Dňa 28. 3. 2013 podal navrhovateľ CD Consulting na Okresnom súde Humenné návrh na začatie európskeho konania s nízkou hodnotou sporu. V konaní si uplatňuje pohľadávku zo zmenky, ktorú v tlačive nielen „opísal“, ale k návrhu priložil aj jej originál. Okresný súd bez toho, aby predbežne posúdil pohľadávku ako zjavne neopodstatnenú alebo návrh neprípustný, požiadal navrhovateľa prostredníctvom tlačiva B o doplnenie návrhu aj o ďalšie dôkazy, najmä požadujúc zmluvu, z ktorej zmenka vznikla. Konkrétne Okresný súd Humenné uviedol v spodnej časti tlačiva: „*V oddiele 8. 1. je potrebné zaslať súdu: Podľa smernice rady č. 93/13/EHS z 5. 4. 1993 je súd povinný z úradnej povinnosti skúmať v každom konaní, či sa nejedná o spotrebiteľský právny vzťah a to za účelom zabezpečenia právnej ochrany spotrebiteľa. Z tohto dôvodu je potrebné, aby ste súdu uviedli konkrétny právny titul, na základe ktorého bola zmenka vystavená a vyplnená (zmluva alebo iný právny titul) s uvedením prvotného právneho vzťahu medzi pôvodnými účastníkmi konania. Len tak môže súd zistiť, či sa jedná o spotrebiteľský alebo iný právny vzťah a teda aké právo sa má na daný spor použiť, pričom to má význam aj na určenie miestnej a vecnej príslušnosti súdu. V oddiele 8. 2. 1. je potrebné zaslať súdu: Podľa smernice rady č. 93/13/EHS z 5. 4. 1993 je súd povinný z úradnej povinnosti skúmať v každom konaní, či sa nejedná o spotrebiteľský právny vzťah a to za účelom zabezpečenia právnej ochrany spotrebiteľa. Z tohto dôvodu je potrebné, aby ste vzhľadom na vyššie uvedené zaslali súdu ako prílohu návrhu aj právny titul na základe ktorého bola zmenka vystavená a vyplnená (zmluva alebo iný právny titul).*“

Na túto výzvu súdu navrhovateľ reagoval tvrdením, že všetky náležitosti riadne podaného návrhu v súlade s čl. 4 a prílohou č. 1 Nariadenia splnil, súd disponuje všetkými informáciami potrebnými na vydanie rozhodnutia (obdobne aj podľa vnútroštátneho práva) a požadované informácie ani nemá k dispozícii. Navyše podľa navrhovateľa súd neuviedol v čom podľa neho „*nie sú informácie, ktoré poskytol dostatočne jasné alebo primerané, alebo prečo nie je tlačivo I návrhu správne vyplnené*“.

Po tejto odpovedi navrhovateľa súd návrh zamietol z dôvodu, že žalobca napriek výzve nepredložil zmluvu, z ktorej zmenka vznikla (čl. 4 ods. 4

nariadenia, posledná veta). Je potrebné dodať, že žalovaný ani nemá tušenie o začatí a priebehu konania podľa Nariadenia, keďže odporcovia sa v tomto štádiu nedoručujú ani tlačivo A – Návrh na uplatnenie pohľadávky zo strany navrhovateľa, ani tlačivo B – Výzva na odstránenie nedostatkov, ani odpoveď navrhovateľa a ani rozhodnutie súdu o zamietnutí Návrhu³⁹.

Odvolačí Krajský súd v Prešove, rekordman v počte podaných prejudiciálnych otázok podľa čl. 267 ZFEÚ medzi všeobecnými súdmi Slovenskej republiky následne bez vypočutia navrhovateľa, či (opätovného) vyžiadania, resp. zdôvodnenia potreby ďalšieho doplnenia dôkazov, vypočutia odporcu, odvolacie konanie prerušil a podal prejudiciálnu otázku, ktorá je vedená v rámci konania C-328/14, CD Consulting proti pani Pančurovej a iným.

Na okraj možno uviesť, že odporkyňa v hlavnom konaní pani Pančurová (a ďalších 20 odporcov, viď nižšie) sa stala zrejme prvou účastníčkou, ktorá nemala vedomosť nielen o prvostupňovom, odvolacom, ale ani o prejudiciálnom konaní na Súdnom dvore, a to z dôvodu postupu samotných súdov. Je pravdaže otázne, či sporné konanie je vôbec kontradiktórne⁴⁰, keďže ide navyše o jednu z najdôležitejších zásad európskeho konania z nízkou hodnotou sporu, a tiež ide o jednu z podmienok predkladania prejudiciálnej otázky podľa čl. 267 ZFEÚ.

Navyše sa zdá, že tak Okresný, ako aj odvolací súd mali od navrhovateľa k dispozícii všetky dôkazy na rozhodnutie o pohľadávke. Je otázne, či ich úmysel požadovať od navrhovateľa „*prílohu návrhu aj právny titul na základe ktorého bola zmenka vystavená a vyplnená*“, nie je v rozpore s čl. 12 ods. 1 Nariadenia (zákaz právneho posúdenia pohľadávky navrhovateľom), resp. či nie je logické, že okolnosti vystavenia zmenky nemal možnosť objasniť odporca, keďže týmito informáciami skutočne nemusí disponovať súčasný navrhovateľ, ktorý nebol účastníkom pôvodného právneho vzťahu. Nakoniec je možné konštatovať, že oba súdy presne vedú na základe čoho zmenka vznikla a všetky dôkazy vrátane zmlúv sa nachádzajú napr. v exekučných spisoch na týchto súdoch. Toto konštatovanie navyše podporuje

³⁹ Pozri rozhodnutie Okresného súdu Humenné z 27.6. 2013, sp.zn. 12C/105/2013, str. 8, ôsmy odstavec.

⁴⁰ Pozri rozsudok Súdneho dvora 70/77, Simmenthal, 28.6.1978, Zb. s. 1453, body 10 a 11; C-10/92, Balocchi, 20.10.1993, Zb. s. I-5105, body 13 a 14; C-332, 333 a 335/92, Eurico Italia, 3.3.1994, Zb. s. I-711, bod 11.

znenie prejudiciálnej otázky, ktoré obsahuje zmienku o neuvedení RPMN v zmluve o spotrebiteľskom úvere. Súdny teda majú informáciu nielen o spotrebiteľskej povahy pôvodnej zmluvy, ale majú túto zmluvu aj k dispozícii.

Z hľadiska dokazovania je v konaní podľa Nariadenia konečne nutné zaujať postoj k otázke, či v rámci európskeho konania s nízkou hodnotou sporu, môže súd rozhodujúci o právach z indosovanej zmenky, preskúmať zmluvu a kauzu právneho vzťahu a prípadnú nekalú povahu zmluvnej podmienky. Krajský súd v Prešove tvrdí, že tomuto preskúmaniu bráni ustanovenie § 17 zmenkového a šekového zákona č. 191/1950 Sb. v znení neskorších predpisov („*Kto je žalovaný zo zmenky, nemôže robiť majiteľovi námietky, ktoré sa zakladajú na jeho vlastných vzťahoch k vystaviteľovi alebo k predošlým majiteľom, okrem ak majiteľ pri nadobúdaní zmenky konal vedome na škodu dlžníka*“).

Ak by však prvostupňový aj odvolací súd postupovali podľa aplikovateľného procesného predpisu, ktorým je Nariadenie a podľa čl. 5 ods. 2 Nariadenia by doručili návrh žalovanému, nebránili by mu podať akékoľvek námietky voči návrhu postupom podľa čl. 5 ods. 3 alebo 5 Nariadenia. Domnievam sa, že samotné Nariadenie umožňuje postupom podľa ustanovení čl. 4, 5, 7, 8 a 9 vznášať akékoľvek námietky odporcom a najmä v štádiu začatia konania podľa čl. 4 Nariadenia nie je dôvod uvažovať hypoteticky o aplikácii § 17 zmenkového a šekového zákona.

Skôr sa zdá, že Krajský súd v Prešove má úmysel získať takú odpoveď od Súdneho dvora EÚ, ktorá mu umožní potvrdiť jeho názor uvedený v uznesení o podaní prejudiciálnej otázky⁴¹, že „indosáciou zmenky sa sleduje obídienie práva Európskej únie“. Túto odpoveď sa snaží získať nelogickým vykonštruovaním procesnej situácie, v ktorej Súdny dvor EÚ zavádza o skutkovom stave a o údajnej povinnosti aplikovať vnútroštátne právo. Navyše je zrejmé, že najmä prvostupňový súd zámerné neumožňuje odporcovi ani obranu a ignoruje postup podľa čl. 5 ods. 2 Nariadenia.

Domnievame sa, že možnosť ex offio ochrany spotrebiteľa tzn. skúmania nekalej zmluvnej podmienky je v európskom konaní s nízkou hodnotou sporu v zásade vylúčená v zmysle čl. 7 ods. 3 Nariadenia v prípade takého obligatórneho postupu súdu, kedy tento doručí návrh odporcovi (čl. 5 ods. 2

⁴¹ Pozri uznesenie Krajského súdu Prešov z 10.6. 2014, sp.zn. 6Co 132/2013, str. 11, posledný odstavec.

Nariadenia) a odporca žiadne vyjadrenie k návrhu podľa čl. 5 ods. 3 alebo 5 Nariadenia súdu neposkytne. Súd je v takejto situácii povinný vydať rozhodnutie podľa čl. 7 ods. 3 Nariadenia, nemôže ex offio dokazovať ďalšie skutočnosti, prípadne zamietnuť návrh z dôvodu neprípustnosti alebo zjavnej neopodstatnenosti.

Naopak ak sa odporca/spotrebiteľ bráni postupom podľa čl. 5 ods. 3 Nariadenia, nie je dôvod na to, aby súd na akúkoľvek obranu neprihliadol.

6 Medze uplatnenia vnútroštátnych právnych predpisov v rámci v európskeho konania s nízkou hodnotou sporu – medze uplatnenia článku 19 Nariadenia (spájanie konaní a vedľajšie účastníctvo)

Nariadenie nie je komplexný procesný predpis, ktorý umožní súdu všetky procesné otázky posúdiť podľa jeho ustanovení. Podľa čl. 19 Nariadenia „Pokiaľ toto nariadenie neustanovuje inak, európske konanie vo veciach s nízkou hodnotou sporu sa riadi procesným právom členského štátu, v ktorom sa konanie vedie.

Nariadenie navyše v 13 bode preambuly odkazuje, že pojmy „zjavne neopodstatnené v kontexte zamietnutia pohľadávky a neprípustné v kontexte zamietnutia návrhu by sa mali určiť v súlade s vnútroštátnym (zrejme hmotným) právom“.

Existuje viacero otázok týkajúcich sa najmä rozsahu uplatniteľnosti týchto ustanovení, najmä použiteľnosti vnútroštátnych procesných predpisov podľa čl. 19 Nariadenia. Konkrétne, či je možné použiteľnosť vnútroštátnych procesných predpisov chápať,

1. ako samostatných a nezávislých na nariadení, tzn. Nariadenie následnú ich použiteľnosť nijak neobmedzuje, alebo
2. ako závislých vždy na nariadení, tzn. akýkoľvek procesný úkon súdu alebo účastníkov nikdy „neopustí“ európske konanie s nízkou hodnotou sporu a preto najmä vecný rozsah jeho uplatniteľnosti, ako aj jeho účel a hlavné zásady musí súd vždy dodržať. Možno uviesť, že ide o osobitný prípad eurokonformného výkladu vnútroštátneho práva v súlade s nariadením.

Nakoniec pre úplnosť dodajme, že existuje aj takých odkaz na vnútroštátne procesné právo podľa Nariadenia, ktoré spadá pod prvý bod, tzn. procesný postup súdu následne „opúšťa“ európske konanie s nízkou hodnotou sporu. Ide o odkaz uvedený v:

- a) čl. 4 ods. 3 Nariadenia: „*Ak pohľadávka nepatrí do rozsahu pôsobnosti tohto nariadenia, súd alebo tribunál o tom informuje navrhovateľa⁴². Ak ju navrhovateľ nevezme späť, súd alebo tribunál koná v súlade s príslušným procesným právom uplatniteľným v členskom štáte, v ktorom sa konanie vedie.*“ a ešte zreteľnejšie
- b) v čl. 5 ods. 7 Nariadenia: „*Ak protipohľadávka presahuje sumu uvedenú v článku 2 ods. 1, s pohľadávkou ani s protipohľadávkou nemožno pokračovať v európskom konaní vo veciach s nízkou hodnotou sporu, ale postupuje sa v súlade s príslušným procesným právom uplatniteľným v členskom štáte, v ktorom sa konanie vedie.*“.

Naznačili sme napríklad otázku ukladania lehôt. Nariadenie upravuje taxatívne lehotu v čl. 5 ods. 2 pre súd, v čl. 5 ods. 3 pre odporcu, v čl. 5 ods. 4 pre súd, v čl. 5 ods. 5 a 6 pre súd, resp. v čl. 5 ods. 6 aj pre navrhovateľa, v čl. 7 pre súd a pod.

Naopak nariadenie neupravuje konkrétnu dĺžku lehoty, len výslovne ukladá povinnosť súdu lehotu určiť v ustanovení čl. 4 ods. 4, alebo analogicky pri vykonávaní dôkazov podľa čl. 9 ods. 2 (napr. nariadenie pojednávania, určenie lehoty na podanie znaleckého posudku a pod.).

Možno si položiť otázku, či pri tomto stanovovaní lehôt nie je súd viazaný účelom a zásadami Nariadenia. To totiž vo viacerých svojich ustanoveniach kladie dôraz na rýchlosť konania (čl. 1, bod 4 a 8 preambuly). Nariadenie pri stanovovaní lehôt sa pohybuje v rozmedzí 14 až 30 dní a to s prihliadnutím na cezhraničné doručovanie. Vzhľadom k „formulárovej komunikácii“ nie je nutné osobitne pripočítavať lehoty spojené s prekladom. Aj z tohto dôvodu bude napr. stanovenie lehoty 6 mesiacov na doplnenie alebo opravu návrhu podľa čl. 4 ods. 4, alebo nariadenie ústneho pojednávania

⁴² Toto informovanie navrhovateľa súdom nemá predpísanú „formulárovú“ podobu. V rámci tejto informácie by súd mal napr. navrhovateľa poučiť, že návrh ďalej prejedná mimo Nariadenia ako návrh (nárok) podľa svojho občianskeho práva procesného, ak v rámci určenej lehoty nevezme návrh späť.

aj v prípade, že sa odporca k návrhu podľa čl. 5 ods. 3 po piatich mesiacoch od doručenia návrhu, zrejme postup súdu obchádzajúci účel Nariadenia a jeho zásadu rýchlosti.

Existujú však aj ďalšie a spornejšie otázky týkajúce rozsahu uplatniteľnosti vnútroštátnych procesných ustanovení podľa čl. 19 Nariadenia. Nariadenie napríklad neupravuje možnosť spájať viaceré konania podľa Nariadenia do jediného alebo inštitút vedľajšieho účastníctva.

V praxi súdov Slovenskej republiky sa v súčasnosti objavuje najmä snaha o spájanie viacerých konaní podľa Nariadenia, do jediného európskeho konania s nízkou hodnotou sporu. Aj z už spomenutého konania vedeného na Krajskom súde v Prešove sp. zn. 6 Co 132/2013, resp. aktuálne prejudiciálneho konania C-328/14 vyplýva, že odvolací súd spojil 22 iných konaní s konaním 6 Co 132/2013. V jednom európskom konaní s nízkou hodnotou sporu následne:

- i) vystupuje 23 odporcov a,
- ii) existuje 23 pohľadávok s rôznou výškou, ktorých hodnota súhrnne niekoľkonásobne presahuje výšku istiny prípustnú Nariadením (2000 €⁴³).

Dôvod tohto postupu súdu zrejme nie je iný ako ten, že súd má v úmysle zabrániť navrhovateľovi CD Consulting vziať žalobu v konaní 6 Co 132/2013 späť, resp. vyriešiť spor s odporkyňou pani Pančurovou zmierom (porovnaj čl. 12 ods. 3 Nariadenia). Práve táto nemilá situácia totiž nastala v obdobnom konaní vedenom na Krajskom súde v Prešove pod sp.zn. 6 Co 156/2013, v ktorom tento súd podal totožnú prejudiciálnu otázku registrovanú na Súdnom dvore ako vec C-558/13, CD Consulting proti Mariánovi Vaskovi. Po podaní prejudiciálnej otázky vo veci C-558/13 nielen Krajský súd v Prešove samotný, ale aj väčšina ostatných súdov v SR prerušovalo konania podľa Nariadenia s odkazom na potrebu vyriešenia právnej otázky vo veci C-558/13. Po zastavení konania vo veci C-558/13 na základe späťvzatia návrhu Krajským súdom⁴⁴ (ako následok späťvzatia

⁴³ Pozri čl. 2 ods. 1 nariadenia.

⁴⁴ Pozri uznesenie Súdneho dvora zo 4. júna 2014 vo veci C-558/13.

žaloby navrhovateľom), tak množstvo súdov zostalo závislých na ďalšom postupe Krajského súdu, resp. s nevysporiadanou otázkou o prípustnosti § 17 zmenkového a šekového zákona v konaní podľa Nariadenia.

K prípustnosti spájania európskych konaní s nízkou hodnotou sporu možno uviesť, že takýto procesný postup súdu nepodporuje cieľ a zásady Nariadenia. Najmä v rámci drobných civilných nárokov totiž dochádza častokrát k uspokojeniu pohľadávky žalobcu počas súdneho konania (čím menší nárok, tým väčšia pravdepodobnosť splatenia pohľadávky), alebo k zmieru medzi žalobcom a žalovaným, alebo k „prepočítaniu“ procesných nákladov narastajúcich s úkonmi súdu a nákladnejším vykonávaním dokazovania a v cezhraničných sporoch najmä s nákladmi na preklad a právne zastupovanie (nielen domácim, ale i zahraničným advokátom).

Ako uvádza bod 7 preambuly nariadenia: „*Pri stanovovaní nákladov na riešenie sporu v rámci európskeho konania vo veciach s nízkou hodnotou sporu by sa mali zohľadňovať zásady jednoduchosti, rýchlosti a proporcionality. Je vhodné, aby sa údaje o uhrádzaných nákladoch zverejňovali a postupy stanovovania týchto nákladov boli transparentné.*“. Navyiac je nutné dodať, že spájanie konaní bez vyjadrenia žalobcu a žalovaného nepodporuje ani zásadu kontradiktórnosti konania podľa Nariadenia.

7 Záver

V 80-tych rokoch 20. storočia dochádza v Európskej únii k harmonizácii hmotného zmluvného práva. Úprava ochrany spotrebiteľa je založená predovšetkým na smernicovom práve, ktoré ukladá povinnosť minimálnej harmonizácie.⁴⁵ Následne ochrana spotrebiteľa zakotvená najmä smernicou 93/13/EHS z 5. apríla 1993 o nekalých podmienkach v spotrebiteľských zmluvách⁴⁶ sa prostredníctvom judikatúry Súdneho dvora dostala do situácie, ktorá vnútroštátnym súdom uľahčuje a zároveň aj sťažuje použitie vnútroštátnych procesných inštitútov.

⁴⁵ Kyselovská, T.: *Institut zrušení rozhodčího nálezu z pohledu ochrany spotřebitele a judikatury Soudního dvora Evropské unie*. Brno: Masarykova univerzita, 2013, s. 37.

⁴⁶ U.v. L95, str. 29 a nasl., 21. 04. 1993.

Možno zhrnúť, že procesné zásady ochrany spotrebiteľa môžu naraziť aj na zaujímavú konfrontáciu s únióvymi procesnými pravidlami, napríklad tými stanovenými v európskom konaní s nízkou hodnotou sporu.

Súčasná aplikačná prax slovenských súdov podľa môjho názoru len potvrdzuje, že zásada súdnej ochrany spotrebiteľa *ex officio* nie je udržateľná nielen vo vnútroštátnom kontexte, ale aj v procesnom rámci podľa nariadenia č. 861/2007.

Literature

Bureš, R. – Drápal, L. a kol.: Občanský soudní řád II. Komentář. Praha: C.H. Beck 2009.

Kramer, Xandra, E.: Small claim, simple recovery? The European small claims procedure and its implementation in the Member States. ERA Forum (2011), č. 12.

Kyselovská, T.: Institut zrušení rozhodčího nálezu z pohledu ochrany spotřebitele a judikatury Soudního dvora Evropské unie. Brno: Masarykova univerzita, 2013.

Contact – e-mail

miroslav.slavan@paneurowni.com

Uznanie a výkon cudzích rozhodcovských rozhodnutí v Slovenskej republike v kontexte vplyvu Nariadenia Brusel I na rozhodcovské konanie v zmysle judikatúry Súdneho dvora EÚ

Marko Surkoš

Paneurópska vysoká škola, Fakulta práva, Slovenská republika

Abstract in original language

Tento príspevok približuje základné aspekty uznania a výkonu cudzích rozhodcovských rozhodnutí v Slovenskej republike v kontexte rozhodcovského konania bez rozdielu či cudzie rozhodcovské rozhodnutie je výsledkom medzinárodného alebo vnútroštátneho rozhodcovského konania. Príspevok sa venuje problematike vzťahu Nariadenia Brusel I a rozhodcovského konania v zmysle príslušnej judikatúry. Vplyvom príslušnej judikatúry Súdneho dvora EÚ sa do popredia tlačí výraznejší vplyv Nariadenia Brusel I na úkor rozhodcovského konania, čo môže spôsobiť v aplikačnej praxi významnú právnu neistotu.

Keywords in original language

Rozhodcovské konanie; Nariadenie Brusel I; uznanie a výkon rozhodcovského rozhodnutia

Abstract

This paper elucidates basic aspects of the recognition and enforcement of foreign arbitral awards in Slovakia in the context of arbitration procedure regardless of whether foreign arbitration decision is the result of a national or international arbitration. This paper deals with the issue of the relationship of Regulation Brussels I and arbitration procedure under the relevant case law. The influence of the

relevant case law of the Court of Justice of the EU impacts significantly more and more Brussels I Regulation at the expense of the arbitration, which may cause legal uncertainty in the application practice.

Keywords

Arbitral procedure; Regulation Brussels I; recognition and enforcement of foreign arbitral award

1 Úvod

Článok č. 46 ods. 1 Ústavy SR zreteľne stanovuje za akých podmienok je poskytovaná súdna či iná právna ochrana. Rozhodcovské konanie predstavuje jeden z inštitútov vymožitelnosti práva, ktorý je možné využívať v zmysle tohto ústavného princípu. Tento inštitút je v poslednej dobe veľmi častý a významný alternatívny spôsob riešenia sporov voči súdnemu konaniu, vzniknutých najmä z obchodnoprávných či občianskoprávných vzťahov. Rozlišujeme medzinárodne alebo vnútroštátne rozhodcovské konanie podľa toho do akej miery sa v konaní vyskytuje cudzí prvok.

Podľa slovenských pravidiel o rozhodcovskom konaní v zmysle zákona o rozhodcovskom konaní 244/2002 Z.z. v príslušných ustanoveniach je stanovené, že v takomto konaní možno rozhodovať len spory, ktoré účastníci konania pred súdom môžu skončiť súdnym zmiernom. Podľa paragrafu 1 odseku 3 tento zákon stanovuje, že v rozhodcovskom konaní nemožno rozhodovať spory o vzniku, zmene alebo o zániku vlastníckeho práva a iných vecných práv k nehnuteľnostiam, o osobnom stave, súvisiace s núteným výkonom rozhodnutí, ktoré vzniknú v priebehu konkurzného a vyrovnacieho konania.¹

Všeobecne možno konštatovať, že súdne konania v porovnaní s rozhodcovským konaním bývajú zväčša zdĺhavejšie a komplikovanejšie. Prax dokazuje, že takáto forma alternatívneho riešenia sporov býva pružnejšia, rýchlejšia ale aj efektívnejšia či už pri sporoch vnútroštátneho alebo medzinárodného charakteru. V rámci rozhodcovského konania postup pri uznávaní a výkone

¹ Pozri Zákon NR SR č. 244/2002 Z.z. o rozhodcovskom konaní v znení neskorších predpisov, para. 1 ods. 3

cudzích rozhodcovských rozhodnutí oproti postupu u štátnych súdov býva zväčša menej komplikovanejší v prípade že sa v konaní pojednáva o spore s cudzím prvkom.²

2 Pramene a právna úprava rozhodcovského konania

Medzi pramene právnej úpravy rozhodcovského konania zaraďujeme najmä rôzne medzinárodné multilaterálne a bilaterálne dohovory, ale aj vnútroštátne normy. Jadro vnútroštátnej úpravy rozhodcovského konania je upravené v zákone č. 244/2002 Z.z. o rozhodcovskom konaní. Tento zákon sa vzťahuje taktiež na medzinárodné ako aj vnútroštátne rozhodcovské konania. Je však zrejmé, že tento zákon upravuje najmä rozhodcovské konania, ktoré prebiehajú v Slovenskej republike. Zákon o rozhodcovskom konaní obsahuje deväť častí a venuje sa všetkým aspektom súvisiacich s rozhodcovským konaním. V prvej časti sa napríklad vymedzuje rozdiel medzi rozhodcovským konaním a konaním na súde. Veľmi dôležitou časťou tejto právnej úpravy je úprava rozhodcovskej zmluvy v druhej časti. Rozhodcovská zmluva je obligatórnou súčasťou začatia každého konania tohto typu a náležitosti tejto zmluvy sú práve obsiahnuté v tejto druhej časti. Piata časť obsahuje samotnú úpravu rozhodcovského konania a všetky jeho potrebné náležitosti. Štvrtá hlava zákona, § 44 až § 50 obsahujú rôzne procesné náležitosti súvisiace s rozhodcovskými rozhodnutiami ako aj uznanie a výkon domáceho či cudzieho rozhodcovského rozhodnutia. S účinnosťou od 1. januára 2015 aj v tejto oblasti nastanú určité korekcie, napr. mierne sa upravujú taxatívne podmienky, ktoré musí účastník konania proti ktorému sa cudzí rozhodcovský uplatňuje preukázať príslušnému súdu ak účastník chce aby súd odprel na jeho návrh uznanie a výkon cudzieho rozhodcovského rozsudku.³

Významným rozdielom medzi rozhodcovským konaním a konaním pred súdom, ktorý je zrejmý z tejto príslušnej vnútroštátnej normy je fakt, že toto

² Pozri ŠTEFANKOVÁ N., LYSINA P., *Medzinárodné právo súkromné*, C.H. Beck, 2011. 600 strán, ISBN 9788074003516, str. 584.

³ Pozri Zákon NR SR č. 244/2002 Z.z. o rozhodcovskom konaní v znení neskorších predpisov.

alternatívne konanie sa neuskutočňuje pred orgánmi štátu a na dohode tohto typu konania je nutná výslovná dohoda zmluvných strán prostredníctvom rozhodcovskej zmluvy.

V súčasnosti existuje viacero multilaterálnych dohovorov, ktoré sa venujú rozhodcovskému konaniu a ktorých je Slovenská republika zmluvnou stranou. Významným dohovorom v tejto oblasti je New Yorkský Dohovor o uznaní a výkone cudzích rozhodcovských rozhodnutí z roku 1958.⁴ Medzi ďalší významný regionálny dohovor môžeme zaradiť Európsky dohovor o medzinárodnej obchodnej arbitráži z roku 1961, ktorý do dnešného dňa ratifikovalo viac ako 30 štátov. Článok I odsek 1 tohto dohovoru presne vymedzuje, že tento dohovor sa vzťahuje na rozhodcovské zmluvy a na konania rozhodnutia vydané na ich základe, uzavreté za účelom urovnenia sporov, ktoré vzišli alebo vziať sa vykonávania medzinárodného obchodu medzi fyzickými alebo právnickými osobami, ktoré pri uzavieraní zmluvy mali svoj obvyklý pobyt alebo svoje sídlo v rôznych zmluvných štátoch.⁵ Na medzinárodnej či regionálnej úrovni existujú viaceré ďalšie dohovory, ktorými je Slovenská republika viazaná, ktoré sa čiastkovo tiež dotýkajú aj úprave rozhodcovských konaní, ako napr. ICSID dohovor – Dohovor o riešení sporov z investícií medzi štátmi a občanmi druhých štátov z roku 1965 uzatvorený vo Washingtone.⁶

Na záver tejto časti by som rád spomenul dôležitosť bilaterálnych dohôd týkajúcich sa rozhodcovského konania. V situácii, keď niektorý štát, s ktorým je Slovenská republika viazaná aj bilaterálnou zmluvou, je zmluvnou stranou aj multilaterálnej dohody, uplatní sa prednostne bilaterálna dohoda. Tieto bilaterálne dohody avšak neobsahujú ustanovenia, ktoré by len osobitne upravovali iba rozhodcovské konania.

⁴ Pozri Vyhláška ministra zahraničných vecí zo 6. novembra 1959 o Dohovore o uznaní a výkone cudzích rozhodcovských rozhodnutí s prílohou, [http://ceac.sk/uploads/doc/new_yorsky_dohovor_o_uznani_a_vykone_cudzich_%20rozhodcovskych_rozhodnuti.pdf].

⁵ Pozri European Convention on International Commercial Arbitration, článok 1 ods. 1 [https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XXII-2&chapter=22&lang=en].

⁶ Pozri ICSID – International Centre for Settlement of Investment Disputes, [<https://icsid.worldbank.org/ICSID/Index.jsp>].

3 Právna úprava uznania a výkonu cudzích rozhodcovských rozhodnutí v SR

Proces uznania a výkonu cudzích rozhodcovských rozhodnutí v Slovenskej republike je dôležitou súčasťou rozhodcovského konania. Významnou vnútroštátnou normou, ktorá sa venuje tejto problematike je zákon NR SR č. 244/2002 Z.z. o rozhodcovskom konaní. Avšak paragraf 53 tejto normy ustanovuje, že pred podmienkami uznania cudzieho rozhodcovského rozhodnutia upravenými v tejto vnútroštátnej norme má prednosť úprava v multilaterálnych či bilaterálnych dohodách. Treba taktiež poznamenať, že bilaterálne dohody uzatvorené so Slovenskou republikou majú prednosť pred multilaterálnymi dohodami, ak samotné štáty sú aj zmluvnou stranou týchto medzinárodných dohôd.⁷

Najvýznamnejším medzinárodným dohovorom upravujúcim oblasť uznania a výkonu cudzích rozhodcovských rozhodnutí v SR je Dohovor o uznaní a výkone cudzích rozhodcovských rozhodnutí z roku 1958 podpísaný v New Yorku. Tento dohovor v zmysle vyhlášky ministra zahraničných vecí č. 74/1959 bol ratifikovaný 27. apríla 1959 a pre Československú republiku nadobudol Dohovor účinnosť 10. októbra 1959. V čl. I ods. 1 sa stanovuje, že Dohovor sa vzťahuje na uznanie a výkon rozhodcovských rozhodnutí vyplývajúcich zo sporov medzi osobami fyzickými alebo právnickými a vydaných na území iného štátu než toho, v ktorom sa žiada o ich uznanie a výkon. Dohovor sa vzťahuje aj na rozhodcovské rozhodnutia, ktoré sa nepokladajú za miestne rozhodnutia v štáte, v ktorom sa žiada o ich uznanie a výkon.⁸

Vydanie rozhodcovského rozhodnutia predstavuje jedno z posledných štádií rozhodcovského konania. Formu a spôsob aplikácie takýchto rozhodnutí upravujú jednotlivé bilaterálne či multilaterálne dohody, alebo vnútroštátne

⁷ Pozri Zákon NR SR č. 244/2002 Z.z. o rozhodcovskom konaní v znení neskorších predpisov, para. 53.

⁸ Pozri Vyhláška ministra zahraničných vecí zo 6. novembra 1959 o Dohovore o uznaní a výkone cudzích rozhodcovských rozhodnutí s prílohou, čl. 1 ods. 1. [http://ceac.sk/uploads/doc/new_yorsky_dohovor_o_uznani_a_vykone_cudzich_%20rozhodcovskych_rozhodnuti.pdf].

normy zaoberajúce sa rozhodcovským konaním. Treba zdôrazniť, že vo väčšine prípadov právna úprava rozhodcovských rozhodnutí nie je detailná a dôsledná. Najpodstatnejšie náležitosti sú avšak upravené aspoň čiastočne.

Ako príklad úpravy formy rozhodcovského rozhodnutia v multilaterálnych dohodách uvádzam ustanovenia Európskeho dohovoru o medzinárodnej obchodnej arbitráži týkajúce sa tejto oblasti. Tento dohovor upravuje napr. v dvoch samostatných článkoch odôvodnenie rozhodnutia ako aj zrušenie rozhodcovského rozhodnutia. Článok 8 tohto Dohovoru predpokladá dohodu sporových strán na odôvodnení rozhodnutia okrem stanovených výnimiek.⁹ Článok 9 Dohovoru sa venuje zrušeniu rozhodcovského rozhodnutia a za akých podmienok môže k zrušeniu dôjsť.¹⁰ Tento článok predpokladá aj skutočnosť, že rozhodcovské rozhodnutia vydané v inom štáte a zrušené súdmi, tak takéto zrušenie nemôže byť dôvodom na odopretie uznania výkonu rozhodcovského rozhodnutia v inom štáte.

Cely proces uznania a výkonu podľa Dohovoru sa začína podaním žiadosti o uznanie a výkon, ktorý musí obsahovať príslušné náležitosti obsiahnuté v Dohovore a v našich podmienkach aj v Exekučnom poriadku. V zmysle Exekučného poriadku cudzí exekučný titul sa uznáva tým, keď súd vydá poverenie na vykonanie exekúcie. Následne je možné aplikovať článok 5 Dohovoru, a odopretie uznania a výkonu rozhodnutia je možné len v taxatívne stanovených dôvodoch. Po dohode zmluvných strán vo vymedzených prípadoch je možné právoplatné rozhodnutie súdu napadnúť žalobou o preskúmanie rozhodcovského rozsudku, vydaného súdom v štáte vydania. V tejto súvislosti je dobré spomenúť aj článok 6 tohto Dohovoru, kedy zmluvná strana môže podať žiadosť na zrušenie alebo odklad výkonu rozhodnutia a tým príslušný prejednávaci orgán môže odložiť rozhodnutie o výkone rozhodnutia a nariadiť druhej strane aby zložila primeranú zábezpeku.¹¹

⁹ Pozri European Convention on International Commercial Arbitration, Európsky dohovor o medzinárodnej obchodnej arbitráži, článok 8 [https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XXII-2&chapter=22&lang=en].

¹⁰ Ibid., čl. 9.

¹¹ Pozri Vyhláška ministra zahraničných vecí zo 6. novembra 1959 o Dohovore o uznaní a výkone cudzích rozhodcovských rozhodnutí s prílohou, čl. 6 [http://ceac.sk/uploads/doc/new_yorsky_dohovor_o_uznani_a_vykone_cudzich_%20rozhodcovskych_rozhodnuti.pdf].

Samotnému procesu uznania a výkonu cudzích rozhodcovských rozhodnutí sa venuje ôsma časť zákona NR SR č. 244/2002 Z.z. o rozhodcovskom konaní v piatich paragrafoch. Paragraf 46 jasne stanovuje, že proces uznania a výkonu cudzieho rozhodcovského rozhodnutia sa týka len meritórneho rozhodnutia a vydaného na území iného štátu ako Slovenská republika. Treba zdôrazniť, že v zmysle tohto zákona, uznanie a výkon je spojený proces týchto dvoch konaní, tak ako stanovuje aj Newyorský dohovor. Proces sa začína na návrh podaný súdnemu exekútorovi. Zákon o rozhodcovskom konaní taktiež zdôrazňuje, že je možné na návrh účastníka konania odložiť vykonateľnosť cudzieho rozhodnutia. Paragraf 50 tohto Zákona sa venuje taxatívnym dôvodom, za akých podmienok môže súd odoprieť na návrh účastníka konania uznanie a vykonateľnosť. V zásade tieto dôvody stanovené v zákone sú totožné a kopírujú ustanovenia Newyorského dohovoru. V súvislosti s odopretím uznania a výkonu, zákon síce všeobecne, ale výslovne stanovuje obligatórnosť pri odôvodňovaní rozhodnutia odopretia a oprávňuje účastníka uplatniť opravný prostriedok voči takémuto rozhodnutiu.

Na záver tejto sekcie je potrebné poukázať na schválenú novelu zákona o rozhodcovskom konaní s účinnosťou od 1. 1. 2015.

Medzi niektoré zmeny a novinky patria; v návrhu sa plánuje obmedzenie rozhodovania spotrebiteľský sporov, ktoré budú po novom spravované v zmysle osobitného zákona. Spresňuje sa aj režim právomoci všeobecných súdov na vydávanie predbežných opatrení. Zavádzajú sa nové druhy rozhodcovských predbežných opatrení. Ďalej sa zjednocujú požiadavky na uzatvorenie rozhodcovskej zmluvy v elektronickej podobe s príslušnými požiadavkami v zmysle ustanovení Občianskeho zákonníka. Príslušné pojednávania sa budú môcť podľa všeobecného režimu konať aj kdekoľvek mimo sídla stáleho rozhodcovského súdu.¹²

¹² Predkladacia správa k Návrhu novely zákona č. 244/2002 Z.z. o rozhodcovskom konaní, (<https://www.google.sk/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CCEQFjAA&url=https%3A%2F%2Fjt.justice.gov.sk%2FDocument%2FPrintForm.aspx%3FinstEID%3D-1%26matEID%3D6930%26docEID%3D345741%26docFormEID%3D13%26docTypeEID%3D-1%26format%3Dpdf%26langEID%3D1%26tStamp%3D20131220174910137&ei=2xprVIzDCqvcywOBn4GgCw&usg=AFQjCNFT-XDSzxhU0txhXSTW7iM2uWOHrQ&bvm=bv.79908130,d.bGQ&cad=rja>).

V súvislosti s uznaním a výkonom cudzieho rozhodcovského rozsudku s účinnosťou od 1. januára 2015 aj v tejto oblasti nastanú niektoré zmeny. Nové ustanovenie znenia zákona napr. potvrdzuje uznanie cudzieho rozsudku, ktorý nie je potrebné vykonať. V tomto prípade uznanie súd vysloví uznesením, ktoré sa doručuje iba navrhovateľovi. Uznaný cudzí rozhodcovský rozsudok má rovnaké účinky ako tuzemský rozhodcovský rozsudok.¹³ Ako som spomínal už vyššie, mierne sa upravujú taxatívne podmienky, ktoré musí účastník konania proti ktorému sa cudzí rozhodcovský uplatňuje preukázať príslušnému súdu, ak účastník chce aby súd odoprel na jeho návrh uznanie a výkon cudzieho rozhodcovského rozsudku.¹⁴

Táto novela prispieva do značnej miery k efektívnosti rozhodcovského konania a vyššej vymožitelnosť rozhodcovských rozhodnutí.

4 Vplyv Nariadenia Brusel I na rozhodcovské konanie v zmysle judikatúry

V rámci tejto časti môjho príspevku by som sa rád dotkol problematiky vzťahu Nariadenia Brusel I a rozhodcovského konania. V zmysle článku 1 ods. 2 Nariadenia¹⁵ sa toto nariadenie neuplatňuje na rozhodcovské konanie. Účelom takejto úpravy bola snaha Nariadenia nekolidovať s dovtedy platnými medzinárodnými dohovormi ako napr. s Newyorským Dohovorom o uznaní a výkone cudzích rozhodcovských rozhodnutí z roku 1958.¹⁶

Rozhodnutia Európskeho súdneho dvora v dvoch významných prípadoch Rich v. Impianti¹⁷ a Allianz v. West Tankers¹⁸, otvorili dlhoročne diskutovanú tému medzi anglo-saskou a kontinentálnou právnou praxou ohľadne

¹³ Pozri Zákon NR SR č. 244/2002 Z.z. o rozhodcovskom konaní v znení neskorších predpisov, para. 49.

¹⁴ Pozri Zákon NR SR č. 244/2002 Z.z. o rozhodcovskom konaní v znení neskorších predpisov, para. 50.

¹⁵ Nariadenie (ES) 44/2001 z 22. decembra 2000 o právomoci a uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach – Brusel I.

¹⁶ Pozri Vyhláška ministra zahraničných vecí zo 6. novembra 1959 o Dohovore o uznaní a výkone cudzích rozhodcovských rozhodnutí s prílohou, [http://ceac.sk/uploads/doc/new_yorsky_dohovor_o_uznani_a_vykone_cudzich_%20rozhodcovskych_rozhodnuti.pdf].

¹⁷ Prípád ESD C-190/89: Marc Rich & Co. AG v Società Italiana Impianti PA., (<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:61989CJ0190>).

¹⁸ Prípád ESD C-185/07: Allianz SpA v. West Tankers Inc., (<http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=sk & num=C-185/07>).

interpretácie rozhodcovského konania ako výnimky vyňatej z Nariadenia Brusel I. Anglo-saský prístup poukazuje na striktný výklad predmetného ustanovenia, kde všetky spory, ktoré boli zmluvnými stranami dohodnuté v rámci rozhodcovskej doložky, ako aj sekundárne spory týkajúce sa rozhodcovského konania nespádajú pod Nariadenie Brusel I. Kontinentálny prístup skôr oprávňuje príslušné súdy podľa Nariadenia Brusel I posudzovať relevantné okolnosti prípustnosti rozhodcovskej doložky a následne rozhodnúť o právomoci príslušného súdu konať v rámci jednotlivých procesných úkonov v zmysle rozhodcovského konania.¹⁹

Spor medzi poisťovňami a spoločnosťou West Tankers súvisel so vznikom nárokov na náhradu škody spôsobenej kolíziou lode West Tankers a talianskym mólom. Taliansky súd, ktorý bol podľa príslušného Nariadenia Brusel I oprávnený konať v tomto prípade narazil na námietku nedostatku právomocí zo strany West Tankers vzhľadom na existenciu rozhodcovskej doložky. Podľa nej mal byť spor riešený vo Veľkej Británii. West Tankers následne požiadali Vrchný súd Anglicka a Welsu o vydanie tzv. anti-suit injunction, súdneho príkazu zväzujúceho druhú sporovú stranu nepokračovať pred talianskym súdom. Po vydaní, Európsky súdny dvor rozhodoval o prejudiciálnej otázke ohľadne vydania takéhoto príkazu.²⁰

K rozhodnutiu zo strany Európskeho súdneho dvora prišlo v zmysle, že pokiaľ skutková podstata vnútroštátneho súdneho sporu spadá pod rozsah Nariadenia Brusel I, tak predbežná otázka prípustnosti rozhodcovskej zmluvy taktiež spadá pod toto Nariadenie. Následne akékoľvek rozhodnutie vydané za účelom zabrániť takémuto vnútroštátnemu súdnemu konaniu by bolo v rozpore s Nariadením Brusel I a bránilo by sa súdu členského štátu vo výkone jeho právomoci zverenej Nariadením Brusel I. (tzv. anti-suit injunction)²¹

¹⁹ Pozri West Tankers revisited: has the new Brussels I Regulation brought anti-suit injunctions back into the procedural armoury?, (http://www.gorriksenfederspiel.com/GF_resources/883.pdf), str. 1.

²⁰ Pozri Rozsudok Súdného dvora z 10. februára 2009 C-185/07, Allianz SpA, Generali SpA v West Tankers Inc., para. 9-18, (<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=72841 & pageIndex=0 & doclang=SK & mode=lst & dir=&occ=first & part=1 & cid=54737>).

²¹ Pozri West Tankers revisited: has the new Brussels I Regulation brought anti-suit injunctions back into the procedural armoury?, (http://www.gorriksenfederspiel.com/GF_resources/883.pdf), str. 1.

Inak povedané, tento spor demonštruje do akej miery je možné posudzovať rozhodcovské konanie, ktoré je vylúčené z aplikácie Nariadenia Brusel I. v konaniach pred vnútroštátnymi súdmi. Závery tohto prípadu poukazujú na situáciu, že za istých okolností je možné aplikovať pred vnútroštátnymi súdmi príslušné ustanovenia Nariadenia Brusel I. na čiastkové konania rozhodcovského konania týkajúce sa napr. menovaniu rozhodcu, odvolanie rozhodcu, vykonávanie dôkazov, rozhodovanie o platnosti rozhodcovskej zmluvy a iné.

V prípade *Rich v. Impianti*²², bola Európskym súdnym dvorom otvorená otázka platnosti rozhodcovskej zmluvy v súvislosti s Nariadením Brusel I. Súd v tomto prípade konštatoval, že predmet sporu je určujúci pre aplikáciu príslušného Nariadenia. Ak by predmet sporu, a teda hlavný nárok s rozhodcovským konaním nesúvisel, tak posúdenie rozhodcovskej zmluvy ako predbežnej otázky by spadal pod rozsah Nariadenia Brusel I. V opačnom prípade, ak by predmet sporu súvisel s rozhodcovským konaním, tak tento spor tvorí výnimku v zmysle článku 1 ods. 2. Nariadenia Brusel I aj s ohľadom na prípadné predbežné otázky.²³ Na margo tejto skutočnosti treba uviesť, že rozhodnutia o platnosti rozhodcovským zmlúv nemusia byť uznávané v iných členských štátoch.

Problematika uplatňovania Nariadenia Brusel I vo vzťahu k rozhodcovskému konaniu v zmysle horeuvedenej judikatúry poukazuje na limity a podmienky za akých je možné takéto uplatňovanie aplikovať. Súdny v predmetných sporoch posudzovali otázku či a za akých podmienok možno rozsah pravidiel Nariadenia Brusel I aplikovať aj na rozhodcovské konanie, vrátane rozhodovania o platnosti rozhodcovskej zmluvy, uznávaníu a výkonu cudzích rozhodcovských rozhodnutí, menovanie rozhodcu či iné. Vynára sa aj otázka fungovania paralelného vnútroštátneho súdneho a rozhodcovského konania. V tejto súvislosti je treba pripomenúť, že v takýchto prípadoch hrozí vydávanie rozporných rozhodnutí v rôznych štátoch. Pravdou však zostáva, že takéto prípady sa budú objavovať zriedka.

²² Prípád ESD C-190/89: *Marc Rich & Co. AG v Società Italiana Impianti PA.*, (<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:61989CJ0190>).

²³ Pozri BOHUŇOVÁ P, K aplikaci Nariadení Brusel I Pri Posudzovaní platnosti rozhodci smlouvy, 2009, Masarykova Univerzita., str. 6.

Európska Komisia už v roku 2010 začala s prípravou krokov, ktoré by aj celú túto problematiku riešili. Bolo prijaté nové nariadenie EÚ Parlamentu a Rady č. 1215/2002 účinné od 10. januára 2015, ktoré by malo revidovať doterajšie Nariadenie Brusel I a vyjasniť procesný vzťah medzi súdnymi a rozhodcovskými konaniami.

Účelom revidovaného nariadenia okrem iného je predchádzať vzniku paralelných rozhodcovských a súdnych konaní. Toto nariadenie má za cieľ jasne vymedzovať, že rozhodcovské konanie je absolútne vylúčené z rozsahu pôsobnosti nariadenia. „Podanie návrhu na členskej štát vo veci, ktorá môže byť predmetom rozhodcovského konania, už nebude brániť vo vykonávaní právomoci súdu iného členského štátu, ktorý bude rozhodovať o platnosti rozhodcovskej doložky a bude môcť odkázať na rozhodnutie vo veci rozhodcovský súd.“²⁴

Avšak v blízkej budúcnosti môžeme očakávať prípady, ku ktorým bude Súdny dvor EÚ pristupovať skôr individuálne a je otáznne ako sa nové ustanovenia revidovaného Nariadenia uplatnia v praxi.

5 Záver

V rámci môjho príspevku som sa snažil priblížiť základné aspekty uznania a výkonu cudzích rozhodcovských rozhodnutí v Slovenskej republike v kontexte rozhodcovského konania. Rozhodcovské konanie predstavuje flexibilnejšiu, rýchlejšiu a efektívnejšiu alternatívu spôsobu riešenia sporov voči klasickým súdnym konaniam.

Významným pilierom rozhodcovského konania je fakt, že na jeho uskutočnenie je potrebný súhlas sporových strán, či už prostredníctvom rozhodcovskej zmluvy alebo rozhodcovskej doložky. Účelom je minimalizácia zásahov od orgánov verejnoprávnej moci v rámci tohto konania

Nevyhnutnou súčasťou rozhodcovského konania je aj proces uznávania a výkonu cudzích rozhodcovských rozhodnutí, ktorému som sa venoval taktiež v tomto príspevku. Táto časť rozhodcovského konania je relatívne slušne podchytená právnymi prameňmi či už na úrovni medzinárodnej, bilaterálnej či vnútroštátnej. Domácia právna úprava uznania a výkonu cudzích

²⁴ VNUKOVÁ, J., ARS NOTARIA, Odborný článok: Zhrnutie hlavných aspektov revízie Nariadenia Brusel I, 2014, (http://www.notar.sk/Ars/ARS_NOTARIA_14_01.pdf), str. 8

rozhodcovských rozhodnutí v Slovenskej republike je riešená komplexne či už osobitným zákonom alebo aj s prepojením na iné právne predpisy. Avšak na druhej strane treba zdôrazniť, že práve nekonzistentnosť právnych predpisov v Slovenskej republike v tejto oblasti s prihliadnutím na celé rozhodcovské konanie, spôsobuje niekedy problémy interpretácie jednotlivých ustanovení. V tejto súvislosti, ale môžeme hovoriť skôr o výskyte ojedinelých prípadov. Túto skutočnosť dokazuje aj fakt, že osobitná právna úprava vzťahujúca sa na uznanie a výkon cudzích rozhodcovských rozhodnutí bola prijatá až roky po už implementovaných príslušných ustanovení v Exekučnom poriadku či Občianskom súdnom poriadku.

Na úrovni multilaterálnej a európskej právnej úpravy sa vyskytuje problematika pri snahách o systematizáciu právnej úpravy v oblasti uznávania a výkonu. Rôznorodosť právnych úprav je evidentná, čo v praxi spôsobuje aplikačné problémy s prihliadnutím na skutočnosť, že princíp prednosti v medzinárodnom práve je nutné rešpektovať. Osobitnou kapitolou je problematika vzťahu Nariadenia Brusel I a rozhodcovského konania. Vplyvom aj príslušnej judikatúry Súdneho dvora EÚ sa do popredia tlačí výraznejší vplyv Nariadenia Brusel I na úkor rozhodcovského konania, čo môže spôsobovať v aplikačnej praxi významnú právnu neistotu.

Na záver by som rád zdôraznil, že rozhodcovské konanie vo všeobecnosti je v počiatku výlučne súkromnoprávnej povahy. Aj preto v tejto súvislosti a s potrebou rýchleho riešenia sporov, jednoduchšieho a efektívnejšieho uznania a výkonu cudzích rozhodcovských rozhodnutí, je rozhodcovské konania čoraz viac prijateľnejšia alternatíva. Jeho význam vo svete rastie dôkazom čoho je aj rozšírenie jeho pôsobnosti na čoraz viac iných právnych oblastí.

Literature

- CSACH K., ŠIRICOVÁ L., Úvod do štúdia medzinárodného práva súkromného a procesného, Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach – Právnická Fakulta, Ústav európskeho práva, Košice, 2011, 222 strán, ISBN: 978-8070978801.
- BOHUNOVÁ P., K aplikaci Narizení Brusel I Pri Posudzování platnosti rozhodci smlouvy, 2009, Masarykova Univerzita.

- European Convention on International Commercial Arbitration, Európsky dohovor o medzinárodnej obchodnej arbitráži [[https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY & mtdsg_no=XXII-2 & chapter=22 & lang=en](https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XXII-2&chapter=22&lang=en)].
- Prípád ESD C-190/89: Marc Rich & Co. AG v Società Italiana Impianti PA., (<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:61989CJ0190>).
- Prípád ESD C-185/07: Allianz SpA v. West Tankers Inc., ([http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=sk & num=C-185/07](http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=sk&num=C-185/07)).
- Predkladacia správa k Návrhu novely zákona č. 244/2002 Z.z. o rozhodcovskom konaní, (<https://www.justice.gov.sk>).
- Informácia k uznaniu a výkonu cudzích rozhodcovských rozhodnutí v Slovenskej republike, [<http://wwwold.justice.sk/dwn/17/obcobch/InfoUVCRRSR.pdf>].
- ICSID – International Centre for Settlement of Investment Disputes, [<https://icsid.worldbank.org/ICSID/Index.jsp>].
- ŠTEFANKOVÁ N., LYSINA P., Medzinárodné právo súkromné, C.H. Beck, 2011. 600 strán, ISBN 9788074003516.
- Nariadenie (ES) 44/2001 z 22. decembra 2000 o právomoci a uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach – Brusel I.
- Rozhodcovské konanie, [http://www.rsshk.sk/rozhodcovske_konanie.php].
- Režimy uznávania a výkonu cudzích exekučných titulov, [http://www.upjs.sk/public/media/4329/Rezimy_uznavania.pdf].
- Uznanie a výkon cudzieho rozhodnutia, [<http://www.aks.sk/aktualne-informacie/170-uznanie-a-vykon-cudzieho-rozhodnutia>].
- Uznanie a výkon cudzích rozhodcovských rozhodnutí, [http://www.ja-sr.sk/files/Rozhodcovske_uznanie.pdf].
- Uznanie cudzieho rozhodcovského rozsudku v exekučnom konaní, [<http://www.e-pravo.sk/decisions/view/173/uznanie-cudzieho-rozhodcovskeho-rozsudku-v-exekucnom-konani>].
- VNUKOVÁ, J., ARS NOTARIA, Odborný článok: Zhrnutie hlavných aspektov revízie Nariadenia Brusel I, 2014, (http://www.notar.sk/Ars/ARS_NOTARIA_14_01.pdf).

Vyhláška ministra zahraničných vecí zo 6. novembra 1959 o Dohovore o uznaní a výkone cudzích rozhodcovských rozhodnutí s prílohou, [http://ceac.sk/uploads/doc/new_yorsky_dohovor_o_uznani_a_vykone_cudzich_%20rozhodcovskych_rozhodnuti.pdf].

West Tankers revisited: has the new Brussels I Regulation brought anti-suit injunctions back into the procedural armoury?, (http://www.gorrissenfederspiel.com/GF_resources/883.pdf), str. 1.

Zákon NR SR č. 244/2002 Z.z. o rozhodcovskom konaní v znení neskorších predpisov.

Contact – e-mail

surkos@gmail.com

Paralelní rozhodčí a soudní řízení ve světle revize Nařízení Brusel I

Iva Šimková

Masarykova univerzita, Právnická fakulta, Česká republika

Abstract in original language

Paralelní rozhodčí a soudní řízení vznikají ve chvíli, kdy rozhodčí tribunál posoudí rozhodčí smlouvu jako platnou a soud naopak jako neplatnou (a tedy pokračuje v řízení). Tento jev je nutno vnímat jako negativní zejména z toho důvodu, že vzniká nebezpečí existence vzájemně neslučitelného soudního rozhodnutí a rozhodčího nálezu. Příspěvek bude tento jev zkoumat z hlediska diskusí a návrhů, které vznikly v průběhu revize Nařízení Brusel I. Příspěvek zároveň zanalyzuje řešení přijatá v Nařízení Brusel Ibis a zhodnotí jejich vhodnost.

Keywords in original language

Nařízení Brusel Ibis; revize; rozhodčí řízení; paralelní řízení; neslučitelná rozhodnutí.

Abstract

Parallel arbitration and litigation arise when the arbitration panel evaluates the arbitration agreement as valid and the court vice versa as invalid (and thus court continues the proceedings). This phenomenon should be viewed as a negative one mainly because it increases a risk of the existence of mutually incompatible court decisions and arbitral award. The contribution will examine this phenomenon in terms of discussions and proposals that arose during the revision of Brussels I Regulation. The paper also analyses the solutions adopted in Brussels I bis Regulation and assess their suitability.

Keywords

Brussels Ibis Regulation; Recast; Arbitration; Parallel Proceedings; Irreconcilable Judgements.

1 Úvod

Revizi Nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (dále jen „**Nařízení Brusel I**“¹) lze bezesporu označit za jedno z nejvíce, mezi právníky věnujících se mezinárodnímu právu procesnímu, debatovaných témat posledních několika let. Revize s sebou přinesla řadu diskusí o fungování systému zavedeného tímto nařízením, resp. Bruselskou úmluvou. Několikaletá práce vyvrcholila ve schválení Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1215/2012 ze dne 12. prosince 2012 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (dále jen „**Nařízení Brusel I bis**“²), jehož účinnost byla stanovena na 10. 1. 2015.

Existence a působení Nařízení Brusel I je dlouhodobě obecně vnímáno jako úspěšné, nicméně mezi odborníky panoval názor, že některé jeho aspekty je nutno vylepšit a zefektivnit.³ Mezi takto silně diskutovaná témata se řadila i problematika rozhraní mezi nařízením a rozhodčím řízením, kterému se věnuje i tento příspěvek.

Vztah rozhodčího řízení a Nařízení Brusel I patří mezi dlouhodobý zdroj kontroverze.⁴ Soudní a rozhodčí řízení jsou často vnímána jako různé druhy metod řešení sporů podléhajících rozdílnému právnímu režimu. Na první pohled se tedy může zdát pochopitelné rozhodčí řízení z působnosti nařízení zcela vyjmout. Realita se však s tímto pojetím rozchází, protože rozhodčí a soudní řízení od sebe zcela oddělit jednoduše nelze.⁵ *Dickinson* tuto skutečnost trefně vystihl slovy, že „*rozhodčí řízení nelze považovat za malý ostrůvek v moři řešení sporů, který je zcela nezávislý na národních právních systémech – při nejlepší vůli je totiž polo-nezávislý.*“⁶

¹ KIESELBACH, Pamela. The Brussels I Review Proposal – An Overview. In: LEIN, Eva. *The Brussels I review proposal uncovered*. London: British institute of international and comparative law, 2012, s. 3.

² Problematika byla předmětem diskuse již v podstatě od počátku účinnosti Bruselské úmluvy, srov. např. HASCHER, Dominique T. Recognition and Enforcement of Arbitration Awards and the Brussels Convention. *Arbitration International*. 1996, vol. 12, no. 3, s. 233-267.

³ HARRIS, Jonahan; LEIN, Eva. A Neverending Story? Arbitration and Brussel I: The Recast. In: LEIN, Eva. *The Brussels I review proposal uncovered*. London: British institute of international and comparative law, 2012, s. 31.

⁴ DICKINSON, Andrew. *Brussels I Review – Interface with Arbitration* [online]. conflictsoflaw.net [cit. 10. 12. 2014]. Dostupné z: <http://conflictsoflaws.net/2009/brussels-i-review-interface-with-arbitration/>

S tímto názorem je nutno souhlasit. Rozhodci a rozhodčí tribunály jsou na národních soudech vskutku do určité míry závislí. Jedná se zejména o úkony soudů spadajících do tzv. pomocné funkce soudů – například výpomoc při jmenování rozhodců, s prováděním některých důkazů či s vydáváním předběžných opatření.⁵ Po skončení rozhodčího řízení je spolupráce s národními soudy samozřejmě nezbytná při samotném výkonu rozhodčích nálezů.⁶

V rámci několikaletého působení Nařízení Brusel I se z hlediska rozhodčího řízení jako problematické jevily tři okruhy otázek – nejistota ohledně rozsahu vyloučení rozhodčího řízení, riziko paralelních řízení a nebezpečí neslučitelných rozhodnutí, která z takových řízení mohou vzniknout. Tento příspěvek se zaměřuje pouze na poslední dvě jmenované, tedy na paralelní řízení a neslučitelná rozhodnutí.

2 Paralelní řízení a neslučitelná rozhodnutí

Vzhledem ke skutečnosti, že neexistuje žádné unifikované pravidlo určující právo rozhodné pro platnost rozhodčí smlouvy, soud a rozhodčí tribunál mohou v této otázce rozhodnout jinak.⁷ V situaci, kdy rozhodčí tribunál posoudí rozhodčí smlouvu jako platnou a soud naopak jako neplatnou (a tedy pokračuje v řízení), probíhají dvě paralelní řízení. Neexistuje totiž mezinárodně působící *lis pendens* pravidlo, které by tomuto zabránilo. Články 27 a 28 Nařízení Brusel I nelze na danou situaci z důvodu vyloučení rozhodčího řízení použít.⁸

Paralelní řízení jsou negativním jevem zejména z toho důvodu, že vzniká nebezpečí vydání vzájemně neslučitelného soudního rozhodnutí a rozhodčího nálezu. Souběžná existence dvou neslučitelných rozhodnutí má však potenciál působit vážné porušení pravidel právního státu, a je tedy velmi nežádoucí.⁹

⁵ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. 2. vyd. Praha: ASPI, 2008, s. 291.

⁶ Více viz ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. 2. vyd. Praha: ASPI, 2008, s. 291 a násl.

⁷ WILHELMSEN, Louise Hauberg. The Recast Brussels I Regulation and Arbitration: Revisited or Revised? *Arbitration International*, 2014, vol. 30, no. 1, s. 178.

⁸ WILHELMSEN, Louise Hauberg. The Recast Brussels I Regulation and Arbitration: Revisited or Revised? *Arbitration International*. 2014, vol. 30, no. 1, s. 179.

⁹ FRANÇO, Stéphanie. Article 34. In MAGNUS, Ulrich; MANKOWSKI, Peter. *Brussels I Regulation. Second Edition*. Munich: Sellier European Law Publishers, 2012, s. 690.

Bogdan se k této problematice vyjadřuje v tom smyslu, že ač se o rozhodcích nálezech v předmětných člancích Nařízení Brusel I nehovoří, měla by neslučitelnost s nimi způsobovat stejný účinek jakou neslučitelnost se soudními rozhodnutími, tedy neuznání.¹⁰ I tato varianta řešení byla v rámci revize projednávána (viz dále).

Nařízení Brusel I upravovalo problematiku neslučitelnosti jakožto důvodu pro neuznání ve článku 34, který rozlišoval dva typy neslučitelností. První typ neslučitelnosti, tj. neslučitelnost podle článku 34 bodu 3), spočívá v existenci rozhodnutí řešícího spor mezi týmiž stranami, které bylo vydáno ve státě, kde se žádá o uznání, a zároveň je v rozporu s rozhodnutím, o jehož uznání se žádá. Podmínkou zde tedy není, aby rozhodnutí vzniklo v rámci sporu o téže věci. Relevantní je pouze, zda jsou strany sporu stejné jako u rozhodnutí, o jehož uznání se žádá, a zda rozhodnutí bylo vydáno v dožádaném členském státě.

Druhý typem neslučitelnosti je neslučitelnost podle článku 34 bodu 4), který stanovuje mírně odlišné podmínky. Hovoří se zde o neslučitelnosti s rozhodnutím, které bylo dříve vydáno v jiném členském státě, příp. třetím státě, a které zároveň řeší spor mezi stejnými stranami a ve stejné věci. Od prvního typu neslučitelnosti se tedy liší jednak místem, kde má být potencionálně neslučitelné rozhodnutí vydáno, a dále v tom, že se musí jednat o řízení v téže věci.

Pojem neslučitelnosti bylo co do jeho obsahu nutné vymezit výkladem (tedy judikaturou Soudního dvora). Jednalo se o rozhodnutí 145/86 Hoffmann vs. Krieg,¹¹ kde Soudní dvůr judikoval, že aby bylo možno určit, jestli lze dvě rozhodnutí považovat za neslučitelná, je potřeba zkoumat, zda tato rozhodnutí způsobují *právní následky, které se vzájemně vylučují*. Soudní dvůr z tohoto vymezení vycházel i v další své judikatuře, kde jej potvrdil.¹²

¹⁰ BOGDAN, Michael. *Concise introduction to EU private international law*. 2nd ed. Groningen: Europa Law Publishing, 2012, s. 75.

¹¹ Rozsudek Soudního dvora ze dne 4. února 1988. Horst Ludwig Martin Hoffmann vs. Adelheid Krieg. Věc 145/86.

¹² Srov. např. Rozsudek Soudního dvora (pátého senátu) ze dne 6. června 2002. Italian Leather SpA vs. WECO Polstermöbel GmbH & Co. Věc C-80/00.

3 Heidelbergská zpráva

Jedním z prvních momentů revize, který lze snad i označit za její počátek, byla Zpráva o aplikaci Nařízení Brusel I ve členských státech vytvořena v roce 2007 Institutem mezinárodního práva soukromého Univerzity v Heidelbergu (dále jen „**Heidelbergská zpráva**“).¹³ Jedná se o rozsáhlý, několika set stránkový dokument, který obsáhle analyzuje systém zavedený Nařízením Brusel I a identifikuje problematické aspekty tohoto systému.

Heidelbergská zpráva se samozřejmě věnuje i rozhodčímu řízení. Navrhuje zrušit vynětí rozhodčího řízení z působnosti Nařízení Brusel I a zavést nové *lis pendens* pravidlo, které by zabránilo paralelním řízením.

4 Zpráva Komise a Zelená kniha

Další momentem revize byla Zpráva Komise Evropskému parlamentu, Radě a Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru o uplatňování nařízení Rady (ES) č. 44/2001 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech¹⁴ (dále jen „**Zpráva Komise**“) a Zelená kniha o posouzení nařízení Rady (ES) č. 44/2001 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech¹⁵ (dále jen „**Zelená kniha**“).

Oba dokumenty byly vydány Komisí dne 21. dubna 2009 a vychází z několika nezávislých studií provedených na základě žádosti Komise (zejména Heidelbergské zprávy). Není bez zajímavosti, že většina tvůrců Zprávy Komise a Zelené knihy se k možnému rozšíření působnosti Nařízení Brusel I na rozhodčí řízení stavěla spíše skepticky. Nevníмали ji totiž jako nutnou, a to zejména s ohledem na existenci Úmluvy o uznání a výkonu

¹³ Report on the Application of Regulation Brussels I in the Member States. [online]. <http://ec.europa.eu> [cit. 10. 12. 2014]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/civiljustice/news/docs/study_application_brussels_1_en.pdf

¹⁴ Zpráva Komise Evropskému parlamentu, Radě a Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru o uplatňování nařízení Rady (ES) č. 44/2001 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech. [online]. <http://eur-lex.europa.eu> [cit. 10. 12. 2014]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=CELEX:52009DC0174>

¹⁵ Zelená kniha o posouzení Nařízení Rady (ES) Č. 44/2001 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech. [online]. <http://eur-lex.europa.eu> [cit. 10. 12. 2014]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=CELEX:52009DC0175>

cizích rozhodčích nálezů (dále jen „**Newyorská úmluva**“), která podle jejich názoru funguje správně.¹⁶ Pozoruhodné je, že i přesto však jak Zpráva Komise, tak Zelená kniha vyznívá spíše pro (částečně) rozšíření Nařízení Brusel I na rozhodčí řízení.

Zpráva Komise se k problematice tohoto příspěvku vyjadřuje v tom smyslu, že vztah mezi Nařízením Brusel I a rozhodčím řízením způsobuje potíže. Obzvláště problematický je stav, kdy je platnost rozhodčí doložky potvrzena rozhodčím tribunálem, nikoli však soudem. To vede k paralelním soudním a rozhodčím řízením.

Zpráva Komise dále uvádí, že procesní postupy podle vnitrostátních právních předpisů pro zlepšení účinnosti rozhodčích (např. soudní zákaz vést řízení v téže věci u jiného soudu) jsou neslučitelné s nařízením, pokud nevhodným způsobem zasahují do rozhodování soudů jiných členských států o určení jejich příslušnosti podle nařízení.¹⁷

Zelená kniha na Zprávu Komise navazuje a přináší návrhy možných řešení. Vztah Nařízení Brusel I a rozhodčího řízení nehodnotí obecně velmi pozitivně s tím, že otázku paralelních řízení a neslučitelných rozhodnutí výslovně označuje jako jeden z problematických aspektů.

Zároveň navrhuje, aby nálezy vykonatelné podle Newyorské úmluvy mohly být důvodem pro neuznání, pokud je soudní rozhodnutí s takovým nálezem neslučitelné. Jinými slovy navrhuje, aby se článek 34 body 3) a 4) nevztahoval pouze na neslučitelnost mezi soudními rozhodnutími, nýbrž i na neslučitelnost mezi soudním rozhodnutím a rozhodčím nálezem.

Zelená kniha navrhuje řešit problematiku paralelních řízení regulací výsledků takových řízení, tedy neslučitelných rozhodnutí. Ač se jak Zpráva Komise, tak i Zelená kniha, stali východiskem pro budoucí návrh revize Nařízení Brusel I, v tomto doporučení návrh Zelenou knihu nenásledoval.

¹⁶ DRAETTA, Ugo; SANTINI, Andrea. Arbitration exception and Brussels I Regulation: no need for chase. *International Business Law Journal*. 2014, no. 6, s. 742.

¹⁷ Bod 3.7 Zprávy Komise

5 Návrh Komise¹⁸

Během veřejných projednávání Zelené knihy vyšlo najevo, že začlenění rozhodčího řízení do působnosti Nařízení Brusel I nemá širokou oporu.¹⁹ Je tedy poměrně překvapivé, že ač se Návrh Komise od Zelené knihy v mnoha bodech odchýlil, v tomto se tak nestalo.

Návrh Komise byl zveřejněn dne 14. 12. 2010 a obsahoval částečné včlenění rozhodčího řízení do působnosti Nařízení Brusel I. K problematice paralelních řízení se však postavil odlišně než Zelená kniha, když navrhoval řešení, které by jejich vzniku předcházelo – novou úpravu *lis pendens*.

Článek 29 Návrhu Komise byl totiž koncipován tak, že vedle pravidel *lis pendens* převzatých ze starého Nařízení Brusel I obsahoval i speciální ustanovení týkající se rozhodčího řízení. To stanovovalo, že soudy členských států musí přerušit řízení v případě, že soud v místě sídla rozhodčího řízení²⁰ nebo rozhodčí tribunál zahájí řízení o určení existence, platnosti a účinkách rozhodčí smlouvy.

Navrhované ustanovení zároveň nařizovalo soudům členských států zastavit řízení, pokud soud v místě sídla rozhodčího řízení rozhodne ve prospěch existence a platnosti rozhodčí smlouvy.

V této souvislosti je zajímavá úvaha, že navrhovaný článek 29 presumuje, že soudy v místě sídla rozhodčího řízení budou příslušné k rozhodování o platnosti a účincích rozhodčí smlouvy. Tento předpoklad však podle *Brozola* nelze považovat za daný. Určení příslušnosti ve věcech rozhodčího řízení nespadá do působnosti Nařízení Brusel I a článek 29 Návrhu Komise

¹⁸ Proposal for a Regulation of European Parliament and of the Council on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters (Recast) [online]. <http://ec.europa.eu> [cit. 10. 12. 2014]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/justice/policies/civil/docs/com_2010_748_en.pdf

¹⁹ WILHELMSEN, Louise Hauberg. The Recast Brussels I Regulation and Arbitration: Revisited or Revised? *Arbitration International*. 2014, vol. 30, no. 1, s. 171.

²⁰ Pojem „sídlo rozhodčího řízení“ je v tomto příspěvku používán jako ekvivalent k anglickému „seat of arbitration.“ Za sídlo rozhodčího řízení se tedy považuje místo konání rozhodčího řízení *v právním smyslu* a lze jej chápat jako právní spojení rozhodčího řízení s právem určitého státu. Je nutno jej odlišovat od místa konání rozhodčího řízení *v geografickém smyslu*, tedy místa, kde skutečně probíhají jednotlivá jednání či zasedání rozhodců. Více viz DRLIČKOVÁ, Klára. *Vliv legis arbitri na uznaní a výkon cizího rozhodčího nálezu*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2013, s. 38.

nelze interpretovat jako normu stanovující příslušnost soudu místa sídla rozhodčího řízení. Příslušnost by se tedy musela určovat podle práva dotčeného členského státu.²¹

Vzhledem ke skutečnosti, že sídlo rozhodčího řízení lze zřejmě považovat za místo plnění rozhodčí smlouvy, mohlo by sloužit jako dostačující hraniční určovatel ve většině členských států. Pokud by však v nějakém případě soudy sídla nebyly podle svého práva příslušné, zdá se, že článek 29 Návrhu Komise by soudům zakládal povinnost ponechat rozhodnutí na rozhodčích tribunálech.²²

Návrh Komise se tedy snažil vytvořit nástroj, jak zabránit existenci paralelních řízení a vzniku neslučitelných rozhodnutí. Lze odhadovat, že takový mechanismus by skutečně mohl účinně vyřešit tento problém. Zároveň je však na místě upozornit, že by mechanismus dopadal pouze na rozhodčí řízení uvnitř Evropské unie, a neřešil by tedy problematiku rozhodčích řízení konajících se ve třetích zemích. Jako ideální se tedy jeví varianta, kdy by navrhované *lis pendens* pravidlo působilo v kombinaci s úpravou neslučitelnosti navrhovanou v Zelené knize.

6 Argumenty proti zahrnutí rozhodčího řízení do působnosti Nařízení Brusel I

Revize Nařízení Brusel I byla doprovázena veřejnou diskusí, v rámci které byly k vyjádření názoru pozvány všechny zainteresované subjekty. Komise obdržela velké množství vyjádření, z nichž některé byly zaslány arbitrážními institucemi a asociacemi. Tato vyjádření se týkala zejména vztahu mezi Nařízením Brusel I a rozhodčím řízením a prostá většina z nich

²¹ BROZOLO, Luca G. Radicati di. Arbitration and The Draft Revised Brussels I Regulation: Seeds of Home Country Control and Harmonization? *Journal of Private International Law*. 2011, vol. 7, s. 439.

²² BROZOLO, Luca G. Radicati di. Arbitration and The Draft Revised Brussels I Regulation: Seeds of Home Country Control and Harmonization? *Journal of Private International Law*. 2011, vol. 7, s. 440.

se přiklonila k nezařazení rozhodčího řízení do působnosti nařízení.²³ Jejich postoj vycházel zejména z následujících argumentů:

1. Současný systém fungoval prozatím dobře. To lze dovodit i ze skutečnosti, že arbitrážní komunita necítí potřebu existence úpravy navrhované v rámci revize.
2. Navrhované změny neberou v potaz specifickou povahu mezinárodního rozhodčího řízení. Mezinárodní rozhodčí řízení je produktem mezinárodního obchodu, je globální a zároveň předmětem různých národních právních řádů. Na druhou stranu, právo Evropské unie je regionální a cílí k uniformitě mezi jednotlivými národními právními řády. Z toho důvodu by problémy definované v rámci revize měly být spíše než na úrovni EU řešeny nějakým mezinárodním nástrojem.
3. Navrhované změny kladou příliš velký důraz na právní systém v místě rozhodčího řízení. V případě přijetí těchto návrhů by volba místa rozhodčího řízení z důvodů dalekosáhlých důsledků vyžadovala mnohem více rozvahy, než by měla. To by mohlo vést ke snížení atraktivity členských zemí Evropské unie coby místa mezinárodního rozhodčího řízení.²⁴

7 Nařízení Brusel I bis

Evropský parlament přijal Návrh Komise v pozměněné verzi. Schválená verze Nařízení Brusel I bis nenásledovala doporučení Heidelbergské zprávy, Zprávy Komise a Zelené knihy, a výslovně rozhodčí řízení z působnosti nařízení vyloučila. Motiv, který k tomu Evropský parlament vedly, můžeme pouze odhadovat. Lze však předpokládat, že rozhodnutí vycházelo mimo jiné i z argumentů popsaných výše.

Vyloučení rozhodčího řízení z působnosti Nařízení Brusel I bis je zakotveno ve článku 1 odst. 2, který říká, že se nařízení nevztahuje na rozhodčí řízení. Toto prosté konstatování je hlouběji rozebráno v předmluvě k Nařízení Brusel I bis, a to konkrétně v bodě 12.

²³ DRAETTA, Ugo; SANTINI, Andrea. Arbitration exception and Brussels I Regulation: no need for chase. *International Business Law Journal*. 2014, no. 6, s. 743.

²⁴ DRAETTA, Ugo; SANTINI, Andrea. Arbitration exception and Brussels I Regulation: no need for chase. *International Business Law Journal*. 2014, no. 6, s. 744.

Stran problematiky řešené v tomto článku bod 12 stanovuje, že pokud soud členského státu rozhodl, že rozhodčí dohoda je neplatná, neúčinná nebo nezpůsobitelná k použití, nemělo by to bránit tomu, aby bylo rozhodnutí soudu ve věci samé uznáno a případně vykonáno v souladu s Nařízením Brusel I bis. Tím by neměla být dotčena pravomoc soudů členských států rozhodnout o uznání a výkonu rozhodčích nálezů v souladu s Newyorskou úmluvou, která se uplatní přednostně před Nařízením Brusel I bis.

Přináší tedy bod 12 ohledně neslučitelných rozhodnutí nějakou změnu či řešení? Obávám se, že nikoliv. Bod 12 pouze deklaruje, že výkon rozhodčího nálezu podle Newyorské úmluvy, který je neslučitelný s již vykonaným soudním rozhodnutím, není porušením nařízení. Jinými slovy, deklaruje přednost mezinárodních smluv před evropským nařízením a v podstatě výslovně pozhovává výkonu neslučitelných rozhodnutí.²⁵

Pro úplnost dodávám, že smluvní státy jsou v souladu se články III a V Newyorské úmluvy povinny uznat a vykonat rozhodčí nález, který nespĺňuje některý z důvodů pro neuznání, které jsou stanoveny taxativně. Důvod spočívající v neslučitelnosti článek V nezná, a smluvní stát musí takový rozhodčí nález vykonat. Jedná se tedy o obligatorní povinnost smluvních států, nikoliv o dispozitivní možnost.²⁶ V tomto ohledu tedy bod 12 předmluvy Nařízení Brusel I bis skutečně legislativním přínosem ani řešením bohužel není.

8 Stav po účinnosti Nařízení Brusel I bis

Revizi Nařízení Brusel I bis lze shrnout tak, že v oblasti paralelních řízení a neslučitelných rozhodnutí se rozhodně nejedná o legislativní pokrok. V zásadě je totiž stav stejný jako před revizí, neexistuje nástroj zabránění paralelnímu řízení a v oblast výkonu rozhodnutí hraje roli jediný aspekt, a to sice časový.

Paralelní soudní a rozhodčí řízení se tedy stává jakýmsi závodem o to, které rozhodnutí bude dříve vydáno a vykonáno. Časově pozdější rozhodnutí

²⁵ DOWERS, Neil A.; HOLLOWAY, David. Legislative Comment - Brussels I recast passed. *International Arbitration Law Review*. 2013, vol. 16, no. 2, s. 20.

²⁶ CAMILLERI, Simon P. Legislative Comment - Recital 12 of the recast Regulation: a new hope? *International & Comparative Law Quarterly*. 2013, vol. 62, no. 4, s. 910.

bude z hlediska výkonu ve složitějším postavení, například proto, že předmět sporu již nebude ve vlastnictví druhého účastníka či zanikne. Zároveň mohou vznikat absurdní situace, kdy účastník bude například povinen na základě rozhodčího nálezů hradit druhé straně náklady řízení, ačkoliv soudní rozhodnutí tuto povinnost uložilo straně druhé. Situace tedy skutečně není ideální.

Závod mezi soudním a rozhodčím řízením může vyústit do dvou, resp. tří, možných variant. **První variantou** je, že se nejprve vykoná soudní rozhodnutí a později bude žádán výkon rozhodčího nálezů, který je s vykonaným soudním rozhodnutím neslučitelný. V takovém případě bude soud povinen v souladu s Newyorskou úmluvou (a bodem 12 Předmluvy Nařízení Brusel I bis) rozhodčí nález vykonat.

Nabízí se otázka, zda by v takovém případě nebyl výkon rozhodčího nálezů porušením veřejného pořádku. Podle článku V. odst. 2) písm. b) Newyorské úmluvy je možno odeprít výkon rozhodčího nálezů, pokud by byl takový výkon v rozporu s veřejným pořádkem. Ustanovení směřuje k veřejnému pořádku země, ve které se žádá o výkon.

Veřejný pořádek zahrnuje zejména procesní veřejný pořádek, tedy základní procesní zásady.²⁷ Procesní zásada *res iudicata* bezesporu mezi tyto základní zásady patří a můžeme ji tedy považovat za součást veřejného pořádku. Lze tedy předpokládat, že pokud by se soud rozhodl odmítnout rozhodčí nález kvůli rozporu se zásadou *res iudicata* a tedy veřejným pořádkem, mohl by tak učinit podle článku V. odst. 2) písm. b) Newyorské úmluvy.

Jako **druhou variantu** označujeme situaci, kdy je nejprve vykonán rozhodčí nález a později se žádá o výkon neslučitelného soudního rozhodnutí. Samotná skutečnost, že je soudní rozhodnutí neslučitelné s rozhodčím nálezem, by podle článků 45 odst. 1. písm. c) a d) Nařízení Brusel I bis k uznání nestačilo. Předmětné ustanovení totiž hovoří pouze o neslučitelnosti dvou soudních rozhodnutí.

Existuje zde teoretická možnost, jak neslučitelnost namítat a uznání soudního rozhodnutí zabránit. Klíčem k tomu by mohl být článek 2 Nařízení

²⁷ DRLIČKOVÁ, Klára. *Vliv legis arbitri na uznání a výkon cizího rozhodčího nálezů*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2013, s. 65.

Brusel I bis. Ten definuje, že pro účely nařízení se za rozhodnutí považuje „každé rozhodnutí vydané soudem členského státu bez ohledu na to, je-li označeno jako rozsudek, usnesení, příkaz či **nařízení výkonu rozhodnutí**, jakož i rozhodnutí o nákladech řízení vydané soudním úředníkem.“

Právě skutečnost, že rozhodnutím je i nařízení výkonu, by mohla sloužit jako nástroj k neuznání soudního rozhodnutí neslučitelného s již vykonaným rozhodčím nálezem. Výkon rozhodčího nálezu totiž nemůže být vykonán jinak, než na základě nařízení jeho výkonu²⁸ (či obdobným nástrojem). Pokud byl tedy rozhodčí nález vykonán dříve než neslučitelné soudní rozhodnutí, v době žádosti o výkon takového soudního rozhodnutí musí zákonitě existovat rozhodnutí o nařízení výkonu rozhodčího nálezu.

Vzhledem k tomu, že soudní rozhodnutí by v takovém případě bylo neslučitelné s nařízením výkonu rozhodčího nálezu (tj. tato rozhodnutí by *způsobovala právní následky, které se vzájemně vylučují*), soudce by byl na základě článku 45 odst. 1. písm. c) a d) Nařízení Brusel I bis povinen odmítnout jeho uznání.

Je však na místě upozornit, že pojem *nařízení výkonu rozhodnutí* ve smyslu článku 2 Nařízení Brusel I bis je nutno interpretovat autonomně a restriktivně. Existuje zde i názor, že za něj nelze považovat rozhodnutí o nařízení výkonu či exekuce. Důvodem k tomu je, že takové rozhodnutí má pouze teritoriální účinky. Jedná se akty provádění vlastní exekuce, které nemohou vyvolávat žádné účinky na území jiného státu. Podle tohoto názoru lze za nařízení výkonu rozhodnutí považovat pouze takový výrok, který může být titulem pro jiné, samostatné exekuční řízení.²⁹

V českém právu by podle *Vaškeho* tomuto pojmu odpovídal například výrok o nákladech rozhodnutí k vymožení nepeněžitého plnění, jestliže oprávněný nenavrhl výkon rozhodnutí též k jejich vymožení (§ 339 odst. 2) OSŘ). Samotné rozhodnutí o nařízení výkonu a exekuce však za *nařízení výkonu rozhodnutí* nepovažuje.³⁰

²⁸ V českém právním řádu viz § 122 odst. 2 ZMPS

²⁹ ROZEHNALOVÁ, Naděžda, Jiří VALDHANS, Klára DRLIČKOVÁ a Tereza KYSELOVSKÁ. *Mezinárodní právo soukromé Evropské unie: (Nařízení Řím I, Nařízení Řím II, Nařízení Brusel I)*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, s. 320.

³⁰ VAŠKE, Viktor. *Uznání a výkon cizích rozhodnutí v České republice*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2007, s. 35.

Ve světle těchto úvah se tedy autorčino řešení druhé varianty jeví jako diskutabilní. Soudní dvůr však prozatím neměl možnost se k této problematice vyjádřit a není zcela jisté, k jakému řešení by se případně přiklonil.

Teoreticky si lze představit i **třetí variantu**, a sice že o uznání a výkon neslučitelného soudního rozhodnutí a rozhodčího nálezu bude žádáno zároveň. V praxi však zřejmě nastane pouze zřídka. Soud členského státu by tak čelil dvou zřejmě rozporujícím si povinnostem – vykonat soudní rozhodnutí podle Nařízení Brusel I bis a vykonat rozhodčí nález podle Newyorské úmluvy.

Pokud by se jednalo o dvě soudní rozhodnutí, soud by v souladu s Nařízením Brusel I bis uznal a vykonal to dřívější.³¹ Toto pravidlo však na rozhodčí nález samozřejmě aplikovat nelze. V takové situaci by tedy soud zřejmě v souladu s bodem 12 Předmluvy k Nařízením Brusel I bis aplikoval přednostně Newyorskou úmluvu a i v případě, že by soudní rozhodnutí bylo vydané dřív, uznal a vykonal přednostně rozhodčí nález. Soudní rozhodnutí by pak mohlo být uznáno a vykonáno pouze v té části, ve které si nerozporuje s rozhodčím nálezem.³²

Pravděpodobnost vzniku takového scénáře však není velmi vysoká a v praxi se s ní soudy tedy spíše neseťkají.

9 Závěr

Řešení, vlastně spíše neřešení, problému paralelních soudních a rozhodčích řízení v Nařízením Brusel I bis je zklamáním. V rámci revize se naskytla jedinečná příležitost, jak na úrovni evropské legislativy vyřešit stav, který skutečně nelze považovat za dobrý.

Na rozdíl od příznivců nezačlenění rozhodčího řízení do působnosti nařízení se domnívám, že právě jeho nezačlenění může do budoucna být důvodem poklesu atraktivity evropských zemí jako potencionálního sídla rozhodčího

³¹ Viz článek 45 odst. 1. písm. d)

³² HARTLEY, Trevor C. Legislative Comment - The Brussels I Regulation and arbitration. *International & Comparative Law Quarterly*. 2014, vol. 63, no. 4, s. 865.

řízení. Neexistence systému bránícího vzniku paralelního řízení považují za ohrožení výkonu rozhodčích smluv na území Evropské unie³³ a problém, který bude do budoucna narůstat.

Evropská unie však zřejmě ještě na krok tímto směrem nebyla připravena. Lze tedy pouze doufat, že dané téma bude v následujících letech opět otevřeno a vznikne řešení, které bude pro obě strany přijatelným.

Literature

Publications, articles

BOGDAN, Michael. *Concise Introduction to EU Private International Law*. 2nd ed. Groningen: Europa Law Publishing, 2012, 228 s. ISBN 97890089521255.

BROZOLO, Luca G. Radicati di. Arbitration and The Draft Revised Brussels I Regulation: Seeds of Home Country Control and Harmonization? *Journal of Private International Law*. 2011, vol. 7, s. 423-460. ISSN 17441048.

CAMILLERI, Simon P. Legislative Comment - Recital 12 of the recast Regulation: a new hope? *International & Comparative Law Quarterly*. 2013, vol. 62, no. 4, s. 899-916. ISSN 00205893.

CARRUTHERS, J. M. The Brussels I Regulation recast. *Scots Law Times*. 2011, no. 7, s. 31-35. ISSN 0036908X.

DOWERS, Neil A.; HOLLOWAY, David. Legislative Comment - Brussels I recast passed. *International Arbitration Law Review*. 2013, vol. 16, no. 2, s. 18-21. ISSN 13678272.

DRAETTA, Ugo; SANTINI, Andrea. Arbitration exception and Brussels I Regulation: no need for chase. *International Business Law Journal*. 2014, no. 6, s. 742. ISSN 17775655.

DRLIČKOVÁ, Klára. *Vliv legis arbitri na uznání a výkon cizího rozhodčího nálezů*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2013, 204 s. ISBN 9788021064195.

FRANÇO, Stéphanie. *Article 34*. In MAGNUS, Ulrich; MANKOWSKI, Peter. *Brussels I Regulation. Second Edition*. Munich: Sellier European Law Publishers, 2012, s. 644 – 697.

³³ CARRUTHERS, J. M. The Brussels I Regulation recast. *Scots Law Times*. 2011, no. 7, s. 32.

- HARRIS, Jonahan; LEIN, Eva. A Neverending Story? Arbitration and Brussel I: The Recast. In: LEIN, Eva. *The Brussels I review proposal uncovered*. London: British institute of international and comparative law, 2012, s. 31-56. ISBN 9781905221486.
- HARTLEY, Trevor C. Legislative Comment - The Brussels I Regulation and arbitration. *International & Comparative Law Quarterly*. 2014, vol. 63, no. 4, s. 843-866. ISSN 00205893.
- HASCHER, Dominiquet T. Recognition and Enforcement of Arbitration Awards and the Brussels Convention. *Arbitration International*. 1996, vol. 12, no. 3, s. 233-267. ISSN 09570411.
- KIESELBACH, Pamela. The Brussels I Review Proposal – An Overview. In: LEIN, Eva. *The Brussels I review proposal uncovered*. London: British institute of international and comparative law, 2012, s. 1-30. ISBN 9781905221486.
- ROZEHNALOVÁ, Naděžda, Jiří VALDHANS, Klára DRLIČKOVÁ a Tereza KYSELOVSKÁ. *Mezinárodní právo soukromé Evropské unie: (Nařízení Řím I, Nařízení Řím II, Nařízení Brusel I)*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, 445 s. ISBN 9788074780165.
- ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. 2. vyd. Praha: ASPI, 2008, 386 s. ISBN 9788073573249.
- VÁŠKE, Viktor. *Uznání a výkon cizích rozhodnutí v České republice*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2007, 477 s. ISBN 9788071796145.
- WILHELMSSEN, Louise Hauberg. The Recast Brussels I Regulation and Arbitration: Revisited or Revised? *Arbitration International*. 2014, vol. 30, no. 1, s. 169-185. ISSN 09570411.

Judgements

- Rozsudek Soudního dvora ze dne 4. února 1988. Horst Ludwig Martin Hoffmann vs. Adelheid Krieg. Věc 145/86.
- Rozsudek Soudního dvora (pátého senátu) ze dne 6. června 2002. Italian Leather SpA vs. WECO Polstermöbel GmbH & Co. Věc C-80/00.

Electronic sources

DICKINSON, Andrew. Brussels I Review – Interface with Arbitration [online]. conflictsoflaw.net [cit. 10. 12. 2014]. Dostupné z: <http://conflictsoflaw.net/2009/brussels-i-review-interface-with-arbitration/>.

Report on the Application of Regulation Brussels I in the Member States. [online] <http://ec.europa.eu> [cit. 10. 12. 2014]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/civiljustice/news/docs/study_application_brussels_1_en.pdf.

Zpráva Komise Evropskému parlamentu, Radě A Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru o uplatňování nařízení Rady (ES) č. 44/2001 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech. [online]. <http://eur-lex.europa.eu> [cit. 10. 12. 2014]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=CELEX:52009DC0174>.

Zelená kniha o posouzení Nařízení Rady (ES) Č. 44/2001 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech. [online]. <http://eur-lex.europa.eu> [cit. 10. 12. 2014]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=CELEX:52009DC0175>.

Proposal for a Regulation of European Parliament and of the Council on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters (Recast) [online]. <http://ec.europa.eu> [cit. 10. 12. 2014]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/justice/policies/civil/docs/com_2010_748_en.pdf.

Contact – e-mail

326032@mail.muni.cz

Vědecká redakce MU

prof. PhDr. Ladislav Rabušic, CSc.; Ing. Radmila Droběnová, Ph.D.
Mgr. Michaela Hanousková; doc. Mgr. Jana Horáková, Ph.D.
doc. JUDr. Josef Kotásek, Ph.D.; Mgr. et Mgr. Oldřich Krpec, Ph.D.
prof. PhDr. Petr Macek, CSc.; PhDr. Alena Mizerová
doc. Ing. Petr Pirožek, Ph.D.; doc. RNDr. Lubomír Popelínský, Ph.D.
Mgr. David Povolný; Mgr. Kateřina Sedláčková, Ph.D.
prof. RNDr. David Trunec, CSc.; prof. MUDr. Anna Vašků, CSc.
prof. PhDr. Marie Vítková, CSc.; Mgr. Iva Zlatušková
doc. Mgr. Martin Zvonař, Ph.D.

DNY PRÁVA 2014 – DAYS OF LAW 2014

Část III. – Evropské mezinárodní právo soukromé: teorie vs. praxe

**Eds.: prof. JUDr. Naděžda Rozehnalová, CSc.,
JUDr. Klára Drličková, Ph.D., JUDr. Jiří Valdhans, Ph.D.**

Vydala Masarykova univerzita v Brně roku 2015
Spisy Právnické fakulty MU č. 522 (řada teoretická)

Ediční rada: J. Kotásek (předseda), J. Bejček, J. Hurdík, V. Kalvodová,
V. Kratochvíl, P. Mrkývka, R. Polčák, N. Rozehnalová

1. vydání, 2015

ISBN 978-80-210-7899-4